Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب له متنه

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کی شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلې خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په دريیمی جبهې کې د غرب او اسلام ترمنځ د سړې جګړې سنګرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندې مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواک ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت يې درلود، غرب په دفاعي حالت کې وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې يې د شوروي اتحاد په ګټه خپلې اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه، او د مصنوعاتو تجارتي مارکيټونه يې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازې په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کې په ډېره چټکتيا مخکې روان وو او د غربي حريف سنګرونه يې فتح کول، بلکې په لاتيني امريکا کې هم د غربي ځواك د مشرتابه د غوړ تر څنګ يې د خطر زنګونه اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي، او ګڼ شمير د برې په حال کې سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په ګټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهار ولو عاجز وو، په ويتنام کې د امريکا شرمونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه، او د کمونيزم د مقابلې او په دې مقابلې کې د برې طمع يې ترې سلب کړې وه.. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کې د اسلامي ډلو ځپل، کمونيزم ته له اسلام سره په منازعې کې هم د برلاسۍ احساس وربښلی وو.

د افغانستان سياسي جريانات لدغه نړيوال بهير نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چې د بريتانيا له زواله وروسته يې خپل حامي له لاسه ورکړی وو، د مسکو لوري ته مخه کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان — صفحه

د ناشر وینا ---------- أ
سریزه ---------- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ---------- ۷
د نادر خان پاچايي ---------- ۲۱
د ظاهر خان واکمني ---------- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی ---------- ۶۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب ---------- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ---------- ۱۰۴
د مبارزې پرېکړه ---------- ۱۰۸
نشرات ---------- ۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء ---------- ۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---------- ۱۴۲
د قرآن بې حرمتی ---------- ۱۷۷
د محصلینو اتحادیه ---------- ۱۸۱
له موړ او نورو سره د دولت چلند ---------- ۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت ---------- ۱۹۶
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه ---------- ۲۰۳
د توقیف شپې ورځي ---------- ۲۱۵
د سردار داؤد کودتا ---------- ۲۲۵
لومړی تصفیه ---------- ۲۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه ---۲۴۳
د مات وزرو خیل کي---۲۵۲
بی رحمه گاونډی ---۲۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر وينا

د افغانستان د اسلامي نهضت د ځلانده تاريخ د مينه والو لپاره مو دا ځل د ورور حکمتيار هغه مهم اثر غوره کړی چي د "ميثاق ايثار" درنې نشريې قسط وار نشر کړی او اوس ئې د يوه بېل کتاب په بڼه کي خپروي. پدې ارزښتناك اثر کي د هېواد د اسلامي نهضت ځلانده تاريخ د پېښنو په لوړو ژورو کي څېړل شوی او د هېواد د لرغوني تاريخ هغه برخه احتوا کوي چي د انګريزانو په لاس د نادري کورنۍ له راوستو نه د روسي فوځونو تر ايستو پوري ئې دوام کړی.

ورور حکمتيار غوښتل چي لومړی همدا" ستاسو مخي ته پرته" برخه وليکي او بيا د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته برخه تکميل کړي، خو له هېواد نه د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته چي د روسانو او امريکائيانو د ګډ سازش په نتيجه کي کوم کړکېچن حالات راولاړ شول، د دې کړکېچن او حساس پړاو غوښتنه دا وه چي ورور حکمتيار لومړی د دغي مرحلې پېښني وڅېړي او افغان ولس له هغو خطرناکو توطئو خبر کړي چي د اسلام دښمنانو د اسلام په ضد او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت له جوړېدو نه د مخنيوي په خاطر پيل کړې وې، هغه دې ته اړ شو چي د "پټي توطئې، بربنډې څېرې" تر نامه لاندې هغه کتاب وليکي چي همدا مرحله او د روسانو له وتو نه د طالبانو په لاس د کابل تر پرېوتو پوري د هېواد مهمي پېښې پکي څېړل شوې. بيا ئې لومړنۍ برخه پيل کړه خو متأسفانه دا لومړنۍ برخه لا نه وه تکميل شوې چي زموږ جنګ ځپلی هېواد له يوه بل ناورين سره مخامخ شو، امريکائيانو په افغانستان تېری وکړ او په خپل ناروا او وحشيانه تېري سره ئې افغانان له يوې بلې لويې ستونزې او يوه بل ستر الهي آزمېښت سره مخامخ کړل. ورور حکمتيار له حالاتو سره د مقابلې لپاره هېواد ته ستون شو او دا مهم کتاب ئې تکميل نکړی شو، موږ دا غوره وګڼله چي همدا برخه هم د يوه کتاب په بڼه کي خپره کړو. د هېواد د لرغوني تاريخ له مينه والو سره وعده کوو چي انشاءالله پاتې برخه به هم د دوی مخي ته ږدو.

د دې کتاب په پای کي به د ورور حکمتيار هغه دوه ادبي ټوټې هم ستاسو مخي ته کيږدو چي د هېواد د اسلامي نهضت تاريخ او له افغانانو سره د دوی د بدو ګاونډيو بد سلوك پکي انځور شوی.

هدف مو دا دی چي خپل ولس له حقايقو خبر کړو، د دښمن توطئو ته ئې متوجه کړو، د دښمنانو د سپکو او ذليلو ملګرو کرغېړني څېرې افشاء کړو او د افغان ولس راتلونکي نسل ته د مجاهدينو هغه ارزښتناکي تجربې انتقال کړو چي هره يوه ئې په ډېره ګرانه بيه او د زرهاوو سرتېرو د وينو په بيه ترلاسه شوې. پدې اميد چي ارحم الراحمين خدای مو د خپلي لاري د مجاهدينو په ډله کي قبول کړي.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه

و ارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه

د افغانستان د لرغوني تاريخ څلور وروستۍ لسيزې، له تاريخي او سترو پېښو نه ډکې او له ډېرو حساسو شېبو او لوړو ژورو نه ډك كلونه وو، دا لړۍ د ظاهرخان د څلويښت كلني استبدادي واكمني په وروستۍ لسيزې كې له ۱۳۴۰ هجري شمسي كال نه پيل شوه او تر نن پوري دوام لري.

شاهي نظام د هېواد د حالاتو له سمبالولو نه عاجز شوی وو، دې نظام نه د ملك د ادارې استعداد درلود، نه د منطقې د حالاتو سره جوړېدی شو او نه ئې د بين المللي سريع تحولاتو او نويو غوښتنو سره اړخ لگولی شو. د شاه د انحطاطي او استبدادي دور په لسو وروستيوكلونوكي پنځه صدراعظمان يو په بل پسې راوړاندي شول، خو هريو له لنډې مودې وروسته له كار نه گوښه او استعفا ته اړ شو او خپل ځای ئې د سلطنتي خاندان د خوښي بلي څېرې ته پرېښود. خو پدې سره شاه ونشو كړی چي حالات سمبال او وضعيت مهار كړي او د هغو پټو او ښرگندو خوځښتونو مقابله وكړي چي د شاهي نظام د نسكورېدو او د يوه اجتماعي بدلون لپاره پيل شوي وو. سياسي احزاب صحنې ته راووتل، له بين

(c) ketabton.com: The Digital Library

المللي جرياناتو نه متأثر ځوانان، منورين او د دنيا له وضعيت نه مطلع افراد چي د خپل هېواد له پرېشان سياسي، اجتماعي او اقتصادي حالت نه سخت ناراضه او د نورو هېوادونو په پرتله ئې ځان ډېر وروسته پاتې ليدو، شاهي منحط نظام ئې د دې انحطاط، اختناق، فقر، لوږي، جهل او بې سوادۍ عامل ګڼلو او دا ورته د پېغور خبره معلومېده چي د نورو هېوادو ولسونه دي د خپلي خوښي منتخب حکومتونه ولري خو په افغانانو دي د پرديو د خوښي يوه منحطه کورنۍ حکومت وکړي، داسي کورنۍ چي انګريزانو زموږ په هېواد مسلطه کړه. دا پداسي حال کي چي د بريتانيا امپراطوري ختمه شوې او ټوله منطقه د دوی له سلطې آزاده شوې، له موږ نه وروسته آزاد شوي ملکونه نن د خپل برخليك خاوندان دي او د خپلي خوښي حکومتونه لري، د خپل برخليك ټاکلو لپاره هر څو کاله وروسته د ټاکنو صندقونو په وړاندي ودرېږي، خپل زعيم ټاکي، باصلاحيته پارلمان جوړوي، خو په موږ لاتراوسه د رټل شوې زړې بريتانيا لاس پوڅې کورنۍ حکومت کوي، نورو ولسونو دا حق ترلاسه کړي چي د چارواکو کړه وړه وڅېړي، يو په بل تعويض کړي، نااهله واکداران لري او د خپلي خوښي باکفايته مشران راوړاندي کړي، خو زموږ په ولس يو داسي بې سواده پاچا او د ده کورنۍ حکومت کوي چي په کال کي يو دوه ځله د ده غږ له راډيو نه اوري ، هغه هم د څو دقيقو لپاره، ګوري چي د کاغذ له مخي هغه وينا په ډېر زحمت او په وار وار غلطېدو سره لولي چي درباري مشاورينو ورته جوړه کړې او ليکونکو د دې خيال هم ساتلی چي همدا بې محتوی او تکراري وينا په پاچا باندي ګرانه تمامه نشي او د ويلو په دوران کي ئې ستومانه نکړي!! ګورئ چي په غولوونکي سياسي قانون کي د همدې پاچا په هکله ليکل شوي: "پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی" که پاچا وفات شو، نو د ده زوی، د زوی د نشتوالي په صورت کي ښځه، د ښځي د نشتوالي په حالت کي د ده لور د پاچا ځای نيسي!! يعنی پاچايي د همدې کورنۍ موروثي حق دی، نه د پاچا په انتخاب کي ولس څه حق لري او نه د پاچا لپاره اهليت او کفايت ضروري دی !!! درباري ملايانو او پيرانو د همدې اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون په پای کي گوتي لگولي، په منبر د همدي پاچا د تخت او تاج د بقا او د دوام لپاره دعا کوي، طبیعي ده چي د نړۍ پدي نوي فضاء کي روزل شوی نسل دا وضعیت ونه زغمي، له نورو ولسونو سره د سیالۍ هڅه وکړي او په خپل هېواد کي د بدلون لپاره ملا وتړي، نه نظام د ځوان نسل د قانع کولو جوگه وو او نه ئې حامیان او پلویان پدې توانېدل چي روانه وضع توجیه کړي، خلك دې ته چمتو کړي چي د سابق په شان روان حالت ومني، له مخالفت نه ډډه وکړي، سکوت غوره وگڼي او د مجهول مستقبل لپاره انتظار وکړي.

په نړۍ واله سطحه هم په دریو جبهو کي شدید تنافس او رقابت روان وو، له یوې خوا د غرب او کمونیزم ترمنځ، له بلي خوا د کمونیزم او اسلام ترمنځ او په دریمي جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د مبارزې سنگرونه تاوده وو، کمونیزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چین باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعی حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، یو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په گټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه او د مصنوعاتو تجارتي مارکیټونه ئې کمونستي بلاك ته تخلیه کول. کمونیزم نه یوازې په آسیا، شرقي اروپا او افریقا کي په ډېره چټکتیا مخکي روان وو او د غربی حریف سنگرونه ئې فتح کول، بلکي د خطر زنگونه ئې په لاتیني امریکا کي هم د غربی ځواك د مشرتابه د غوږ تر څنگ اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوریا، ویتنام، کمبودیا، یمن، سوریه، عراق، مصر، سودان، کیوبا، چلي او گڼ شمېر د بري په حال کي سیاسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونیزم په گټه او د غرب د مزید کمزورتیا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهارولو نه عاجز وو، په ویتنام کي د امریکا شرموونکې ماتې د غرب روحیه په کلکه ځپلې وه او د کمونیزم د مقابلې او پدې مقابلې کي د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونیزم سلطه او په مصر، سوریې او عراق کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي ډلو ځپل، کمونيزم ته له اسلام سره په منازعې کي هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سياسي جريانات لدغه نړيوال بهير نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چي د بريتانيا له زوال نه وروسته ئې خپل حامي له لاسه ورکړي وو، د مسکو لوري ته مخه کړه، ترڅو له مسکو نه د خپلي واکمنۍ د ادامې تضمين ترلاسه کړي، مسکو خاص شرايط درلودل، افغاني چارواکو د دغو شرايطو منلو ته ځان اړ ګڼلو، لدې نه پرته ئې بله چاره نه ليدله چي په سياسي، نظامي او اقتصادي برخو کي روسانو ته د دوی د خوښي امتيازات و مني، د اردو د روزني او تجهيز کار ئې روسانو ته وسپارو، د هېواد په شمال، شرق او غرب کي ټولي پروژې لکه د تيلو او ګاز تفحصات، د معادنو استخراج، بند او انهار او د لارو جوړول د روسانو په واك کي ورکړی شوې، د تجارت لويه برخه مخصوصاً زراعتي او نساجي ماشين آلاتو، ترانسپورتي وسايلو او حربي تجهيزاتو اخيستل او د ګاز او پنبې پيرودل، د روسيی کمپنيو لاس ته ورغلل، خو روسانو دا امتيازات کافی نه ګڼل، افغاني چارواکي ئې تر فشار لاندې نيولي وو چي مزيد امتيازات ورکړي، مخصوصاً د کمونستي افکارو خورېدو ته لاره آواره کړې او پرېږدي چي افغاني کمونستان سياسي حزب جوړ کړي، آزاد فعاليت وکړي، آزاد نشرات ولري، په انتخاباتو کي د برخي اخيستلو حق ورکړی شي، له پارلمان نه د دوی د استازو غږ اوچت شي، شاهي منفوره کورنۍ چي له خپل ولس نه وېرېده او په اقتدار کي د پاتې کېدو لپاره ئې له بهرنۍ حمايې پرته بله هيڅ چاره نه ليدله، مجبوره وه د مسکو شرايطو ته غاړه کيږدي، د کمونستي ډلي د جوړېدو شرايط برابر او د ودي لار ئې آواره کړي او لازم امکانات او تسهيلات په اختيار کي ورکړي. پاچا غوښتل چي په هېواد کي داسي دوه حزبي سيستم رايج کړي چي دولتي حزب د شاهي نظام حامي وي او مخالف حزب د کمونستانو تر واکمنۍ لاندې وي خو د شاهي نظام درناوی وکړي. د "خلق ديموکراتيك ګوند" په همدې فضاء کي او له همدې روحيی سره جوړ شو، د خپلي ورځپاڼی په لومړۍ ګڼه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د مشروطه شاهي نظام ملاتړ اعلان کړ، د دولت د حمايې تر سيورى لاندې د دوى رسمي او څرګند فعاليت پيل شو، په کمه موده کي د کابل په پوهنتون مسلط شول، ورو ورو ئې لمن نورو علمي مؤسساتو ته خوره شوه او د يوه داسي سياسي حزب په څېر راڅرګند شو چي هرچا د هېواد راتلونکې د دوى په لاس کي ګڼله او هيچا د دوى د مقابلې جرأت نشو کولى. شاه پرستان ونه توانېدل چي د "وحدت ملي" ترنامه لاندې دولتي حزب جوړ کړي، د دوى هلې ځلې ناکامي پاتې شوې.

په همدې داخلي او خارجي کړکېچنو شرايطو کي د هېواد اسلامي پاڅون، د څو با ايمانه زلميانو په لاس پيل شو، نه ئې داخلي حامي درلود او نه بهرنى مرستندوى، نه ئې وسايل او امکانات په اختيار کي وو او نه شرايط او حالات د دوى لپاره چمتو وو، نه چا دا انتظار درلود چي پداسي کړکېچنو ظروفو او شرايطو کي دي يو خپلواك اسلامي تحريك پيل شي او نه چا دا ګمان کولو چي دا د ګوتو په شمېر زلميان به پدې وتوانېږي چي د څواکمنو سياسي جرياناتو مقابله وکړي، د داخلي او خارجي فشارونو په وړاندي خپل شته والى وساتي، مخکي لاړ شي، وده وکړي او يوه ورځ په يوه داسي ستر څواك بدل شي چي د هېواد په روانو سياسي او اجتماعي جرياناتو کلکه اغيزه وکړي، د پېښنو مسير بدل کړي، ستر ستر سياسي احزاب د هغه په وړاندي ماتې وخوري، د ده په لاس د کمونيزم ټغر ټول شي او د شوروي اتحاد ستره او وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شي.

راشئ وګورو چي دا کارونه څنګه ترسره شول؟ د هېواد اسلامي پاڅون څنګه پيل شو؟ د چا په لاس پيل شو؟ څنګه ئې وده وکړه؟ څنګه د سترو سترو تاريخي افتخاراتو د ترلاسه کولو جوګه شو؟ د تحريك له پيل نه وروسته تر نن پوري د افغانستان په لويو لويو پېښنو کي د دې تحريك ونډه څومره وه؟ شاهي نظام څنګه نسکور شو؟ د سردار داؤد کودتا څنګه ترسره شوه؟ بيا ولې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو په لاس په قتل ورسېد؟ د ثور د کودتا لاملونه څه وو؟ اسلامي انقلاب څنګه او د چا په لاس پیل شو؟ روسانو ولې زموږ په هېواد تېری وکړ؟ ولې پدې ونتوانېدل چي مقاومت وټکوي، په اوضاع مسلط شي او افغانستان د مرکزي آسیا د نورو هېوادونو په څېر د تل لپاره اشغال کړي؟ ولې له افغانستانه وتلوته اړ شول؟ او څنګه د شوروي اتحاد دا وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شوه؟ د دې څواکمني امپراطورۍ په زوال کي دافغانستان د اسلامي تحریك ونډه څومره وه؟

دا کتاب د همدې پوښتنو ځوابونو ته مختص شوی، په سر کي به د نادري کورنۍ د استبدادي واکمنۍ د مسلط کېدو په څرنګوالي او کوم نظام چي دې کورنۍ زموږ په هېواد مسلط کړی وو په اختصار سره بحث کوو او لدینه وروسته به د هېواد هغه سیاسي او اجتماعي پېښې څېړو چي د شاهي کورنۍ له نسکورېدو نه بیا د روسي فوځونو ترو تلو پوري زموږ په هېواد کي ترسره شوې.

هیله مي دا ده چي پدې لیکنې سره د افغانستان د لرغوني تاریخ د یوې ډېرې حساسې مرحلې هغه مهمي پېښې په صادقانه او منصفانه طور وڅېړل شي چي د هېواد روان حالت د هغوی زېږنده ده او د افغان ولس په راتلونکي برخلیك باندي پرېکنده اثر لري.

و ما توفیقی الابالله علیه توکلت و الیه انیب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟

افغانانو د خپل لرغوني تاريخ په اوږدوکي يوازې هلته ښه ورځ ليدلې او له يرغلونو خوندي پاتې شوي چي ګاونډيان ئې ضعيف او له داخلي ستونزو سره مخامخ وو او پدوی ئې د يرغل او د جګړو د تپلو توان او فرصت نه درلود. خو هر کله چي د دوی ګاونډي هېوادونه ځواکمن شوي او يا د لويو استعماری ځواکونو په اډو بدل شوي، افغانان ئې له ستونزو او ګواښونو سره مخامخ کړي، کله ئې جګړې ورباندي تحميل کړې، کله ئې لاس پوڅي حکومتونه ورباندي مسلط کړي او کله ئې د دوی هېواد اشغال کړی.

افغانستان په وروستيو پيړيو کي داسي حساس ستراتژيك موقعيت درلود چي د نړۍ سترو سترو فاتحانو هغه ته د مهمي اډې او حساس معبر په سترګه کتل، د افغانستان په لوړو تسلط ئې په ټولي منطقې د خپل تسلط لپاره مقدمه ګڼله او د دې هېواد له اشغال نه پرته په ټولي منطقې د خپل تسلط له ادامې نه نشو مطمئن کېدی.

ګورو چي له يوې خوا په ايران کي نادر افشار سر رااوچت کړ، په ټول ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلط شو، فرانسوی توپونه په لاس ورغلل، دا توپونه پدې منطقې کې د لومړۍ ځل لپاره د ده له لوري استعمال شول، په هیڅا کې د هغوی مخې ته د مقاومت توان نه وو، دغو وسایلو او د شا او خوا سیمو د ولسونو ضعف او ناتوانۍ، دی دې ته وهڅاوو چې د خپلې واکمنۍ لمن خوره کړي، د افغانستان په لوري ئې مخه کړه، هرات او کندهار ئې له خاورو سره برابر کړل، هلته ئې د افغانانو له ککرو نه منارونه جوړ کړل، کندهار ئې خپله نظامي اډه وګرځولو، له هغه ځایه د شرق په لوري وخوځېدو، کابل، پېښور، لاهور او ډهلي ئې تصرف کړل.

همدا راز په اروپا کې انګریز ته باروت په لاس ورغلل، د جهازونو، ټانکونو او توپونو خاوند شو، په ټوله نړۍ کې ئې د ځان سیال نه لیدو، غوښتل ئې له همدې وسایلو نه په استفادې سره په ټولې نړۍ حکومت وکړي، د نړۍ ګڼ شمېر هېوادونه ئې تصرف کړل، د شرق په لوري وخوځېد، د هند په نیمې وچې مسلط شو، لویه بریتانیا ئې جوړه کړه، خو په هند باندې د خپل تسلط د دوام لپاره ئې د افغانستان نیول ضروري ګڼل، دې لوري ته ئې مخه کړه، له افغانانو سره درې ځله مخامخ وجنګېدل، هر ځل په زرګونو افغانان د دوی په لاس په قتل ورسېدل، خو پدې ونتوانېدل چې د افغانانو ټاټوبی د تل لپاره اشغال کړي، پس له لنډې مودې بېرته وتلو ته اړ شول، خو داسې وتل چې په ظاهر کې د دوی مسلح قطعاتو او فوځونو افغانستان پرې ایښی، خو خپل افغاني ګوډاګیان ئې تر شا پرې ایښي، په ظاهرکې افغانانو خپلواکي ترلاسه کړې او اشغالګر ځواکونه ئې د هېواد له پولو ایستلي، خو حقیقی خپلواکي ئې نده ترلاسه کړې، د خپلې خوښې حکومت او نظام ئې ندی جوړ کړی، که څه هم په ظاهر کې کندهار یا کابل د هېواد پایتخت ګڼل کېدو، خو په حقیقت کې دهلي او لندن د افغانستان پلازمیني وې، حکمرانه ډله بدلېده را بدلېده، خو د انګریزانو په خوښه، دا دوی وو چې یوه واکمنه کورنۍ ئې په بلې بدلوله، په ټولې هغې مودې کې چې انګریزانو د هند په نیمې وچې حکومت کولو، د افغانستان د سیاسي پېښو تر شا د انګریزانو لاس وو، د چارواکو د تعویض او یو په بل د بدلولو پرېکړه په دهلي او لندن کې کېده، نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کندهار او کابل کې، اصلي واکمن به میکناټن وو او شاه شجاع به یو غولوونکی سمبول.

له نیمي وچي نه د بریتانیایي فوځونو له وتلونه بعد ، چي کله شوروي اتحاد د یوه سترځواك په څېر راڅرګند شو او د افغانستان تر شمالي پولو راورسېدو ، لدې نه وروسته د افغانستان د سیاسي جریاناتو لوري بدل شو او افغانستان د یوه داسي خطرناك سره سیلاب مخي ته پرېووت چي تم کول ئې هرچا ته محال برېښېدو. د بریتانیا د زاړه ښکیلاکګر ځواك د ختمېدو او د شوروي اتحاد د زبرځواك راوړاندي کېدو نه وروسته د افغانستان واکمنه کورنۍ چي د انګریزانو په لاس په افغانانو مسلط شوې وه، مسکو ته مخه کړه او دکرملین له واکدارانو نه ئې په واکمنۍ کي د پاتې کېدو د تضمین ترلاسه کولو هڅه پیل کړه. لدې نه وروسته د افغانستان ټولي خونړۍ پېښي، د واکدارانو په سیاستونو تغییر او یو په بل د دوی بدلول، د مسکو په لاس او د کرملین د واکدارانو په پرېکړه ترسره شوي.

له ډېرو افغانانو سره به دا پوښتني وې چي نادري کورنۍ څرنګه قدرت ته ورسېده؟ پداسي حال کي چي دا کورنۍ د انګریزانو په لاس په افغان ولس مسلط شوه څنګه د بریتانیا له زوال نه وروسته او د هند له نیمي وچي نه د انګریزی فوځونو له وتلو نه پس نسکوره نشوه؟ ولې په هند او پاکستان کي له انګریزانو نه د خپلواکۍ ترلاسه کولو نه وروسته منتخب حکومتونه رامنځته شول، خو په افغانستان یو منحط شاهي نظام او د یوې مستبدي کورنۍ واکمني په خپل حال پاتې شوه؟ اقتدار ته د دې کورنۍ د رسېدو او د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدو اصلي کیسه څنګه وه؟

نادري کورنۍ، د انګریزانو تر سلطې لاندې هند کي د اوږدې مودې تبعیدي ژوند تېرولو نه وروسته د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کلونو کي د انګریزانو په وینا کابل ته راستنه شوې وه، په هند کي د اقامت په دوران کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی مصارف انګریزانو ورکول، په کابل کې له اقامت نه وروسته د انګریزانو په وساطت د پاچا او نادري کورنۍ ترمنځ اړیکي ټینګي شوې، په دربارکي د دې کورنۍ د منل کېدو دوه مهم وجوهات وو: د انګریزانو وساطت او د نادرخان له خور سره په ۱۹۰۲ کال د حبیب الله خان نکاح، حبیب الله خان د انګریزی تاریخ لیکونکو د وینا له مخي ترسلو نه زیاتي نکاح شوې ښځي درلودې چي هر مازدیګر به ټولي د ده مخي ته لیکه کېدې او ده به د ټولو له منځ نه یوه د راتلونکې شپې لپاره انتخابوله. غلام محمد غبار افغان تاریخ لیکونکی پدې هکله لیکي: حبیب الله ته درباري ملایانو دا فتوی ورکړې وه چي پاچا کولی شي له څلورو نه زیاتي ښځي په نکاح کړي، مخصوصاً د نورستان له خلکو نه چي ګواکي په جنګ سره د دوی سیمه نیول شوې، د اسیرانو حیثیت لري او ښځي ئې وینځي ګڼل کېږي.

دغه سیاسي ازدواج دې کورنۍ ته موقع ورکړه چي لومړی په پاچایي دربارکي د پښو ځای پیداکړي او بیا اقتدار ته د رسېدو لپاره ځانته لار آواره کړي.

غبار د حبیب الله خان په دربارکي د دې کورنۍ د غړو د نفوذ په هکله لیکي:

امیر حبیب الله خان ورو ورو دې کورنۍ ته ارتقاء ورکړه، نه یوازې په دربارکي، بلکي د افغانستان په فوځ کي هم، محمد آصف خان او محمد یوسف خان د "مصاحبین خاص" تر نامه لاندې د پاچا ندیمان شول. محمدنادر خان او ورور ئې محمد علي خان د شاه د محافظي قطعې جنرال او غونډ مشر شول، د نادرخان دوه نور وروڼه، محمد عزیزخان او شاه ولي خان یو د "شاه آغاسی خارجه او رکاب باشي" ترنامه لاندې د خارجه چارو مسئول او بل ئې د شاهي کورنۍ د شاهزادګانو لپاره د آسونو د قطعې آمر (سرخان سپور) وټاکل شو.

همدا راز د نادر خان دوه ترونه، محمد سلیمان خان او احمد شاه خان، د نظامي شاه آغاسی او (سرمیرسپور) د امیر زادګانو د سورلۍ د قطعې آمران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکل شول، وروسته بیا احمد علي خان د دې کورنۍ بل غړی، په دربارکې وګمارل شو او محمد هاشم خان د نادر خان ورور هم د "سر، سراوسی" ترنامه لاندې د پاچا د حضور د خاصې ډلې آمر وټاکل شو. پدې ترتیب د حبیب الله دربار ورو ورو د دې کورنۍ لاس ته ورغی، خو دې نفوذ او درباري مقام، نه په ملت کې جرړې درلودې او نه څه وزن؛ خو یوه خاصه پېښه د دې باعث شوه چې د نادرخان شخصي وجاهت د دربار او کابل له محدودې نه د یوه زړه ور او باتور ولایت ترسطحی خور شو او هغه دا چې په ۱۹۱۳ ـ ۱۹۱۲ کې د پکتیا خلکو د دولتي فوځ د ظلم په خلاف پاڅون وکړ، د دولت ځواکونه ئې وځپل، شاه لالهانده شو، نادرخان د شاه د خوشحالولو لپاره د دې ملي پاڅون د ځپلو دندي ته داوطلب شو، په پکتیا ئې یرغل وکړ او د مقاومت په ټکولو بریالی شو او پاچا ورته د نایب سالاري رتبه ورکړه.

د دې ترڅنګ د حبیب الله خان د پاچایي په وروستۍ برخي کي د نادر خان ورور محمد هاشم خان ته د نظامي نائب سالاري رتبه ورکړی شوه او د دې ترڅنګ د هرات د فوځ قوماندان وټاکل شو او محمد سلیمان خان د نادر خان د تره زوی د هرات په شان د یوه لوی ولایت د والي په حیث توظیف شو او پدې سره د هېواد د غربی سیمو اوسېدونکو سره د دې کورنۍ اړیکي ټینګي شوې.

غبار د حبیب الله خان د استبدادي او مفسدي واکمنۍ د نسکورېدو په هکله لیکي: د مرکزي مطلق العنان دولت له ورځ په ورځ زیاتېدونکي فشار نه ولس ستومانه شو، دولت په خارجي سیاست کي د انګریزانو تر سلطې لاندې وو، ولس له بهرنۍ سلطې نه خپلواکي غوښتله او د مرکزي دولت له استبدادي سیاست نه متنفر وو، شاه چې د یوه مطلق العنانه واکمن په څېر د هېواد د ادارې واګی په اختیارکي درلودې، عملاً ئې د هېواد چاري بې مسئولیته او مفسدو درباریانو ته پرې ایښې وې او پخپله د عیاشۍ او اخلاقي فساد په ډنډ کي ترستوني غرق وو، تر سلو نه زیاتي ښځي ئې په خپل حرمسرای کي راغونډې کړې وې او په لسهاوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر قانوني زامن ئې درلودل. مولوی عبدالرب کندهاری د کابل د معارف مدیر مکلف وو چې د شاه د حرم هري ښځې ته عربي القاب راپیدا کړي او د ده نامحدودو کوژدو ته شرعي فتوی ولټوي، دغو درباري ملایانو به شرعي حیلې جوړولې او ویل به ئی: له دارالحرب نه د هر شمېر ښځو ترلاسه کول او په خپل حرمسرای کي ساتل، شرعي مانع نلري. د پاچا پلار امیر عبدالرحمن خان د نورستان سیمه د یوه جهاد په ترڅ کي فتح کړې او د سیمي اوسېدونکي ئې مسلمان کړي، دا سیمه د دارالحرب حیثیت لري او د ده زوی امیر حبیب الله خان کولی شي لدې سیمي نه د خپلي خوښي په شمېر ښځې ولري!!

د پاچا سلوك له عام ولس سره خو څه کوې حتی له نږدې درباریانو سره داسي وو لکه د یوه آقا او بادار معامله له خپل ذلیل او سپك مریی سره.

دربار ته معزز کسان به ئې په معمولي خبره سپکول، وهل او د سیالانو مخې ته رټل، پدې سره ئې غوښتل چې ټول تر رعب لاندې وساتي او هیڅوك د ده په وړاندې د عزت النفس احساس ونکړي. یو ځل په استالف کي خپل مبله ځای ته تللی وو، نادرخان له خپل معین وخت نه لږ وروسته ورورسېدو، پاچا خپلو عسکرو ته امر وکړ چي هغه ته کرتۍ چپه وروا غوندي، په یابو ئې سپور کړي او د سورو عسکرو سره یوځای ئې د کابل په لوري وخوځوی، ترڅو ټول خلق دا منظره وګوري او د ده لپاره د عبرت سبب شي.

حبیب الله خان په ۱۹۱۹ کي د لغمان د کله ګوش په ښکارځي کي د شپې لخوا په خپلي خیمې کي په قتل ورسېدو، پهره کوونکي عسکر پداسي حال کي شجاع الدوله ونیو چي د شاه له خیمې نه راوتو، خو د قتل ځای ته د نادرخان په رارسېدو سره هغه پرېښودی شو، ویل کېږي چي د ده په قتل کي د شاهي کورنۍ غړو او د نادرخان په شمول ځینو درباریانو لاس درلود. د شاه له قتل نه وروسته سردار نصر الله خان په لغمان کي او امان الله خان په کابل کي د پاچایي د عوا وکړه، په جلال آباد کي مېشت دولتي قطعاتو لومړی د سردار نصرالله خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچايي ملاتړ وکړ خو درې ورځې وروسته ئې د پاچا د زوی امان الله خان ملاتړ وکړ او عنايت الله خان معين السلطنة او نصرالله خان نائب السلطنه ئې د نادرخان په شمول ونيول او لاس تړلي ئې د کابل په لوري وخوځول.

همدا کار د هرات د فوځي قطعاتو له خوا له محمد هاشم خان او محمد سليمان خان سره وشو، دواړه ئې لاس تړلي او په يابو سپاره کابل ته ولېږل، دا کار د خلکو د هغې ژوري کرکې ښودنه کوي چې د دې کورنۍ د غړو په نسبت ئې پدې خاطر درلوده چې له انګريزانو سره ئې ژوري اړيکې وې.

امان الله خان، نايب السلطنه نصرالله خان ترهغه په بند کې وساتو چې مړ شو، نادرخان ئې سره له کورنۍ لومړی د ارګ په محبس کې واچاوو او وروسته ئې خوشې کړ او د خپل فوځ سپه سالار ئې کړ او د ده ورونه هر يو شاه ولي خان او شاه محمود خان ئې په فوځ کې د جنرالانو په حيث وټاکل او خپلې دوې خويندې ئې هم دوی ته په نکاح ورکړې.

له انګريزانو سره د درېيمې جګړې په دوران کې نادرخان د ټل او شاه وليخان د وزيرستان د محاذونو قومندانان ټاکل شوي وو، د وزيرستان مجاهدين په شاه ولي خان شکمن شول او د محاذ له قومندانۍ نه ئې عزل کړ او لاس تړلی ئې له سيمې وايست او د نادرخان خواته ئې ولېږو .نادر خان د ټل په محاذ کې غوښتل چې جنګيالي په شا کړي، پدې نامه چې ده ته اطلاع رسېدلې چې د انګريزانو زيات شمېر تازه قطعات د جنګ ميدان ته رالېږل شوي، خو نورو ورسره دا خبره ونه منله، جګړه پيل شوه، په لومړی سر کې د ټل فوځي قلعه د افغاني جنګياليو لاس ته ورغله، خو وروسته د ده د متزلزل قيادت په وجه بېرته انګريزانو ونيوله، نادرخان د تېښتې په حالت کې وو چې له کابله ورته د افغانانو او انګريزانو ترمنځ د متارکې اطلاع ورکړی شوه.

له انګريزانو سره په ۱۹۲۱ کې د روغې جوړې معاهده امضاء شوه او امان الله ته موقع په لاس ورغله چې په داخل کې د خپلې سلطې ټينګولو ته توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي.

د هېواد شمالي او غربي ولاياتو ته ئې هيئتونه ولېږل، فیصله ئې وکړه چې د قطغن، مزار، هرات او کندهار لپاره د وزیرانو په سطحه چارواکي وټاکي، نادرخان ئې قطغن ته ولېږو، خو نادر خان هلته له لنډې مودې پاتېکېدو نه وروسته د ۱۹۲۲ کال په وروستیو کې کابل ته راستون شو. لدې نه وروسته شاه په هغه بې اعتماده شو، امان الله غوښتل چیله روسانو سره خپلې اړیکې ټینګې کړې، نادرخان چې له انګریزانو سره په پټو دوستانه اړیکو متهم وو د شاه په نوی سیاست کې مفیده پرزه نه بریښېده، باید له صحنې لرې کړی شوی وی، لومړی د ده ورونه او ورپسې دی له خپلو ټولو مهمو دندو کناره کړی شوو او بالآخره ئې په کال ۱۹۲۴ کې پاریس ته د وزیرمختار په حیث ولېږو او محمد هاشم خان ئې په مسکو کې سفیر وټاکو، خو په ۱۹۲۴ کې لدې دندو هم منفك کړی شول.

امان الله په داخلي اوضاع له مسلط کېدو او د ده پاچایي ته د ګواښ کوونکو ځېرو له تصفیه کولو نه وروسته له نړی والو سره د اړیکو ټینګولو لپاره د اروپا دوره وکړه، ځوان، بې تجربه او د دنیا له حالاتونه بې خبره شهزاده د افغانستان په شان له یوه وروسته پاتې هېواد نه د اروپا په دوره وتلی، د مسکو، لندن او پاریس په شان د لویو لویو ښارونو د لیدلو موقع په لاس ورغلې، د دې هېوادونو له ظاهري وضعي نه هومره متأثره شوی چې د اروپا هر څه ورته مقدس او غوره او د خپل ولس هر څه ورته سپك او حقیر په نظر ورغلې، همالته ئې د خپل ملت له هر څه نه د مقاطعې او په هر څه کې د اروپا د تقلید فیصله وکړه. هېواد ته له راستنېدو نه وروسته هغه پخوانی امان الله نه وو، غوښتل ئې د اروپائیانو په پل ګام کیږدي، خو دی نه پوهېدو چې اروپائیان څنګه دې مرحلې ته رسېدلی، د دوی د ترقي لاملونه څه وو، د دوی هېوادونه څنګه سمسور شوي، د سمسورتیا لپاره ئې څومره مظلوم ملتونه له خاورو سره برابر شوي، د دوی د سوکالي او خوشحالي لپاره څومره ملتونه قرباني شوي. د استبداد، اختناق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهل له دور نه څنګه ژغورل شوي، خپلواکي، ديموکراسي او ترقي ته د رسېدو لپاره د هر هېواد ولس څومره قرباني ورکړې، څومره ويني توى شوې، څومره خولې تويې شوې، افغاني نازولی شهزاده پدې خبرو نه پوهېدو، هغه په اروپا کي لوڅ سرونه، بربنډې پونډۍ، نيکټايي، شپو، دريشي، د ښځو او نارينه وو اختلاط ليدلی وو، ګمان ئې کاوو چي که په خپل هېواد کي همدا شيان رايج کړي نو د اروپائيانو په شان به شي، د تمدن په کاروان کي به شامل شي، غوښتل ئې هرو مرو د اروپائيانو تقليد وکړي، که په بل څه کي تقليد نشي کولی کم له کمه په لباس کي خو بايد د دوی په شان شي، هېواد ته له راستنېدو سره سم، په يوې درباري غونډې کي د ده ميرمني ملکه ثريا د محمود طرزي لور خپل پړونی له سر نه لري کړ او آخواته ئې وغورځاوو او د ښځو او نارينه وو په ګډې غونډې کي لوڅ سر او چاك ګريوان څرګنده شوه، د درباريانو له ښځو نه هم وغوښتل شوو چي همدا کار وکړي، د ده د پلار بې شمېره ښځو لا د مخه په حرمسراى کي د اروپايي لباس مشق کاوو، مأمورينو ته ئې امر وکړ چي لدې نه وروسته بايد دريشي واغوندي، شپو په سر کړي او نيکټايي واچوي، د جمعې د ورځي په ځاى يکشنبه د رخصتي ورځ اعلان شوه او د هلکانو او نجونو ګډ درس پيل شو، د ښځو پښتني او اسلامي حجاب او د نارينه وو ملي جامه په اروپايي لباس بدله شوه.

اکثر تاريخ ليکونکي محققان، د امان الله خان په خلاف د ملي پاڅون لويه وجه د ده همدا ماشومانه اقدامات ګڼي، چي ولس ئې راوپاراوو او د ده مخالفينو ته ئې موقع په لاس ورکړه، خو د ده د اقتدار په نسکورېدو کي د انګريزانو ونډې ته خاصه پاملرنه نکوي. پدې کي هيڅ شك نشته چي افغان ولس د ديني جذباتو په حکم او له ملي عنعناتو نه د دفاع په خاطر د امان الله خان په خلاف راولاړ شو، خو پدې ملي پاڅون کي د هغو کسانو فعاله ونډه، چي تل د انګريزانو په اشاره کله د يوه واکمن او کله د بل واکمن په څنګ کي ودرېدلي او د انګريزانو د لاس پوڅو واکمنانو ملګرتيا ئې کړې، دا خبره ثابتوی چي انګريزانو پدې خاطر د امان الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د نسکورولو د هڅو ملاتړ کړی چي دوی په افغانستان د سابق په څېر داسي واکمن غوښت چي یوازې له لندن نه هدایت اخلي او له بل لوري مخصوصاً د انګریزانو له رقیبانو سره د دوستی شوق او هڅه نکوي. انګریزانو دا نشو منلی چي امان الله دي مسکو ته نږدې شي. هغه درباري روحانیون چي د امان الله خان د پلار په دربارکي ټول اخلاقي فساد، عیاشي د دین او پښتني دود دستور خلاف ټول کرغېړن کړه وړه ئې زغملي شو او په خپلو سترګو ئې د پاچا هغه اعمال لیدل چي د شریعت خلاف وو خو لدې سره سره ئې د پاچا د تخت او تاج د بقا لپاره دعا کوله، څنګه ومنو چي نن هغوی د اسلام په خاطر امان الله کافر ګڼي او د ملي پاڅون ملګرتیا کوي. امیر حبیب الله د امان الله پلار تر ده نه ډېر غیر اسلامي کارونه کول، خو درباري مفتیانو هغه ته "ظل الله" ویل!! متأسفانه د کومو کارونو له مخي چي ځینو چپي عناصرو امان الله ته د مترقي پاچا نوم ورکړي، نورو بیا فقط د همدې کارونو له مخي هغه مرتد ګڼلی، شهزاده امان الله خان له ځینو شکلي کارونو نه پرته هیڅ ندي کړي، نه ئې ملت ته کوم خدمت کړی، نه ئې هېواد د ترقي په لار روان کړی، نه ئې په سیاسي او اجتماعي نظام کي دولس په ګټه څه تبدیلي راوستی او نه ئې ولس ته د خپل برخلیك د ټاکلو او د خپل مشر د انتخاب حق ورکړي، د یوه مفسد دیکتاتور پلار نه ئې تخت او تاج په میراث وړی وو، د اقتدار لپاره ئې د خپل پلار په شمول د نږدې خپلوانو له ترور، وژلو او بندي کولو نه هم ډډه ونکړه، هر پاچا یو غاصب انسان دی چي د خپل ولس یو ستر او بنیادي حق ئې سلب کړی او په زور یا د بهرني سازش له لاري په ولس مسلط شوی، هر شاهي نظام د انساني حقوقو منافي نظام دی، د بې عدالتۍ مظهر دی، په حق تلفی، فردي او خانداني استبداد ولاړ دی، هیڅ پاچا ته نه عادل ویلی شو نه مترقي، مګر کوم غله ته عادل ویلی شو؟ مګر کومي باغی ډلي ته چي په کومي سیمي مسلطه شوې په دې خاطر چي له ښکول شوی کاروان سره ئې په ورین تندي معامله کړې او د کاروانیانو له وژلو، وهلو او ټکولو نه ئې ډډه کړې، یوازې د دوی شته ئې تالان کړي، د ښو غاصبانو او باغیانو خطاب کولی شو؟! څوك چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

امان الله پدې خاطر مترقي پاچا ګڼي چي د افغانانو ملي جامه ئې بدله کړه، شپو او دریشي ئې رایج کړه، د ښځو پړوني ئې لري کړل، د جمعې ورځې رخصتي ئې د یکشنبې په رخصتي بدله کړه، دا کسان باید د انګریزانو ملکه تر ثریا نه هم زیاته مترقي وګڼي، ځکه هغې او کورنۍ ئې تر امان لله نه ډېر د مخه دا کارونه کړي وو!!

حقیقت دا دی چي افغاني چپي عناصر یوازې پدې خاطر د یوه دیکتاتور پاچا ملاتړ کوي او هغه ته مترقي پاچا وایي چي د دوی له آقایانو (د کرملین له واکدارانو) سره د ښو اړیکو غوښتونکی وو. افغاني درباري مفتیانو هم پدې خاطر امان الله مرتد ګڼلو چي له لندن نه ئې خپله قبله د مسکو په لوري اړولې وه، نه پدې خاطر چي ده د اسلام په خلاف ګامونه اخیستی وو!!

د امان الله خان په خلاف لومړی د شنوارو زړه ور قوم قیام وکړ، شاه خپل خارجه وزیر غلام صدیق خان دې قبیلې ته ورولېږو، هغه د شنوارو له مشرانو محمد علم خان او محمد افضل خان سره ولیدل، دوی د خپلو نورو غوښتنو په ترځ کي د ملکه ثریا طلاق او د دې د پلار محمود طرزي د حبس مطالبه وکړه. پاچا دا شرایط ونه منل خو د ۱۳۰۷ کال د جدي په میاشت کي ئې په یوه ۱۸ فقره ایز فرمان کي اکثر هغه بدلونونه لغو کړل چي یا د ده د لس کلني پاچایي په دوران کي ترسره شوي وو یا ئې پرېکړه کړې وه خو نه وو ترسره شوي، په ملت کي د شاه په ضد احساسات هومره راپارېدلي وو او د هېواد ګوټ ګوټ ته رسېدلي وو چي پدې فرمانو سره د هغه مخه نیول او د ولس کرکه او نفرت راکمول ممکن نه وو.

د پروان دیندار ولس چي په حساس موقعیت کي او کابل ته ترټولو نږدې وو، د رژیم په ضد پاڅون وکړ، متأسفانه د پاڅون قیادت د داسي کسانو لاس ته ورغی چي د یوه ملي پاڅون د لارښووني لپاره ئې لازمه وړتیا نه درلوده، نه ئې سواد درلود، نه تجربه، نه دیني معلومات، نه سیاسي پوهه او نه د افغانانو ملي جوړښت داسي وو چي دا ډله د ولس د اکثریت تائید ترلاسه کړي، د دې قیام مشري د حبیب الله خان کلکاني لاس ته ورغله، متأسفانه هغه صالح ملګری او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشاورين نه لرل، که نه نو دا لومړی ځل وو چي د ولس له متن نه راولاړ شوی يو زعيم، د بهرنۍ مرستي او ملاتړ نه پرته، د يوه مستبد او مطلق العنان شاهي رژيم په خلاف د ملي پاڅون قيادت کوي، قيام کوونکي د کابل په لور وخوځېدل، د څه مقاومت نه پرته د کابل شمالي دروازې ته ورسېدل، کابل د دوی په لاس کي پرېووت او پاچا د کندهار په لوري وتښتېدو چي هلته د لنډ تم کېدو او څه ناکامو هلو ځلو نه وروسته، د رټل شوو پاچايانو وروستۍ اډې "روم" ته ئې پناه يووړه.

روسانو غوښتل چي د امان الله خان مرسته وکړي، له غلام نبي خان چرخي سره ئې د روسي فوځ يوه اته سوه کسيزه قطعه د کولونل (کی، ام. پريماکوف) تر قومندې لاندې ملګرې کړه، د څو جازونو ترحمايې لاندې ئې د ده مختلط لښکر له آمو نه را تېر کړ چي مزار شريف ببرته د حبيب الله خان کلکاني له پلويانو نه ونيسي. دوی مزار تصرف کړ او د سمنګان په لوري وخوځېدل، حبيب الله خان تازه نفس فوځ د سيدحسين ترمشرۍ لاندې سيمي ته ولېږو، خو پداسي حال کي چي د غلام نبي خان لښکر مخ په وړاندي روان وو، ناڅاپي خبر شو چي د روسانو قطعه په شا شوې او له آمو نه ببرته د شوروي لوري ته اوښتی، له بليخوا اطلاع ورکړی شوه چي امان الله خان هم له کندهار نه د روم په لوري خوځېدلی، مجبور شو له خپل لښکرسره د شوروي اتحاد خاوري ته په شا شي.

حبيب الله خان کلکاني ته چي کومو درباري مفتيانو د خادم دين رسول الله لقب ورکړی وو همدغو کسانو د نادرخان له سلطې نه وروسته هغه د يوه غله په نامه معرفي کړ او د شاهي کورنۍ په خدمت کي مزدور تاريخ ليکونکو همدا فتوی په خپلو تاريخي ليکنوکي رانقل کړه او د همدغو تورلمنو مفتيانو په متابعت کي ئې د ده د اقتدار دوره يوه توره تاريخي دوره معرفي کړه، حال دا چي د مخکنيو او وروستيو دورو په انډول دې دورې ډېر غوره اړخونه لرل، که وطن پالونکو او صالح شخصيتونو د دې بدلون ملاتړکړی وی، پدې سره د بهرنيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطه پای ته رسېده، د شاهي نظامونو ټغر د تل لپاره ټولېدو او د يوه ملي مقتدر حکومت لپاره لار آوارېده، خو انګريزان په کمين کي وو، يو ځل بيا ئي په کابل د خپلي خوښي لاس پوځي ډلي د تېلو لپاره پټي او بربنډي هڅي پيل کړې، بيا ئې هغه کورنۍ چي دوی له هند نه افغانستان ته رالېږلې وې، ځينو ته ئې مذهبي او روحاني وجاهت وربخښلی وو او ځينو ته سياسي، اجتماعي او ملي وجاهت. دا کورنۍ وګمارل شوې چي د حبيب الله خان کلکاني په خلاف ملا وتړي او په ټول ملت، مخصوصاً د پښتنو په سيموکي د کابل د حکمراني ډلي په خلاف خلك راوپاروي، ځيني د امان الله خان د پلوي په پلمه او ځيني د ژبني تعصب په اساس او پښتنو ته د واکمنۍ د بيا انتقال په پلمه، انګريزانو نادرخان او د ده ورونه شاه ولي خان او محمد هاشم خان له فرانسې نه بمبئ ته او له هغه ځايه د لاهور او پېښور په لار افغانستان ته ولېږل، ترڅو د حبيب الله خان کلکاني په خلاف د قومي پاڅون مهار په لاس کي واخلي، محمد هاشم خان ننګرهار ته او نادر خان پکتيا ته داخل شو، دوی پښتنو ته داسي ښودله چي غواړي اقتدار بېرته د پښتنو په لاس کي پرېوزی، د امان الله خان پلويانو ته ئې هغه خط ورښودو چي د ده په نامه ئې له کندهار نه پاريس ته ورلېږلی وو او ورته ليکلي ئې وو چي د شوروي له لاري افغانستان ته داخل شي او د شمال له لوري د حبيب الله خان کلکاني په خلاف کار وکړي، د امان الله خان پلويان ئې پدې ليك غولول او ورته ويل ئې چي غواړي د امان الله خان واکمني بېرته اعاده کړي.

حبيب الله خان کلکاني ته ګرانه وه چي له بهرني ملاتړ نه پرته د داسي يوه حرکت په وړاندي مقاومت وکړي چي نه يوازې د ملت غالب اکثريت په هغه کي فعاله ونډه ولري، بلکي د انګريزانو ملاتړ هم ورسره وي.

نادر خان له پکتيا نه خپل عمليات پيل کړل، خو له مقاومت سره مخامخ شو، د حبيب الله کلکاني پلويانو د محمد صديق خان او سورجرنيل ترمشرۍ لاندې د ده ټول يرغلونه په شا وتمبول، مجبور شو له انګريزانو نه مرسته وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څو د سرحد آخوا قبایل لده سره ملګری کړي، د وزیرو مشرانو د ده ملګرتیا وکړه، د ځاځیو او وزیرو ګډ لښکر د دوبندي له لاري په لوګر برید وکړ، د لوګر له نیولو وروسته د تنګی واغجان له لاري د کابل په لوري وخوځېدل، د محمدګل خان ترمشرۍ لاندې د ننګرهار لښکر هم لدوی سره یوځای شو، د کلکاني ځواکونو ته ئې په محمدآغه او تنګی واغجان کي ماتې ورکړه، د چهار آسیاب له لاري کابل ته ننوتل او د شیردروازي د غره لوري ئې تصرف کړ، حبیب الله خان کلکاني غوښتل چي په ارګ کي ترهغه مقاومت وکړي چي د هېواد له نورو ولایاتو نه د ده پلوي فوځونه کابل ته راورسېږي خو له یوې خوا د ارګ سلاح کوټ منفجر شو، له بلي خوا د ده پیاوړی قومندان پردل خان پداسي حال کي په قتل ورسېدو چي غوښتل ئې د ده د مرستي لپاره ارګ ته داخل شي، مجبور شو له کابل نه ووځي او چاریکار ته ولاړ شي، د نادر خان لښکری کابل ته ننوتي او سملاسی ئې د درباري ملایانو یو ټولګی د امضا شوی قرآن سره حبیب الله کلکاني ته ورولېږو او د متارکې بلنه ئې ورکړه او هغه ته ئې ډاډینه ورکړه چي د جګړي د توقف په صورت کي ده او د ده ملګرو ته عفوه کوي، (دا قرآن د سیدحسین لمسی سیدمنصور د بغلان د ولایت د جهاد امیر په ۱۳۶۲ کال کي ماته وسپارو) حبیب الله خان کلکاني زړه نازړه وو، خو سیدحسین هغه تشویق کړ چي په امضاء شوي قرآن او د روحانیونو پدې هیئت اعتماد وکړي، ده هم باور وکړ او د سید حسین، شیرجان او خپلو وروڼو په شمول د ده ۱۷ کسیز هیئت کابل ته وخوځېد او نادرخان ته تسلیم شو، خو نادر خان خپلي ژمني تر پښو لاندې کړې او دوی ئې له ټولو ملګرو سره د ۱۹۲۹ کال د نومبر د میاشتي په لومړۍ نېټه په قتل ورسول او د مړو اجساد ئې څو ورځې د حضوري چمن په انګړ کي په دار ځوړند پرېښودل ترڅو د نورو لپاره د عبرت وسیله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نادر خان پاچايي

د افغانستان په تاريخ کي دا يوه ډېره سپيره او بد مرغه ورځ وه چي کابل د نادرخان په لاس کي پرېووت او دی د پاچايي په گدی کښېناست او پدې سره په افغانستان يوه داسي مفسده او د پرديو لاس پوڅې کورنۍ مسلطه شوه چي نيمه پيړۍ ئې په افغانستان مطلق العنانه واکمني وکړه، نوميالي غازيان، ملي څېرې او لوی لوی شخصيتونه ئې يا اعدام کړل، يا ئې ترورکړل، يا ئې په زندانونوکي تر تعذيب لاندې ووژل، يا ئې له هېواده تبعيد او فرار ته مجبورکړل، افغانستان ئې بېرته د انگريزانو په يوې مستعمرې بدل کړ، اختناق، انحطاط، فقر، لوږه، جهل، د ترقي له کاروانه وروسته پاتې کېدل، د گاونډيو له سيالۍ نه لوېدل او د نړۍ تر ټولو وروسته پاتې، محتاج او ناتوانه هېواد باندي بدلېدل، د همدې کورنۍ د کرغېړني واکمنۍ نتائج وو.

نادرخان د ۱۳۰۸ کال د ميزان په ۲۳ کابل ته ننووت او مخامخ د سلام خانې مانۍ ته ولاړ، په سلام خانې کي د پکتيا او وزيرو د مشرانو ترڅنگ د کابل ځيني سپين ږيري او د سابقه دولت ځيني ارکان را بلل شوي وو، دا غونډه د دې لپاره جوړه شوې وه چي نادرخان به په هغې کي وينا کوي، هلته به د هېواد لپاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زعیم د ټاکلو پرېکړه کېږي، لومړی به نادر خان وینا کوي او د وینا په ترڅ کي به د غونډي له برخه والو نه غواړي چي د لويي جرګې له جوړېدو او له هغي لیاری د هېواد د مشر له ټاکلو سره موافقه وکړي، خو د غونډي له منځ نه به ځیني کسان دا غږ اوچتوی چي همدا غونډه لویه جرګه ده، تاته د پاچا په حیث رأی درکوي، تا هېواد وژغورلو، ته تر بل هرچا د دې کار لپاره مناسب، وړ او مستحق ئی!! همداسي وشول، ده په خپلي لنډي وینا کي وویل: هېواد ته له راستنېدو نه زما یوازنی مقصد دا وو چي له غلو نه هغه وژغورم، دا مقصد ترسره شو اوس غواړم چي لویه جرګه دایره شي او د هېواد لپاره پاچا انتخاب کړي، د ده له همدې وینا سره سم مؤظفو کسانو د غونډي له منځ نه غږ وکړ چي د لويي جرګې رابللو ضرورت نشته، ته په خپله پاچا یې او موږ ټول تا د پاچا په توګه منو!! فیض محمد خان د اماني حکومت د معارف وزیر وویل: د امان الله خان د لويي جرګې اکثر غړي دلته موجود دي، ټول پدې ټینګار کوي چي باید تاسو دا دنده قبوله کړئ، موږ هم د جنوبي د مشرانو په څنګ کي تا د پاچا په حیث منو!! نادرخان له لنډ ځنډ نه وروسته وویل: ستاسو د ټینګار په خاطر دا درونډ پېټی قبلوم!!

د لويي جرګې تر نامه لاندې د دغه خندوونکې ډرامې په ترڅ کي هغه د پاچایي په ګدۍ کښېناست او پدې سره د افغان ولس هغه حرکت متوقف شو چي د سلطنتي رژیمونو نه د آزادی په لوري ئې پیل کړی وو او د نیمي پیړۍ لپاره نور هم د یوې بلي خانداني دیکتاتورۍ په منګولو کي اسیر پاتې شو.

کومه لویه جرګه چي نن ئې په غرب پوري تړلې ډلګۍ او د سلطنتي رژیم پلویان غواړي هماغه لویه جرګه ده چي د ظاهرخان پلار د کابل له نیولو وروسته دایرکړه او دی ئې د پاچا په حیث وټاکو، دوی غواړي چي د همداسي یوې خندوونکې ډرامې په ترڅ کي یو ځل بیا دغه کورنۍ په افغانانو مسلطه کړي، خو دوی دې خبري ته متوجه ندي چي نادرخان د کابل له نیولو نه وروسته او پداسي حال کي د خپلو پلویانو غونډي ته د لويي جرګې نوم ورکړي چي د ده مسلح

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلویانو کابل فتح کړی وو، د کابل د هر کور مخې ته مسلح کسان ولاړ وو، د غونډي غړو د ده د اسیرانو حیثیت درلودو، خو دوی په روم کي له وطنه بهر او پداسي حال کي چي په ټول هېواد کي د پل ایښودو ځای نلري، لویه جرگه غواړي!! پدې نه پوهېږي چي نن نه د افغانستان حالت هماغه د پرون ورځي حالت دی، نه افغانان هماغه پروني افغانان دي او نه نړیوال وضعیت هماغه زوړ حالت دی، پدې نه پوهېږي چي د دوی د بیا مسلطولو لپاره د بریتانیا په شان یوه داسي بهرني حامي ځواك ته ضرورت دی چي په گاونډیو هېوادونو مسلط وي، کابل د دوی لپاره فتحه کړي، دوی کابل ته ورسوی او هالته ورته لویه جرگه جوړه کړي، دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظامونه یا په ډېرو ناپوه او جاهلو قومونو حکومت کولی شي، یا په ډېرو ضعیفو او ذلیلو قومونو، چېري چي ولس ویښ شي، ځان وپېژني، پدې پوه شي چي خلك برابر پیدا شوي، هیڅوك له مور پلار نه پاچا ندی پیدا شوی، واکداران باید د دوی خادمان وي نه باداران، هیڅوك حق نلري پدوی حکومت وکړي مگر هغه چي په خپله دوی انتخاب کړي وي، هیڅ واکدار دا حق نلري چي خلك خپل غلامان وگڼي، لدوی سره د اسیرانو سلوك وکړي، ملي شتمني داسي وگڼي لکه "دغنیمت مال" او د هر راز تصرف حق ځانته ورکړي، یوه خاصه کورنۍ او ټبر په ټول ولس مسلط کړي، واکمني د خپل ټبر موروثي حق وگڼي او مریېتوب، غلامي او په پټو سترگو اطاعت د خلکو دایمي او لازمي دنده. دا ډله نه پوهېږي چي دا توره شپه تېره شوې، بېرته ئې راگرځول گران او محال دی.

پدې ترتیب نادرخان د تخت او تاج خاوند شو، ده د خپلي کورنۍ د مطلقه واکمنۍ د تحکیم لپاره څو کارونه وکړل:

لومړی ئې داسي کابینه جوړه کړه چي د ده یو ورورمحمد هاشم خان ئې صدراعظم او بل ورور شاه محمود خان ئې د حرب وزیر وو او د امان الله خان له وزراوو څخه فیض محمد خان او علیمحمد خان چي په هغې غونډې کي ئې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا کېدو ټينګار کړی وو، د خارجه چارو او معارف وزيران، فضل عمر مجددي ئې د عدليې وزير او محمد ګل خان مهمند ئې داخله وزير وو، کابينه داسي جوړه شوې وه چي اصلي واك د ده د کورنۍ په لاس کي وي او نور د دوی مأمورين وي. د ده حکومت په اصل کي د ده او د ده د څلورو ورونو محمد عزيز خان، محمدهاشم خان، شاولي خان، شاه محمود خان او د دوی د اولادې حکومت وو، افغانستان ئې داسي ګڼلو لکه يوه مفتوحه سيمه او افغانان ئې داسي شمېرل لکه اسيران، پدې نظام کي د ده د ټبر هر محمدزايي ته سردار ويل کېدل، په مهمو دندو به له سردارانو نه پرته بل څوك په هغه صورت کي ټاکل کېدو چي په سردارانو کي به د دې دندي لپاره وړکس په نظر نه ورتلو او يا به هغه دومره د دې کورنۍ په وړاندي سپك او ذليل وو چي د هر يوه په مقابل کي به لاس په سينه ولاړ وو. پير، وزير، جنرال او د ده د حکومت هر مأمور به د دې کورنۍ د هر غړي لاس ښکلاوو، درباري پيرانو به د سردارانو لاسونه ښکلول او بيا به دربار دې ته شرايط برابرول چي عام ولس او ساده زړي افغانان د دغو درباري پيرانو لاسونه ښکل کړي.

غلام محمد غبار پدې هکله چي د نادرخان د دولت ټولي داخلي او خارجي مهمي ادارې د ده د کورنۍ او د ټبر د غړو په لاس کي وې داسي ليکي:

"دغه حکومت د دولتي دندو په سپارلو کي لاندې مراتب په نظر کي نيول: د لومړۍ درجې دندي بايد د شاهي کورنۍ د غړو په اختيار کي وي، بيا د دې کورنۍ د وړوکي محمدزايي قبيلې په لاس کي، وروسته هغه هندوستانيان چي د شاه د ملاتړ لپاره افغانستان ته لېږل شوي وو، وروسته د زياتو ځمکو او شتمنيو خاوندان او په پای کي هغه روحانيون چي د دربار په خدمت کي وو، پاتې برخي بايد په نورو مأمورينو ډکي شي. د مثال په توګه: د هېواد صدرعظم د پاچا يو ورور، د حرب وزير شاه محمود خان د پاچا بل ورور چي وروسته د مخکني صدراعظم محمدهاشم خان په ځای وټاکل شو، د سلطنت د وکالت مقام د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیم وروور شاه ولي خان په لاس کې، چي وروسته په لندن او پاریس کي د افغانستان سفیر شو، د دربار وزیر د ده د تره زوی احمد شاه خان، د ده اخښی محمد اکبرخان د طب د مستقل ریاست رئیس چي یو بې سواده کس وو او وروسته په روم کي دافغانستان وزیر مختار وټاکل شو، د شاه بل وروور محمد عزیز خان په مسکو کي سفیر او بیا په برلین کي وزیرمختار، احمد علي خان او علي شاه خان د پاچا دوه د تره زامن یو په پاریس او لندن کي سفیر او بیا د دربار وزیر او بل د حربي ښوونځي قومندان او بیا د کندهار والي او وروسته د پکتیا افسر، د شاه خوریی اسدالله خان په ۱۹ کلنۍ کي لومړی د شاهي گارد قومندان او بیا د وزیر او سفیر په حیث توظیف شو. د پاچا دوه نور د تره زامن نعیم خان او داؤد خان یو په اتلس کلنۍ کي د خارجه چارو د وزارت د سیاسي مدیریت عمومي مدیر او بیا مختار وزیر په ایتالیا کي چه د نړۍ د دیپلوماسی په تاریخ کي ترټولو کم عمره سفیر وو، وروسته د معارف وزیر، د فواید عامې وزیر او د صدارت د لومړی معاون په حیث، داؤد خان د ده وروور لومړی د ننگرهار د فوځ قومندان، بیا د کندهار او فراه والي او نظامي قومندان او وروسته د پلازمیني د قول اردو قومندان او د حربیی وزیر، داخله وزیر او په پای کي صدراعظم. دا خبره مو باید په پام کي وي چي دا مهمي دندي، د تل لپاره شاهي کورنۍ ته مختص شوې وې، فقط د مرگ یا ډېر زړښت په صورت کي دا تل والی ختمېدو، لکه چي هاشم خان تقریباً ۱۷ کاله د هېواد صدراعظم وو، شاه محمود خان ۲۳ کاله د حربي چارو وزیر او صدراعظم وو، داؤد خان ۳۴ کاله نظامي قومندان، وزیر او صدراعظم وو.

همدا راز د ده، د ورونو واکمني یوه کلکه او بې رحمه نظامي واکمني وه، چي په ډېر قساوت او بي رحمۍ سره په ولس تطبیقېده، تقریباً د یوې مکملي پیړۍ تر دربیمي برخي پوري د نوموړي کورنۍ دې امتیازاتو او مطلقه واکمنۍ دوام وکړ او په پای کي د میراث په څېر د دې کورنۍ نارینه اولاد ته انتقال شوه"

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا راز غبار د هغو محمد زائیانو چي مهم مهم دولتي دندي ورکړی شوې یادونه داسي کوي:

"د محمد زائیانو له شجری نه چي مجموعی شمېریې له اوه زره کسانو نه تجاوز نکوي او د افغانستان د پنځلس ملیونه نفوس په نسبت د یو په دوه زره نسبت دی، لاندې کسان د دولتي اداراتو په سر کي گمارل شوي:

غلام فاروق خان عثمان د ننگرهار اعلی حاکم، د هرات والي، د کندهار والي او په پای کي داخله وزیر، فیض محمد زکریا خارجه وزیر، په ترکیه کي سفیر او وروسته د معارف وزیر. محمد عمر خان د کابلستان والي، محمد هاشم خان د ننگرهار والي او په روم کي سفیر. محمد عتیق خان د زراعت وزیر، نجیب الله خان د معارف وزیر او بیا لوی سفیر په هند او شمالي امریکا کې، عبدالرزاق خان د میمنې او فراه اعلی حاکم او په پای کي د شاه خاص مصاحب او ندیم، سردار عبدالحسین عزیز د روم سفیر، د مسکو سفیر، د معارف وزیر او د فواید عامه وزیر، سلطان احمد خان په ترکیه او مسکو کي سفیر او بالآخره خارجه وزیر، غلام احمد اعتمادي او شیراحمد خان په تهران کي سفیران، عبدالرسول خان په دهلي کي جنرل کنسل، محمد صدیق خان په مشهد کي جنرال کنسل، یارمحمد په تاشکند کي جنرال کنسل، محمد یحیی خان، محمد عثمان خان او حبیب الله خان په ترتیب سره لومړی، دوهم او دریېم معینان په خارجه وزارت کي چي وروسته سفیران شول، البته د هغو محمدزائیانو ذکر دلته لازم نه گڼل کېږي چي په دوهمه درجه دولتي وظایفو گمارل شوي او وروسته لوړو مراتبو ته رسېدلي، فقط غواړم دا څرگنده شي چي دې کورنۍ نه یوازې په افغانستان کي ډېر ثروت او شتمني ترلاسه کړې، بلکي داسي امتیازات ورپه برخه شوي چي فقط انگریزانو په خپلي هندي مستعمرې کي ترلاسه کړي، لدې نه وروسته اکثریت محمد زائیان له اقتصادي او سیاسي پلوه د ټولني ممتازه او پورتنۍ طبقه گڼل کېده."

(c) ketabton.com: The Digital Library

متأسفانه ځيني بې خبره تاريخ ليکونکي د دې کورنۍ واکمني د پښتنو واکمني ګڼي، وايي چې په افغانستان کې ملي ستم حاکم وو، پښتنو په نورو مليتونو حکومت کاوو، سلطه د پښتنو په لاس کې وه، حال دا چې د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کې زموږ هېواد د يوه خانداني ـ طبقاتی نظام شاهد وو، سياسي قدرت د يوه ټبر په لاس کې وو او نظام د ټولني د شتمنو او فيوډالانو حامي وو، د ځمکو لويه برخه د دوی په لاس کې وه، د ولس اکثريت د همدې طبقې په خدمت کې وو، د پښتنو نور قومونه، د پکتيا، ننګرهار، کنړ، وردك او په ټول جنوب کې مېشت د پښتنو عام ولس د هزاره جات او بدخشان له عام ولس نه په هيڅ څه کې فرق نه درلود، دوی همدومره له لوږې او فقر سره مخامخ وو لکه د شمال خلك، دوی هم د دې کورنۍ د استبداد، اختناق، طبقاتی نظام، تبعيض او نابرابرۍ قرباني وو.

دغو تاريخ ليکونکو دا زحمت ندی ايستلی چې تر پکتيا، ننګرهار، کنړ، غزني او وردك پوري تللي وی، په جنوب او غرب کې ئې د پښتنو پرېشانه او دردوونکی ژوند ليدلی وی او هغه ئې د هندوکش د غرونو له اوسېدونکو سره مقايسه کړې او بيا ئې د افغانستان د ټولنيز جوړښت او د هېواد د طبقاتی نظام په هکله د څه ليکلو جرأت کړی وی، متأسفانه دوی د بهرنيو منابعو مخصوصاً له روسي منابعو نه استفاده کړې او په پټو سترګو ئې تقليد کړی.

د ده دوهم کار دا وو چې په ولس کې ټول هغه با احساسه، پوه، مخور او با شخصيته کسان له خپلي مخي لرې کړې چې يا ئې د حبيب الله خان کلکاني ملاتړ کړی، يا د امان الله خان په پلوي متهم وو، يا ئې د پرديو له سلطې نه د خپل هېواد په آزادولو کې فعاله او مؤثره ونډه درلوده او د خپلواکۍ په لوی جنګ کې ئې وجاهت ترلاسه کړی وو، مستقل او سرلوړی افغانستان ئې غوښت او د يوې کورنۍ له مطلقه واکمنۍ سره مخالف وو، د دوی لپاره مقتلونه جوړ شول، د محبسونو دروازې پرانستل شوې، په بالاحصار کې خاص توپونه د دې لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصب شول چي د دولت همدا مخالفين د دغو توپونو خولې ته ورکړي، په سلګونو کسان په توپونو والوزول شول، ډېر له اعدام نه وروسته په دار ځوړند شول، ډېر نور په هېواد کي د ننه او بهر تبعيد شول، مال او ځمکي ئې ضبط شول.

نادرخان کابل ته له ننوتلو سره سم لاندې کسان له محاکمې نه پرته اعدام او د دوی سينې ئې په ګوليو سوری کړې:

جنرال پينن بيك خان، ميرزا محمد اکبر خان، امرالدين خان، عبداللطيف خان کوهاتی، محمد نعيم خان کوهاتی، عيسی‌خان د قلعه سفيد ، تازه ګل خان لوګري، سلطان محمد خان مرادخاني ، محمد حکيم خان چهاردهی وال، احمد شاه خان کندك مشر ، دوست محمد خان غونډ مشر د پغمان او سيد محمد خان کنډك مشر د کندهار اوسېدونکی.

او په هماغو لومړيو ورځو کي ئې لاندې مخور کسان يا محبسونو ته ولېږل او يا ئې تبعيد کړل:

سيد احمد خان آغا ، مير احمد خان، احمد جان خان او زوی ئې، نيك محمد خان، عبدالرحيم خان د محمد آغی، شيردل خان او نوردل خان لوګری، عبدالرحيم خان پيارو‌خيل او محمد ولي خان د امان الله خان په دربارکي د شاه وکيل.

محمدولي خان ئې وروسته له لاندې کسانو سره يوځای په دهمزنګ کي په دارکړل: جنرال غلام جيلاني خان چرخي، جنرال شيرمحمد خان چرخي، فقيرمحمد خان او ميرزا محمد مهدي خان.

نادرشاه د يوه کم ظرفه او ذليل فاتح په څېر د ټولو هغوکسانو د ځپلو فيصله کړې وه چي د تېرو حکومتونو پلوي ئې کړې، يا د ده له يرغلګر لښکر سره جنګېدلي او يا ئې لدوی نه وېره درلوده او د دوی په وړاندي ئې د حقارت احساس کاوو. د حبيب الله کلکاني د نږدې ملګرو په اعدام او وژلو ئې اکتفاء ونکړه، بلکي د شمالي له ټول ولس نه د غچ په فکرکي وو ، مناسب فرصت ته ئې انتظار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاوو او د مناسبي بهانې په لټه کي وو، دا بهانه د کلکان د مظلوم ولس هغه پاڅون په لاس ورکړه چي د محلي حکومت د نه زغمېدونکي ظلم او تېري په خلاف ئې پیل کړ، دوی د ۱۳۰۹ کال په دوبی کي د کوهدامن په محلي حکومت حمله وکړه، له کابل نه سیدعبدالله شاه جی او عبدالوکیل خان نایب سالار د یوې عسکري قطعې په سر کي دې سیمي ته ورغلل، خو دوی په جګړي کي ماتې وخوړله، نائب سالار په قتل ورسېد او هندوستاني شاه جی په تېښتېدو موفق شو، وروسته جنرال محمد غوث خان له تازه نفس فوځ سره د خلکو د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږلی شو، ده د لاري په اوږدو کي کلاګانو ته اور واچاوو، اسیران ئې له جګو برجونو نه لاس تړلي لاندې واچول، پدې وخت کي محمد ګل خان مومند د شمالي د انتظامیه رئیس په توګه سیمي ته ورسېدو او ورپسې له پکتیانه د قومي لښکر ټولګي یو په بل پسې راورسېدل، دا جنګي ټولګي د شاه جي له خوا تنظیم او د سیمي په ولس د برید لپاره لېږل شوي وو. د اصلاح ورځپاڼي د اسد میاشتي په ګڼوکي ولیکل چي د دې قومي لښکر شمېر پنځه ویشت زره مسلح کسانو ته رسېدو چي د احمد زیو، کړوخیلو،ځاځیو، منګلو، طوطی خیلو، وزیرو، وردك، میدان او تګاب له سرتېرو نه جوړ شوی وو، دا د هغه دولتي منظم فوځ په قطعاتو سربېره وو چي د جګړي لپاره سیمي ته سوق شوي وو. دا عملیات هومره وحشیانه وو چي د کورنیو جګړو په تاریخ کي ئې سابقه نه درلوده، کورونه تالان شول، باغونه او کلاګاني وسوزېدلې، د ښځو له لاس، غاړي نه ګاڼې وایستل شوې، بې رحمانه مرګ ژوبله وشوه، د اصلاح ورځپاڼی د دلوی د میاشتي په ۵۸ ګڼي کي ولیکل: محمد ګل خان د کاپیسا او پروان له خلکو نه ۲۳۷۸ توپکونه، ۱۷۰ تفنګچې، ۳۹۳۸۴ د سرو زرو سکې، ۱۴۹۲۰۲ د سپینو زرو سکې ترلاسه او کابل ته را انتقال کړل "حتماً دا غیر له هغه څه وو چي د قومي لښکر جنګیالیو غارت کړي وو" ده پنځلس کسان په خپل شخصي حکم همالته اعدام کړل، ۲۱۷ کسه ئې لاس تړلي کابل ته ولېږل، ۳۲۰۰ کسان ئې په شاقه کارونو وګمارل، د ولایت سرکونه او د پنجشیر ترخاواك پوري اوږده لار ئې پدوی جوړه کړه، د دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شمېر زلميان ئې اسير ونيول او په ۷ کنډکونو کي ئې تنظيم او نورو سيمو ته ولېږل، عسکري تهاڼې ئې پدوی جوړي کړې، يوه فرقه فوځ ئې هلته ځای په ځای کړ، د کلکان څلور کلي ئې وسوزول، چا ته اجازه نه وه چي مړي دفن کړي، بايد همداسي په ډاك پاتې وي، وراسته شي، بوی وکړي اوسپي او مارغان ئې وخوري.

همدا کار په قطغن کي د شاه محمود خان تر مشرۍ لاندې وشو، دی د ابراهيم بيك د پلويانو د ځپلو لپاره سيمي ته ولاړ، ابراهيم بيگ لقی د روسانو په خلاف د ترکمن مجاهدينو مشري کوله او د مشهور انور پاشاه له ملگرو څخه وو، د بخارا د امارت له زوال نه وروسته ئې افغانستان ته هجرت وکړ، د کابل چارواکو د ده په خلاف جگړه پيل کړه، زيات شمېر فوځ ئې له قومي لښکرو سره سيمي ته ولېږو، ځای ځای ئې د ده په ملگرو بريدونه پيل کړل، په ميړانه ئې مقاومت وکړ، خو متوجه شو چي دلته د مقاومت دوام ورته گران دی، مجبور شو له آمو سيند نه واوړي، روسان ورته په کمين کي وو، له بريدونو سره مخامخ شو، له کافی مقاومت نه وروسته د ده زيات شمېر ملگری په شهادت ورسېدل، دی اسير شو او لاس تړلی تاشکند ته ولېږلی شو.

شاه محمود خان د دې غازی ډلي د ځپلو ورځ ولمانځله او په خان آباد کي ئې د فتحی جشن جوړ کړ.

د شمال په خلکو ئې له ابراهيم بيگ سره د ملگرتيا په پلمه داسي محشر جوړ کړ چي چا د هغه تصور نشو کولی، گڼ شمېر مشران ئې د نيولو سره سم اعدام کړل، ميرزا محمد يوسف خان د شاه محمود خان د قلم مخصوص مدير چي د عملياتو په دوران کي له شاه محمود سره وو، وايي چي په خان آباد کي د اعدام شوو کسانو شمېر له ۷۰۰ کسانو نه زيات وو.

شاه محمود خان د ترکمنانو زر کورنۍ د ښځو، ماشومانو او بوډاگانو په شمول د اسيرانو په څېر له خان آباد نه د يوې عسکري قطعې په نظارت کي بيلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتې او پیاده د کابل په لوري وخوځولې او عسکرو ته ئې امر وکړ چې هره ورځ به درې منزله وهي، هوا ډېره توده وه، د اسیرانو کاروان په لومړۍ ورځ یوازې یو منزل پلې کړ، محافظ افسر د شوراب له لومړي منزل نه شاه محمود خان ته احوال ولېږو چې محبوسین هره ورځ له یوه منزل نه زیات نشي پلي کولی، شاه محمود خان په ځواب کې ورته وویل چې حتماً به دوه منزله وهی، که څوك نشو تلای همالته ئې ووژني، سباته دا امر ټولو اسیرانو ته ابلاغ شو او کاروان د کابل په لوري وخوځېد، د آق چشمې دوهم منزل ته لانه وو رسېدلي چې محافظینو خپل افسر ته اطلاع ورکړه چې درې کسه سپین ږیري او علیل اسیران شاته پاتې دي او نشي تلی، افسر د شاه محمود خان امر محافظینو ته تلگرام کړ او هغوی درې واړه علیل اسیران په گولیو وویشتل او د ژوند له زحمت نه ئې وژغورل.

دا د اسیرانو ډله په ډېر دردوونکي حالت کابل ته راورسول شوه او په بت خاك کې ځای په ځای کړی شوه او لدوی نه د شاه محمود خان او د نورو سردارانو د ځمکو کرلو لپاره د غلامانو په څېر استفاده کېده.

همداسي یوه وحشیانه معامله په پکتیا کې د ځدراڼو د قوم له دریخیلو سره وشوه، ځدراڼ ډېر باایمانه او په خدای مین قوم دی، دوی د نادري کورنۍ له مفسدي واکمنۍ نه په تنگ شول، غوښتل ئې د حکومت په خلاف څه وکړي، غلام نبي خان چرخي د دوی له مشرانو سره لیدنه کتنه وکړه، دوی ته ئې اطمینان ورکړ چې د حکومت په خلاف به په گډه کار کوي، دوی په خپلې سیمې کې پاڅون وکړ، حکومت خپل د حرب وزیر شاه محمود خان له منظم فوځ او ډېرو پیسو سره گردیز ته ولېږو، هغه د پکتیا نور قومونه د ځدراڼو پر خلاف له حکومت سره ملگرتیا ته چمتو کړل، دغو مشرانو د پښتني دود خلاف له حکومت سره د خپلو قومونو او په دریخیلو باندي د یوه گډ برید د چمتو کولو لپاره ملا وتړله، د احمدزیو، منگلو، طوطا خیلو، زرمتیانو او په خپله د ځدراڼو ځینو قومونو د دولت له ځواکونو سره یوځای له شپږو خواوو د دریخیلو په درې لوی برید پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، ټول کلي ئې تر سخت بمبارد لاندې ونیول، که څه هم کلي کورونه لاد مخه تخلیه شوي وو خو د بمباری په ترڅ کي د دریخیلو ډېر کسان د ښځو، ماشومانو او زړو په شمول په قتل ورسېدل، کورونه او فصلونه ئې وران کړی شول، سل نفره د لیوني فقیر په شمول ونیول شول او لاس تړلي گردیز ته انتقال شول. که څه هم دولتي ځواکونو دا مقاومت وځپلو خو لا څو هفتی نوی تېري شوی چي دریخیلو د وزیرو په شمول د خوست په لوري نوی برید پیل کړ، دولت د دوی له تحرکاتو نه خبر وو، په خوست کي ئې پوره تیاری نیولی وو، له توپچی قواوو نه د زیاتي استفادې په وجه وتوانېدو چي برید په شا وتمبوی.

حکومت چي د پکتیاوالو په خلاف له کوم زور زیاتي نه کار واخیست، نه ئې د دوی سابقه خدماتو ته وکتل، نه دې ته چي نادر خان د دوی په مرسته کابل ته ورسېد، په کوهدامن او شمال کي د نظام د بقا لپاره وجنگېدل، دې کار پکتیاوال متوجه کړل چي د دې نظام بې مروته چارواکي د خپلي واکمنۍ د بقا لپاره هر څه کول جائز گڼي.

له غلزیو سره هم دې ته ورته معامله وشوه، دوی په ۱۳۰۹ کال کي د عبدالرحمن خان تره کي ترمشرۍ لاندې د حکومت له منلو نه سرغړونه وکړه، حکومت کافی شمېر فوځ او ملیشې د الله نواز هندوستاني ترقیادت لاندې د دوی د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږل، عبدالرحمن تره کي مقاومت ونشو کړی، د سیمي پرېښودوته مجبور شو او له هېواد نه ووت.

نادري کورنۍ د مخالفینو په ځپلو کي خاص مهارت درلود، څو کاره ئې کول:

الف: د مخالفینو په ضد اقدام ته به ئې اسلامي رنگ ورکړ، د عدلیې وزارت پرېکړه او د درباري پیرانو او ملایانو فتوی به ئې ترلاسه او اعلان کړه، دوی به ئې عملاً له لښکر سره یوځای کړل او د عملیاتو سیمي ته به ئې ولېږل.

ب: د هر قومي پاڅون په خلاف ئې ژر اقدام کاوو، په خپل لومړي مورچل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي به ئي د هغه د ځپلو بندوبست کاوو او موقع ئې نه ورکوله چي هغه وده وکړي، خپور شي او نورو سيموته سرايت وکړي.

ج: له مخالفينو سره ئې په ډېره بي رحمۍ او قساوت چلند کاوو. د دوی د کورونو ورانول، د شتمنيو تالان، د مؤثرو مشرانو وژل او په دار خيژول، کليوته اور اچول، خپلوان ئې نيول او محبسونو ته لېږل او ترهغه دوی په زندان کي ساتل چي د بيا مخالفت ټول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کړی چي د دوی مخالفت ئې کړی که څه هم د دوی ملاتړی وو او قدرت ته د دې کورنۍ په رسولو کي ئې فعاله ونډه وه او دوی ئې د بې دريغه مرستو پوروړي وو.

د: د مخالفت کوونکو په خلاف د فوځي قطعاتو ترڅنګ د هغو قومونو له لښکرو نه استفاده کول چي د دوی مشران به ئې په پيسو واخيستل او د نورو په ضد به ئې جنګول، پدې سره به نه يوازې دوی روان پاڅون وځپلو بلکي په قومونو کي د دښمنۍ او عداوت راولاړولو له لاري به دوی د هرراز ملي قيام مخه نيوله او د دې امکان به ئې ختمولو چي قومونه يو بل ته لاس ورکړي او د دې کورنۍ ظالمانه واکمنۍ ته خاتمه ورکړي.

هـ: د مخالفينو په ضد په عملياتو کي برخه اخيستونکو قومي مشرانو ته به ئې ځمکي، پيسې او اعزازی رتبې ورکولې، پدې سره به ئې دوی له حکومت سره داسي وتړل او له نورو به ئې داسي را بېل کړل چي تل به د حکومت شا ته ولاړ او له هغه نه دفاع کولو ته اړ وو او نوری لاري وربانديي تړل شوې، دواکدارانو د جرم شريك.

حکومت ګڼ شمېر قيامونه داسي وځپل او د مختلفو سيمو د اوسېدونکو ترمنځ ئې د دښمنۍ او عداوت داسي فضاء را پيدا کړه چي د رژيم مخالفين له ملي پاڅون نه مأيوسه شي او لدې لاري د رژيم له پرځولو نه نا اميده شي او په نورو لارو فکر وکړي. په تشدد، زور زياتي او د مخالفينو په وژلو او تړلو هيڅ نظام خپله بقا نشي تضمينولی، دا د يوه نظام د نسکورېدو او زوال عوامل دی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقا او دوام، له کفر سره نظام دوام کولی شي خو له ظلم سره نه، د ظلم او تېري پای تور او تریخ دی که څه هم وځنډېږي. حسیب خدای مهلت ورکوي خو هیڅکله له ظالم نه غچ او انتقام نه هیروی، دا کېدی شي چي ظالم او بې رحمه واکداران یو څل، دوه ځله، لس ځله عدالت غوښتونکي وځپی او په ټولني کي داسي حالت راپیدا کړي چي د څه مودې لپاره هیڅوك د دوی پرخلاف د غږ اوچتولو جرأت ونکړي، په اوضاع داسي مسلط شي چي بادي الرأی او ساده لوح خلك گمان وکړي چي دا نظام نور د نسکورېدو ندی او په ټولني کي هیڅ داسي ځواك ندی پاتې شوی چي واکمن رژیم ته گواښ ثابت شي او د هغه اقتدار تهدید کړي، خو دا د الله سنت دی او د تاریخ په اوږدو کي په وار وار تکرار شوی چي د ظالمو واکدارانو اقتدار به خامخا د مظلومانو په لاس نسکورېږي او د دوی په لاس به له هغوی نه غچ اخیستل کېږي.

نادري کورنۍ پدې وتوانېده چي مؤقتاً د ملي قیامونو مخه ونیسي او په ټولني کي د وېری او خوف فضاء راپیداکړي او د مخالفت هرغږ په سینه کي خفه کړي، خو د ټولني د عدالت غوښتني څپاند او نه خفه کېدونکي احساس بله لار غوره کړه، مجاهدو شخصیتونو، منورینو، ځورول شوو کورنیو او عدالت غوښتونکو، سري او پټي مبارزې ته مخه کړه، د واکمني کورنۍ د مهمو غړو د ترور سلسله پیل شوه، گڼ شمېر هڅي وشوې خو یوازې په څو مواردو کي غشی په هدف لگېدلی:

د سردار محمد عزیز ترور

لومړی د نادرخان ورور سردار محمد عزیز د داؤد پلار چي په برلین کي د افغانستان له لوري مختار وزیر وو، دیوه افغان محصل په لاس په قتل ورسېد، د ده زړه ور قاتل چي د تحصیلاتو په پای کي د (ماکدی برگ) په فابریکه کي په کار مشغول شوي وو، له خپل یوه ملگري سره دا فیصله وکړه چي د انگریزانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطې نه د هېواد د آزادولو لپاره باید کوم مؤثر کار وکړي، دا ئې غوره وګڼله چې د انګریزانو د لاس پوخې کورنۍ یومهم غړی سردار عزیز ترور کړي او بیا د جرمني پولیس ته ځان تسلیم کړي او اعلان وکړي چې دا کار مو د دې لپاره وکړ چې نړۍ والو ته د افغان ولس په استازیتوب دا خبره ورسوو چې افغانان د انګریزانو سلطه نه مني، له واکمنې ډله نه کرکه لري، دا زموږ له خوا د انګریزانو په خلاف یو احتجاج وو، انګریزانو د دغې کورنۍ په لاس زموږ هېواد اشغال کړی او د افغانستان د تباهی باعث شوی، پدې کار سره دوی غوښتل ټوله نړۍ د افغانستان له وضعیت نه مطلع کړي او ټولو ته څرګنده کړي چې افغانان د انګریزانو له خوا تپل شوي حکومت نه مني.

د عملیاتو د څرنګوالي په سر او دا چې یوکس یا دواړه دا عملیات تر سره کړي، مناقشه وشوه، هر یوه غوښتل چې دا کار د ده په لاس تر سره شي، بالآخره د قرعی له لاري د دوی مناقشه حل شوه او دا افتخار د سید کمال په برخه شو، تفنګچه ئې راواخیسته، له ملګری سره ئې خدای پاماني وکړه او د سفارت په لوري وخوځېد، سفارت ته له رسېدو سره سم ئې زنګ وواهو، جرمني محافظ د کارت پوښتنه ترې وکړه، هغه خپل کارت ورکړ او له سفیر سره د لیدنې غوښتنه ئې وکړه، د انتظار په حالت کې وو چې سفیر پداسې حالت کې له پورتني منزل نه راکوز شو چې سردارعتیق الله او انورعلي د ده ترشا وو، سیدکمال ورمخکې شو، خپله تفنګچه ئې راوایستله او په سردار محمد عزیز ئې دوه ډزې وکړې، چې ځای په ځای ولوېدو او مړ شو، سیدکمال خپل هدف ته رسېدلی وو، تفنګچه ئې آخوا واچوله او د پولیسانو راتلو ته منتظر شو، پولیسان راغلل، دی ئې ونیو او محبس ته ئې واستاوو، دوستانو ئې هڅه وکړه چې هغه پدې خبره قانع کړي چې د تحقیقاتو په دوران کې د اقدام وجه سیاسي نه بلکې شخصي وښیي ترڅو د ده په مجازات کې تخفیف راشي او له اعدام او دائمي حبس نه وژغورل شي، خو ده د محاکمې په ورځ په ډېر جرأت او زړه ورتیا او پوره صراحت سره وویل: د افغانستان شاهي رژیم چې سردار محمد عزیز ئې سفیر او د شاهي کورنۍ غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، د انګریزانو لاس پوڅی رژیم دی، هېواد ورانوي او د تباهي په لوري ئې خوځوي، زه يو افغان يم، دا کار مي د دې لپاره وکړ او هغه مي وواژو چي پدې سره د دې کورنۍ په خلاف د افغان ولس کرکه او نفرت نړیوالو ته څرګند کړم.

په کابل کي د انګریزانو مختار وزیر، (فریزر تتلر) پدې هکله لیکي: د ۱۹۳۲ کال د جون په میاشت کي سیدکمال افغاني محصل، محمد عزیز وواژو او دا خبره ئې اعلام کړه چي: د ده دا عمل د انګریزانو د سلطې په خلاف یو پروتست او احتجاج وو.

نادري کورنۍ د دې په ځای چي دې ته ورته اقدامات د خپل وحشیانه سیاست نتیجه وګڼي، له ظلم نه لاس واخلي، د بې ګناه افغانانو تړل او وژل متوقف کړي، برعکس د خپلي وحشیانه تګلاري په دوام ټینګار کوي او د تشدد مضاعف کولو لار غوره کوي. د هغو کسانو شمېر چي په همدې مودې کي په قتل رسېدلي سلهاوو ته رسېږي چي ځیني ئې دا دي:

سید احمد خان نایب سالار، اعظم خان کندك مشر، محمداکبر خان اکبر، محمد یوسف خان حقیقی، جنرال پینن بیك خان، دوست محمد خان غنډ مشر، احمد شاه خان کنډك مشر، سیداحمد خان د شاهي فرقې کنډك مشر، جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، امرالدین خان، عبداللطیف خان، محمد نعیم خان، عبدالرحمن خان لودي، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان پغماني، جنرال شیرمحمد خان چرخي، محمد ولي خان، میرزا محمد مهدي خان قزلباش، فقیر احمد خان، علي اکبر خان غونډمشر، خواجه هدایت الله خان، مولاداد خان هزاره، محمدعظیم خان منشي زاده، دوران خان، زمان خان د نجات ښوونځي زده کوونکی، محمدایوب خان د نجات ښوونځي معاون، عبدالطیف خان چرخي، قربان خان هزاره، یو محمود خان، بل محمود خان پداسي حال کي چي زده کوونکی وو، محمد زمان د بریښنا د شرکت کاتب، میرعزیز خان، میرمسجدي خان، عبدالحکیم خان رستاقی، میرزا محمد خان، امیر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، میرعبدالعزیز خان او ډېر نور.

او هغه کسان چې په محبس کې د اوږدې مودې تکلیفونو، ستونزو، لوږو، وهلو او ټکولو او د راز راز تعذیبونو په نتیجه کې مړه شوي دا دي:

محمد سعید خان د محمدولي خان خوریی، نایب سالار جانباز خان چرخي، محمد اسعمیل خان د محمد صفرخان زوی، محمد عزیز خان غوربندي د شجاع الدوله ورور، دین محمد خان د فرانسی فارغ التحصیل، سیدغلام حیدر خان د کنر، محمد بشیر خان منشي زاده، میرزا عبدالله خان منصوری. محمد ابراهیم خان قاری زاده، اعظم خواجه د بریښنا د شرکت رئیس، خواجه میرعلم خان، میرزا شیرین خان چرخي، یحیی خان چرخي (څوارلس کلن هلك)، محی‌الدین خان انیس، محمد امین خان د ولي خان خوریی، شیرمحمد خان، محمد کریم خان منشي زاده، عبدالفتاح خان تلگرافی، مسجدي خان هزاره اوگڼ شمېر نور. ټولي بندي خانې په سیاسي بندیانو ډکې وی، په کابل کې د دولت وحشتناك محبسونه د ارگ محبس، د سرای موتی محبس، دهمزنگ، د کوټوالۍ محبس، دا محبسونه ټول د نادري کورنۍ د اقتدار په دوران کې له سیاسي بندیانو نه تر خولې ډك وو.

د غلام نبي خان چرخي وژنه:

په وژل شوو کسانو کې د غلام نبي خان وژنه ډېره دردوونکې او له مروت نه لرې وه: نادرخان هغه ته بلنه ورکړه چې د لېدو لپاره ئې قصر ته ورشي. غلام نبي خان له خپل ورور جنرال غلام جیلاني خان او د ترو زامنو، نایب سالار جانباز خان چې له نادرخان سره ئې په لوگر کې د حبیب الله کلکاني له فوځونو سره د جنگ په دوران کې مرسته کړې وه او دی ئې له مرگ نه ژغورلی وو او له جنرال شیرمحمد خان سره د دلکشا ماڼۍ په لور وخوځېدو. نادرخان په قصرکې د ده د وژلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص تدابير نيولي وو او مسئولو كسانو ته ئې لازم هدايات وركړي وو. له قصر نه بهر يوه عسكري منظمه قطعه درول شوې وه، نادرخان د دلكشا په ماڼۍ كې منتظر وو، غلام نبي خان له موټر نه راكوز شو او د گارد مخې ته په انتظار كې پاتې شو، نادرخان له څه ځنډ نه وروسته راڅرگند شو، د ده او غلام نبي خان چرخي ترمنځ موټر حايل وو، غلام نبي خان او ملگرو ئې احترام په ځاى كړ، خو شاه له څه ځواب نه پرته هغه ته وويل:

غلام نبي خانه! له تا سره افغانستان څه بد كړي چې خيانت كوي؟

غلام نبي خان ورته وويل: افغانان پوهېږي چې څوك خيانت كوي؟!

د پاچا رنگ سور شو او په ډېر غصه ناك غږ ئې د گارد سپاهيانو ته وويل! وئي وهئ! سپاهيان رامخكې شول او هغه ئې په ځمكه رانسكور او تر لنگتو، سوكانو او د كنداغونو تر بريد لاندې ونيو، نادرخان بيا وربانديې غږ كړ: داسې ئې ووهئ چې ومري، پدې سره سپاهيانو د كنداغونو په ځاى د توپك د ميل په خولو سره په هغه مرگاني گوزارونه پيل كړل، هومره ووهل شو چې همالته ئې ساه وختله، د ده مړى ئې چې ټول هډوكي او اندامونه ئې مات وو، كورنۍ ته ورولېږو.

د انگريزانو په سفارت كې مسلحانه عمليات:

دوهم مهم عمليات په كابل كې د انگريزانو په سفارت كې ترسره شول، محمد عظيم خان منشي زاده د منشي محمد نذيرخان زوى چې ابتدائى تحصيلات ئې د حبيبيې په ليسه كې او لوړ تحصيلات ئې په جرمني كې تكميل كړي وو، با احساسه او هدفمند انسان وو، په انگريزى او جرمني ژبو ئې تسلط درلود، د هېواد د دردوونكې وضعې له ليدو نه سخت ځورېدو، د انگريزانو ناولې مداخلې او له شاهي كورنۍ نه د دوى حمايت ورته د زغملو نه وو، هوډ ئې وكړ چې د انگريزانو د سفير په وژلو سره نړۍ والو ته څرگنده كړي چې افغانان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګريزانو سلطه او د دوی د لاس پوڅي کورنۍ واکمني نه مني.

د ۱۳۱۲ کال د سنبلې په پنځلسمه د پنجشنبې په ورځ د سفارت په خوا وخوځېد، تفنګچه ئې په لاسی بکس کې کېښوده، د سفارت وره ته ودرېدو، محافظ د ننوتلو اجازه ورنکړه، محمد عظيم خان د سفارت يوه مأمور ته وويل چې غواړي شخصاً له سفير سره د يوې مهمې مسئلې په هکله خبرې وکړي، د سفارت يوه مأمور د ستينجر په نامه ده ته خبر راووړ چې سفير مشغول دی، ما ته خپله خبره وکړه چې سفير ته ئې ورسوم، ده هم ورته وويل: سمه ده، صبر وکړه، زه خپل بکس خلاصوم، خپله تفنګچه ئې راوايسته، ستينجر په تېښته شو، خو محمد عظيم خان د تېښتې موقع ورنکړه او هغه ئې وويشت، ورپسې ئې دوه نفره د سفارت هندي او افغاني مأمورين هم وويشتل، بيا ئې تفنګچه لرې واچوله او د سفارت محافظينو ته ئې ځان تسليم کړ. د ډزو د ختمېدو او د محمد عظيم له تسليمېدو وروسته سفير له خپلې خونې راووت او محمد عظيم ته ئې وويل: زه داسې ګڼم چې دا ګولۍ زما په سينه لېګېدلې وې! هغه په ځواب کې ورته وويل: هو، دا کار مې د دې لپاره وکړ چې لندن پدې پوه شي چې موږ خپل اصلي دښمنان پېژنو.

د نادرخان انقلابي اعدام

د انګريزانو په سفارت کې د محمد عظيم منشي زاده له تاريخي او نه هېرېدونکې عملياتو نه فقط يوه مياشت او يوه ورځ وروسته د ۱۳۱۲ کال د عقرب په ۱۶نېټه، د دلکشا د ماڼۍ په هغه چمن کې چې يوکال د مخه غلام نبي خان چرخي د نادرخان په امر او د ده د ګارد د سپاهيانو د کنداغونو د مرګاني وارونو لاندې په ډېره بې رحمۍ په قتل ورسېد، پدې ورځ همدلته محصلينو ته د جوايزو د ورکولو لپاره خاص محفل جوړ شوي وو، جوايز د نادرخان په لاس وېشل کېدل، ډېرو لوړ رتبه نظامي او ملکي مأمورينو په غونډې کې شرکت کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، کله چې نادرخان د غونډې ځای ته راغی او درباریان د احترام لپاره ودرېدل او دی د استقبال کوونکو د لیکې مخې ته تېرېدو، ناڅاپی عبدالخالق نومې ځوان له دوهم صف نه راووت او په نادرخان ئې ډزی وکړې، درې ګولۍ د هغه په سینه ولګېدې او همالته په ځمکه راپرېوت او له هغه عاقبت سره مخامخ شو چې د ټولو مغرورو او ظالمو واکدارانو پای دی. عبدالخالق د غلام نبي خان چرخي په شمول د سلها وو مظلومو شهیدانو غچ له هغه نه واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظاهر خان واکمني

د نادر وژنه ستره حادثه وه، که د حکومت په لاس د لویو شخصیتونو له وژلو او په شمال او جنوب کي د قومونو له ځېلو نه څه موده مخکي دا کار شوی وی نو له شك نه پرته به په وضعیت کي ژوره تبدیلي راتله او په همدې ورځ به د نادرخان د مفسدي کورنۍ واکمني د تل لپاره پای ته رسېده، خو دې کورنۍ د نادرخان د واکمنۍ په لنډي مودې کي ملت داسي ځپلی وو چي د یوې غیر مترقبه پېښي په نتیجه کي راپاڅېدل او د رژیم نسکورول ورته ممکن نه وو.

د نادر خان ځواکمنو ورونو فیصله وکړه چي د ده ۱۹ کلن زوی د پاچایي په گدۍ کښېنوي، په ظاهر کي ظاهرخان د تخت او تاج وارث وګڼل شي خو په حقیقت کي ټول واك د دوی په لاس کي وي. د نادرخان په وخت کي هاشم خان د رژیم دوهم ځواکمن کس وو، خو اوس اصلي واکمن دی وو او ظاهرخان فقط د یوه سمبول حیثیت درلود، سیاسي چاري کاملاً د محمد هاشم خان په لاس کي وي او نظامي چاري د ده د ورور شاه محمود خان په لاس کې. څوکاله وروسته د ترونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای د ده دوه تربرونو نعیم خان او داؤد خان ونیو، دوی ته هم په سیاسي او نظامي برخو کي واکمني په میراث ورسېده، په واکمنۍ کي د دوی ګډون د ظاهرخان ټولواك کېدل وځنډول، دې سلسلې د نړیوالي دوهمي جګړې تر پایه دوام وکړ، نولس کلن ماشوم پاچا ته یوازې نوم کافی وو، د واك په معنی او د هغه د استعمال په څرنګوالي نه پوهېدو، اصلي ټولواکان د ده ترونه او بیا تربورونه وو، ده ورو ورو دا احساس کاوو چې د ارګ په خونو کي د ده د پاچاهۍ حیثیت داسي دی لکه په طلائی قفس کي بندي مرغۍ، حتماً به ئې غوښتل چې لدې حالت نه ووځي او ټولواك شي، خو په ابتداء کي ئې نه د دې کار جرأت درلود او نه توان . باید د مناسب فرصت رارسېدو ته ئې انتظار کړی وی، دا انتظار ډېر اوږد شو، هومره ئې دوام وکړ چې دی په عمر پوخ او څلویښت کلنۍ ته نږدې شو او ځواکمن ترونه ئې له مخي لرې شول. ده غوښتل چې له تربرونو نه ده ته د واکمني انتقال د یوې لویې جرګې له لارې ترسره شي او دې کار ته قانوني بڼه ورکړی شي، دا زړه ورتیا ئې نه درلوده چې پخپله او د یوه شاهي فرمان له لارې سردار داؤد او سردار نعیم له قدرت نه ګوښه او ځان ټولواك اعلان کړي، خو د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره ئې یو داسي اساسي قانون اعلان کړ چې پاچایي د ظاهرخان د کورنۍ او اولاد میراثی حق وګڼي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام وشمېری او په دولتي چارو کي د پاچایي کورنۍ د غړوکارکول پای ته ورسوی. د اساسي قانون له اعلان نه د پاچا اصلي هدف دا وو چې پدې سره پاچا غوښتل ځواکمن تربورونه له مخي لرې کړي. متأسفانه ځیني تاریخ لیکونکي داسي ګمان کوي چې د اساسي قانون د اعلان وجه یا دا وه چې د دوهمي نړۍ والي جګړې په پای کي اکثر استبدادي نظامونه رانسکور شول، د سلطنتي رژیمونو ځای دیموکراتیکو نظامونو او منتخبو حکومتونو ونیو، د رژیم اصلي بهرنی حامي په زوال محکوم شو او لدې نه وروسته د خپلو لاس پوڅو حکومتونو له حمایې نه عاجز وو، په انګریزانو پوري تړلي حکومت دې ته اړ شو چې د ولس د حمایت ترلاسه کولو لپاره څه وکړي،... دا تحلیل د ډېرو حکومتونو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدق کوي، په ډېرو هغو هېوادونو کي چي د دوهمي لويي جګړي نه مخکي د هغه وخت د طاقتورو ځواکونو مستعمرې وې او د جګړي په نتيجه کي د دغو ځواکونو زوال پدې منتج شو چي د دوی د مستعمرو سياسي جوړښت بدل شي او د زړو حکومتونو ځای نوی حکومتونه ونيسي، پدغو هېوادونو د استبداد او اختناق خورې توري وربځي ورو ورو لري شي او د تنفس نوې آزاده فضاء رامنځته شي، پدې کي هم شك نشته چي د افغانستان سياسي فضاء هم لدې عمومي نړۍ وال بهير نه حتماً څه ناڅه متأثره شوې وه، خو زموږ په هېوادکي دغه غولوونکي اصلاحات لکه د ظاهرخان د کورنۍ واکمني ته قانوني بڼه ورکول او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو ګوښه کول اساساً پدې خاطر ترسره شوي وو چي ماشوم پاچا ځوان شوی وو، د ټولواك کېدو شوق ئې راپارېدلی وو او غوښتل ئې ځواکمن تربورونه له خپلي مخي لري کړي. د دې کار لپاره يو بل اساسي لامل هم په ګوته کولی شو او هغه دا چي:

د دوهمي نړيوالي جګړي په نتيجه کي د قواوو نړيوال مخکنی انډول متزلزل شو، جرمني مضمحل شو، د بريتانيا ځای امريکا ونيو او شوروي اتحاد د يوه نوی لوی ځواك په څېر سر رااوچت کړ، د اروپا لويه برخه د هغه ترسلطې لاندې راغله، د شرق په لوري د جاپان تر اوبو او په جنوب کي د افغانستان تر پولو ورسېد، د داسي يوه يرغلګر ځواك په وړاندي د افغانستان په شان وړوکي هېواد، له هغه منحط رژيم سره، نشو تم کېدای، واکداران له ولس نه وېرېدل، له خپلو خلکو سره ئې هغه څه کړي وو چي پدوی ئې اعتماد نشو کولی، د دې په ځای چي ولس ته رجوع وکړي، د نوی بهرني حامي په لټه کي شو، غوښتل ئې د مسکو حمايت ترلاسه کړي، مسکو خپل شرايط درلودل، مسکو اوس د داسي يوه استعماری ځواك پلازمينه وو چي د کمونيزم برلاسی ئې غوښتله او پدې باور وو چي کمونيزم بايد په ټولي نړۍ حکومت وکړي او د غرب پانګوال نظام په ختمېدو دی، ناچار به خپل ځای کمونيزم ته پرېږدي، د دنيا له هيڅ ځواك نه ئې سترګه نه سوه. د کابل واکمني کورنۍ فيصله وکړه چي مسکو په هري بيې راضی کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو خپل شرایط درلودل، واکمني کورنۍ د دغو شرایطو منلو ته ځان اړګڼلو، مسکو تر دې نه په کم شي نه راضي کېدو چي په افغانستان کي باید د دوی پلوي عناصر سیاسي حزب ولري، آزاد فعالیت وکړای شي. دولت د همدې لپاره داسي اساسي قانون اعلان کړ چي د سیاسي احزابو جوړول ئې مجاز ګڼل، له همدې قانوني جواز نه په استفادې سره سیاسي احزاب میدان ته راووتل. په عمومي توګه دا ډلي په دوو برخو وېشلی شو:

یوه هغه چي د روسانو په پانګه او د روسیي د سفارت تر مستقیمي لارښودني او حمايې لاندې ئې خپل کار پیل کړ، کافی امکانات ئې درلودل، دولت هم حمایه کول، کم له کمه د هغوی مخه ئې نه نیوله او داسي څه ئې نه کول چي دا ډله روسانو ته د دولت له چلند نه شکایت وکړي.

بله ډله هغه وه چي د هېواد له رواني وضعي نه شاکي او د بدلون په لټه کي وو، خو نه ئې ځواکمن حامي درلود او نه خاصه مفکوره، ملي احساساتو راپارولي وو او د نړیوالو تحولاتو نه متأثر شوي وو. د دې ډلي پلویان په یوه او بله بهانه وځورول شول، بندیان شول، تبعید شول او له راز راز کړاوونو سره مخامخ شول، د یوې ټینګي اعتقادي زېرمي د نه درلودو په وجه ونتوانېدل د کړاوونو په وړاندې خپل شته والی وساتي او کار ته دوام ورکړي، د لاري په نیمایي کي متلاشي شول او له صحنې ووتل. خو کمونستان وتوانېدل چي ورو ورو وده وکړي او په یوه داسي ډلي بدل شي چي د هېواد په وروستیو پېښنو کي قاطع ونډه ولري، د دې لپاره چي د هېواد د هغه وخت سیاسي او اجتماعي حالات په دقیقه توګه درك کړی شو د هغه مختلف اړخونه په تفصیل سره څېړو:

د شاهي کورنۍ وضعیت

د هاشم خان او شاه محمود خان له مرګ نه وروسته د دوی ځای داؤد خان او نعیم خان ونیو، داؤد د اقتدار لیوال وو، غوښتل ئې د روسانو په مرسته قدرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کړي، له کمونستانو سره ئې نږدې اړیکي وې، کمونستانو هغه د افغانستان د مترقي نهضت مؤسس ګڼلو، ظاهرخان له هغه نه وېره درلوده، په حکومت کي د داؤد د شته والي په صورت کي د ده د ټولواك کېدو هیله نه ترسره کېده، د اساسي قانون په پلمه ئې هغوی له قدرت نه لریکړل. پدې سره قدرت ټول د ظاهرخان په لاس کي پرېووت، ده ته دا موقع پداسي حالت کي لاس ته ورغله چي بې رحمه ترونو او تربورونو ئې افغان ولس داسي ځپلی وو او د وېرې داسي وحشتناکه فضاء ئې راپیدا کړې وه چي د رژیم په خلاف د عصیان او بغاوت جرأت ترکلونو کلونو په ولس کي ختم شوی وو، مخصوصاً د نادرخان له قتل نه وروسته، دوی په سلهاوو کسان پدې قتل کي د لاس درلودو په پلمه یا اعدام کړل، یا ئې د محبس تورو خونو ته ولېږل او په لاسونو پښو کي ئې ځینځیرونه ورواچول، یا ئې یوې خوا بلي خوا تبعید کړل، دا تصفیې او دا وحشیانه عملیات هومره شدید او غضبناك وو چي تر ډېرو کلونو په افغان ولس وېره او هیبت مسلط وو، مؤثر شخصیتونه ځپل شوي وو، د دې تصفیې په دوران کي هر هغه څوك قرباني شو چي ولس ورباندي راغونډېدی شو.

په شاهي کورنۍ کي له سردار داؤد نه پرته بل داسي څوك نه وو چي د ظاهرخان ټولواکي له ګواښ سره مخامخ کړي.

روسانو نه غوښتل چي ظاهرخان له واکه لري کړي. روسانو هومره امتیازات ترلاسه کړی وو چي د ظاهرخان لریکول ئې بې فایدې ګڼل، برعکس په قدرت کي د ده پاتې کېدل ورته مفید برېښېدو.

د ظاهرخان د پاچایي د اوږدېدو اصلي لاملونه همدا وو، که نه نو په ده کي نه د مشرتابه مواصفات وو، نه د هېواد د اداري کفایت او نه د دولت د چارو د سمبالولو استعداد. د افغانستان په اوږده تاریخ کي شاید تر ده زیات نا اهله، بې کفایته، ناپوه او تنبل پاچا نه وي تېر شوی. د ده کار دا وو چي په کال کي به ئې درې، څلور ځله د اخترونو، جشن او د کال د لومړۍ ورځي په مناسبت د ولس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه لنډه، بې محتوا او تکراري وينا کوله، هغه هم د کاغذ له مخې چې په هري جملې کې به بند پډو او د الفاظو له سمي افادې نه به عاجز وو، د کال ډېرى ورځې به ئې په ښکار او مېلو تېرولې، ګڼ شمېر ښکارځايونه او د چړچو ځايونه ئې ځان ته جوړ کړي وو، هم په شرابو معتاد وو او هم په چرسو. په عياشۍ او اخلاقي فساد کې ترستوني غرق وو. نه ئې د دې پروا درلوده چې په ولس څه تېرېږي او نه ئې لدې شرم درلود چې نړۍ وال چېرې رسېدلي او موږ چېرې پاتې يو او افغانان څومره لدې کاروان نه وروسته پاتې شوي او له هيڅا سره د سيالۍ کولو ندي، لدوى سره د ولس غم نه وو، دا ورته مهمه نه وه چې ولس په فقر، لوږې، جهل، بيمارى او احتياج کې ژوند کوي، نه د ولس پرى پرى جامې، ژېړ مخونه او بربنډې پښې او نه د هېواد غمناك او شرموونکې اقتصادي او اجتماعي وضعيت او نه دا چې نن افغانستان د نړۍ تر ټولو هېوادونو وروسته پاتې دى او په هرڅه کې نورو ته محتاج دى، دا مسائل هغوى ته مهم نه وو، د شاهي کورنۍ هرغړي ځانته د اروپا په سويه ژوند برابرکړى وو، د هېواد په هري سيمې او هر ولايت کې ښه ځمکه د دوى وه، سمسور باغونه د دوى وو، لوى لوى قصرونه د دوى وو، چې هرولايت ته به ولاړې او سمسور باغ او آباده ښېرازه ځمکه به په نظر درغله، يا لويه قلعه او ستر قصر به دې تر سترګو شو او پوښتنه به دې وکړه چې دا د چا دى؟ نو د شاهي کورنۍ د يوه غړي نوم به ئې درته واخيست، د کابل په شا و خوا سيمو، لکه چهارآسياب، موسهى، چهلستون، بګرامي، پغمان، کاريزمير، ارغندي، لوګر، سروبى، جلال آباد، نورستان ... کې هر يوه ځانته د ځمکو او باغونو تر څنګ د چړچو او مېلو ځايونه جوړ کړي وو.

د خارجه وزارت مهمې دندې سردارانو ته مختص شوې وې، سفيران به يوازې په هغه صورت کې له سردارانو نه پرته بل څوك ټاکل کېدو چې مناسب سردار به ئې ورته نه وو موندلى. د حقوقو پوهنځي د ديپلوماسى شعبې کې يا د سردارانو زامن منل کېدل، يا د هغه اشرافو زامن چې د شاهي کورنۍ سره به ئې خاصې اړيکې وى. دا د اشرافو پوهنځى وو، لدې نه واکمنان او سياست مداران

(c) ketabton.com: The Digital Library

را وتل، سیاست او واکمني د پاچايي کورنۍ حق وو ، دوی له مورنه واکمنان پيدا شوي وو او "عوام الناس" دا حق نه درلود چي د دوی په موروثي حق کي تشبث وکړي!!! دوی خپله نيك بختی د ولس په بدبختی کي لټوله، هاشم خان به ويل: که ولس محتاج او وږی وو ستا په شا او خوا به راغونډېږي او که موړ وو د تا پروا نکوي. ده د فيل مرغانو فارم درلود ، د کورنۍ غړي ئې يوه ورځ په داسي حالت کي فارم ته بوتلل چي فيل مرغان وږی ساتل شوي وو ، د دوی په ليدو سره ټول په زغاسته د دوی مخي ته را غونډ شول، خو بله ورځ ئې دوی ته دانه ورکړې وه، چي د کورنۍ غړي ئې فارم ته راوستل گوري چي فيل مرغان د مخکي ځل په څېر د دوی خواته نه رازغلي، هاشم خان ورته وويل : ولس هم همداسي دی، که دي وږی وساتو ستا لاس ته به گوري او ستا په شا او خوا به راغونډېږي، خو که په گېډه موړ شو له تا نه بې نيازه کېږي. دا د شاهي کورنۍ فلسفه وه، د همدې منطق په حکم دوی عملاً خلك په لوږه او فقر کي ساتل.

د پاچا، ملکې او د شاهي کورنۍ د نورو غړو لاسونه ښکلول په درباريانو فرض وو ، ممکن نه وو چي څوك د ی لوړو مقامونو ته د رسېدو شوق وکړي پرته لدې چي د شاهي کورنۍ په وړاندي سرټيټ کړي او لاسونه ئې په سترگو وموښي، عزت ته د رسېدو لار همدا وه چي د عزتمندو په وړاندي سپك او ذليل شي.

د هېواد اقتصادي وضعيت

لکه څنگه چي د هېواد سياسي قدرت د يوې کورنۍ او په هغې پوري د تړلو کسانو په لاس کي وو، همدا راز شتمني، ځمکي، شرکتونه او بانکونه هم د همدې ډلي په واك کي وو. سياسي نظام د داسي يوه اقتصادي نظام ساتونکی وو چي غريب مزيد غريب کړي او غني مزيد غني، د غريبانو په زبېښلو کي د اغنياوو لاس آزاد پرېښودل شوی وو، دوی د ناداره طبقی د استثمار لپاره هرڅه کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، نه سود حرام وو، نه احتکار او نه د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده، نه د ځمکه وال او بزگر ترمنځ، نه د تاجر او مشتری ترمنځ، نه د بډای او نادار ترمنځ او نه د فابریکې د خاوند او کارگر ترمنځ د تعامل په هکله نه کوم قانون وو او نه کومه ضابطه، استخدام کوونکي له استخدام شوو سره هرڅه کولی او د دوی له اړتیا او مجبوریت نه ئې هره استفاده کولی شوی.

د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي افغانستان تل یو زراعتي هېواد پاتې شوی، ځمکه د تولید اصلي او اساسي وسیله وه، ځمکه د محدودو کورنیو په لاس کي وه، دا ځمکي یا له مسلط او حاکم نظام سره د ملگرتیا په وجه دوی ترلاسه کړې وی او یا د کمو ځمکو د خاوندانو له مجبوریتونو نه په استفادې سره ئې لدوی نه اخیستی او ورو ورو ئې خپلي ځمکي زیاتي کړې وی، د زراعتي ځمکو زیاته برخه د هغو کسانو په لاس کي وه چي تر ۱۰۰۰ جریبه ئې زیاته ځمکه درلوده، که څه هم د میراث د ویش اسلامي قانون په یوه لاس کي د ځمکو د تراکم مخه نیوله او مسلسل ئې لویي ځمکي په وړو وېشلې خو په یوه غیر اسلامي ماحول کي یوازې لدې لاري د فیوډالي نظام او د هغه له خطرناکو عواقبو مخنیوی ممکن نه وو، بزگران یا په ځمکو پوري تړلې کورنۍ وې، چي هم د دوی دنده له پلار نه اولاد ته په میراث رسېده او هم په خپله دوی له ځمکه وال پلار نه د ده اولاد ته په میراث رسېدل او یا ئې ځمکه په اجاره کرله. دوی دې ته اړ وو چي د حاصلاتو تر اخیستلو پوري خپل ورځني مالي مشکلات د پور له لاري حل کړي، د ځمکو خاوندانو به یا د سود په مقابل کي دوی ته پور ورکولو او یا به ئې د ځمکي حاصلات مخکي له مخکي لدوی نه په کمه بیه واخیستل، بزگران تل د مالکینو پوروړي وو، دا پور به کال په کال زیاتېدو او خبره به دي حدته ورسېده چي بزگران خپله کمه ځمکه، د یوې (قلبې) غوایي او هرڅه وپلوري ترڅو د پور فشار راکم کړي. د کمو ځمکو خاوندان ورو ورو له صحنې نه وتل او خپلي ځمکي ئې د زیاتو ځمکو د خاوندانو په نفع له لاسه ورکولې. د دوی خوراك اکثراً تریخ چای او وچه مړۍ د اوربشو، جوارو او کله د غنمو وه، یوازې هغه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي وزه يا غوا ئې ساتلی شوی، پدې توانېدل چي کله کله د شيدو، مستو او تروو خوند وڅکي. اکثراً پدې نتوانېدل چي په کال کي څو ځله هم د غوښي کټوه باندي کړي.

د اکثرو کورنيو وضعيت داسي وو:

يوه له تيږو يا خټو نه جوړه شوې توره کوټه چي لوړوالی ئې د انسان ترقد نه ټيټ وو، پدې خوني کي به ټولي کورنۍ ژوندکاوو، پخلی به د خوني منځ کي کېدو، په ژمي کي به د خوني يوې خوا ته د دوی مواشي، يوه کنج کي غله، بلي خوا ته د سوند لرگي وو، دېوالونه، مخصوصاً د خوني چت به له دوده تك تور وو، د باران او واورو په ورځو کي به خوني څڅېدې، د څڅوبي توري اوبه به پدوی را پرېوتې.

د پښتنو په سيموکي ئې جامو ته کالي ويل او دا د دې لپاره چي په کال کي به يو ځل بدلېدل، جامه به هلته بدلېده چي ورسته به شوه، په وار وار گنډلو او پيوندولو به نوره له استفادې لوېدلې وه، هغه خو بختور وو چي کالي ئې درلودل، په نورستان کي خلکو د وزو څرمني اغوستلې.

د مالدارۍ وضعيت هم همداسي وو، واړه مالداران ورو ورو له صحنې وتل او خپل هرڅه ئې د لويو مالدارانو په گټه له لاسه ورکول، د هېواد سياسي نظام د اقتصاد هره برخه په خپل رنگ کي رنگولې وه، تل همداسي کېږي، د ټولني د اقتصادي نظام جوړښت د سياسي نظام په لاس ترسره کېږي.

افغانستان د اوبو د زېرمو له ناحيې ډېر غني دی، شايد د دنيا کم هېوادونه له هغه سره پدې هکله سيالي وکړي شي، خو زموږ د اوبو زياته برخه بهرته درومي، زموږ ټول نهرونه طبيعي دي، مفسدو حکومتونو د اوبو مهارولو او د نهرونو کيندلو او د دښتو خړوبولو په هکله هيڅ څه ندي کړي. د افغانستان هم ځمکه د نفوس په تناسب زياته ده او هم د اوبو زېرمي، که دولت يوازې اوبه مهار کړي او د برق د توليد يا د ښدياوو د خړوبولو په برخه کي ترې کار واخلي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ټول افغان ولس لپاره کفایت کوي او د فقر او لوږې مخه نیول کېدی شي، بلکې موږ د سیمې له نورو هېوادونو سره پدې هکله مرسته کولی شو.

د ظاهرخان د واکمنۍ تر وروستیو شپېو له څو لویو ښارونو نه پرته چې د پخو سړکونو په ذریعه سره وصل شوي وو او هغه هم د بهرنیو هېوادونو د مرستو له لارې، د هېواد اکثر سړکونه خام او خاورین وو. د زراعت د ودې لپاره د نهرونو ترڅنګ لارو ته ضرورت دی چې یوه سیمه له بلې سره وصل کړي، له یوې نه بلې ته د زراعتي محصولاتو انتقال آسانه کړي، خو تر دې نیټې یوازې د ننګرهار، هرات، کندهار او مزار لوی ښارونه د پخو سړکونو په ذریعه له کابل سره وصل شوي وو، پاتې ولایات او د پخو سړکونو یوې خوا بلیخوا ته ټولې سیمې له پخو سړکونو او په ډېرو مواردوکې له خاورینو سړکونو نه هم محروم وو.

په همدې شلمې پیړۍ کې زموږ په مظلوم هېواد کې د انتقالاتو لپاره له اوښانو، آسونو او خرو استفاده کېده، په کابل کې له یوه ځایه بل ځای ته انتقالات د هغو کراچیو په ذریعه ترسره کېدل چې سړو به په زحمت کشولې.

د کابل په شمول له څو لویو ښارونو نه پرته چې څه ناڅه ئې اوسېدونکو برق درلود، د ټول افغانستان خلك د برېښنا له نعمت نه محروم ول، په ډېرو سیمو کې خلکو د رڼا لپاره له هغو څراغونو نه استفاده کوله چې له قرون وسطی نه په میراث پاتې وو، له پخې خټې نه جوړ شوو کودوړوکې د شرشمو تېل اچول او په هغه کې له پنبې نه په لاس اوبدل شوې فیلته کېښودل او د رڼا لپاره هغه بلول. پداسې حال کې چې که د افغانستان د اوبو له زېرمو نه د برېښنا د تولید په کار کې استفاده وشي نه یوازې د برېښنا له ناحیې د ټول هېواد مشکلات حل کولی شو بلکې خپلو ګاونډیو هېوادونو ته کافی مقدار برېښنا صادرولی شو، یوازې د کنړ له سیند نه کم له کمه ۱۰۰۰ میګاواټه برق ترلاسه کېدی شي، خو لدې مهم سیند نه هیڅ استفاده نه کېږي، ټولې اوبه ئې د پاکستان په لوري درومې. د کنړ سیند خواته د ګمبېرۍ لویه دښته پرته ده چې تقریباً شپېته زره جریبه د کرلو وړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه لري خو د کنر له سیند نه نه د برېښنا د تولید په برخه کي کار اخیستل شوی او نه د همدې دښتې د خړوبولو په برخه کي.

د هندوکش د دنگو غرونو د واورو له سترو سترو زېرمو نه چي کومي اوبه د شمال په لوري بهېږي اکثراً له مناسبي استفادې نه پرته د مرکزي آسیا هېوادونو په لور درومي، حال داچی ترهمدې اوبو لاندې د دښت میرعلم او دښت اودان په شان پراخی وچي دښتي پرتی دي چي په سلهاوو زره جریبه د کر وړ ځمکه ترې جوړېدی شي، خو له نا اهله واکمنانو سره نه د هېواد د سمسورتیا فکر وو او نه د غم ځپلي ولس د اقتصادي ستونزو د حل کولو اندېښنه.

دې ته ورته وضعیت د هېواد په جنوب او غرب کي گورو چي د افغانستان په اوبو دې سیمو ته نږدې گاونډي هېوادونه سمسور شوي او د دې سیمي ولسونه ډېره کمه استفاده ترې کوي.

د افغانستان په اکثرو سیموکي د ځمکي لاندې د اوبو زېرمي ډېری ژوري ندي په کم مصرف سره لدې اوبو نه د ځمکو خړوبولو په برخه کي استفاده کېدی شي، له کابل نه غرب او جنوب غرب ته پراته ولایات له وردك میدان نه بیا تر بادغیس پوري، پدې پراخی سیمي کي ستري ستري دښتي دي چي د ځمکي لاندې اوبه ئې له (۸) نه تر (۳۰) مترو پوري ژوري دي، لدې اوبو نه د واټرپمپ په ذریعه په آسانۍ سره استفاده کېدی شي، که دولت د دې سیمي خلکوته فقط برېښنا رسولې وی دا ټوله پراخه سیمه وربانديي سمسورېده.

د هېواد اقتصاد په طبیعي امکاناتو متکي وو، که کله به دا طبیعي امکانات د معمول په څېر ترلاسه نشول نو ولس به لداسي سخت او دردوونکي حالت سره مخامخ شو چي مقابله به ورته گرانه شوه، د ظاهرخان د اقتدار په وروستیو کلونوکي دوه کاله پرله پسې وچ کالي راغله، ولس لداسي قحطي سره مخامخ شو چي خپل زامن به ئې په جوماتونو کي د نورو په اسره پرېښودل، دولت لداسي حالاتو سره د مقابلې هیڅ بندوبست نه درلود، پداسي حال کي چي قرآن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف علیه السلام کیسه د دې لپاره زمور مخي ته رډي چي د احتمالي وچ کالي سره د مقابلې لپاره د واکمنانو په مسئولیت پوه شو، هغه د اوه کلني اورډې مودې وچ کالي لپاره مخکي له مخکي تیاری ونیو او ولس ئې له لوږې او قحطي نه وژغورو.

د اسلام له نظره فقر او لوږه د انسان د ظالمانه تصرفاتو نتیجه ده نه په طبیعت کي د امکاناتو د کموالي نتیجه، اسلام هغه اقتصادي نظام عادلانه ګڼې چي په هغه کي ثروت د اغنیاوو ترمنځ لاس په لاس نشي، په اسلام کي حکومت د بې وزلو حامي دی نه د اغنیاوو استازی، دولت مکلف دی د اغنیاوو له شتمنیو نه معینه برخه واخلي او پدې سره د نادارو مشکلات حل کړي، دولت په ټولني کي د شتمن او نیستمن ترمنځ د تعادل وسیله ده نه د بې عدالتي او د غریب مزید غریب کېدو او د بډای د مزید شتمن کېدو عامل.

اسلام سود او احتکار پدې خاطر حرام کړي چي لدې نه غریبانو ته صدمه رسېږي، پدې سره د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده کېږي، پدې سره یو د خپلو خولو او تنکاو له حاصل نه محرومېږي او بل له کار او خولو تویولو نه پرته ګټه ترلاسه کوي.

د ظاهرخان د منحطي واکمنۍ په دوران کي دولت له بې وزلو نه د ښکولو وسیله وه، ټول بار د نادارو په اوږو وو، د سړکونو د جوړولو لپاره به دوی بیګار کېدل، مالیه به دوی ورکوله، د جومات ملا او طالب ته به د وظیفی په نامه دوی ډوډی ورکوله، عسکري خدمت به د دوی په غاړه وو، په جګړو کي به د دوی زامن د قرباني لپاره وړاندې کېدل، د مالیې او د ګمرکي محصولاتو نظام داسې وو چي ترهر څه زیات محرومه طبقه له هغه نه متضرر کېده، اسلام د ځمکي له حاصل نه یوه معینه برخه د بې وزلو حق ګڼې چي دولت به ئې ترلاسه کوي او د نیستمنو مستحقینو مشکلات به ورباندې حل کوي، دولت به دې ته هم جدي پاملرنه کوي چي دا حاصل د کومي ځمکي دی، د باران او سیند په اوبو خړوبېږي او خاوند ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځمکي په خړوبولو مصرف نکوي او که په خړوبولو باندي ئې مصارف کوي، په یوه صورت کي د حاصل لسمه او په بل صورت کي د حاصل شلمه برخه ترلاسه کولی شي. خو د ظاهرخان په نظام کي له ځمکي نه مالیه اخیستل کېده او هغه د بې وزلو نه؛ بلکه د واکمنانو حق ګڼل کېده، دا په اصل کي جزیه وه چي واکمني کورنۍ له افغان مظلوم ولس نه پدې خاطر ترلاسه کوله چي دوی اسیران وو او هېواد ئې مفتوحه سیمه.

افغانستان د ګاز او نفتو غني زېرمي لري، واکمنانو د دې زېرمو د تفحصاتو کار په سیاسي وجوهاتو روسانو ته وسپارو، دوی د شبرغان ګاز استخراج کړ، د ازبکستان له لاري ئې روسیې ته انتقال او اروپائي بازارونو ته عرضه کړ، د ګاز میتر د ازبکستان په خاوره کي او د روسانو ترکنترول لاندې وو، هم ئې بیه روسانو ټاکله او هم د انتقال شوي ګاز اندازه، د دې ګاز په مقابل کي روسانو د افغانستان حکومت ته هغه زړه وسله ورکړې چي نور د استفادې نه وه او د روسانو په ډیپوګانو کي ذخیره شوې وه، دې ته ئې تازه رنګ ورکاوو او په اوچته بیه ئې په افغانستان پلورله.

روسانو نه غوښتل چي د افغانستان له څاګانو نه نفت استخراج شي، دا ځکه چي پدې کار سره د سرحد نه آخوا د روس تر کنترول لاندې سیمو په زېرمو باندي منفي اثر پرېوتو.

موږ په حاجي ګک کي د اوسپني هومره ستر معدن لرو چي په نړۍ کي ئې ساری نشته، موږ د مسو او طلا لویې زېرمي لرو د وروستیو تحقیقاتو په نتیجه کي معلومه شوې چي د کیان په درې کي د سرو زرو یو ستر معدن داسي دی چي له هر ټن تېږي نه تقریباً ۴۰۰ ګرامه طلا ترلاسه کېږي، حال داچي د نړۍ په هیڅ ګوټ کي داسي معدنونه نشو موندلی چي په ټن کي تر ۲۰ ګرامو زیاته طلا ورکړې.

موږ هومره قیمتی تېږي لرو چي په نړۍ کي ئې ډېرکم مثال پیدا کېږي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅه ترڅمکي لاندې پاتې شوي، نا اهله او وطن پلورونکو حکومتونو دې ته هيڅ پاملرنه نده کړې، ظاهر خان همدومره کافي ګڼل چي تشناب ئې د لاجوردو په تيږو پوښل شوی وي او د ارګ په خزانه کي د ده د کورنۍ د ضرورت وړ قيمتي غمي موجود وي.

مذهب

چېري چي واك د فرعون په لاس کي وي او شتمني د قارون په اختيارکي، هلته به مذهب د ولس د استخفاف او تحميق وسيله وي، هلته به مذهبي پيشوايان سحره وي او د دې ډلي په سر کي به هامان وي، د فرعوني نظام ښی لاس. قرآن د يوه فرعوني نظام په هکله همداسي وايي:

هر استبدادي نظام درې برخي لري:

الف: هغه چي په ټولني حکومت کوي او د قدرت واګی ئې په لاس کي دی (فرعون او د ده ملأ او درباريان)

ب: هغه چي د ټولني د اقتصادي نظام مهار د دوی په اختيار کي دی، شتمني او د توليد وسايل ئې په واك کي دي او په بازار حکومت کوي (قارون)

ج: هغه ډله چي د همدې نظام د منلو لپاره خلك ذهناً تياروي، نظام ته ديني او مذهبي بڼه ورکوي، ولس غولوي، د دوی په سترګو کي خاوري اچوي، له واکمن نه يوه مقدسه څېره جوړوي، کله له هغه نه د خدای سيوری، جوړوي او کله ده ته خدايي مقام ورکوي او له ولس نه غواړي چي نه يوازې په ژوند کي د دې ځمکني خدای لمانځنه وکړي، بلکه له مرګ نه وروسته هم د ده مجسمې ته سرټيټ کړي (هامان او د ده ملګری سحره.)

"فرعون" د "موسی عليه السلام" د مقابلې لپاره ترټولو د مخه "سحره" راوړاندي کوي، لدوی نه د "موسی عليه السلام" د وژلو فتوی اخلي، د دوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله د "موسی علیه السلام" او د ده د الهي مأموریت او دعوت په هکله وایي: ده دین له گوانښ سره مخامخ کړی، د ټولني له غوره دین نه وتلی، فساد خوروي، اقتدار غواړي، دا هڅه کوي چي ستاسو آرام او سوکاله ژوند پای ته ورسوي، تشنج او اختلاف راولاړکړي، امنیت ختم کړي او شرارت خورکړي.

زموږ د ټولني "فرعون" هم "هامان" درلود، د سحره وو مشر، هغوی به د ظاهرخان په هکله عوامو ته ویل:

د ده ملا اوه ولیانو تړلې، کومي سترگي چي په ده ولگېږي د دوزخ اور وربانديي حرام دی، پاچا په ځمکه کي د خدای سیوری دی، پاچا ته د ورځي اوه ناروا قتلونه جائز دي، ځوك چي د پاچا نه بغاوت وکړي مباح الدم دی، پاچایي خدای ورکړې، د خدای په ورکړې باید قانع او راضی وو...

درباري روحانیونو به د ده لاسونه ښکلول د منبر په سر به په هري خطبی کي د ده د تخت او تاج د بقا او د سلطنت د دوام دعا کېده.

د دې خدمت په مقابل کي درباري روحانیونو ته خاص امتیازات ورکول کېدل، د هېواد دوهم درجه شتمن دوی وو، باغونه، قصرونه او پراخه سمسوری ځمکي ئې درلودې. له واکمنو نه ئې "اجوره" ترلاسه کوله او له عوامو نه "شکرانه"، دین او دینداران ئې د واکدارانو په پښنو کي ذبح کول، هغه هم شرعي ذبح، "طاغوت" د دوی "معبود" وو، هماغه "طاغوت" چي ترڅو انسان د هغه په نسبت کافر نشي، په الله د ده ایمان نه منل کېږي، مذهب د واکدارانو په لاس کي د استخفاف وسیله وه او د درباري روحانیونو په لاس کي د پیسو د لاس ته راورو ذریعه، دین د دوی دکان وو، هغه دین چي له خپل حامل نه د قربانۍ غوښتنه کوي، د ظلم په خلاف د قیام بلنه ورکوي، د مظلومانو د ملگرتیا او د دوی د ژغورني په لارکي د مبارزې هدایت ورکوي، خو دین پلورونکو درباري ملایانو له ظالم نه د دفاع وسیله ترې جوړه کړې وه، دوی ظلم توجیه کاوو او له مظلوم نه ئې غوښتل چي په خپل مظلومیت قانع وي، د ظالم د سر دعا وکړي او د هغه سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای سیوری وګڼي.

اسلام د یوه صادق روحاني او درواغجن او تیگمار روحاني ترمنځ د تفکیك لپاره څو مهمي لاربنودني او مشخص معیارونه د مسلمان مخي ته ږدي:

۱ـ وگوره چي هغه د ظالم ملگری دی که د مظلوم؟

۲ـ هغه له خدای نه ویرېږي که له واکدارانو نه؟

۳ـ خپل اجر له خدای نه غواړي که له خدای نه پرته له بل چا؟ طمعه ئې خدای ته ده که له خدای نه پرته بل ته؟

۴ـ د دین په لارکي ځان قرباني کوي که دین د خپلو گټو لپاره قرباني کوي؟

۵ـ د ظالم واکدار په دربار کي منلی دی که رټل شوی؟

۶ـ دین ئې د مبارزې سنگردی که دکان؟

۷ـ په دیني چاروکي له خلکو شکرانه او نذرانه غواړي که له خدای نه اجر او بدله؟

۸ـ ظالم ته وایي چي له مظلوم نه لاس واخله او که مظلوم ته وایي چي په خپل مظلومیت قانع او راضی اوسه او د ظالم د سردعا کوه؟

موږ په خپل اوږده تاریخ کي دغه دواړه نمونی روحانیون او علماء درلودل، یوه د دین د لوړتیا لپاره سر ورکړی او بل مذهب سپك کړی او د ظالمانو په پښو کي ئې ذبح کړی.

کمونستانو به له اسلام نه د ځوانانو د بېلولو او د اسلام په هکله د شبهاتو راولاړولو لپاره د درباري روحانیونو کړه وړه د دوی مخي ته کیښود ل، په خانقاه کي له عوامو سره د دوی سلوك او په دربارکي د واکمنانو سره د دوی معامله به ئې هغوی ته توضیح کړه او ورته ویل به ئې: اسلام همدغه دی، موږ د مظلومانو ملگری یو او دوی د ظالمانو، موږ انقلاب غواړو او دوی د موجوده نظام بقاء،

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ عدالت او برابري غواړو، دوی نابرابري او تبعیض مقدس او الهي امر ګڼي، موږ خلکو ته وایو چي د خپل حق د لاس ته راوړو لپاره قیام وکړي، دوی ولس ته وایي چي د خدای په ویش قناعت وکړي،.... که د دین له حقیقت نه بې خبره ځوانان د دا راز تبلیغاتو په نتیجه کي لداسي مذهب نه کرکه وکړي او کمونیزم ته ترجیح ورکړي دا نه د کمونستانو د زرنګی نتیجه ده او نه د کمونیزم د قوت او کمال ثمره، بلکي دا د هغو روحانیونو د غلطۍ نتیجه ده چي له دین نه ئې یو کرغېړن تصوېر وړاندي کړي، د حق او باطل ترمنځ د ده دریځ داسي دی چي د هر عدالت غوښتونکي او حق پالونکي کرکه راولاړوي.

په شاهي نظام کي دین سپك او عالم خوار وو، هغه ځوك به مدرسی ته د دیني زده کړي لپاره تلو چي بل کار ئې نشو کولی، اکثراً به ړانده، ګوډان، شل، معیوب او معلول کسان مدرسی ته تلل، هلته به دوی له دین نه فقط هومره څه زده کړل چي په یوه جومات کي امامت ورکړی شي، د اودس، لمانځه، نکاح او آذان په هکله د خلکو پوښتنوته ځواب وویلی شي، ټول هم او غم به ئې دا وو چي د فراغت پګړی ئې په سر وتړی او د کوم جومات امامت ترلاسه کړي، د درس په دوران کي به هغه د کلي له خلکو نه وظیفه ټولوله او په همدې به ئې شپه ورځ تېروله، د امامت په دوران کي به هم کلیوالو ته اړ وو، هغوی به ورسره مرسته کوله، اسقاط او خیرات ته به سترګي په لار وو.

د مدارسو درسی نصاب داسي جوړ شوی وو چي په هغه کي نه لیك لوست زده کول شامل وو، نه د اسلام او هېواد تاریخ شامل وو، نه قرآن او حدیث شامل وو، نه ورځنی ضروري علوم. پدې نصاب کي به طالب یوازې د عربي صرف او نحو زده کړه، هغه هم داسي چي نه به ئې په عربي خبري کولی شوی او نه لیکنه او بیا به ئې خلاصه او قدوری ولوستله او په ځینو ابتدایي فقهي احکامو به پوه شو، په مدارسو کي حاکمه روحیه دا وه چي فقه کفایت کوي، نباید په قرآن او حدیث د پوهېدو هڅه وکړو، موږ په قرآن نشو پوهېدی، فقهاوو موږ ته د قرآن او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حدیث خلاصه په فقهي احکامو کي توضیح کړي، همدا کفایت کوي، که کوم طالب غوښتل چي لږ مخکي ولاړ شي، نو د یونان زړه فلسفه او بې فایدې منطق به ئې ویلو چي نه د ده په درد خوړلو او نه د ټولني، نه د ده د دنیا په خیر وو او نه د آخرت. لوی او معروف عالم هغه وو چي منطق ئې لوستلی وو، هغه ته ئې (منطقی ملا) ویل، خو هغه غریب به خپل ټول ژوند پداسي څه کي ضایع کړی وو چي نه ئې د ده دین ښیرازه کاوو او نه دنیا، نه به دی د عوامو په خبرو پوهېدو او نه عوام د ده په خبرو، د عوامو لپاره ئې د ویلو څه نه درلودل، هم به قرآن ورنه پاتې وو او هم حدیث.

زموږ ستر ستر علما به داسي وو چي د عادي خط له لیکلو او لوستلو به عاجز وو، د منبر په سر به ئې خبري داسي وې چي ستا به زړه وربانديي سوځېدو. که به کوم ملا جرأت وکړ چي خپلو طالبانو ته قرآن او حدیث تدریس کړي او یا به طالب غوښتل چي په قرآن او حدیث پوه شي، نو دا کار به د دوری په پای کي ترسره کېدو، خو داسي چي په قرآن د پوهېدو لپاره به ئې جلالین لوستو، جلالین یو مختصر تفسیر دی چي په هغه کي اکثراً د آیتونو نحوي جوړښت څېړل شوی، د جلالین د لوستلو معنی دا وه چي دوی په قرآن کي هم نحو زده کوله او د حدیث لپاره به مشکوة لوستل کېدو، خو له "کتاب الجهاد" نه پرته، طالب ته به ویل کېدل چي اوس د جهاد او هجرت ضرورت منتفی دی، جهاد د صحابه وو کار وو او هجرت د مکې له فتحی نه وروسته ختم شوی، د دې باب لوستل او په معنی ئې پوهېدل ضروري ندي.

چي دین په ټولني باندي حاکم نه وي او اقتدار د دین په واك کي نه وي، طبیعي ده چي د دین عالم به د مشرتابه له مقام نه عزل کېږي او په ټولني کي د ده له پربوتی حیثیت سره متناسبه دنده به ورته سپارل کېږي. د شاهي نظام په دوران کي علماوو ته د نکاح تړل، د ماشوم په غوږ کي آذان کول، د مړی جنازه او د جومات امامت پاتې وو. پدې کي دی د دود دستور تابع وو، ناچار وو هماغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي چي په ټولني کي رائج وو.

ده به نکاح تړله خو د نکاح هرڅه به د شریعت خلاف وو، لور له "مهر" نه محرومه وه، "مهر" د ښځی حق نه بلکي د پلار حق وو، د مهر په نامه به پلار خپله لور خرڅوله، "ایجاب" او "قبول" حتی د کونډو په باب هم نه مراعات کېدل، کونډي داسي ګڼل کېدی لکه د میراث مال چي له یوه نه بل ته په میراث رسېدې، کونډي پدې نه وې پوه کړی شوې چي شریعت دوی ته دا حق ورکړی چي په خپله خوښه ځانته خاوند انتخاب کړي، هیڅوك حق نلري هغه په زور نکاح کړي او د اخیستل شوې مینځي په څېر ورسره معامله وکړي، داسي نکاح تړل دي ته ورته ده چي څوك د سود په معامله کي شاهد، کاتب او ضامن شي.

کمونستانو به دا ټول د اسلام په حساب نیول، دوی به ځوانانو ته ویل: اسلام د روان دردوونکي وضعیت حامي او حتی باعث دی، اسلام نه زموږ پوښتنی ځوابولی شي او نه موغوښتنی ترسره کولی شي. اسلام له قرون وسطی نه په میراث پاتې مذهب دی. د شلمي پیړی له غوښتنو سره اړخ نشي لګولی، اسلام د حاکم استبدادي نظام په خدمت کي دی!!

ځوانان او منورین د خپل راتلونکي مسیر د انتخاب په درشل کي د کمونستانو تر شدید فکری هجوم لاندي دې ته اړکېدل چي دین ته شاکړي او اسلام د دې پیړی له مقتضیاتو سره متناسب ونه ګڼي. دوی د خپلو پوښتنو ځواب نه په جومات کي اورېدو او نه په خانقاه کې، د ده او جومات ترمنځ هومره ژور او عمیق خلیج حایل وو چي له هغه نه تېرېدل ورته ډېر ګران وو. ملا ته هرمکتبی مرتد بریښېدو او مکتبی ته هر ملا له دنیا بې خبره او د موجوده نظام مدافع او حامي. مکتبی پدې نه پوهېدو چي ملا تر ټولو زیات مظلوم او محروم انسان دی، لدې بې خبره وو چي اسلام پدې وضعي همدومره اعتراض لري او هغه په کلکه محکوموي چي دی ئې تصورکوي. اسلام د دې لپاره راغلی وو چي خلك لدې حالت نه وژغوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا لدې نه عاجز وو چې له ځوان نسل سره د پخلا کېدو لاري چاري ومومي، د دوی پوښتنو ته ځواب ووايي او د دين په حقيقت ئې پوه کړي.

اسلامي امت د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي په فکری او اعتقادي لحاظ څلور مهمي مرحلې درلودې:

الف: په قرآن د ترکيز مرحله

هغه مرحله چي قرآن د ټولو فکری هڅو محور وو، چي چا به د پيامبر عليه السلام د ملگرتيا اراده وکړه نو له لومړۍ ورځي نه به له قرآن سره آشنا شو، مخامخ به ئې د قرآن زده کړه پيل کړه، تل به له قرآن سره مشغول وو، که څه هم پيامبر عليه السلام به يوې داسي"امي" ټولني کي مبعوث شو چي په ليك لوست نه پوهېدل، خود قرآن همدا لومړيو مخاطبانو د قرآن په مطلب د پوهېدو په اړه نه يوازې څه مشکل نه درلود بلکي قرآن د دوی د الهام لومړۍ او وروستۍ منبع وه، د قرآن ترڅنگ ئې د بل هر څه ضرورت منتفی گڼلو، پدې باور ول چي قرآن يوازې کفايت کوي، پيامبر عليه السلام په قرآن هومره ترکيز کولو چي چا ته ئې د دې اجازه نه ورکوله چي د قرآن ترڅنگ په بل څه ځان مصروف کړي. حتی د احاديثو د ليکلو اجازه ئې چا ته نه ورکوله. قرآن يوازنی لارښود وو، بلنه د قرآن په لوري وه، د مشاجراتو د حل او فصل مرجع قرآن وو، په هر محفل کي به قرآن زمزمه کېدو، يوازې د تلاوت او حفظ لپاره نه؛ بلکي د استدلال لپاره او د دعوت لپاره. کوم نسل چي پدې مرحله کي د قرآن په غېږ کي روزل شوی، مجاهد نسل وو، تل له دښمن سره د منازعې او مبارزې په حال کې. دا مرحله د پيامبر عليه السلام له بعثت نه پيل شوه او د اسلامي خلافت تر پايه ئې دوام وکړ.

ب: په احاديثو د ترکيز مرحله

که څه هم د احاديثو د ليکلو او غونډولو کار د عمر رضی الله عنه په وخت کي پيل شو، خو عمر رضی‌الله عنه پدې هکله جدي اهتمام کولو او د احاديثو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روایت خبره ئې ډېره جدي نیوله، چي چا به وویل: ما له پیغمبرصلی الله علیه وسلم نه اورېدلی، له هغه نه به ئې د شاهد غوښتنه کوله او ویل ئې چي څوك له پیغمبر علیه السلام نه د کوم حدیث د روایت ادعا وکړي، هرومرو به شاهد وړاندي کوي که نه نو دروته دي چمتو شي، د ده په مبارك دورکي د دې جدي اهتمام په وجه صرف هومره احادیث ولیکل شول چي شمېر ئې ۱۲۰۰ ته رسېدو.

د ابوبکر رضی الله عنه په هکله روایت کېږي چي یوه شپه ډېر مشوش وو، سبا ته عایشې رضی الله عنها ورنه تپوس وکړ، پلاره تېره شپه پرېشانه وې، ولې؟ هغه ورته وویل : هو ما څه احادیث لیکلي، له ثقه او معتبرو کسانو نه مي رانقل کړي، خو پدې نه پوهېږم چي دوی له چا اورېدلي او څومره ثقه دی، وېرېږم چي زه ومرم او دا احادیث له ما نه پاتې شي او پدوی کي داسي خبره پیغمبر علیه السلام ته منسوب شوې وي چي هغه نده کړې او پدې سره زه د هغه عذاب مستحق شم چي رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره بیان کړی چي ده ته غلطه خبره منسوب کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ویلي: چا چي ما ته هغه خبره منسوب کړه چي ما نده کړې په جهنم کي دي ځانته ځای ولټوي. ولاړه شه هغه احادیث ما ته راوړه چي وئی سوزم، ټولي پاڼی ئې وسوزولې.

خو وروسته د احادیثو د راغونډولو لړۍ خوره شوه او ورو ورو ئی لمن پراخه شوه، لوی لوی کتابونه ولیکل شول، په لکهاوو احادیث راغونډ شول، که څه هم د احادیثو راغونډوونکو ستر خدمت کړی، ډېر زحمتونه ئې گاللي، د حدیث د موندلو په کار کي د ډېر زیار او زحمت ترځنگ ئې کافی اهتمام او دقت کړی خو د دې کار څو پایلې وې:

۱ـ په قرآن مخکنی ترکیز راکم شو، د احادیثو لمن هومره خوره وه چي پدې خور میدان کي مصروفیت بلې خوا ته د پاملرنی مجال له منځه یوور، ورو ورو خبره دې ځای ته ورسېده چي قرآن هیر شي، مخکي به په هر محفل کي قرآن زمزمه کېدو، د شپې او ورځي به په هره غونډه کې، یوازې یوازې او د نورو سره یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای، له دوست او دښمن سره د قرآن خبري کېدې، خو اوس د ده ځای احادیثو ونیو.

۲ـ مخکې قرآن یوازنۍ مرجع وه، قرآن له یوې خوا مختصر وو او هر چاته دا کار آسانه وو چې په هغه پوه شي، له بلې خوا په قرآن کې نه چا څه زیاتولی شوی او نه کمولی، حرف حرف ئې خوندي وو، خو د قرآن په نسبت د احادیثو لمن ډېره خوره وه، شمېرئی ډېر زیات وو، هر څوك پدې نتوانېدو چې پدې خور او پراخ میدان احاطه حاصله کړي، د اسلام دښمنانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې جعلي احادیث جوړ کړي، په مسلمانانو کې شکوك او شبهات راولاړکړي او د فتنو باعث شي، ځینو نورو د خپلو شخصي اغراضو لپاره هري هغې خبري ته د حدیث رنګ ورکاوو چې د دوی د دریغ په ګټه وې، چارواکو نه یوازې دا چې د خلفاوو په څېر ئې د احادیثو بلکې د روایت په هکله هغه مخکنی جدي اهتمام نه کاوو هغه کسان ئې تشویقول چې د دوی په ګټه او د دوی د مخالفینو په ضد جعلي احادیث خواره کړي. ګورو چې پدې مرحله کې په لکهاوو جعلي احادیث جوړ او خواره شول، امت د فکری تشنج او اضطراب له یوه سخت دور سره مخامخ شو، اختلافات راولاړ شول او امت په ډلو ډلو ووېشل شو.

۳ـ د "فقه" د تدوین مرحله:

پدې مرحله کې یوه نوې سلسله پیل شوه، چې هغه د مخکنۍ مرحلې طبیعي او حتمي پایله وه، د لکهاوو صحیح، ضعیف او جعلي احادیثو خورېدل خلکو ته دا خبره ګرانه کړه چې د دیني احکامو په هکله په کوم حدیث عمل وکړي او په کوم نه؟ کوم ومنی او کوم نه؟ هرڅوك د دې پیچلي او ستر کار له عهدې نشو وتلی، څو د لوړ همت خاوندان راوړاندې شول، د دې ستونزې د حل کولو لپاره ئې ملا وتړله، احادیث ئې وچڼل راویان ئې وڅېړل، غوره ئې له ضعیف او جعلي نه او ثقه ئې له ناثقه نه بېل کړل، فقهي احکام ئې له قرآن او غوره احادیثو نه استنباط کړل او د عوامو غوښتنو او پوښتنو ته ئې ځواب ووایو. پدې کار سره که څه هم ډېرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزي حل شوي او په ځینو دیني احکامو د پوهېدو کار ئې خلکو ته آسانه کړ، خو ځو غیر مترقبه عواقب ئې درلودل:

الف: خلکو په فقهي احکامو اکتفاء وکړه او قرآن او حدیث ته رجوع ورنه پاتې شوه، پدې سره د قرآن ترڅنګ حدیث هم هیرشو.

ب: په فقه کي د اسلام یوازې یو اړخ څېړل شوی او صرف د ورځنی ژوند احکام توضیح شوي، لکه اودس، حیض، نفاس، غسل، لمونځ، روژه، زکات، حج، نکاح، طلاق ... خو په نورو بنیادي او اساسي مسائلو بحث کول او د اسلام نور اړخونه څېړل نه د فقه د بحث موضوع وه او نه خلکو پدې باب د څېړنی او بحث غوښتنه کوله او نه چارواکو له ورځنیو دیني احکامو نه پرته په نورو اساسي او حیاتی مسائلو بحث خوښولو، عملاً ګورو چي په فقه کي د امام د انتخاب د څرنګوالي په هکله، د ده د صلاحیتونو په هکله، د ده په انتخاب کي د عام ولس د ونډې او وظیفی په هکله، د شوری په باب، په بیت المال کي د چارواکو د تصرف په باب، د جهاد او هجرت په هکله، یا هیڅ ندي ویل شوي یا ډېرکم ویل شوي. په قرآن کي د اودس په هکله صرف یو آیت راغلی او د شوری په هکله درې آیتونه، په فقه کي باید د شوری په هکله بحث او حیرنه د اودس په نسبت درې برابره زیاته وی، خو خبره برعکس ده، د اودس په هکله مفصل او د قیق بحثونه ګورو، هر فقیه خپله رساله په همدې بحث پیل کړې، خو د شوری په هکله یا اصلاً بحث ندی شوی یا ډېر سطحی او ضمنی اشاره شوې.

ج: مخکي دین ولسی بڼه درلوده، هرچا هڅه کوله چي په خپله مخامخ له قرآن نه د دین حقیقت درك کړي، دا کار هرچا ته آسانه او ممکن وو، دین د کومي خاصي ډلي په انحصار کي نه وو، داسي نه وه چي ځیني کسانو به خلکو ته دین ښودو او خلکو به لدوی سره مالي مرسته کوله، ترڅو د دوی ورځنی مالي مشکلات حل کړي، نه چا په امامت له خلکو پیسې غوښتلې، نه په آذان او تدریس، هر چا هم په خپله د دین زده کړه کوله، هم ئې نوروته ښودو او هم ئې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي مشکلات په خپله حل کول، خو دا حالت ورو ورو بدل شو، آذان او امامت د حرفې بڼه غوره کړه او دا کار په هماغو خطرناکو عواقبو منتج شو چې نن ئې ترخه نتائج ګورو. مخکې به د خلکو امام او ديني مشر هغه څوك وو چې تر نورو به ئې د دين په لار کې زياته قرباني ورکړې وه، زياتې ستونزې او کړاوونه به ئې ګاللي وو، خو اوس دا مقام په هر لاس کې پرېوت، ډېرو لدې آسان کار نه د امرار معاش لپاره حرفه جوړه کړه او دا کار اکثراً د داسي کسانو لاس ته ورغی چې له دين نه ئې ځانته دکان جوړ کړ، د ظالمو واکدارانو ملګري او حاميان وو او دين ئې د واکدارانو په پښو کې ذبح کاوو.

متأسفانه اسلامي فقه په داسي دوران کې تدوين شوې چې اقتدار د ظالمو او مفسدو واکدارانو په لاس کې وو، د اختناق او استبداد په سختو شرايطو کې دا کار ګران او حتی محال وو چې زموږ فقها له عباداتو او معاملاتو نه علاوه د سياست، اجتماع، نظام، جهاد، هجرت، شوری، د خلکو حقوق، د واکدارانو مسئوليتونه او صلاحيتونه، د امير د انتخاب طريقه، د بيعت څرنګوالی او اهميت او دې ته ورته مسايل وڅېړي. چا چې پدې هکله د څه فقهي تحقيقاتو هڅه کړې، يا ئې خپل سر خوړلی، اعدام شوی، تبعيد شوی او د محبس تورو خونو ته لېږل شوی او يا ئې مدرسه او مسجد تړل شوي.

۴ـ د تصوف د زېږېدو مرحله

د فقهي مباحثو لوري ته پاملرنه پدې منتج شوه چې د اسلام معنوي او اخلاقي اړخ ته د تشريعي او قانوني برخي په نسبت اهتمام او اعتناء کمه شي، ځينو زړه سواندو داعيانو وغوښتل چې دا خلا ډکه کړي او د مسلمانانو پاملرنه يو ځل بيا معنوي لوري ته راواړوي او د دغو دواړو برخو ترمنځ مخکنی تعادل احياء کړي، له همدې ځايه د تصوف بنياد کيښودی شو، دوی پدې خبري ټينګار کولو چې په عباداتو کې اصلي او مهمه برخه د خدای ذکر، له الله سره مينه او تعلق بالله ده، شکلي عبادات که هرڅومره په ظاهر کې د فقهي احکامو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضوابطو مطابق وي خو چي لدې ناحيې ناقص وي هيڅ اعتبار او ارزښت نلري، دا خبره په خپل ځای کي صحيح وه، خو په تصوف باندي ترکيز ورو ورو خبره هغه ځای ته ورسوله چي قرآن، حديث او فقه له صحنې ګوښه کړی شي او ځای ئې د ذکر حلقی ونيسي، يوازې دا نه بلکي پير او مرشد د خدای او بنده ترمنځ داسي واسطه وګڼل شي چي خدای ته د رسېدو هره لار د ده له اړخه تېرېږي او د قرآن د هغي خبري په ځای چي وايي: خدای ستا د غاړي تر رګ تا ته درنږدې دی، چي چېري يې خدای همالته دی، که ته يو يې دوهم دي خدای دئ، که تاسو دوه ياست دريم مو خدای دئ، عبادت او لمانځنه مو بايد خاص خدای لره وي او دعا مو خاص خدای ته، خو په تصوف کي دي خبرو رخنه وکړه چي:

که غواړې خدای ته ورسېږې د مرشد لمن ونيسه، نه ته مخامخ خدای ته رسېدی شې او نه ستا دعا، عبادت او لمانځنه، ته واسطې ته ضرورت لري، مرشد ستا شفيع دی، د ده له لاري ستا غږ تر خدايه رسېدی شي او ستا دعاګانی د خداي په دربار کي منل کېدی شي.

تر ټولو خطرناکه خبره دا وه چي د قرآن د صريحو نصوصو خلاف په تصوف کي دوه خبري راولاړې شوې:

- مرشد په غيب پوهېږي او په هر ځای او هر حال کي تا ته رسېدی شي.
- خدای د ځمکي ځيني چاري متصرفينو ته سپارلې، ځيني د يوه ملك، ځيني د يوې لويې برخي او ځيني د ټولي نړۍ متصرفين دي، که غواړې ستا چاري تر سره شي نو مجبور ئې د دغو متصرفينو لمن ونيسي. دغو مشرکانه تصوراتو، مرشد ته هغه مقام ورکړ چي قرآن ئې يوازې د ځمکي او آسمانونو رب ته ثابتوي او له بل هر چا نه ئې نفی کوي، دا هماغه خبري وې چي د مکې مشرکينو به د "لات"، "منات"، هبل" او"عزی" په هکله کولې او پيامبر عليه السلام مأمور شوی وو چي دا بتان رانسکور کړي او دا مشرکانه تصورات پای ته ورسوي او خلکوته ووايي چي: خدای شريك نلري، له خدای نه پرته په ځمکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسمانونوکي هیڅوك په غیب نه پوهېږي، عبادت مو باید خاص خدای لره او استعانت مو باید خاص له خدای نه وي. د خدای تر څنګ مه د بل عبادت کوئ او مه له بل نه مرسته غواړئ.

که د ملتونو د عروج او زوال عواملو او د ادیانو د ودي او ضعف تاریخ ته توجه وکړو نو په هري ټولني کي د مذهب په اړه همدا څلورمرحلې په څرګنده موندلی شو، په افغانستان کي هم همدا څلورمرحلې یوه په بل پسې تېره شوې، د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ د ټولني په مذهبي جوړښت کي د درېیمي او څلورمي مرحلې آثار په څرګند طور موندلی شو، په مدرسه کي د درېیمي مرحلې آثار او په خانقا کي د څلورمي مرحلې.

شاید یو مثال له تاسو سره د دېمرحلې په وضعیت د پوهېدو په هکله ښه مرسته وکړي:

د درباري روحانیونو د کورنۍ یو غړی دائم الخمر وو، تل نیشه، اکثراً له ځانه بې خبره، ږیره ئې خریيله او ظاهر ئې د یوه اروپائی، نه ئې یوازې لمونځ کاوو او نه په جمع، خو د دې کورنۍ جاهلو مریدانو به ویل: زموږ د زړه سترګي ړندې دي ځکه نو د ده ږیره نه وینو، دی هر لمونځ کعبی ته رسوي، چي څوك د یقینمرحلې ته ورسېږي له عبادت نه معاف کېږي، عبادت د هغه چا کار دی چي لا د "یقین"مرحلې ته نه وي رسېدلی، شیرآغاجان، د وصل پوړې ته رسېدلی، دی د "شراب ان طهور" په شرابو مست دی، دی چي د شرابو په نامه څه څښي هغه د دنیا شراب نه بلکي د جنت شراب "شراباً طهورا" دي !!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهي نظام او د يموکراسي

نادري کورنۍ د بې شمېره وژنو، شدید اختناق او په پوره بې رحمۍ او قساوت سره د هر مخالف جریان له ټکولو نه وروسته، د هېواد داخلي حالت او په نړۍ واله سطحه د سیاسي او اجتماعي تحولاتو وضعیت داسي ومونډ چي ناچار باید د رژیم مخکنۍ کرغېړنه او وېروونکې بڼه بدله او داسي وضعیت غوره کړي چي له یوې خوا د هېواد دننه ورځ په ورځ زیاتېدونکې ولسی مخالفت راکم کړي او له بلي خوا په منطقه او ټوله نړۍ کي د استبدادي نظامونو په خلاف د راولاړ شوي طوفان له څپو نه خوندي پاتې شي. شاهي نظام چي پدې اړه کوم اقدامات کړي، پدې هکله څو مهمو خبرو ته پاملرنه په کار ده:

۱ـ شکلي او غولوونکي اصلاحات د مجبوریت په وجه عنوان شوي نه په افغان ولس د پیرزوینی په وجه، د دې اصلاحاتو هدف یوازې دا وو چي د نادري کورنۍ د مطلقه واکمنۍ په خلاف د بغاوتونو مخه ونیسي او په قدرت کي د دې کورنۍ د پاتې کېدو شرایط برابر کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ـ لومړی گام دا وو چي سردار هاشم خان له صحنې لري او د ده په ځای بل سردار، شاه محمود خان را وړاندي کړي، هاشم خان په واکمني کورنۍ کي د وحشت، قساوت او بې رحمۍ سمبول وو، ده د خپل صدارت په اوږدې مودې کي په افغان ولس هومره ظلمونه کړي وو چي نور نو په قدرت کي د ده پاتې کېدل نه ممکن وو او نه مفید، شاهي کورنۍ غوښتل د ده په لري کولو سره خپله لمنه د وینو له داغونو پاکه کړي او ولس ته داسي وښيي چي نور نو د ظلم او وحشت دور پای ته رسېدلی، د اختناق او استبداد اصلي عامل له صحنې لري شوي او واکمني کورنۍ په ولس د زړه سوي په وجه هغه گوښه کړ. د سردار هاشم د لري کولو یوه بله وجه دا وه چي ظاهرخان له ماشومتوب نه وتلی او د عمر هغې مرحلې ته رسېدلی وو چي غوښتل ئې د ملك واگی د ده په لاس کي وي، هاشم خان د ده د ټولواك کېدو په لاره کي لوی خنډ وو، د ده په لري کېدو سره ظاهرخان ته د ټولواك کېدو لار پرانستل شوه.

۳ـ دولت غوښتل چي د سیاسي ډلو او جریاناتو مهار ئې په لاس کي وي او د سیاسي احزابو په سر کي داسي کسان راشي چي شاهي کورنۍ ته وفادار وي، د احزابو په مرکزي شورى گانو کي باید داسي کسان داخل کړي چي له یوې خوا د احزابو له داخلي جریاناتو نه ورځ په ورځ دقیقه اطلاع ترلاسه کړي له بلي خوا د رژیم په خلاف د څه کولو په ځای ئې تفاهم او ملگرتیا ته چمتو کړي او د دوی له لاري هغه کسان تشخیص کړي چي نه پخلا کېدونکي دي او د نظام رنگول غواړي، تر څو د هر یوه لپاره مناسبه چاره ولټوي.

۴ـ له ځینو داسي ډلو نه دولت په خپلو خارجي ارتباطاتو کي د استفادې کولو اراده درلوده، د دوی په واسطه ئې هغه ځواکونه قانع کول چي په فکری بنیادونو جوړ شوي وو او په مختلفو هېوادونو کېد نفوذ په لټه کي وو او هلته ئې په خپله گټه د انقلابونو راوستل غوښتل، د دغو ځواکونو تر منځ د رقابتونو لړۍ هغه حد ته رسېدلې وه چي د نړۍ هیڅ هېواد ترې خوندي نشو پاتې کېدی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپائی هېوادونو مختلفو ځواکونو غوښتل چي په آسيائی او افريقايي هېوادونو کي نفوذ وکړي، له روسيی سره ئې پدې هکله شديد رقابت درلود، د امريکا متحده ايلات د دې رقابتونو يو مهم لوبغاړی وو، د روس په خلاف د اروپائی هېوادونو په څنګ کي ولاړ وو، د آسيايي او افريقايي هېوادونو جريانات لدې رقابتونو نه په جدي توګه متأثره کېدل، دلته د دې ځواکونو په پلوي مختلف سياسي جريانات راولاړ شوي او د دوی ترمينځ شديده منازعه روانه وه، په افغانستان کي هم د دې استعماری ځواکونو په پلوي يو په بل پسې سياسي جريانات صحنې ته راووتل، رژيم ته د دې لړۍ مخنيوی په خپل مخکني اسلوب، د ځپلو او ټکولو په زاړه سياست، ممکن نه وو، دا دور نور تېر شوی وو، ناچار بايد له نوي اسلوب نه کار واخلي، د شاهي کورنۍ د نوي سياست او په اقتدار کي د مزيد پاتې کېدو لپاره نوي اسلوب له همدې لاملونو نه راولاړ شوی وو.

۵. کومي سياسي ډلي چي پدېمرحلې کي صحنې ته راووتلې، څو ځانګړتياوي ئې درلودې:

الف: د "اصلاح" او "ترميم" په فکرکي وو، نه د بنيادي "تغيير" او "انقلابي بدلون" په فکر کې، ډېر انقلابي او وطن پالونکي ئې هغه وو چي د حکومت په کړو وړو به ئې اعتراض کاوو او د "اصلاح" او "تعديل" غوښتنه به ئې کوله، د دوی د اعتراض او انتقاد مخه به حکومتی چارواکو ته متوجه وه، نه شاهي کورنۍ او د دې کورنۍ په لاس مسلط شوي نظام ته، دوی غوښتل چي وښيي حکومت او سلطنت سره بېل دي، پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی، د هېواد د حالاتو مسئوليت د حکومتی چارواکو په غاړه دی، لدوی نه بايد تپوس وشي او پدوی بايد اعتراض او انتقاد وشي، شاهي کورنۍ ته دې خبري خاص اهميت درلود او د دې نظريې د خوروونکو په اړه ئې خواخوږی ښودله، طبيعي ده چي پاچا پدې خبري خوشحاله کېدو چي ولس ئې هم د "ټولواك" په حيث ومنی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ئې د ناخوالو په اړه "غير مسئول" وګڼي، څوك پده د اعتراض کولو حق ونلري او د هېواد هر وګړی مخصوصاً "د سياسي احزابو کارکوونکي" ئې واجب الاحترام وګڼي.

ب: د دې مرحلې اکثر احزاب هم په فکری لحاظ په استعماری څواکونو پوري تړلي وو او هم د توجيه او تمويل له پلوه.

۶- پدې فضاء کې لومړی علنی ډله د "ويښ زلميانو" په نامه راڅرګنده شوه، د دې ډلې د تأسيس په لومړی غونډې کې سردار داؤد د شاهي کورنۍ په نمايندګی برخه واخيسته، عبدالروف بې نوا د دې ډلې مشري په غاړه درلوده، د "انګار" تر نامه لاندې يوه جريده ئې راوايسته چې د امتياز خاوند ئې فيض محمد انګار وو او د دې ډلې د افکارو او غوښتنو ترجماني ئې کوله، د دې حزب مهم او معروف غړي دا وو:

عبدالروف بې نوا، ګل پاچا الفت، فيض محمد انګار، نورمحمد تره کی، غلام حسين صافی، محمد رسول پښتون، عبدالشکور رشاد، عبدالهادي توخی، محمد انور اڅکزی، قاضی بهرام خان، فتح محمد خټګر، محمد موسی شفيق، غلام محمد پوپل، قيام الدين خادم، صديق الله رښتين- که څه هم "ويښ زلميانو" له دولت مخصوصاً شاهي کورنۍ سره همکاری درلوده او دې ډلې د يوه مؤيد "اصلاحی حرکت" حيثيت درلود، خو دولت "اصلاحی انتقاد" هم نشو زغملي، د دې ډلې شته والی او مستقل فعاليت ئې د اوږدې مودې لپاره ونه زغملو، د "انګار" نشريه ئې توقيف کړه، د "انګار" ځای د "ولس" په نامه بلې خپرونی ونيو چې د امتياز خاوند ئې ګل پاچا الفت وو، د سردار داؤد د صدارت په وخت کې د دې ډلې ځيني کسان بنديان شول، ځينو له سياسي فعاليت نه لاس واخيست او له دولت سره ملګری شول او ځيني نور له حزب نه ووتل او پدې ترتيب د دې ډلې ټغر ټول شو او په وړوکو وړوکو ټولګيو ووېشله شوه.

۷- شاهي کورنۍ د "ديموکراسي ملي" تر نامه لاندې د يوه دولتي حزب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړولو هڅه وکړه، دا ډله د پاچا د ليکلې اجازې له مخې د سردار داؤد له خوا جوړه شوه، مهم غړي ئې دا وو:

۱ـ سردار داؤد ، د حزب مؤسس

۲ـ عبدالمجيد زابلي

۳ـ سردار فيض محمد ذکريا

۴ـ علي محمد بدخشانی

پدې ډلي کي د فوځ جنرالان، د هېواد شتمن، تجار، د ځمکو خاوندان، وزراء او د دولت لوړ رتبه مأمورين شامل شول، د حزب اصلي مرام له شاهي نظام نه دفاع او د نظام د مخالفو ځواکونو مقابله وه.

دا دولتي ډله پس له هغه منحل شوه چي سردار داؤد د دفاع له وزارت نه د صدارت مقام ته ارتقا وکړه.

۸ـ په ۱۳۲۹ کي غلام محمد غبار د وطن په نامه د يوه حزب د جوړولو رسمي مطالبه وکړه، ده خپل وړانديز پاچا ته وړاندي کړ او د کابل په ښار کي ئې خپل فعاليت پيل کړ، د حزب مؤسسين دا وو:

غلام محمد غبار، سرور جويا، ميرمحمد صديق فرهنگ، فتح محمد ميرزاد ، نورالحق هيرمند ، برات علي تاج او عبدالحی عزيز. دوی د "وطن" په نامه نشريه درلوده، پس له کمي مودې نشراتی فعاليت نه دا ډله خوره وره شوه، د صديق فرهنگ په شان ځيني کسان ئې له دولت سره يو ځای شول او مأموريتونه ئې قبول کړل، غلام محمد غبار بندي شو او په همدې سره ډله منحل شوه.

۹ـ همدا راز ډاکتر عبدالرحمن محمودي د لاندې کسانو په مرسته د يوې ډلي د جوړولو هڅه وکړه:

محمد نعيم شايان، مولوي خال محمد خسته، مولوي فضل الربی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحمید مبارز، ډاکتر عبدالله واحدي، محمد یوسف آئینه او نورعلم مظلومیار.

دوی د "ندای خلق" ترنامه لاندې نشریه درلوده، د دوی حزب "د خلق" په نامه مشهور شو، خو د لنډ فعالیت نه وروسته، نشریه د حکومت لخوا متوقف شوه او محمودې سره له خپلو ګڼ شمېر ملګرو بندي شو او په همدې سره دا حزب ختم شو.

۱۰ـ د دغو ډلو یوه خاصه ځانګړتیا دا وه چې د دوی په تکوین کې د فکر او ایدیولوژی په ځای د مشر شخصیت اساسي ونډه درلوده، د مشر په موندلو سره صحنې ته راوتلې او په تلو سره ئې ختم شوی. د مشر په مرګ سره د ډلې جنازه هم اخیستل شوې.

۱۱- شاهي کورنۍ د لنډې مودې لپاره قلابي دیموکراسي وآزمویله، نتیجه ئې دوی ته په زړه پوري نه وه، دوی په دیکتاتوری او مطلق العنانی عادت شوي وو، دا ئې نشوی زغملي چې په ولس کې څوك د هغه څه ویلو جرأت وکړي چې دوی ئې نه خوښوي او داسي کسان په ټولني کې تبارز وکړي چې د خلکو پام ورته واوړي، د شاه او د ده له کورنۍ نه پرته داسي ملي شخصیت باید سر رااوچت نکړي او له آزادي فضاء نه په استفادې سره په ولس کې شهرت پیدا نکړي چې د دې کورنۍ واکمني له ګواښ سره مخامخ کړي. د قلابي دیموکراسي ټغر ئې ټول کړ او د اختناق یوه بله توره دوره ئې په مظلوم افغان ولس تحمیل کړه.

دا دوره تر ۱۳۴۳ کال اوږده شوه، سردار شاه محمود او سردار داؤد د خپل سلف سردار هاشم خان په لار روان شول، هم ئې دولتي احزاب ختم کړل او هم ئې شاهي کورنۍ ته وفاداري مستقلي ډلي.

۱۲ـ په سیاسي جریاناتو کې د پوهنتون او محصلینو ونډه ډېره څرګنده وه، د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي وو چې له پوهنتون نه پرته د سیاسي فعالیت لپاره بل میدان نه موندل کېدو، نه فابریکې او شرکتونه وو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارگرانو لويي لويي ټولني را منځته کړي او په هغوی کي د سياسي فعاليت شرايط برابر شي او نه بله داسي منظمه، پوه او متراکمه ټولنه چي د سياسي فعاليت لپاره مستعده وي او د رژيم په خلاف د څه کولو توان ولري. پوهنتون او د هېواد علمي مؤسسات چي ورو ورو ئې لمن خورېده او د زده کوونکو شمېر ئې زياتېدو او د دې ټولنو د غړو سياسي شعور د ودي په حال کي وو، د هېواد له اجتماعي او اقتصادي حالت نه ځورېدل، شاهي منحط نظام ئې د هېواد د انحطاط عامل ګڼلو، د نړۍ د نورو هېوادونو له حالاتو نه خبرېدل، دولت نشو توانېدی چي د دې ټولني خوځنده بهير مهار کړي، د دوی د سياسي شعور د ګړندۍ ودي مخه ونيسي او د ټولني د نورو پرګنو په څېر ئې په تياره کي وساتي.

په ۱۳۲۹ کي د لومړی ځل لپاره د پوهنتون محصلينو د يوې اتحاديی د جوړولو هڅه وکړه، دا يو مهم ګام وو، د هېواد په راتلونکو پېښنو کي ئې خاصه ونډه درلوده، د ښوونځيو زده کوونکو هم د دوی ملاتړ وکړ، د محصلينو صحنې ته راوتل شاهي کورنۍ ته يو خطرناك ګواښ وو، پدې پوهېدل چي كه دا حرکت ونه ځپی په يوه خطرناك بهير بدلېږي. د همدې لپاره ئې نوموړې اتحاديه وځپله، د اتحاديی ځيني مؤثر غړي ئې د تل لپاره له تحصيل نه محروم او له پوهنتون نه اخراج کړل، ځيني نور ئې د مؤقتی مودې لپاره او ځيني نور ئې له اخراج نه وروسته محبسونو ته ولېږل او پدې ترتيب دا اتحاديه ختمه شوه. د نوموړې اتحاديی د اجرائيه کميتی غړي دا وو:

مير علي احمد شامل، سيد محمد ميوند، محسن طاهری، حبيب الله صافی، حيدر خان نورس، عظيم طاهری، شاه علي اکبر شهرستانی او اخترخان برکي.

۱۳ـ د سردار شاه محمود او سردار داؤد د صدارت لس کلنه وروستۍ دوره د شديد اختناق، استبداد، رکود، مطلقه واکمني، د اعتراض کوونکو او نووښتون غوښتونکو د ټکولو او ځپلو توره دوره وه، ټول ځرګند سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليتونه متوقف شول او د دولت په هر راز اجراءاتو د اعتراض او انتقاد مجال پای ته ورسېدو، مغرورو سردارانو فيصله وکړه چي په افغانستان کي د هاشم خان سياست ګټور دی، فقط د زور له لاري پدې ولس حکومت کولی شي، افغانانو ته د آزادي ورکولو معنی دا ده چي د شاهي کورنۍ مطلقه واکمنۍ به پای ته رسېږي، دوی غوښتل چي په خپلو ګاونډيو کي د استالين په لار روان شي، د استالين په شان ديکتاتوری ئې په افغانانو د حکومت کولو لپاره ګټوره ګڼله.

۱۴ـ سردار داؤد د صدارت په دوران کي روسانو ته ډېر نږدې شو، مسکو پداسي يوه مرحله کي وو چي غوښتل ئې د افغانستان له لاري د هند سمندر ته ځان ورسوي، افغانستان ته ئې خاصه توجه وه، پدې هېواد کي د سردار داؤد په شان يوه کس ته ئې ضرورت درلود، د دې نږدې والي څو اړخونه د توجه وړ دي:

الف: خروشوف د کرملين واکمن، د بولګانين په شمول د ۱۹۵۸ کال د دسمبر له ۱۲ تر ۱۸ پوري د افغانستان دوره وکړه، د ده د تاوده استقبال لپاره خاص ترتيبات نيول شوي وو او پراخ تبليغات وشول، دا دوره پداسي وخت کي ترسره شوه چي د امريکا او شوروي ترمنځ رقابت ډېر حساس پړاو ته رسېدلی وو، لدې دوری نه د غربی ځواکونو انتباه دا وه چي مسکو د افغانستان له لاري د هند سمندر په لوري د مخکي تګ اراده لري.

ب: په کابل کي د غربی هېوادونو سفارتونو، مخصوصاً د انګلستان سفارت، خپل ځيني زاړه افغاني ملګری وهڅول چي د دې سفر په خلاف څه وکړي، کم له کمه بايد دا سفر وغندي، خو سردار داؤد هغوی ته مجال ورنکړ، وئی نيول او محبس ته ئې ولېږل.

ج: پدې موده کي له روسانو سره د کابل د واکمني کورنۍ اړيکي په ټولو برخو کي پراختيا وموندله، د ملي اردو روزنه او تجهيز روسانو ته وسپارل شو، دا هغه خطرناك اقدام وو چي د هېواد ټولي وروستۍ خونړۍ پېښي د همدې غلط

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خائنانه اقدام زیږنده او د کمونستي کودتا او د روسي فوځونو د یرغل مقدمه وه. په همدې سره لومړی د افغانستان اردو او بیا ټول هېواد د روسانو په لاس کي پرېووت، دا طبیعي خبره ده چي د افغانستان په شان د یوه کمزوری او وړوکي هېواد له یوه ستر او توسعه غوښتونکي ښکیلاکګر ګاونډي ځواك سره نظامي اړیکي او د فوځ د روزنی او تجهیز حساس کار دې ځواك ته د سپارلو نه بله معنا کېدی شوی او نه بله نتیجه. ولې ترکیه او ایران د روسانو له سلطې نه خوندي پاتې شول او افغانستان د دوی په منګولو کي پرېووت؟ دا ځکه چي د دې هېوادونو د فوځ روزنه او تربیه د روسانو په لاس کي نه وه او زموږ واکدارانو زموږ د فوځ مهار د روسانو په لاس کي ورکړ، د فوځ ترڅنګ د نفت او ګاز په ساحه کي تفحصات، د لویو لارو پرانستل، بند او انهار، د معادنو استخراج او ګڼ شمېر نورو حساسو برخوکي له روسانو سره پراخی او طویل المدت معاهدې وشوې، د روزنی تر نامه لاندې روسیی ته د فوځي افسرانو او افغاني محصلینو د لېږلو لمن خوره شوه، افغانستان ته د روسي نظامي او ملکي مشاورینو، انجنیرانو او استادانو راتګ پیل شو او پدې سره د افغانستان ټول ورونه او دړی د روسانو پرمخ پرانیستی شوې او د نفوذ ټول مساعد شرایط برابر کړی شول، دا کارونه پداسي وخت کي شوي چي کرملین په ټولو حریفانو د برلاسی احساس کولو، د دنیا په ګوټ ګوټ کي په ډېر سرعت مخکي روان وو، د کمونیزم لمن په خورېدو وه، غرب د کمونیزم په وړاندې دفاعی دریځ غوره کړی وو او تر شدید هجوم لاندې وو، یو په بل پسې ئې خپل ملګری له لاسه ورکول، د وارسا پکت لمنه به چټکتیا خورېده، نوي غړي ئې موندل، په آسیا، افریقا او لاتینی امریکا کي یو په بل پسې انقلابونه ترسره کېدل، غرب پلوه زاړه رژیمونه نسکورېدل او له کمونیزم نه متأثره انقلابي حکومتونه صحنې ته راوتل او د مسکو د ملګرو په صف کي ودرېدل.

جاه طلبه سردارانو ته نه د دې نږدیوالي راتلونکي خطرناك عواقب مهم وو او نه دا چي روسان په نړۍ واله سطحه څه کوي او د افغانستان په هکله څه عزایم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، دوی ته فقط دې خبري اهمیت درلود چې څو ورځې نور په اقتدار کې پاتې شي، پرون د انګریزانو د حمایې ترسیوری لاندې او نن د روسانو.

د: روسانو غوښتل چې لومړی د سردار داؤد له لاري او په مختلفو برخو کې د پراخو معاهدو په ذریعه په افغانستان کې خپلې ریښې وزغلوي او د خپلو پښو د ټینګولو نه وروسته لدې هېواد نه د جنوب په لوري د مخکې تګ لپاره د یوې اډې او معبر په حیث استفاده وکړي، غوښتل ئې دا هدف لدې لاري ترلاسه کړي چې افغانستان له پاکستان سره جګړې ته تشویق کړي، افغانستان د خپلو متو په زور له پاکستان سره د جګړې توان نه درلود، ناچار به ئې روسانو ته پناه وړه، پدې سره به هم د جګړې مهار د روسانو په لاس کې پرېووت او هم د کابل د واکمنانو، پدې جګړې سره نه یوازې افغانستان د دوی لاس ته ورتلو بلکې پاکستان دړی وړي کېدو، په څو ایالتونو وېشل کېدو او پدې منطقې کې د غرب یوه خطرناکه اډه له منځه تله. روسان پوهېدل چې پدې جګړې کې به دهلي هم د دوی مرسته کوي، پاکستان ته ډېره ګرانه او حتی محال وه چې له دوو لورو د روس او هند په شان د لویو ځواکونو د ګډ برید مقابله وکړي.

هـ: سردار داؤد د مسکو د مزید توجه جلبولو او د روسانو د حمایت ترلاسه کولو لپاره دا ضروري ګڼله چې د پښتونستان قضیه مطرح کړي او له پاکستان سره په جګړې تأکید وکړي، د همدې لپاره هغه د **۱۹۵۵** میلادي کال د مې د میاشتې په **۴** له پاکستان سره د جګړې لپاره د احتیاطی فوځیانو د غونډېدو امر وکړ، دا پرېکړه پداسي وخت کې اعلان شوه چې ظاهرخان شمال ته د ښکار لپاره تللی وو، د شاه په غیابت کې د "سفربري" فوق العاده فرمان صادرولو معنی دا وه چې روسان دا د سردار داؤد شخصي کار وګڼي او د مسکو په وړاندې د ده اهمیت لازیات کړي. په کابل کې د پاکستان په سفارت او په جلال آباد او کندهار کې د دې هېواد په کنسلګریو د حملې او د پاکستان د بیرغ نسکورولو اقدام هم د همدې لپاره تر سره شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۲۱ کال کي د جندول او ښار د خانانو ترمنځ د نښتي په دوران کي د کابل واکمني کورنۍ د جندول د خانانو مرستي ته له کنړ او ننګرهار نه د قومي لښکرو ترڅنګ حکومتی فوځي قطعات د جګړي لپاره هغي سيمي ته ولېږل چي نه يوازې له ماتي سره مخامخ شول او په تېښته له ساحی راووتل، بلکي پراخه مرګ ژوبله ئیلپه برخه شوه . دې ته ورته اقدامات ټول د روسانو او هندوانو د خوشحالولو لپاره ترسره کېدل، نه له پښتونستان سره د مرستي او د پښتونستان د آزادي لپاره، د پښتونستان په نامه له هند او روسيی نه دولت کافی امکانات ترلاسه کول چي ډېره کمه برخه ئې پدې لار کي مصرفېده.

له دې حوادثو نه روسانو کم له کمه دا ګټه ترلاسه کوله چي افغانستان تر زيات نه زيات په روسانو تکيه کولو ته اړ شي او له نوری نړۍ ئې اړيکي وشلېږي، هند غوښتل چي د کشمېر له لانجی د نړۍ والو پام بل لوري ته واړوي او پاکستان له افغانستان سره پداسي جګړي کي ښکيل کړي چي د کشمېر په هکله د څه کولو امکانات د تل لپاره له لاسه ورکړي.

څنګه ومنو چي نادري کورنۍ د پښتنو د يووالي او د پښتونستان د آزادي لپاره دا کار کولو، مګر د ګندمك معاهده چي پښتانه ئې په دوو برخو ووېشل، د سردار يحيی زوم سردار محمد يعقوب له انګريزانو سره امضاء نکړه؟ هغه کورنۍ چي د اقتدار لپاره ئې زموږ د ستر هېواد له تجزيی سره موافقه وکړه او د ديورند کرښه چي د پښتنو په زړه کي ئې د يوه خنجر حيثيت درلود، د ده په ذريعه په پښتنو تحميل شوه، څنګه ومنو چي د همدې کورنۍ لمسی نن د پښتونستان آزادي او د پښتنو بيا يووالی غواړي؟ هغه مستبده او ظالمه کورنۍ چي د افغانستان له پښتنو سره ئې هغه څه کړي چي انګريزانو نه وو کړي، څنګه د پښتونستان د ولس حقوق غواړي او د پنجابيانو له سلطې نه د دوی د ژغورلو لپاره له پاکستان سره د جګړي ليواله دی؟ مګر روس او هند د پښتنو د ژغورلو لپاره د سردارانو مرسته کوله؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

و: پدې لسيزه کې د نادري کورنۍ او روسانو ترمنځ د نږدې اړيکو ژوروالی لدې نه هم درك کولی شو چې شاه، صدراعظم او د وزراوو په سطحه عالي رتبه هيئتونه يو په بل پسې د مسکو دوری کولې، شاه د ۱۹۵۷ کال د جولای او د ۱۹۶۲ کال د اگست په مياشت کې او صدراعظم څلورځله د ۱۹۵۶ کال د اکتوبر، د ۱۹۵۸ کال د جون، د ۱۹۶۰ کال د مې او د ۱۹۶۱ کال د اپريل په مياشت کې د روسانو مېلمانه ول!!

ز: ظاهر خان د سردار داؤد له زياتېدونکې سلطې او له روسانو سره د ده له زيات نږدې کېدو نه ترهه درلوده، د ده په مقابل کې ئې خپل زوم سردار ولي د سردار شاه ولي زوی ته په فوځ کې وده ورکړه او هغه ئې د قوای مرکز قومندان وټاکو، د ظاهرخان وېره په ځای وه، دا ځکه چې د سردار داؤد د صدارت په اوږدې مودې کې ټول ملکي او نظامي اختيارات د ده په لاس کې وو، د دفاع وزارت، د داخله چارو وزارت او د پلان وزارت هم د صدارت ترڅنگ مستقيماً د ده په واك کې وو او د خارجه چارو وزارت د ده د ورور سردار نعيم په اختيار کې.

بلآخره دې ته اړ شو چې د دې خطر د منتفی کولو لپاره سردار داؤد له صدارت نه لرې کړي، دا کار ئې مخامخ او د يوه فرمان له مخې نشو کولی، دې مقصد ته د رسېدو لپاره ئې بله لاره غوره کړه، د نوي اساسي قانون د تصويب او د دې قانون له مخې په دولتي چارو کې د شاهي کورنۍ د غړو د کار نه کولو د پرېکړې په اساس ئې د سردار داؤد د گوښه کولو اراده وکړه.

متأسفانه ځيني کسانو چې د هېواد د پېښنو له اصلي او د پردې شاته لاملونو نه دقيقه اطلاع نلري يا د دولتي حلقو د تبليغاتو تر تاثير لاندې تللي، د نوي اساسي قانون د تصويب او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو د گوښه کولو قضيه ئي ، په افغان ولس د ظاهر خان د يوې پيرزوينی په ځېر ځېرلې او دا هڅه ئې کړې چې دا کار نه د شاهي کورنۍ د داخلي اختلاف نتيجه وگڼي، نه ئې په ملت کې د استبداد، اختناق او مطلقه واکمنۍ په خلاف د ورځ په ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېدونکي مخالفت زیږنده معرفي کړي او نه ئې د بهرنی فشار محصول وګڼي، دوی دې ته ندي متوجه چې شاهي کورنۍ هر کار د خپلي واکمنۍ د دوام په نیت کړی، د اقتدار لپاره ئې له هیڅ جنایت نه دریغ ندی کړی، دا د دیموکراسیغوښتنی اکتونه د ملت د اغفال او تحمیق لپاره او د شاهي رژیم په خلاف د قیامونو د مخنیوي په نیت ترسره شوي.

زموږ د ځینو تاریخ څېړونکو مشکل دا دی چې د پېښنو ظاهري بڼی ته ئې کتلي، د داسي یوې ژوري ایدیولوژی خاوندان نه وو چې د آزادي، عدالت، برابري او انسانی حقوقو په هکله واقعی معیارونه د دوی په لاس کي ورکړي او د همدې معیارونو په اساس هر جریان وڅېړي او د هغه په هکله قضاوت وکړي، ځینو د نادرشاه په مقابل کي امان الله شاه ته ترجیح ورکړې، هغه ئې یو مترقي شاه ګڼلی، ځینو نورو د هاشم خان په مقابل کي د شاه محمود ملاتړ کړی او هغه ئې د دیموکراسي پلوي معرفي کړي، ځینو د سردار داؤد د دوران ټول وحشیانه او ظالمانه اجراءات د ده شخصي کارګڼلی، ظاهرخان ته ئې برائت ورکړي او د سردار داؤد د لري کولو اقدام ئې د ملت په نسبت د ظاهرخان یوه پیرزوینه ګڼلی او دا هڅه ئې کړې چي ظاهرخان د یوه داسي پاچا په حیث معرفي کړي چي غوښتل ئې ملت ته آزادي ورکړي، استبداد او اختناق پای ته ورسوي او مطلقه واکمني په مشروطه شاهي بدله کړي، خو د شاهي کورنۍ نورو قدرتمندو غړو دا موقع نده ورکړې!! دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظام له انسانی حقوقو او د انسانانو ترمنځ د عدالت او برابري له تصور سره تصادم کوي، چېري چي شاهي نظام مسلط وي او یوه کورنۍ په ولس حکومت کوي، هلته انسانی حقوق تر پښو لاندې شوي او هلته د عدالت جنازه اخیستل شوې، ښه پاچا په اصل کي یو ظالم واکمن دی.

که تاسو د غلام محمد غبار او صدیق فرهنګ او د دوی په شان د ځینو نورو تاریخ لیکونکو آثار مطالعه کړئ دا لوی عیب به په څرګنده وګورئ، غلام محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبار د نادري كورنۍ د معرفي كولو په كار كي ډېر موفق وو او د قدر وړ كار ئې كړى. خو متأسفانه ده په خپل كتاب (افغانستان در مسير تاريخ) كي تل د امان الله خان په ځېر د يوه نازولي شهزاده ملاتړكړى، د ده هر كار ئې ستايلى او د ده هره غلطي ئې توجيه كړې. صديق فرهنگ هم چي د ظاهرخان په واكمنۍ كي ئې په حساسو پستونوكي كاركړى، د پېښو په څېړلوكي د همدې عامل تر تاثير لاندې تللى، هڅه ئې كړې چي په خپل كتاب (افغانستان در پنج قرن اخير) كي د ظاهرخان په نسبت خپل زړه سوى څرگند كړي.

د دغو تاريخ ليكونكو اصلي مشكل دا وو چي د يوي صالح واكمنۍ او سالم نظام لپاره ئې واضح معيار او مشخص "مثال" نه درلود ، همدا چي يو واكمن ئې په ځينو چارو كي داسي موندلى چي تر بل نه ده ته غوره معلوم شوى، له هغه ئې دفاع كړې، د دغو ليكوالانو د "قصو اتلان" پاچايان دي، نه عام خلك او نه د عام ولس له غيرِ نه راولاړ شوي " اتلان"، دوى د "اسوه" او "قدوه" د نه موندلو له مشكل سره مخامخ وو ، د دې خلا د ډكولو لپاره ئې ناچار د واكمنو كورنيو په چاپيرىال كي ځانته قدوه" او "اسوه" لټولي.

ح: د سردار داؤد د صدارت توره دوره د ده او د ده د ورور سردار نعيم په استعفا پاى ته ورسېده، شاهي مكارى كورنۍ وغوښتل چي يو ځل بيا د خپلي واكمنۍ د دوام لپاره د سردار شاه محمود د صدارت د دوران په څېر د قلابي ديموكراسي يوه بله مرحله وآزمويي، د سردار داؤد په ځاى ئې ډاكتر يوسف د صدراعظم په حيث وټاكو ، د ده د انتخاب په هكله څو خبري د توجه وړ دي:

- دى د سردار داؤد په كابينى كي د معادن او صنايع وزير وو.
- د شاهي كورنۍ په غيرِ كي ستر شوى وو ، شاهي كورنۍ ته وفادار او د پاچا په وړاندي ډېر خاضع او مطيع وو.
- خومره چي د سردار داؤد په صدارت كي ټول دولتي اختيارات د صدراعظم په واك كي وو او شاه صرف يو سمبول وو ، د ډاكتر يوسف په صدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د دې برعکس، ظاهرشاه ټولواك وو او صدراعظم يو بې اختياره لاس پوڅی سمبول، د هاشم خان او داؤد خان مطلقه صدارتونو چي په ظاهر خان کي کومي عقدې را پيدا کړې وې، د دغو عقدو د چولو لپاره هغه د ډاکتر يوسف په شان يوه مطيع صدراعظم ته ضرورت درلود، عجيبه ده چي شاهي کورنۍ ته وفادار تاريخ ليکونکي د ډاکتر يوسف ټاکنه د ديموکراسي په لوري يو مؤثر گام او په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د غړو د توظيف پای گڼي، حال دا چيخبره کاملاً برعکس ده، د ډاکتر يوسف د صدارت په دوران کي شاه "ټولواك" وو، هر کار د ده د سترگو په اشاره ترسره کېدو، حکومت د شاهي کورنۍ له ولکې نه د داسي صدرعظم په وسيله نشي ايستل کېدی چي د شاه له خوا د ده د ضعيف شخصيت او شاهي کورنۍ ته د وفادارۍ په وجه ټاکل شوی وی، ترڅو چي د حکومت په سر کي يو داسي ځواکمن صدراعظم رانشي چي ولس ئې تر شا ولاړ وی او ټاکنه ئې د ولس له لوري تر سره شوې وی، په دولتي چاروکي د شاهي کورنۍ د لاس وهنو مخنيوی نشي کېدی، دغو تاريخ ليکونکو هڅه کړې چي د خلکو په سترگو کي خاوري واچوي او دا خبره د خلکو له نظره پټه وساتي چي د ډاکتر يوسف په صدارت کي د شاهي کورنۍ يو بل مهم غړی او د پاچا زوم، سردار ولي، خپل هغه موقعيت خوندي ساتلی وو چي د ده له صدارت نه مخکي ئې په اختيار کي وو.

ط: د دولت لومړی کار دا وو چي د نوي اساسي قانون لپاره يو داسي کميسيون وټاکي چي غړي ئې شاهي کورنۍ ته وفادار وي او هماغه څه په سياسي قانون کي ځای کړي چي پاچا ئې غواړي، دا اساسي قانون بايد د يوې داسي انتصابی جرگې له لوري تصويب شي چي اکثريت غړي به ئې انتصابی او شبه انتصابی وي او د غونډې افتخاری رياست به هم د شاه په غاړه وي.

د کميسيون غړي دا وو:

۱ـ سيد شمس الدين مجروح د عدليې وزير د رئيس په حيث.

۲ـ سيدقاسم رښتيا د مطبوعاتو وزير، غړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. میرنجم الدین انصاری غړی.

۴. عبدالصمد حامد غړی.

۵. محمد موسی شفیق غړی.

۶. میرمحمد صدیق فرهنگ غړی.

د اساسي قانون به مسودې کي د شاه او شاهیکورنۍ په هکله لاندې مهم ټکي ذکر شوي وو:

۱. شاه غیر مسئول او واجب الاحترام دی.

۲. د مسلح قواوو اعلی قوماندان دی.

۳. په هېواد کي د اضطراری حالت د اعلان صلاحیت لري، حکومت او شوری منحلولی شي.

۴. دی به د صلحی او جنگ حالت اعلانوي.

۵. صدراعظم او کابینه به د ده له لوري او د ده په موافقې شوری ته د اعتماد رأی ترلاسه کولو لپاره معرفي کېږي.

۶. پاچا دائم العمره ټولواك دی، د ده د مړینی په صورت کي پاچایي د ده زوی ته او د زامنو د نشتوالي په صورت کي د ده ښځي او لور ته په میراث رسېږي.

۷. د شاهي کورنۍ غړي په دولتي چاروکي نشي توظیف کېدی.

ی: په اساسي قانون کي د انساني حقوقو په هکله ځیني خرگندونی گورو، لکه د بیان آزادي، د اجتماعاتو او ټولنو د جوړولو حق، د منتخب پارلمان ضرورت او ولس ته د خپلو استازو د انتخابولو اختیار ورکول، د باصلاحیته محکمې د حکم له مخي د چا حبس او مجازات، د کار او مسکن د انتخاب حق، په داخلي او خارجي سفرونو د سابقه بندیزونو الغاء، د تعلیم حق...

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په سیاسي او اجتماعي برخو کي د اساسي قانون دا فقری په داسي فرعی قوانینو پوري مربوطي شوي وي چي هیڅکله تصویب نشول. د سیاسي احزابو مربوط قانون ترپایه تصویب نه شوو.

ك: اساسي قانون د قواوو د تفکیك غوښتنه کوله، باید مقننه قوه، اجرائیه قوه او قضاء مستقلي او له یوې بلي جلا وي، شاه د مشرانو د جرگې یو ثلث غړي په انتصابی توگه ټاکل، د ستري محکمې د رئیس او قضاء ټاکل، د افسرانو ترفیع.... ټول د ده په اختیار کي وو ، خو لدې سره سره دی غیر مسئول او واجب الاحترام وو.

ل: د اساسي قانون د ۴۲ مادې په اساس د هېواد مقننه قوه له دوو جرگو نه جوړه شوې وه، ولسی جرگه او د مشرانو جرگه، د ولسی جرگې غړي انتخابی وو ، چي د هري ولسوالۍ او علاقه دارۍ نه به د آزادو انتخاباتو له لاري انتخابېدل، خو د مشرانو د جرگې غړي یو ثلث انتخابی ول چي د هر ولایت نه یو کس د خلکو له خوا ، یو ثلث د ولایتی جرگو له خوا او پاتې دریمه برخه ئي د شاه له لوري غوره کېدل.

م: د اساسي قانون د تصویب لپاره د لویي جرگې د انعقاد پرېکړه و شوه چي د ۱۹۶۴ کال په منی کي دائر شوه، د جرگې ترکیب داسي وو:

د یوولسمي دوری د ملي شوری ۱۷۶ غړي

د انتخاباتی حوزو نه ۱۷۶ غړي

د مجلس اعیان ۱۹ غړي

د کابینی ۱۴ غړي

د تمییز د عالي محکمې له اعضا وو نه ۵ غړي

د اساسي قانون د تسوید د کمیسیون ۷ غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشورتی کمیسیون ۲۳ غړي

د شاه له لوري انتصابی اعضاء ۳۴ غړي

جمعاً ۴۵۴ غړي

نوموړې لویه جرگه د ۱۹۲۴ کال د سپتمر په ۹ نیټه د سلام خانی په مانی کي د شاه له خوا افتتاح شوه او د څو ورځو بحث په نتیجه کي ئې د اساسي قانون مسوده له معمولي ترمیم او تعدیل نه وروسته تصویب کړه.

ن: د ۱۹۲۵ کال د اگست له ۲۲ نه د سپتمبر تر ۹ نیټی د مشرانو د جرگې لپاره انتخابات تر سره شول او ۲۷ غړي ئې له ولایاتو نه غوره شول او لدې نه وروسته د ولسی جرگې ۱۱۲ غړي انتخاب شول، د دې انتخاباتو څو خاصي ځانگړتیاوي وې:

۱ـ د هېواد په تاریخ کي د لومړی ځل لپاره یو نسبتاً منتخب پارلمان جوړ شو.

۲ـ غوره شوي غړي اکثراً خانان، اربابان، ملکان، بډایان او د ځمکو خاوندان ول.

۳ـ که څه هم د سیاسي احزابو ضمیمه قانون لا نه وو تصویب شوی، خو دریو ډلو پدې انتخاباتو کي په حزبی توگه برخه واخیستله: د وحدت ملي حزب، افغان ملت او د خلق دیموکراتیك گوند.

"د ملي وحدت" حزب د استاد خلیلي له خوا جوړ شوی وو، دی د شاه مشاور او دربار ته منلی شاعر وو، د ده حزب په اصل کي شاه پلوه حزب وو، د دولت په مرسته وتوانېدو چي کافی شمېر د دولت طرفدار استازی شوری ته ولېږي. خو دا حزب له همدې انتخاباتو نه او په بغداد کي د سفیر په حیث د خلیلي له تاکلو نه وروسته متلاشي شو.

"د افغان ملت" گوند چي انجنیر غلام محمد فرهاد جوړکړی وو، د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت په نامه ئې نشريه درلوده، په پښتنو کي د هغه فعاليت محدود شوی وو، د پښتنو د يووالي او برلاسی داعيه ورسره وه، د شاهي نظام حامي او د دولت ملګری وو، پدې موفق نشو چي کوم غړي شوری ته ولېږي. خو "د خلق ديموکراتيك" ګوند پدې و توانېدو چي خپل درې غړي، ببرك کارمل، اناهيتا او نوراحمد نور شوری ته ولېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي قانون او سياسي احزاب

شاه غوښتل چي په هېواد کي دوه حزبه نظام رايج کړي، خو مخالف او موافق حزبونه بايد مشروطه شاهي نظام ته وفادار وي، دواړه بايد د شاهي نظام د ښی او کيڼ لاس حيثيت ولري، د موافق حزب لپاره ئې استاد خليلي د مشر په حيث ټاکلی وو، ده د ملي وحدت په نامه د يوه حزب د جوړولو هڅه وکړه، د دولت لوړرتبه مأمورينو، د هېواد تاجرانو او شتمنو د دې حزب د اندراج په کتابونو کي خپل نومونه ثبت کړل. محصلينو ته د بورسونو، مأمورينو ته د ترفيع، تاجرانو ته د تجارتي امتيازاتو او بډايانو ته د دولتي حمايت وعدې ورکړی شوې.

د کيڼ لاس حزب په هکله د شاه اراده دا وه چي دا حزب بايد له هغو کسانو نه جوړ شي چي له مسکو سره د ملګرتيا ليوال دي، پدې سره به مسکو قانع کړی شي او د رژيم د نسکورولو په ځای به د رژيم حمايې ته ترجيح ورکړي، د ده ګمان دا وو چي کمونستان په افغاني ټولني کي د نفوذ مجال نلري، د افغاني ټولني مذهبي جوړښت داسي دی چي په کمونستي افکارو ولاړ حزب په هغې که نفوذ نشي کولی، د منورينو شمېر کم دی، که ټول هم د کمونستانو په څنګ کي ودرېږي د ده واکمني له جدي ګواښ سره نشي مخامخ کولی، د ولس له مذهبي احساساتو نه په استفادې سره د هغوی مخنيوی آسانه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده گمان کاوو چي که د دې ډلي په سر کي د راديکالو عناصرو په ځای معتدلي څېرې راوړاندي کړی شي، نو د دې حزب شته والی پدې خاطر د ده په ګټه دی چي د مسکو مزيد مرستي او ملاتړ ترلاسه کولی شي.

د خلق ديموکراتيك ګوند

په حقيقت کي د شاهي کورنۍ د غلطو سياستونو زيږنده دی، دې کورنۍ په لاندې توګه د نوموړي ګوند په جوړولو او ودي کي فعاله ونډه اخيستې:

الف: له روسانو سره ژوري اړيکي قائمول.

ب: روسيې ته هر کال زيات شمېر زده کوونکي لېږل.

ج: د افغاني فوځ د افسرانو روزنه روسانو ته سپارل.

د: هرکال په زرهاوو روسي مشاورين، په نظامي، اقتصادي، تخنيکي او تعليمي برخو کي په هېواد کي منل.

هـ: د معادنو د استخراج، د نفت او ګاز د تفحصاتو، د بندونو او نهرونو جوړولو او د لويو لارو د پرانستلو په برخو کي له روسانو سره پراخ قراردادونه او د دوی د نفوذ ټولي لاري پرانستل.

و: د کرملين د واکدارانو د حمايې جلبولو لپاره د شاهي کورنۍ د غړو ترمنځ شديد رقابت او مسابقه، له يوې خوا سردار داؤد د دې هڅه کوله چي له کمونستانو سره د ملګرتيا له لاري د کرملين توجه ځانته جلب کړي، له بلي خوا ظاهرخان کوشش کاوو چي کمونستانو ته د امتيازاتو ورکولو له لاري مسکو له ځانه راضی کړي.

په دې کي شك نشته چي د نړۍ په کچه د کمونيزم تهاجمي حالت او د کمونستي خوځښت چټکه پراختيا او د نړۍ په پېښنو د هغه ژوره اغيزه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په کورنيو حالاتو خاصه اغيزه درلوده، مخصوصاً چي زموږ هېواد د شوروي اتحاد د لوی ځواك نږدې ګاونډی وو او د افغانستان په څېر يوه وړوکي هېواد ته ګرانه وه چي د شوروي ځواك د نفوذ مخنيوی وکړي. خو د کمونيزم د خوربېدو لپاره چي کوم اقتصادي او اجتماعي شرايط په کار دي او د کمونيزم فلسفه ئې لازمي او حتمي شرايط ګڼي، په افغانستان کي نه يوازې نه موندل کېدل بلکي د دې فلسفی له نظره زموږ هېواد په فيوډالي مرحلې کي وو او له کمونستيمرحلې نه ډېر لري او وروسته وو، بايد د سرمايه داري او بورژوازي مرحله ئې پلي کړې وی ترڅو د کمونستي افکارو او تګلارو منلو ته چمتو شوی وی.

که زموږ په هېواد باندي د کمونستانو د سلطې څرنګوالي ته لږ ځير شو نو پدې حقيقت په ډېره آسانی پوهېدی شو چي کمونيزم په افغانستان کي له روسانو سره د شاهي کورنۍ د سازش او د کرملين د واکدارانو د توجه جلبولو په لار کي د دې کورنۍ د ځواکمنو غړو ترمنځ د مسابقی او رقابت ناولی مولود دی. مګر نه ګوری چي کمونستان د يوې داسي کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل او د خپلي کاملي سلطې لپاره ئې لار آواره کړه چي د شاهي کورنۍ د يوه غړي تر مشرۍ لاندې د هغو افسرانو په لاس ترسره شوه چي په روسيی کي روزل شوي وو. کمونستان د خپلي فلسفی له مخي بايد د يوه کارګري انقلاب له لاري قدرت ته رسېدلی وی او د دوی قيادت هم بايد د کارګرانو د ټولني له منځ نه راولاړ شوی وی، نه په يوه فيوډالي نظام کي د شاهي کورنۍ د يوه جنرال له کورنۍ نه او يا د دولتي مأمورينو له ډلي نه، د "پرولتريا د يکتاتوری" خو د "پرولترياېي مشرتابه" غوښتنه کوله!! دا څنګه په افغانستان کي د "پرولترياېي انقلاب" مشري د ببرك په شان د يوه جنرال زاده او د تره کي په شان د يوه بيروکرات او د يوه "بډای" د منشي لاسته ورغله؟ او دا ولې د دې انقلاب مدعيان د داسي عسکري کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل چي د سردار داؤد په شان يو مستبد او مطلق العنان واکمن او د شاهي نظام يو قسی القلبه او بې رحمه صدراعظم د هغې په سر کي وو؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "خلق دیموکراتیك گوند" د ۱۹۶۵ کال د جون په میاشت کي د هغې غونډې په ترڅ کي جوړ شو چي د نورمحمد تره کي په کورکي جوړه شوې وه او لاندې کسانو په کي برخه درلوده:

نورمحمد تره کی، ببرك کارمل، صالح محمد زیری، سلطانعلي کشتمند، دستگیر پنجشیری، ظاهر افق، نوراحمدنور، ډاکتر شاه ولي، شهپر، عبدالکریم میثاق، عبدالحکیم شرعي جوزجانی، سلیمان لایق، اناهیتا راتب زاد، بارق شفیعی، نظام الدین تهذیب، عبدالقدوس غوربندي، هادي کریم، عبدالحکیم هلال، طاهر بدخشي، ډاکتر ظاهر، یاور شیرزی، اسمعیل دانش، آدم خان ځاځی.

په دې غونډې کي د گوند اساسنامه تصویب شوه او د پلینوم په نامه یوه اتلس کسیزه کمیټه جوړه شوه، نوموړي پلینوم د گوند مرکزي کمیټه چي اوه اصلي او څلور علی البدل غړي ئې درلودل تأسیس کړه، د مرکزي کمیټې اصلي غړي دا وو: تره کی، ببرك، زیری، بدخشي، کشتمند، پنجشیری او شهپر او علی البدل غړي ئې دا وو: ډاکتر شاه ولي، ظاهر افق، ډاکتر ظاهر، نور احمد نور.

مرکزي کمیټې نورمحمد تره کي د منشي په حیث او ببرك کارمل د ده معاون وټاکلو.

د دې گوند د ښه پېژندنی لپاره لاندې ټکي د توجه وړ دي:

الف: کمونستي افکار ئې درلودل، له مسکو نه ئې الهام اخیستو، توجیه او تمویل ئې د روسانو له خوا کېدو.

ب: د ایران د "حزب توده" له خوا لیکل شوي او یا ترجمه شوي آثار د دې گوند فکری مراجع گڼل کېدل، گوند له فکری شخصیتونو نه محروم وو، لیکوالان ئې د نورو د آثارو ترجمانان وو، یوازې تره کي څو "کیسی" لیکلې، چي د محتوی او حجم له لحاظه ډېره ټیټه مستوی لري، د ده "کیسی" د جهاد په دوران کي د راڅرگند شوو لنډو کیسو له عادي لیکوالانو سره هم د مقایسی وړ ندي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده په کیسو کي د افغاني ټولني د ملا ، ملك، بزگر او ختګر څېرې انځورشوې خو په عامیانه ژبه او پرېوتی مستوی. دې گوند په کابل کي دفتر درلود او د "خلق" ترنامه لاندې ئې یوه اونیزه خوروله چي د هغې څو خصوصیات وو:

الف: په مارکسیتی فرهنگ کي استعمال شوي اصطلاحات، له ترجمې نه پرته او په لاتینی ژبه کي د دې نشریې په هر مضمون کي په پراخه پیمانه د لوستونکي پام ځانته اړولو.

ب: اکثر مضامین ئې له روسي ورځپاڼو او "حزب توده" له خوا ترجمه شوو آثارو نه اقتباس کېدل.

ج: په ټولو نړۍ والو پېښو کي د مسکو د دریځ په کلکه ملاتړ او د امریکا غندنه.

د: له مشروطه شاهي نظام نه حمایت او له ملي دیموکراسي او د پراختیا له غیر پانگه وال اسلوب نه دفاع.

دوی د افرادو د جلب او جذب لپاره داسي کړنلاره خپله کړې وه چي مهمي برخي ئې دا وې:

الف : په ملایانو او پیرانو کلك گوزارونه او لدوی نه داسي یوه څېره وړاندي کول چي نه یوازې د دوی په هکله په ځوانانو کي کرکه او نفرت راولاړ کړي بلکي دین ته هم شا کړي، د ملایانو په هکله به ئې ویل: دوی له نفاس، اسقاط، خیرات، زکات، د ماشوم په غوږ کي آذان، د مړی جنازه او دې ته له ورته مسائلو نه پرته څه د ویلو لپاره نلري، د ټولني موجوده وضعه هغه ته سل په سلو کي د دین مطابق او د خدای د رضا وړ بریښی، د ده له نظره عدالت همدا دی چي زموږ په ټولني حاکم دی، هغه خوارکی نه په سیاست پوهېږي، نه د نړۍ له حالت نه خبر دی، نه د فقر او لوږې اصلي عوامل پېژندی شي، نه په ټولني کي د بې عدالتي، طبقاتی نظام، د یوه د شتمن کېدو او د بل د نیستمن کېدو په کارکي د نظام او واکدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اغیزی نه واقف دی، د هغه ټول هم او غم دا دی چې د کلي له خلکو "وظیفه" ترلاسه کړي او د مړی په ورځ د اسقاط برخه ورکړی شي. دا مفت خواره دي، د نورو په "وظیفو" ستر شوي، د بل دسترخوان ته ئې سترګي وي، د خانانو نوکران دي، د واکمنانو د سر دعا کوي، د پاچا د تخت او تاج د بقا خطبی وایي، دا یوه ارتجاعی ډله او د انقلاب ضد ځواك دی، د دین په نامه خلك غولوي، خلکو ته وايي چې په روانی وضعي شکر وکړي، دا د خدای له لوري په موږ مسلطه شوې، تقدیر همداسي تللی، د تقدیر مخالفت له خدای نه بغاوت دی، هرڅه خدای ته پریږدئ، په فیصلو ئې راضی اوسئ، اعتراض مه کوئ، د وضعي د بدلون هڅه مه کوئ، تر قیامته پوري به همداسي هره ورځ تربلي بدتره وي، که په ټولني کي نابرابري ده خدای راوستی، یوه ته زیات یوه ته کم خدای ورکړي، وینئ د ده له لوري دی، د دین حقیقت همدا دی، که دین غواړې نو نه به په روانی وضعي اعتراض کوئ، نه به په نظام کي تبدیلي غواړئ، نه به د عدالت او برابری غوښتنه کوئ او نه به له ظلم او ناروا سره د مخالفت لپاره ملاتړئ. خو که غواړئ چي ولس لدې دردونکي حالت نه وژغورلی شي، فقر، لوږه، غربت او نادارای پای ته ورسېږي، خلکو ته کور، کالي، ډوډۍ ورسېږي، ډېدای او نادار، شتمن او نیستمن، بزګر او ځمکه وال، کارګر او سرمایه دار، حاکم او محکوم ترمنځ تفاوت له منځه ولاړ شي، حکومت د غریبی طبقی او کارګرانو په لاس کي وي، هېواد مو ترقي وکړي، نو راځی زموږ ملګری شئ، دین ته شا کړئ، له ملا او پیر نه رابیل شئ، مارکسیزم لینینزم ستاسو ټولي هیلي تر سره کوي، ستاسو ټولو پوښتنو ته ځواب وایي، باید د یوه سوسیالیستی انقلاب راوستو لپاره ملا وتړو، دا فیوډالي نظام پای ته ورسوو، دین د فیوډالي نظام زیږنده او د همدې نظام د بقا لپاره صحنې ته را ایستل شوی. کومو ولسونو چي دین پرېښی ترقي ته رسېدلی، دین او ترقي، مذهب او علم له یوه بل سره اړخ نه لګوي، یا به دا غواړې یا هغه !! د دې لپاره چي د بډایانو او فیوډالانو ژوند د جنت په څېر وي او بزګران او کارګران د دوزخ په څېر ژوند کي قانع او راضی وي، ملا خلکو ته همدا وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آخرت جنت ستا دی او د دنیا جنت د نورو. اعتراض مه کوه هغه تر دې غوره دی!! دا هغه خبري وې چي د ماکسیم گورکي او جك لندن په شان ناول لیکونکو په کیسوکي د هر مخاطب مخي ته ایښود ل کېدې، ځوانانو د دین حقیقت یا د ملا او پیر په کړو وړو کي لټولو او یا پداسي ناولونو کې. دې ته نه وو متوجه چي دا ناولونه په غربی ټولني کي "دینداره" طبقه تمثیلوي، دا د کشیش او کلیسا په هکله لیکل شوي، پدې هم نه پوهېدل چي دین باید په دین کي ولټوو نه د دیندار په کړو وړو کې، که د دین مدعی منحرف شو ، له دین نه ئې ځانته دکان جوړ کړ او دین ئې د حاکمانو په پښو کي ذبح کړ، باید په همدې کس اعتراض وکړو نه په هغه دین چي په خپله د همدې کس په لاس قرباني شوی، نه په هغه دین چي خلکو ته وایي: ورانه دنیا د وران آخرت ننبه ده، دنیا د آخرت مزرعه ده که دي کښت خوار وو ، د سمسور آخرت هیله مه کوه، هیڅوك حق نلري د دین په نامه له نورو نه څه ترلاسه کړي، بې عدالتي، فقر او لوږه، ستا د کړو وړو او ستا د غیر عادلانه ویښ نتیجه ده، نه په بندگانو د مهربان خدای د نه پیرزویني، دین د ظلم دښمن دی او له ظالم نه بیزار، دین راغلی چي د ظلم تغر ټول کړي، مظلومان له ظلم نه وژغوری، خلکو ته وو ایي چي له الله نه پرته بل ته سر ټیټ نکړي، ټول برابر پیدا شوي یاست، له یوه مور پلار نه، هیڅوك په بل د لویي حق نلري، کوم ملا چي د ظالم واکمن په څنگ کي ودرېدو هغه یو ټگمار دیندار دی چي دین د دنیا لپاره د حاکمانو په پښوکي ذبح کوي. د داسي دیندارانو په عمل باندي د خدای دین همدومره اعتراض لري چي د دین دښمنان ئې ورباندي لري.

کمونستانو به په خپلو حزبی غونډو کې، د نجونو او هلکانو د گډی نڅا او رقص محفلونه جوړول، د ودکا جامونه به ئي وېشل او پدې سره به ئې ځوانان جذبول، نورمحمد تره کي یوه ورځ پیغلو ته مخ کړ او ویې ویل: د بلغاریی پیغلو په خپلو سپینو لیچو انقلاب بري ته ورساوو ، له تاسو نه همدا انتظار لرو.

زما په یاد دي چي یوه ورځ د پوهنتون په انگړ کي د پرچمیانو د یوې غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګ ته تېرېدم، يوې پيغلې چې سر، غاړه، سينه او لاسونه ئې بربنډ وو د ستيج په سر ئې شعر وايو او ځوانانو ته ئې خطاب کاوه چې: که انقلابي شوې او انقلاب دی بري ته ورساوو، بيا راشه زما شونډې وزبيښه. دا د دوی اسلوب وو او د دعوت او بلنې مواد.

ماته د دوی د اکثرو کتابونو او ليکنو د لوستلو فرصت په لاس راغلی، له کپيټال نه تر ناولونو پورې، د مارکس، لينن، استالين او ماکسيم ګورکي له کتابونو نه د مائوتسيتون او جك لندن تر ليکنو پورې. پدې ليکنو کې د عقل په ځای احساسات پارول شوي، د فلسفی په ځای په کيسو ترکيز شوی، د "دين" په ځای "ملا" تر بريد لاندې نيول شوی او لدې لارې دين ټکول شوی.

دا ګوند د تأسيس په لومړيو کلونو کې ډېر سريع مخ په وړاندې روان وو، ډېر ځوانان ئې بې لارې کړل، په اکثرو علمي مؤسساتو مسلط شو، پوهنتون د دې ګوند په مهمې اډې بدل شو، له يوې خوا د ټولنې بد وضعيت، فقر، لوږه، جهل، له دين نه بې خبري، استبدادي نظام، د يوې کورنۍ واکمني په ټول ملت او شديد اختناق او له بلې خوا په نړۍواله سطح د کمونيزم سريع او چټك خورېدل او غربي پانګه وال نظام ته د دنيا په ګوټ ګوټ کې ماته ورکول او په اروپا، آسيا، افريقا او لاتيني امريکا کې يو په بل پسې ستر ستر انقلابونه او بدلونونه راوستل د دې باعث شو چې افغاني ځوانان د دوی په لومو کې پرېوزي، له ځوانانو سره چې د هېواد داخلي وضعيت او نړۍ والو پېښو کوم سوالونه را پيدا کړی وو، د دې ځواب ئې نه په مسجد کې موندو او نه په خانقا کې، دوی غوښتل چې هېواد لدې دردناك او شرموونکي حالت نه وژغورل شي او له نورو هېوادونو سره د سيالۍ وړ شي، که پدې هيله جومات يا خانقا ته تلل نو نااميده او خالي لاس راګرځېدل.

خو د دې حالت عمر ډېر لنډ وو، د خلق ګوند ډېر ژر په ګڼ شمېر ډلو ووېشل شو، لومړی انشعاب د ۱۹۶۷ کال د جولای په مياشت کې د حزب د منشي او د ده د معاون ترمنځ تر سره شو، له کارمل سره د خلق ګوند هغه غړي ملګری شول چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مرفه او شتمنو کورنیو پوري مربوط او غیر پښتانه وو او له تره کي سره هغه کسان پاتې شول چي پښتانه ول او د ټولني په محرومي طبقی پوري تړلي وو، تره کي د گوند لومړی نوم له ځان سره وساتو او کارمل له خپلو ملگرو سره د پرچم په نامه نشریه راوایستله او ډله ئې په همدې نامه معروفه شوه.

په دوهم قدم کي دستگیر پنجشیری له گوند نه ووت او د"خلق کارگر" په نامه ئې ځانته ډله جوړه کړه.

وروسته طاهر بدخشي له گوند نه بېل شو او ډله ئې د ستم ملي په نامه مشهوره شوه. د ده ډلي په ملي ستم باور درلود او ویل ئې چي د پښتنو په خلاف باید نور ملیتونه متحد شي او د دوی سلطه پای ته ورسوي، دې ډلي د کمونستي فلسفی خلاف د طبقاتی ستم په ځای د ملي ستم مفکوره وړاندي کوله. اکثر غړي ئې د تخار او بدخشان وو، شمېرېی هومره محدود وو چي تر پایه ئې د کومي لویي غونډې د جوړولو او د کومي نشریې د خورولو توان ونه موند.

د اختلاف او په څو ډلو د وېشل کېدو لاندې لاملونه وو:

الف: د زعامت فکری او اخلاقي ضعف.

ب: قومي او ژبني تعصبات او په همدې بنیاد د گوند په منځ کي د مختلفو ډلو جوړېدل او په پای کي د هر سمت او سیمي مربوط غړي په بېل بېل گوند کي را غونډېدل: پښتانه له تره کي سره، تاجکان له کارمل سره، د بدخشان او تخار خلقیان له طاهر بدخشي سره او شمالي وال له دستگیر پنجشیری سره.

ج: له دولت سره د اړیکو په اړه بېل بېل نظریات، کارمل او ملگرو ئې د تفاهم او عدم تشدد د مفکوری پلوي کوله او د تره کي پلویانو د شاهي کورنۍ له غړو، مخصوصاً سردار داؤد سره د کارملیانو په نږدې اړیکو اعتراض درلود.

د: په نړیواله سطحه په کمونستي بلاك کي د روسیی او چین ترمنځ د شدید رقابت او په کمونستي جریان کي د بنسټ پالو او اصلاح طلبانو تر منځ تودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منازعې د افغانستان د کمونستي جریان په وضعي دا اغیزه درلوده چي دلته هم مختلفی ډلي را منځته شي. ځینو د مسکو له هغي تګلاري سره ځان عیارکړ چي د خروشوف په دوران کي رامنځته شوه او د استالین د دوران له سیاستونو او تګلارو سره ئې ژور اختلاف درلود، ځینو نورو دا تجدید نظر په کلکه محکومولو او هغه ئې ناجائز ګڼلو او د کرملین نوې تګلاره ئې د کمونیزم له اصلي خط نه انحراف شمېرو او نوي واکداران ئې په لیبرالیزم او نفاق متهمولو، ځینو نورو دا وپتییله چي حق لري د کموڼزم په هکله خپل ځانګړی نظر ولري او د کمونستي افکارو په چوکات کي ځانته د خپلو خاصو شرایطو له تقاضا سره سم تګلاره وضع کړي. د کرملین د واکدارانو تر منځ اختلاف د مسکو د سیاستونو په هکله په نورو هېوادونو کي هغه مخکنی تصور او تعامل بدل کړ چي له آخوا صادر شوي تحلیلونه او لاربنووني به مقدس شمېرل کېدې او له هر راز تصرف او تجدید نظر نه پرته به په کار وړل کېدې.

هـ: د اختلاف یوه وجه دا وه چي تره کی، حفیظ الله امین چي نوی له امریکا نه راغلی وو، په حزب کي ومانو او هغه ته ئې ارتقاء ورکړه، د ګوند سابقه دارو غړو ته دا د منلو وړ نه وه، امین ته ئې د شك په نظر کتل او دا تبلیغات ئې کول چي دی د (سی، آی، ای) له خوا ګمارل شوی دی.

شعله جاوید:

د دې ډلي اصلي نوم "جمعیت دیموکراتیك نوین" وو، خو د نورو ډلو په څېر د خپلي خپروني "شعله جاوید" په نامه مشهوره شوه، د دې ډلي په هکله په اختصار سره ویلی شو چي:

الف: پداسي وخت کي راپیدا شوه چي له یوې خوا د "خلق دیموکراتیك ګوند" له انشعاباتو سره مخامخ شوی وو او له بلي خوا په نړۍ واله سطحه چین د "مائوتستون" مشرتابه لاندې د مسکو په خلاف نوې، خو توده جبهه پرانستلې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستي جریان د مشرتابه ادعا ئې کوله، کرملین به ئې په ریویزیونیزم او له مارکسیزم لیننیزم نه په انحراف متهم کاوو، تقریباً په ټولو هېوادونو کې ئې د مسکو پلوه احزابو تر څنګ، پیکنګ پلوه ډلې جوړې کړې وې، په افغانستان کې د "شعله جاوید" په جوړلو موفق شو.

ب: دې ډلې په مسلحانه، نه پخلا کېدونکې او انقلابي مبارزې باور درلود، پارلماني مبارزه، سوله ایز بدلون، له ارتجاع او امپریالیزم سره روغه جوړه ئې د مارکسیزم لیننیزم له کرښلاري سره معارض ګڼله، د چین کمونستي انقلاب د دوی قدوه او د مائوتستون کتابونه د دوی لارښود وو، دوی د خپلو چیني مشرانو په څېر، د کارګری انقلاب په ځای د بزګرانو په انقلاب تأکید کولو، ویل ئې چې افغاني ټولنه لا د بورژوازي او سرمایه دارۍ مرحلې ته نده رسېدلې، کارګری ټولني نلري، د تولید اصلي منبع ځمکه ده، زموږ کارګران بزګران دي نه د فابریکو کارګران، د کارګری انقلاب شعارونه دلته بې ځایه او بې محتوی شعارونه دي، باید بزګرانو ته سیاسي شعور ورکړو، د نظام د نسکورلو لپاره ئې متحد کړو. دوی دا تحلیل پداسي حال کې وړاندي کاوو چې مسکو او پلویان به ئې په ریویزیونیزم متهم کول، حال دا چې د کارګری انقلاب په ځای د بزګری انقلاب عنوانول پخپله په مارکسیزم لیننیزم کې یو تجدید نظر وو!! مارکس او انګلس د کمونستي انقلاب لپاره د بورژوازی مرحله ضروري ګڼله او پدې باور وو چې دا انقلاب د کارګرانو په لاس تر سره کېږي، د دوی په مسلك کې د بزګرانو د انقلاب تصور نشو موندلی.

ج: د ی ډلې اکثراً په اهل تشیع کې نفوذ وکړ، له اهل تشیع نه بهر په نورو پرګنو کې د دوی نفوذ له هیڅ سره برابر وو، تر پایه پدې ونتوانېدل چې په نورو ساحوکې نفوذ وکړي، وجه ئې دا وه چې د لومړی کچې مشران ئې په شیعه کورنیو پوري مربوط وو.

د: مهم غړي ئې دا وو: ډاکتر عبدالرحیم محمودي، ډاکتر عبدالهادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمودي، انجنير عثمان لنډی، صادق ياری او اکرم ياری او د دوهمي کچې غړي ئې دا: حيدر علي لهيب، شاکر، عبدالاله رستاخيز، مجيد کلکاني، قيوم رهبر، مينا کشور کمال، ليلا فيض.

هـ: دې ډلي د تبارز په لومړيو کلونو کي سريع وده وکړه، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېر تند او چټك وو، د خلق ديموکراتيك گوند او له هغه نه بېلي شوې ډلي ئې له جدي گوابښ سره مخامخ کړي، په پوهنتون او علمي مؤسساتو کي د دې گوند مخکنۍ سلطه ئې پای ته ورسوله، لکه څومره چي پيکنگ د مسکو لپاره پدې مرحلې کي په جدي گوابښ بدل شوی وو "شعله جاويد" د مسکو پلوه جريان لپاره همداسي گوابښ وو. خو دا ډله له هغه وروسته له شديدو داخلي ستونزو سره مخامخ شوه او په گڼ شمېر ډلگيو ووېشل شوه چي د "مسلمانو ځوانانو" له اسلامي نهضت سره ئې د کابل پوهنتون په انگړ کي څو نښتي درلودې او په هري نښتي کي ئې ماتې وخوړه.

و: دوی به د مائوتستون کتابونه لوستل، د چين سفارت به دا کتابونه په ډېره پراخه پيمانه خورول، د ده کتابونه اکثراً د جاپان له سلطې نه د چين د آزادۍ د تاريخي جگړي او بيا د چين د انقلاب د بېلابيلو برخو په هکله ليکل شوي وو، که څه هم له علمي او فکری لحاظ ئې خاص څه نه درلودل خو د يوه انقلابي جريان د مختلفو اړخونو په څېړلو او معرفي کولو کي د نورو کمونستو ليکوالانو تر ليکنو ډېر غني وو.

د "شعله جايد" ځينو غړو د مائوتستون له افکارو نه لاس واخيست او د البانيا مشر "انور خواجه" ئې ځانته قدوه غوره کړ. ځينو نورو د افغانستان شرايط، نه د چين په شان د يوه بزگری انقلاب لپاره مساعد گڼل او نه د روسيې او البانيا په شان د انقلابونو لپاره، د دې په ځای ئې د "چگوارا" په څېر د پارتيزاني مبارزې ملاتړ کولو، دې متضادو تگلارو هم د دې ډلي په وېشلو او انشعاب کي خاص تاثير درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز: په ځوانانوکي د دې ډلي د لومړيو ورځو د چټك نفوذ يو اساسي لامل دا وو چي دوی په نړۍ واله سطحه هم د امريكا امپرياليزم غندلو او هم د روس سوسيال امپرياليزم او د هېواد د ننه ئې د حاكم نظام د رنګولو او د يوه انقلابي بدلون غوښتنه كوله. له دولت سره سازش، روغه جوړه او سوله ايز تعامل ئې محكومولو، اصلاح طلبی ئې د نظام په ګټه او د يوه انقلابي بدلون په وړاندي خنډګڼلو. د يوې محرومي او محكومي ټولني كوم ځوان نسل چي د استبداد او اختناق، فقر، لوږي او بې عدالتي په غيږ كي ستركې پړي، انقلابي افكار او د يوه تند او انقلابي بدلون تګلاري تر غير انقلابي افكارو او اصلاح طلبه تګلارو ژر خوښوي، يوازې په مرفه ټولنو او د حاكمو كورنيو په غيږ كي ستر شوي ځوانان د رفورمستی او اصلاح طلبه حركتونو ملاتړكوي، زموږ په ټولني كي د داسي كسانو شمېر ډېر كم وو. كه د افغانستان د سياسي احزابو جوړښت ته لږ ځير شو په څرګند طور ګوروچي: د پرچم له ډلي سره د كابل د مرفه كورنيو او په حاكمي طبقی پوري تړلي كسان يو ځای شول، د دوی اجتماعي وضعيت د دې تقاضا كوله چي اصلاح طلبه تګلاره غوره او په انقلابي افكارو او تګلارو هغې ته ترجيح وركړي، په مقابل كي ئې د تره كي پلويان كه څه هم د دواړو د الهام منبع يوه وه او د سياسي اړيكو په اساس بايد د پرچميانو په څېر وی خو پدې خاطر چي په غريبو كورنيو پوري تړلي وو، له پرچميانو نه ئې په تګلارو كي انقلابي تمايلات زيات وو او شعله جاويد د همدې عامل په اساس د دواړو خلاف د سوله ييزي مبارزې په ځای په انقلابي او مسلحانه مبارزې ټينګار كولو، په همدې خاطر په ځوانانو كي د دوی نفوذ تر نورو چټك وو.

لومړۍ ډله چي له شعله جاويد نه بېله شوه د " ګروه انقلابي خلق افغانستان" تر نامه لاندې ئې خپل كار پيل كړ، دا ډله ورو ورو تقويه شوه، د مجيد كلكاني ډله هم لدوی سره يوځای شوه، خو په **۱۳۵۴** كي د "اخګر" ترنامه لاندې يوه ډله لدوی نه بېله شوه او د اوم ثور له كودتا نه وروسته د مجيد كلكاني ډله لدوی نه بېله شوه او ځانته ئې د "سازمان آزادی بخش مردم افغانستان" په نوم بېله ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړه، گروه انقلابي خلق افغانستان ځانته نوی نوم غوره او د سازمان رهایي تر نامه لاندې ئې فعالیت پیل کړ. د سردار داؤد له کودتا نه وروسته د دې ډلې گڼ شمېر غړي د دولت سره یوځای شول، دا کسان وروسته بیا له خلق او پرچم سره ملگری شول او لدوی سره د شعله جاوید د ځینو نورو غړو د یوځای کېدو واسطه شول، د سردار داؤد د اقتدار په دوران کي شعله جاوید د هغو سیاسي ډلو لار غوره کړه چي ځیني غړي ئې له دولت سره یوځای شول، ځینو ئې له مبارزې نه لاس واخیست او ځینو نورو مناسب فرصت ته د انتظار کولو فیصله وکړه. د دوی هغو کسانو چي غوښتل ئې د خپلې ډلې شعارونو ته وفادار پاتې شي، دا پرېکړه وکړه چي د پاکستان پیپلز پارتی له حکومت نه د مسلحانه مبارزې لپاره مرسته ترلاسه کړي. پیپلز پارتی له چین سره ډېری تودې اړیکي درلودې او پدې حزب کي یوه فعاله ډله داسي وه چي له شعله جاوید سره ئې په فکری لحاظ خواخوږی درلوده او د دوی په شان د مائوتستون د افکارو پلویان وو.

د شعله جاوید هیئت د جمعیت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوتو حکومت، جنرال محمد موسی چي په ختېه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظیف کړ، د ده په لاس دې هیئت ته د مالي مرستي تر څنگ څو میله وسله او څه منفجره مواد ورکړ شول او د مؤثر کار په صورت کي د کافی مالي او نظامي مرستو وعده ورکړی شوه، د پیپلزپارتی هغه اړخ چي چینائی کمونستي افکار ئې درلودل، دې ارتباط ته خاص اهمیت ورکولو او دا ډله ئې له فکری لحاظه ځانته ډېره نږدې گڼله او دې ته ئې ترجیح ورکوله چي دا ډله وپالي، وده ورکړي او د مؤثر کار شرایط ورته برابر کړي، خو شعله یانو څو ستر مشکلات درلودل:

- له شدید داخلي اختلاف سره مخامخ ول، په گڼ شمېر متخاصمو ډلگیو وېشل شوي وو، لداسي مشرتابه نه محروم وو چي د دې ډلې اکثر غړي پرې راغونډ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- وسله وال فعاليت له کافي ولسي ملاتړ او په ملت کې له ژور نفوذ نه پرته ممکن ندی. دا ډله د ولسی ملاتړ له ناحیې پداسي موقعیت کې نه وه چې د رژیم په خلاف مؤثر کار وکړي شي، پاکستان د هغو انفجاراتو په مقابل کې لدې ډلې نه د فوری اقداماتو انتظار درلود چې د داؤد د حکومت له خوا په ټول پاکستان کې ترسره کېدل او لمن ئې ورځ په ورځ خورېده. که دا ډله پدې توانېدلې وی چې مؤثر کار وکړي، د بوټو د حکومت انتظار تر سره کړي او د کابل له لوري د هغه وخت د فشار په راکمولو کې له اسلام آباد سره مرسته وکړي، شاید د بوټو حکومت بلې افغاني ډلې ته مخصوصاً داسې ډلې ته چې اسلامي هویت ولري، هیڅکله له پاکستان نه په افغانستان کې د څه کولو موقع او فرصت نه وی ورکړي، خو د شعله جاوید په ډلې کې دا توان نه وو چې لدې شرایطو نه استفاده وکړي.

په ۱۹۸۱ کې دې ډلې یو ځل بیا هڅه وکړه چې له اسلام آباد سره هغه تت شوې زړه رابطه راژوندی کړي، د رهائي گروپ مشر ډاکتر فیض احمد د یوه هیئت په مشری له هماغه جنرال موسی سره لیدنه کتنه وکړه، څه تحفی او هدیی ئې هم نوموړي جنرال ته له ځان سره درلودې، جنرال صاحب تحفی په ورین تندي ومنلې خو هیئت ته ئې داسې وعدې ورنکړی شوې چې هیئت انتظار درلود.

دغه عوامل باعث شول چې افغاني چینائي کمونستان د اسلامي انقلاب په دوران کې فعال او څرگند حضور ونلري، په داخل کې د جنگ د مستقلې جبهې له پرانستلو نه عاجز پاتې شي او په لاندې شکلونو کې فعالیت وکړي:

- په هغو ډلو کې نفوذ وکړي او د دوی له نوم او بیرغ نه په استفادې سره کار وکړي چې یا التقاطی افکار لري، هر څوك په خپلو لیکوکې منلی شي، وسایل او امکانات لري خو افراد نلري او یا په هغو ډلو کې چې نه تنظیم لري، نه د سیاسي کار تجربه او نه د کمونستانو په هکله معلومات. د شمالي د سیمي غړي ئې په شوری نظار کې ننوتل، د هرات غړو ئې د حرکت انقلاب اسلامي ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره کړه، د مرکزي صفحاتو او په شیعه ټولني پوري مربوط غړي ئې په شیعه تنظیمونو کې او ځیني کسان ئې له جبهه نجات او محاذ ملي سره یوځای شول.

د: د سازمان رهایي ډلي دا وپتییله چي خپلي مخکنۍ تګلاري بدلي کړي او نوې تګلاره غوره کړي، نوې تګلاري دا غوښتنه کوله چي: د مجاهدینو په شان باید له ښارونو نه د کلیو په لوري مخه کړي او د خپلي مبارزې لپاره د ښارونو په ځای کلي غوره وګڼي.

افغان ملت

دا ډله د انجنیر غلام محمد فرهاد په لاس جوړه شوې، هغه خپل تحصیلات په جرمني کي ترسره کړي وو. د جرمني د سوسیال دیموکرات ګوند له افکارو او تګلارو نه متأثره وو، خپل ګوند ئې د افغان سوسیال دیموکرات په نامه یاد کړ، د "افغان ملت" په نامه ئې نشریه درلوده، ډله ئې په همدې نامه مشهوره شوه، دا ډله د طاهر بدخشي د ستم ملي ډلي مقابل ډله ګڼلی شو، په نشنلیزم ئې باور وو، د پښتنو برلاسی ئې غوښتله، د پښتونستان د داعیی کلکه پلوي او پدې هکله ئې د دولت ملګرتیا کوله، د شاه له خوا نومول شویو صدراعظمانو ته ئې تل د اعتماد رأی ورکوله. انجینر غلام محمد فرهاد هلته شهرت ترلاسه کړ چي د کابل ښاروال وټاکل شو او پدې وتوانېدو چي د کابل ښار بڼه تر ډېره حده بدله کړي، په ښاروالۍ کي د ده برياوو ده ته نه یوازې کافی شهرت ورپه برخه کړ، بلکي د یوه حزب د جوړولو موقع ئې په لاس ورکړه، د دې ډلي غړي اکثراً مشرقي وال وو، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېرکم رنګه او له هیڅ سره برابر وو. ویلی شو چي تر ټولو سیاسي ډلو وروسته وه، مهم غړي ئې دا وو:

غلام محمد فرهاد، قدرت الله حداد، علي احمد ملت یار، حبیب الله رفیع او فدامحمد فدائی. دا ډله هم ډېر ژر له انشعاباتو سره مخامخ شوه، لومړی د ملت او افغان ملت په نامه دوو ډلو او وروسته په نورو ډلګیو ووېشل شوه، زیات شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي ئې د سردار داؤد او د کمونستانو د اقتدار په دوران کي له دولت سره يوځای شول.

صدای عوام

د عبدالکريم فرزان تر مشرۍ لاندې يوه ډلګۍ د خپلي نشريې "صدای عوام" په نامه مشهوره شوه، عبدالقيوم وردك او ښځه ئې معصومه عصمتی او ذبيح الله عصمتی ئې مهم غړي وو.

عجيبه دا ده چي پد ېمرحلې کي هيڅوك داسي پيدا نشو چي د يوه اسلامي ګوند د جوړولو لپاره د سياسي مبارزې ډګر ته راووځي، د بې دينه او لائيك ګوندونو په مقابل کي د اسلام پالو سياسي حزب جوړکړي او د هېواد د سياسي، اجتماعي او اقتصادي ستونزو د حل اسلامي تګلاره وړاندي کړي او ځوان نسل د دښمنانو په لوموکي له لوېدو وژغوری!! له چا نه چي د داسي يوه حرکت د پيلولو هيله کېده هغوی يا د نظام په خدمت کي او د موجوده وضعي د دوام او بقا غوښتونکي وو او يا د روان وضعيت له خطرناکو عواقبو نه بې خبره وو او يا په هېواد حاکم نظام ورته د اسلام له غوښتنو سره سم او د الله د رضا مطابق معلومېدو، دوی له اسلام نه همداسي يو ناقص تصوېر په خپل ذهن کي انځور کړی وو، روان وضعيت دوی ته خاص امتيازات ور په برخه کړي وو، هره تبديلي ئې د خپلو امتيازاتو لپاره ګواښ ګڼلو، له واکمني طبقی سره لدې لحاظه ورته ول، د دواړو ګټی سره غوټه شوې وې، دوی د هماغي ډلي غړي وو چي شاه ئې په سر کي وو. دوی حتی د يوې دولتي ډلي له جوړولو نه هم ډډه کوله. که تاسو د هېواد د سياسي احزابو تاريخ ته لږ ځير شئ په ځرګنده به وګورئ چي د "مسلمانو ځوانانو" د پاڅون تر پيل پوري د سياسي مبارزې ډګر غير اسلامي ډلو ته تش پاتې وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستانو په وړاندي عکس العمل

د کمونستانو سريع او چټکي ودي څو ځانګړې نتائج درلودل:

× مغرور شول، د لومړيو ورځو هغه احتياط ئې شا ته وغورزاوو چي د ولس له مقدساتو سره د تصادم په اړه ئې درلود او لدې نه ئې ډډه کوله چي خپل الحادي ماهيت بربنډ کړي او د خلکو په مقدساتو تېری وکړي. دوی په ځوانانو کي خپل سريع او چټک نفوذ داسي تعبير کړ چي ځوان نسل له دين نه بيزاره او کمونستي افکارو منلو ته چمتو دي، کمونيزم په خپلي اصلي بڼې کي وړاندي کول نه يوازې اشکال نلري او دوی ته خنډونه نه راولاړوي بلکي په ځوانانو کي د دوی د مزيد نفوذ باعث ګرځي. د ټولني د وضعيت په هکله د کمونستانو غلط تشخيص او ناسم تصور دوی دې ته وهڅول چي له ديني شعائرو سره په خپل چلند کي په پوره بې باکۍ سره عمل وکړي او له عکس العمل نه بې پروا وي.

× د کمونستانو تهاجمي حالت او سريع ودي په ځينو کي وېره راپيدا کړه، ځيني ئې د هېواد د راتلونکې په هکله مشوش کړل او ځيني نور ئې راوپارول چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دین او هېواد نه د دفاع په خاطر په مختلفو لارو چارو غور وکړي. پدغو کسانو کي ځیني داسي وو چي غوښتل ئې څه وکړي؛ خو یا د څه کولو په موقعیت کي نه وو، یا ئې د څه کولو جرأت نه درلود، یا د وضعیت له دقیق تشخیص او د کمونستانو د پیدا ایښت د لاملونو له پېژندني نه عاجز وو او د کمونیزم د مقابلې په غلطو لارو چاروئی غور کاوو او غوښتل ئې د دولت په مرسته د کمونستي خطر مقابله وکړي. له پوهنتون او علمي مؤسساتو نه پرته د ټولني په نورو برخو کي د یوه منظم او ځواکمن سیاسي تحریك روانول ممکن نه وو، د پوهنتون او علمي مؤسساتو په زده کوونکو کي ډېر کسان داسي وو چي د یوه اسلامي جریان په روانولو کي ئې هم د خوځنده او فعالي ونډې اخیستو جرأت درلود او هم کفایت او استعداد. دوی د کمونستانو له تحرکاتو، جلسو، تظاهراتو، د ځوانانو د جلب او جذب له جدي هلو ځلو او په خپل دین او ایمان د دوی له بې باکانه او پاروونکي تېري نه ځورېدل، له ډېرو سره دا آرمان وو چي د کمونستانو د سرو بیرغونو په مقابل کي شنه بیرغونه اوچت شي، د کمونیزم په غیږ کي د افغاني ځوانانو د پرېوتو مخنیوی وشي، داسي فعال اسلامي حزب صحنې ته راووځي چي دا ځوانان په خپلو لیکو کي تنظیم کړي او د هغه خطر مقابله وکړي چي کمونیزم زموږ دین او هېواد ته متوجه کړي. زه یو له دغو کسانو څخه وم، د کندز د شیرخان لیسی په لسم ټولگی کي وم چي دا احساس راسره پیدا شو، قصه داسي وه: له **۱۳۴۵** نه وروسته د کمونستي ډلو لمن له کابل نه اطراف ته خوره شوه، په ولایاتو کي د دوی فعالیتونه ورځ په ورځ ګړندي کېدل، دا کار اکثراً د هغو کسانو په لاس ترسره کېدو چي له ولایاتو نه د زده کړي لپاره کابل ته تللي او هلته د کمونستي ډلو په لوموکي لوېدلي او له ځان سره ئې کمونستي افکار اطراف ته انتقال کړي وو او یا د هغو کسانو په لاس چي له مرکز نه اطراف ته منتقل شوي وو.

په **۱۳۴۲** کي چي زه د لسم ټولگی زده کوونکی وم، زموږ لیسی ته له کابل نه ځیني داسي متعلمین راغلل چي له کمونستي افکارو نه متأثر شوي وو او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"خلق" او "شعله جاوید" غړي وو، د دوی حرکات او سکنات، ناسته پاسته، یوه بل ته لاس ورکول، خبري، تبصری.. هرڅه له نورو متعلمینو نه فرق درلود، لدې نه مخکې به له مرکز نه راتلونکو کسانو له ځان سره د لباس نوی موډ، د ویښتانو د جوړولو نوې طریقه، دشقیقو او بریتونو نوې اندازه، د پتلون د پایڅو او د بوټونو د څوکو او تلو نوی شیپ د اطراف پیغلو او ځوانانو ته له ځان سره هدیه راوړل، خو کمونستانو د دې ترڅنګ څه نور شیان هم له ځان سره اطراف ته راانتقالول، نوې او پردې اصطلاحات لکه بورژوازی، فیوډالیزم، امپریالیزم، سوسیالیزم، پرولتریا او دې ته ورته ډېر نور اصطلاحات چې د اطراف ځوانانو ته نوې او جالب وو، دوی له ځان سره د مبارزې د فرهنګ ډېر اصطلاحات خپلو اطرافی ملګرو ته هدیه کول، اعتصاب، مظاهره، انقلاب، سوله ایزه مبارزه، مسلحانه مبارزه، له رژیم سره د مقابلې لپاره په سیاسي احزابو کې شاملېدل... اطراف ته د دوی په راتلو سره دلته د سیاسي مناقشې نوی باب پرانیستل شو، د لوړو ټولګیو په زده کوونکو کې د ی مناقشې جدي رنګ غوره کولو، هره ورځ به په ټولګیو کې مخصوصاً د ښوونکې د غیرحاضری په صورت کې او د تفریح په وخت کې د دوی ترمنځ سختی مناقشې روانې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزې پرېکړه

له کابل نه د راغلو متعلمينو په ډلي کي د حفيظ الله امين وراره اسدالله امين زمورږ د لسم ټولگی په زده کوونکو کي شامل شوی وو، د ده پلار د کندز د سپين زر شرکت د رئيس غلام سرور ناشر سکرتر وو، تره ئې د خلق گوند د منشي معاون وو، دی د حفيظ الله امين د اقتدار په وخت کي د "واد"، وزارت امنيت دولتي رئيس شو او د روسانو د تېري په ورځ له امين سره يوځای په قتل ورسېدو، لده سره مي يوه ورځ جدي مناقشه پيل شوه، دې مناقشې د هغي ورځي په ټولو فارغو ساعاتوکي دوام وکړ، چي د ښوونځي د رخصتي زنگ ووهل شو او کورونو ته روان شوو، په لاره مو بياهم بحث او مناقشې دوام وکړ، چي کله زه د هغه سرای خولې ته نږدې ورسېدم چي په کرايي اطاق کي ئې اوسېدم نو اسدالله امين ما ته مخ کړ او وئی ويل: ماته اجازه راکړه چي يوه ورځ ستا اطاق ته راشم او ته ماته خدای ثابت کړه، دا لومړی ځل وو چي ما په خپل ژوند کي له چا نه د خدای(ج) په هکله داسي خبره اورېده، ما گمان نه کاوو چي کمونستان به واقعاً خدای نه مني او دا مي په خيال کي نه گرځېده چي په افغاني ټولني کي به څوك له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدایه انکار کوي او له بل نه به د اثبات دلایل غواړي، د اسدالله امین پدې خبري سره سخت تحریك شوم، نږدې وه زما او د ده نښته وشي خو نورو متعلمینو مداخله وکړه او د نښتي مخه ئې ونیوله. زه خپل اطاق ته ولاړم خو ډېر پارېدلی، حساس او مشوش، ما او زما په شان ډېرو نورو کسانو دا گمان کولو چي د دولت ضد مبارزین د اجتماعي بدلون لپاره مبارزه کوي، غواړي شاهي نظام په یوه جمهوری نظام بدل شي، هېواد ترقي وکړي او ولس له فقر او لوږي نه وژغورل شي، هیچا دا گمان نه کاوو چي د دې په ځای دي له عام ولس سره مبارزه پیل شي، د دوی د مقدساتو او دیني شعائرو په خلاف دي مبارزه وشي او دا مبارزه دي له خدای نه د انکار له نقطی شروع شي.

له اسدالله امین سره زما دغي مناقشې زما د ژوند مسیر بدل کړ، لدغي شپې نه وروسته ما د مبارزې فیصله وکړه، خو داسي مبارزه چي هم د رژیم په ضد وي او هم د هغو جریاناتو په ضد چي زما دین او عقیده تهدیدوي، د اجتماعي بدلون لپاره، خو د ربښتني اسلام په چوکاټ کې، د نظام د نسکورولو لپاره، خو د هغه په ځای د یوه اسلامي نظام د قائمولو په خاطر، له دغي شپې نه وروسته چي زه کله هم د موسی علیه السلام د ژوند په هکله د قرآن هغه تبصره لولم چي د یوه مظلوم اسرائیلي د ژغورني لپاره ئې له قبطی سره نښته درلوده، هغه ئې په څپیړه وواهو او همدا څپیړه د قبطی لپاره مرگانی گوزار وو او له همدې پېښي نه وروسته موسی علیه السلام له استبدادي نظام سره د مقاطعی فیصله وکړه او وئی ویل:

فلن اکون ظهیراً للمجرمین: لدې نه وروسته به هیڅکله د مجرم او ظالم ملاتړ ونکړم. چي کله دا قصه په قرآن کي لولم نو د هغي ورځي پېښه او له هغې وروسته د مبارزې پرېکړه مي مخي ته ودرېږي او د دې قصی په هېنداري کي د خپلي مبارزې د پیل څرنگوالی گورم.

ما د مبارزې په لاري د سفر فیصله وکړه خو یوازې وم، نه مي همسفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود، نه زاد راه، نه لاربنود، نه د سفر د څرنګوالي او لوړو ژورو په هکله معلومات، نه سیاسي پوه، نه تجربه او نه مطالعه، ما باید د دې مبارزې لپاره کافی مطالعه کړې وی خو کتاب مي نه موندلو، ما باید پدې خطرناکي لاري د روانېدو لپاره ملګري پیدا کړي وی او د مبارزې لپاره مطمئن سنګر، خو نه هغه مطمئن سنګر موجود وو چي زه ئې په لټه کي وم او نه هغه ملګري په نظر راتلل چي له ما سره پدې لار د تلو لپاره تیار وي، له ځان سره مي ویل: که هر چاته د دې راز مبارزې بلنه ورکړم راته وایي به: رهبر مو څوك دی؟ ډله مو څه نومېږي؟ مرام مو څه دی؟ اهداف مو کوم دي؟ کوم کتاب لري چي مطالعه ئې کړم؟ هره سیاسي ډله ترشا یو حامي قوت لري، مسکو د خلق او پرچم ملاتړی دی، پیکنګ د شعله جاوید مرسته کوي، موږ به د کوم هېواد په مرستي او ملاتړ حساب کوو؟ که څه هم زه دغو پوښتنو ته د ډاډمن ځواب ورکولو په دریځ کي نه وم، خو ما لدې سره سره د مبارزې فیصله او په خپلي پرېکړې د ټینګ پاتې کېدو عزم وکړ. له ځان سره مي وپتییله چي ځوانانو ته ووایم: له کمونستانو سره د یوځای کېدو نه باید ډډه وکړي، دوی په پردیو پوري تړلي دي، زموږ د دین او عقیدې دښمنان دي، باید له یوې اسلامي ډلي سره د یوځای کېدو په لټه کي وو، دا ډله شته خو اوس د ځمکي لاندې فعالیت کوي، ظروف او شرایط ورته ندي برابر شوي چي راڅرګنده شي، باید انتظار وکړو او ځوانان لداسي ډلي سره د یوځای کېدو لپاره چمتو کړو.

په کندز کي د متعلمینو له خوا څو مظاهرې وشوې، ما پدې مظاهروکي فعاله ونډه واخیسته، د همدې ونډې په وجه څو ورځي له ښوونځي نه اخراج شوم، دا مظاهرې په اصل کي له کابل نه خړوبېدې، فیصله ئې په کابل کي کېده او د هغو سیاسي فعالیتونو یوه کړی وه چي سیاسي احزابو د ملت په مختلفو پرګنوکي د نفوذ او د نویو غړو د جذبولو او د هېواد په جریاناتو کي دمؤثري ونډې درلودو لپاره پیل کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور محمود حبیبی د کندز والي وو، ده له پرچمیانو سره خواخوږی درلوده، د مظاهراتو لارښوونکي ئې ولایت ته وغوښتل، زه هم پدې ډله کي وم، غوښتل ئې موږ ته څه توصیې وکړي، چي یوازې خپلو درسونو ته متوجه وو او له مظاهرو ډډه وکړو او یو څه مو تهدید کړي، ما ته په هغي غونډې کي د خبرو موقع په لاس راغله، د هغه وخت د پوهی او احساساتو په محدوده کي مي څو خبري وکړي، د غونډې نتیجه دا وه چي بېرته خپلو ټولگیو ته ستانه شو.

زه په لسم ټولگی کي د صنف اول نمره وم، له لسم نه یوولسم ته هم اول نمره کامیاب شوم، له فارسی نه پرته چي نه نیمي نمرې مي پکي اخیستې وې په نورو ټولو مضامینوکي مي نمرې ۱۰ او په زیاتو کي له تحسین او آفرین سره یوځای وې. د ریاضی له مضامینو سره مي ډېره علاقه وه، په خپلو استادانو گران وم او همزولو راته په درنه سترگه کتل، په داسي یوه موقعیت کي له کمونستانو سره زما د مخالفت نتیجه دا وه چي دوی په هغي لیسی کي د جلب او جذب په کارکي ناکامه وي او پدې ونه توانېږي چي د پاملرني وړ کسان جذب کړي.

د دغه دوران او په کندز کي زموږ د اوسېدو په اړه څو خبري د یادولو وړ گڼم:

× یوه ورځ د کندز د فوتبال میدان په لوري له څو همصنفیانو سره روان وم، د یوه سردار د کور له مخي تېرېدو، د کور له منځه مو د اوچتی موسیقی غږ تر غوږ شو، ملگرو راته وویل: دا پدې ولایت کي د پرچمیانو د مشر کور دی، هره هفته دلته د پرچمیانو غونډه وي، دی ورته آرمونیه وهی، یوه خور ئې په غونډې کي نڅا کوي او بله ئې ساقی وي او د غونډې برخه والو ته د شرابو جامونه وړاندي کوي، د کمونستانو اکثره غونډې همداسي وې، قمار، شراب او نڅا د هري غونډې ضروري او لازمي برخي وې، په همدې سره دوی ځوانان جلبول او په اخلاقي او فکری لحاظ ئې په حزب کي د غړیتوب لپاره تیارول.

× زه له لسم ټولگی نه مخامخ دولسم ته ولاړم، د یوولسم صنف مي داو

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلبی امتحان ورکړ، د یوولسم صنف درسونه ما د ژمي په رخصتي کي ولوستل، د روژی د میاشتي هر سهار به مي له سیمي (پیشلمي) نه وروسته تر لمرختو پوري خپل کتابونه لوستل، تر ټولو آسانه مضامین راته د ریاضی، فزیك او کیمیا مضامین وو، د راتلونکي کال په شروع کي مي امتحان ورکړ، نتائج ئې راته راکړل، که گورم چي زما نمرې د دولسم ټولگي تر اول نمره نه زیاتي وې.

× د داوطلبی امتحان په ورځو کي د الجبر معلم درمحمد خان راته سوالونه راکړل، زه ئې په صنف کي یوازې پرېښودم، دی مخامخ ټولگی ته ننوت او د دولسم صنف زده کوونکو ته ئې درس شروع کړ، ما سؤالونه ځواب کړل، پارچه مي ورته وسپارله، له ما نه ئې وغوښتل چي په دولسم ټولگی کي کښېنم او د ده درس واورم، په تخته ئې یو سوال ولیکو، ټولو ته ئې مخ کړ چي څوك ئې حل کولی شي؟ هیچا لاس اوچت نکړ، ماته ئې مخ کړ، ما ته د ده سوال ډېر آسان بریښېدو، لاس مي اوچت کړ، وئی غوښتم، تباشیر ئې راکړ، سوال مي له څه ځنډ او اشتباه نه پرته حل کړ، زه هم ډېر خوشحاله شوم خو تر ما نه استاد ډېر خوشحاله شو.

× د دولسم ټولگی په آخری میاشتو کي د کانکور په هکله مشوش وم، یوه شپه مي خوب ولید چي د کانکور امتحان مي ورکړی، نتائج د یوه دیوال په مخ اعلان شوي، لستونه گورم، خپل نوم مي د یوه لست په سر کي ولید او خواته مي ۷۹ نمرې، دا طمع مي په زړه کي راولاړه شوه چي شاید زه په ټول افغانسان کي اول نمره کامیاب شوی یم، له خوبه راویښ شوم، خپل د اطاق ملگری عبدالله ته مي وویل چي ما په کانکور کي ۷۹ نمرې اخیستی، خپل خوب مي هغه ته تېرکړ، دوه میاشتي وروسته مي د کانکور امتحان ورکړ، په انجنیري کي مي د شاملېدو پرېکړه وکړه، د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، هغه کورس هم پای ته ورسېدو او زه له هغه کورس نه اول نمره فارغ شوم، د کورس په پای کي د کانکور نتیجی اعلان شوې، لستونه د حقوقو د پوهنځي په دیوالونو نصب شوي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته ورغلم، که گورم چي د يوه لست په سر کي زما نوم ليکل شوی او مخي ته ئې هماغه ۷۹ نمرې، ژر ژر مي ټول لستونه وکتل چي وگورم دا ترټولو اوچتی نمرې دي که نه، آيا زما هغه د خوب طمع صحيح وه که نه؟ خو ومي ليدل چي ترټولو اوچته نمره ۸۱ وه او د ټولو هغو کسانو شمېر چي له ۷۹ نه تر ۸۱ پوري نمرې ئې اخيستې وې جمعاً يوولس کسان وو.

× ما ته خپل شهيد پلار په نوې ځوانۍ کي واده وکړ، په لسم ټولگی کي زه د واده خاوند وم، د واده په شپه مي فقط څو شېبې د سحر له لمانځه نه مخکي خوب کړی، چي سترگي مي پټي شوې په خوب کي گورم چي د تره له يوه زوی سره مي چي سپين ږيری وو او محمد نذير نومېدو، يوځای د آسمان په لوري اوچت ولاړو، د ستورو ځای ته ورسېدو، ستوری راکد وو، خو زما په رسېدو سره وخوځېدل، له شرق نه د غرب په لوري روان شول، ناڅاپي زرينه ټوټه ورنه جوړه شوه، دا زرينه تکه په خپله په زرينو خوليو بدله شوه، له مانه څو گامه آخوا د دغه زرينو خوليو يوه وړه کوټه جوړه شوه، هغي خوا ته ورروان شوم چي وگورم دا څنگه خولۍ دي، ناڅاپي څه نور کسان چي شمېر ئې تر څلورو پنځو زيات نه وو، را پيدا او له يوې خوا بلي خوا د خوليو په لور راروان شول، هر يوه لدې کوټې نه يوه خولۍ په لاس کي واخيسته پرته لدې چي په خپل سر ئې کښېردي، ماهم يوه خولۍ را واخيسته او په خپل سرمي کېښوده او له همدې سره له خوبه راويښ شوم. په ابتداء کي مي گمان کولو چي د دې خوب به زما له واده سره ارتباط وي، شايد ما ته الله پاك نيك اولاد راکړي چي سر مي ورباندي لوړ وي، خو ډېر وروسته کله چي زه د ورونو له خوا د امير په حيث وټاکل شوم او دا هغه وخت وو چي زموږ مجاهدين به له شرق نه د غرب په لوري، د غرونو او سردرو، لوړو ژورو نه تېرېدل، په داخل کي به ئې خلك تنظيمول، په پاکستان او ايران کي گڼ شمېر ډلي جوړي شوې، ډېر کسان د مشرتابه لپاره کانديد شول او غوښتل ئې د قيادت پگړۍ په سر وتړي، پدې وخت کي پوه شوم چي زما د هغه خوب تعبير څه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

× د پرچم له يوه غړي سره مي په امام صاحب کي مناقشه وه، هغه آغاشيرين نوميدو، د سردارانو له جملي نه او د حقوقو د پوهنځي محصل وو، په مناقشې کي ئې د ماتې احساس کاوو، د بحث د ختمولو لپاره ئې ما ته وويل: ستا افکار د دغه وروسته پاتې محيط افکار دي، چي پوهنتون ته راشي او د هغه ځای نوې او مخکي تللې فضاء وگورې ناچار به دا افکار شا ته غورځوې، ما ورته وويل: ته خو له هغه محيط نه راغلی يې او د هغي فضاء او محيط نمايندگی کوي، مهربانی وکړه زما ځواب وايه، زما د نظرياتو د ترديد دلايل وايه!!

په اطراف کي دا خبره مشهوره وه چي په پوهنتون باندي کمونستان مسلط دي، په هغه محيط کي نه ځوك ملي لباس اغوستی شي او نه په خپلو ديني شعائرو د نورو له تمسخر او استهزاء نه پرته عمل کولی شي، له آغاشيرين سره په هغي مناقشې کي که څه هم له خپل برلاسی نه خوشحاله وم خو د ده وروستۍ خبري ډېر تشويشونه او سوالونه راته پيدا کړي وو، له ځان سره مي ويل: آيا په رښتيا د پوهنتون محيط داسي دی چي هلته بايد محصلين خپل دين، ملي عنعناتو او فرهنگ ته شا کړي، بايد د پرديو فرهنگ او کلتور قبول کړي، بايد خپل دين او عقيده د وارداتی افکارو په پښو کي ذبح کړي!! که زه لمونځ کوم، روزه نيسم او خپلي ملي جامې اغوندم او هغه ځوك په ما اعتراض کوي او اعتراض ئې د تمسخر او استهزاء شکل غوره کوي چي په خپله د پرديو مقلد دی، په خپل شکل، جامه، اخلاق او افکارو کي د پرديو د تقليد کوي او له خپل ولس، تاريخ او فرهنگ نه پردي شوي، زه به د دې تېري په مقابل کي څه کوم، څنگه به د دوی مقابله کوم !! له همداسي يوه ذهني تشويش سره زه د پوهنتون په لوري وخوځېدم.

× د شيرخان په ليسی کي مرحوم مولوي سراج الدين زموږ د ديني علومو استاد وو، زما د امتحان پارچه ئې هومره خوښه شوې وه چي هغه ئې له ځان سره اخيستی وه او د تخارستان د مدرسی طلابو ته ئې لوستلې وه او هغوی ته ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي وو: راشئ خپله دیني پوهه د لیسی لدغه متعلم سره مقایسه کړئ! مولوي صاحب چي په کندز کي د ډېر اعتبار او حیثیت خاوند وو او د کندز ولس په ډېره درنه سترګي ورته کتل، دی او د ده ټوله کورنۍ او ټول مخلصین ئی، د جهاد په دوران کي له مونږ سره یوځای شول، د ده مشر زوی قاضی محمود الحسن په حزب اسلامي کي د اجرائیه شوری د عضویت تر پوړي ارتقا وکړه، شاید د دې اصلي وجه زما هماغه د امتحان پارچه وه چي د مرحوم مولوي صاحب ډېره خوښه شوې وه.

× دا باید توضیح کړم چي زه د ۱۳۲۷ کال د میزان په میاشت کي د کندز د ولایت د امام صاحب د ولسوالۍ د ورته بز په کلي کي زیږېدلی یم، زما کورنۍ په همدې کال له غزني نه کندز ته انتقال شوه، والد مي شهید حاجي عبدالقادر خان د شاه جوی اوسېدونکی او مور مي د قره باغ اوسېدونکې وه، مخکي زمونږ کورنۍ کوچیانی ژوند درلود، غزني، ګومل او دیره اسمعیل خان زمونږ مېلي وې، د دغي سیمي کوچیانو به تر هند پوري تګ راتګ کولو، په دوبی سړو سیمو ته او په ژمي کي تودو سیمو ته.

زما کورنۍ د نائب الحکومه شیرخان په وخت کي له غزني نه کندز ته انتقال او په امام صاحب کي مېشت شوه، پلار مي له خپلو دوو ورونو حاجي غلام سرور او حاجي غلام قادر سره په یوې کلا کي یوځای اوسېدو. بل تره مو عبدالمالك خان نومېدو، چي د شاه جوی ولسوالۍ د بازرګانو په کلي کي پاتې شو او زامن ئې له هغه ځایه د هلمند ولایت نهر سراج ته منتقل شول.

دومره زراعتي ځمکه مو درلوده چي ګزاره مو ورباندي کېده، دوه دکانونه، دوه او بیا درې لویې باروړونکې لارۍ او دوې ژرندې مو درلودې، اقتصادي وضعه مو ښه وه، پلار مي له ښکار سره ډېره مینه درلوده، دا مینه لده نه مونږ ته په میراث پاته ده، زه وړوکی ماشوم وم چي له ځان سره به ئې ښکار ته بوولم، مور مي راته وایي چي ته ترټولو زامنو ورباندي ګران وې، چي کله به امام صاحب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه، صدراعظم او وزيران د تفريح لپاره راتلل نو زما والد به يو له هغو کسانو څخه وو چي په مېلمستياوو او بيا ښکار ته د تلو په قطار کي به شامل وو، زما په ياد دي چي شاه محمود خان د خپل صدارت په وخت کي امام صاحب ته راغلی وو، له پلار نه مي وغوښتل چي ما هم له ځان سره ښکار ته بوځي خو هغه لدې کار نه ډډه وکړه او له ما نه پټ له کوره ووت او له مېلمنو سره ښکار ته ولاړ.

يو ځل د زراعت له وزير محمد حسن خان او غلام سرور ناشر سره ګډ ښکار ته تللی وو، په ځنګله کي ئې چرګ مخي ته والووت، په هوا کي ئې وويشت، درې سره يوځای ولاړ وو او ده خپل لاس د توپك په خوله ايښی وو چي ناڅاپی ډز وشو او د ده د لاس رغوی په چرو سوری شو، د کندز شفاخانې ته انتقال شو، غوښتل ئې ما همالته روغتون ته ورولي، ډېر مشوش وم، د روغتون په بسترکي د ده په ليدو په لومړی سر کي وارخطا شوم، خو وروسته له هغه چي پوه شوم يوازې د ښی لاس رغوی ئې زخمي شوی، تشويش مي راکم شو.

زما څلور وروڼه او درې خوندي وې، مشر ورور مي اخترمحمد، ترما نه وروسته شهاب الدين، ورپسې نورالدين او کشری ورور مي نظام الدين نومېدو، پلار مي له دوو وروڼو (اختر محمد او نورالدين) سره د کمونستانو په لاس په زندان کي په شهادت ورسېدل، چي د شهادت څرنګوالی او د دفن ځايونه ئې څرګند ندي، خو يوه سرباز راته وويل چي ستا پلار ئې له زندان نه وايست، د آودان دښتي ته ئې يووړ، هلته ئې په جيپ پسې وتاړو او جيپ ئې په هغي لويي دښتي کي په ډېر سرعت روان کړ او پدې ترتيب ئې هغه په بې رحمۍ سره په شهادت ورساوو.

ما تر پنځم ټولګی پوري د امام صاحب په متوسطی کي زده کړه وکړه، د ښوونځي د زده کړي تر څنګ مي، ابتدائی ديني زده کړه له مرحوم مولوي قربان محمد څخه کړي چي د چاه آب د ولسوالۍ مشهور عالم او زما خصوصی استاد وو، ما د ښوونځي د درسونو ترڅنګ، ديني کتابونه له هغه نه لوستل. مولوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان محمدخان د نورو علماوو خلاف ښه تاریخي معلومات درلود، په لیك لوست پوهېدو، ښه خط ئې درلود او ښایسته مشق ئې کولو، پدغو برخو کي هم ما له هغه نه ډېر څه زده کړي.

له پنځم ټولگی نه د حربي ښوونځي لپاره غوره شوم، د حربي ښوونځي په هکله مي خاص معلومات نه درلود، خو لدې انتخابه خوشحاله وم، شهید اختر محمد له ما سره کابل ته ولاړ چي حربي ښوونځي ته مي ورسوي، چي کله د لیسی اوسپنیزی دړی مخي ته ورسېدو او پهره داران مي ولیدل، لیسه مي د یوه جگ دیوال په احاطی کي ولیده او زده کوونکي مي په خړو عسکري جامو کي ولیدل، هرڅه د زندان په څېر راته معلوم شول، ورور ته مي مخ کړ چي زه دا لیسه نه وایم، دا خو د محبس په څېر ده، هغه هڅه وکړه چي ما قانع کړي، ما په ژړا ژړا هغه ته ویل چي زه دا لیسه نه وایم، یا مي په کومي بلې لیسی کي شامل کړي یا بېرته کورته ځم، هغه راته وویل: مورږ خو د دې کار واك او اختیار نلرو، ته خو هیئت غوره کړی یې، د هیئت فیصله ځنگه بدله کړو، دا ښه لیسه ده، روښانه راتلونکې لري، ته شامل شه، یوکال درس ووایه، که دي خوښه نه شوه، پلار ته به ووایم چي په بلې لېسې کي دي شامل کړي، په همدې خبري مو توافق وکړ او زه له اوښکو ډکو سترگو سره لیسی ته داخل شوم. د شپږم اووم او اتم ټولگی درسونه مي په همدې لیسه کي ولوستل، پدې کلونوکي زه تل اول نمره وم، خو له اتم نه نهم ټولگی ته زما یو بل همصنفی چي محمد آصف نومېدو اول نمره شو او زه دوهم نمره. دی د میدان اوسېدونکی وو، تره ئې لومړی بریدمن عاشق الله خان په همدې کال په لیسه کي د یوه ټولگی د قومندان په حیث وټاکل شو، ما داسي گمان کاوو چي محمد آصف د تره په وجه اول نمره شوی او زما په حق کي بې انصافی شوې، هسي هم د لیسی عسکري وضعیت زما له سلیقی سره اړخ نه لگاوو، فیصله مي وکړه چي نور نو دا لیسه پرېږدم، کورنۍ ته مي وویل چي باید په خپلي وعدې وفا وکړي او ما په بله لیسه کي شامل کړي، هغوی زما خبري ته اعتناء ونکړه، ما له لیسې نه خدای پاماني وکړه، له کور نه مخامخ شاه جوی ته د خپلي مشري خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور ته ولاړم، پدې سره کورنۍ مجبوره شوه چي له ما سره موافقه وکړي، د حربي ښوونځي قومندان جنرال عثمان د اسنادو د راکولو په وخت کي ډېره هڅه وکړه او ډېرى تشويقى خبري ئې وکړي چي زه په همدې ښوونځي کي زده کړي ته دوام ورکړم، خو ما دا خبره ونه منله، اسناد مي ترلاسه کړل او له څه ځنډ نه وروسته د شيرخان ليسى په نهم ټولگى کي شامل شوم.

× يوه ورځ له کوره راووتم، د ښار په لوري روان شوم، چي کله عمومي سړك ته راورسېدم گورم چي د قواى کار د عسکرو يوه ټولگى يوه لارى ودرولې او ډريور ځوروي چي دوى حتماً تر خپل ځاى پوري ورسوي، هغه ورته عذر کوي چي زه نشم توانېدى خو دوى ئې نه پرېږدي او گواښونه ورته کوي، ما ته لدې صحنې همداسي بې اعتناء تېرېدل بې مروتى معلومه شوه، مداخله مي وکړه او عسکرو ته مي وويل چي لري شئ، دا سړى پرېږدئ او له بې ځايه ځورولو ئې لاس واخلئ، تاسى حق نلرئ چي د خلکو موټرې ودروئ او په زور ئې له ځان سره رواني کړئ، خو دوى چي عسکري دريشي مغرور کړي وو او هيڅ گمان ئې نه کاوو چي پداسي يوې سيمي کي څوك دوى ته دا راز خبري وکړي، له يوې خوا بلي خوا ئې په ما حمله وکړه، د کمربندونو په هغي خوايي په ما گوزارونه وکړل چي د اوسپني سر لري، يو گوزار مي د غوږ بيخ ته ولگېدو چي مات شو او ويني ترې وبهېدې، پدې سره عسکرو زما له وهلو لاس واخيست او له صحنې خواره شول، زه ئې د بې هوشۍ په حالت کي ډاکتر ته ورسولم خو هلته نه روغتون وو او نه د معاينې داسي وسايل چي زما د پرهار چاره وکړي، ډاکتر توصيه وکړه چي ما کندز ته ورسوي. هماغه روغتون ته چي يو وخت مي پلار پکي بستر وو، هلته زه د ده بستر خوا ته ولاړ وم او دى په زخمي حالت کې او اوس زه ټپى وم او دى مي خواته ولاړ وو او ډاکتر زما د روغېدو ډاډينه ورکوله، خو فرق دومره وو چي دى له حکمرانانو سره په ملگرتياکي په خپل ټوپك ټپى شوي وو او زه د واکمنو په خدمت کي عسکرو پدې خاطر زخمي کړى وم چي د دوى د ظلم مقابله او د يوه مظلوم دفاع مي کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پری انجنیري په کورس کې

د شیرخان له لیسې نه له فارغېدو وروسته زه د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، دا کورس د هغو محصلینو لپاره وو چې د انجنیري پوهنځی ئې غوره کړی وو او د انجنیري پوهنځي لپاره مقدماتې دوره وه، پدې دوره کې محصلین د انجنیري پوهنځي لپاره تیارېدل او لازمي زده کړې ئې کولې. ما ته د دې کورس څو خبرې د يادونې وړ برېښي:

× زموږ لیلیه په ثانوي تخنیك کې وه، په واړه اطاق کې اته کسان اوسېدلو، دوه منزله کټونه مو درلودل، دوه کسان چې یوه ئې له پرچم سره او بل ئې له ستمیانو سره اړیکې درلودې، یو سلطان نومېدو چې د امام صاحب اوسېدونکی او بل عبدالحی د تخار او سېدونکی وو، پدې اطاق کې له موږ سره یوځای شول، په لومړیو ورځو کې مې لدوی سره مناقشې وې، خو دوی ډېر ضعیف وو، په څه نه پوهېدل، د مناقشې نه وو، سلطان له مناقشې نه لاس واخیست او عبدالحی وویل چې زه کافي مطالعه نلرم، بل څوك د مناقشې لپاره راولم، بدیع الزمان د ستمیانو یو فعال غړی ئې له ځان سره راووست، په همدې اطاق کې زموږ مباحثه پیل شوه، د اطاق ملګرو او ځینو نورو محصلینو زموږ د مناقشې څارنه کوله، که څه هم زما معلومات ابتدایي او محدود وو خو پدې مناقشې کې مې پوره سرلوړي او برلاسی په برخه شوه، هومره چې بدیع الزمان دې ته اړ شو چې ووایي: زه ستا د ځینو خبرو او سؤالونو ځواب نلرم، د دغو مسائلو په هکله زما معلومات کم دي، پدې اعتراف کوم، خوکه ته تیار یې زه له ځان سره راتلونکې هفتې ته یو معروف استاد، انجنیر عثمان لنډی راولم، ما موافقه وکړه او د راتلونکې اونۍ یوه شپه مو د مناقشې لپاره وټاکله او په همدې توافق سره زموږ هغه مناقشه پای ته ورسېده، له غونډې نه وروسته زما دا حالت وو چې له یوې خوا پدې خبرې خوشحاله وم چې د بدیع الزمان په څېر یو معروف او فعال کمونست ته مې ماتې ورکړې او اوس د دوی له یوه داسې کس سره د مناقشې وعده لرم چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د لومړۍ پوړي له رهبرانو څخه دی او پدې معروف دی چې په ټول هېواد کې د ده په کچه په ساینس کې پوه او په کمونستي افکارو کې وارد شخص ډېر کم موندل کېږي، له بلې خوا پرېشانه وم چې مبادا له ده سره په راتلونکې مناقشې کې له ماتې سره مخامخ شم او پدې سره د پری انجنیري ټول هغه محصلین لدوی سره ملګری شي چې تر ننه ئې زما په وجه د دوی له ملګرتیا ډډه کوله. خو هغه شپه راورسېده، زه او نور محصلین د دوی راتلو ته منتظر وو، خو هغوی په خپلې وعدې وفا ونکړه او انجنیر عثمان لنډی په آخری شېبو کې له راتلو نه ډډه وکړه.

د پری انجنیري کورس څو نوری خبرې هم د یادونې وړګنم:

انجنیر سیف الدین نصرتیار او انجنیر عثمان زما اطاق ته څېرمه اوسېدل، د دواړو اطاقونو ترمنځ بنده ور وو، دوی به د همدې دړې له چولو نه زموږ بحثونه څارل اودس او لمانځه ته په تلو راتلو کې به مو یو بل لیدل، ما هم غوښتل چې کومه ورځ لدوی سره کښېنم او دوی هم، خو متأسفانه دا فرصت میسر نشو، د کورس په پای کې کله چې پوهنتون ته ولاړو او په لیلیه کې شامل شوو، ناڅاپي زه او دوی د لیلیې په ګډ اطاق کې مېشت شوو، هلته ما دوی ته وویل چې د پری انجنیري کورس په دوران کې مې ډېرځله غوښتل چیکومه ورځ له تاسو سره کښېنم او دوی راته وویل چې له کمونستانو سره مو ستاسو مباحثې د دروازې له چولې تعقیبولې.

زه له نوموړي کورس نه اول نمره فارغ او د انجنیري پوهنځي په لومړی ټولګی کې شامل شوم.

ما د انجنیري پوهنځی د دې لپاره غوره کړی وو چې غوښتل مې له فارغېدو نه وروسته د دولت د مأمور په حیث کار ونکړم او په شخصي کار ځان مصروف کړم. د دولت په اداراتو کې له کارکولو نه مې کرکه درلوده، ما ته د دولت د مأمور په څېره کې داسې څوك مجسم کېدو چې په ظلم، خیانت او رشوت لړل شوی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك څوروي، له مظلومانو نه شوكې كوي او په حرامو پيسو پړېږ شوي. غوښتل مي د خپل لاس له تنځاكو نه حلاله روزی ترلاسه کړم او له يوه مفسد او ظالم سره له مرستي نه په ډډه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشرات

په دې وخت کې د ورځپاڼو بازار ډېر تود وو، ګڼ شمېر نشریې خپرېدې چې مشهورې ئې دا وې:

افغان ملت

دا د افغان سوسیل دیموکرات ګوند جریده وه چې د **۱۳۴۵** کال د **حمل** په میاشت کې راووته، د امتیاز خاوند ئې انجنیر غلام محمد فرهاد او مسئول مدیر ئې ملت یار وو، لیکوالان ئې پښتانه ول، د لوستونکو شمېر ئې کم وو، د پښتونستان د داعیې کلکه پلوي ئې کوله، اصلاح طلبه نشریه وه، په دولت ئې دوستانه اعتراضات کول، په مهمو او بنیادي مسائلو کې ئې د دولت ملاتړ کولو، د شاه له خوا نومول شوي صدراعظمان ئې تائیدول.

پرچم

د جمعیت دیموکراتیك خلق افغانستان د پرچم ډلي نشریه وه. مسئول مدیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې سلیمان لایق وو، هره هفته خپرېده، په لومړی سر کي ئې لوستونکي زیات وو، خو ورو ورو کمېدل، مسکو ته وفاداري، د روسي ورځپاڼو مهمي مقالې ترجمه کول، د ایران حزب توده له خپرونو نه اقتباسات، د پارلماني مبارزې ملاتړ، دشاه تائید او د شاه له خوا د نومول شویو حکومتونو مخالفت، په شعله جاوید او چین کلك او مسلسل گوزارونه، ... د دې نشریې ځانگړتیاوي وې.

شعله جاوید

د جمعیت دیموکراتیك نوین نشریه وه، جمعیت د نشریې په نامه مشهور شو، د امتیاز خاوند ئې دکتر رحیم محمودي او مسئول مدیر ئې هادي محمودې وو، هره هفته خپرېده، مصارف ئې د چین سفارت ورکول، مائویستی افکار ئې خورول، د مائو له کتابونو نه اقتباسات، د چینایي ورځپاڼو د مهمو مقالو ترجمه، د مسکو په ریوزیونیستی تگلارو کلکي نیوکي، دسوله ییزي او پارلماني مبارزې مخالفت، په انقلابي، نه پخلا کېدونکې او قهرجني مبارزې ټینگار، د شعله جاوید د اونیزی ځانگړتیاوي وې، د پرچم په څېر دې نشریې هم د کمونستي فرهنگ لاتیني اصطلاحات په پراخه پیمانه کارول، لوستونکي ئې ځوانان وو، په ابتداء کي ئې د ځوانانو په مختلفو اقشاروکي لوستونکي او مینه وال درلودل، خو د دوی شمېر ورو ورو کمېدو او په پای کي د شیعه ټولني په منورینو کي ئې لوستونکي رامحدود شول.

گهیځ

دا یوه مستقله اونیزه وه، اسلامي تمایلات ئې درلودل، شهید منهاج الدین گهیځ ئې مؤسس او د امتیاز خاوند وو، د ۱۳۴۷ کال د میزان په میاشت کي د مطبوعاتو ډگر ته راووته، کمونستانو هغه ځانته جدي گواښ گڼلو، ما گمان کاوو چي دا نشریه به هم د نورو نشراتو په څېر د کومي سیاسي ډلي نشراتی ارگان وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدجان خان واټ په هغه اپارتمان کي د ګهيځ دفتر ته ورغلم چي د پرچم دفتر هم پکي وو ، له مرحوم ګهيځ سره مي تفصيلي خبري وکړي، پدې پوه شوم چي هغه يوازې دی او په خپل همت سره دا نشريه خپروي، نه کوم سياسي حزب لري او نه مبارز ملګری، څه کسان ورسره قلمي مرسته کوي، اکثر ئې د حق الزحمې په مقابل کې، له هغو کسانو نه ئې سخته ګيله وه چي ځان ورته عالم او په دين پوه معلومېږي، د څه ويلو او ليکلو توان هم لري، خو له ده سره د دې نشريې په خپرولو کي قلمي مرستي ته چمتو ندي، ما ورته ځو مقالې ولېږلې چي په امانت او له کوم تصرف نه پرته ئې نشر کړې، پدې سره زما علاقه ورسره زياته شوه، يوه ورځ مي ورته وويل چي يوازې په نشراتی فعاليت که هرڅومره پراخ او د واقعيتونو په انعکاس کي موفق وي، څه نه جوړېږي او پدې سره په هېواد کي مثبته تبديلي نشي راتلای، نشراتی فعاليت يوازې د سياسي فعاليت په څنګ کي په زړه پوري نتائج ورکولی شي، زه نه پوهيږم چي موږ ولې نشوتوانېدی د نورو په څېر داسي منظم حزب جوړکړو، چي ګهيځ ئې نشراتی ارګان وي، کمونستان له خپلو وارداتی افکارو او داسي نظراتو او شعارونو سره کار کولی شي چي د ولس له معتقداتو سره تصادم کوي او د ولس اکثريت ته د منلو وړ ندي، خو موږ مسلمانان دا کار نشو کولی؟! هغه په افسوسناکه لهجه راته وويل: ما ډېره هڅه وکړه خو پدې کار موفق نشوم، له چانه چي د دې کار توقع کېدی شي هغوی دې ته تيار ندي، ملايان له وضعيت نه بې خبره دي او د سياسي مبارزې توان او جرأت نلري، پيران د دولت ملګری دي او ځوانان د کمونستانو په لوموکي لوېدلي.

خبري مو پدې پای ته ورسېدې چي دی به يو ماښام خپل هغه ملګری په خپل دفتر کي راغونډ کړي چي له ده سره د دې نشريې په خپرولو کي مرسته کوي، زه به هم راشم، پدې هکله به تفصيلي خبري وکړو چي څنګه کولی شو يو سياسي جريان جوړ او روان کړو.

په هغه ماښام زه د ده دفتر ته ورغلم، څلور کسان نور ورسره په ځمکه ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، له روغبړ نه وروسته ئې خپل ملگری رامعرفي کړل: مولوي صاحب محمد یونس خالص، بسم الله کمکی، غفوری صاحب او والد ئې مدیر صاحب عبدالغفور، زما نظر ئې دوی ته تشریح کړ او هغه ئې ضروري وگاڼه، په همدې سره بحث پیل شو، له دوستانو نه یوه ماته وویل: ته څنگه حزب غواړې؟ ما ورته وویل: لکه دا نور حزبونه، چې واضح مرام لري، خط مشی لري، رهبر او شوری لري، غړي او ارکان لري، سیاسي فعالیت کوي، خلك خپل حزب ته رابلي او په ټولنه کې د تبدیلي راوستو هڅه کوي. یوه بل خپله رأیه وړاندي کړه، د دوی له نظراتو نه زما انتباه دا وه چې دا ورونه د یوه سیاسي جریان د روانولو په موقعیت کې ندي، شهید گهیځ راته مخ کړ او وئی ویل: معلومېږي چې د ورونو له نظراتو سره موافق نه ئی؟! ما ورته وویل: هو، زه دغه کارونه چې ورونه ئې وړاندیز کوي کافی نه گڼم. غونډه مو له تفصیلي بحث نه وروسته پدې پای ته ورسېده چې بله غونډه به کوو او زه به خپل لیکلي نظرات ورونو ته وړاندي کوم. خو دا غونډه بیا دائره نشوه.

گهیځ په ډېر حساس وخت کې خپل کار پیل کړی وو، اعتبار ئې ورځ په ورځ زیاتېدو، په ځینو حلقو کې ئې خواخوږی او لوستونکي زیاتېدل، د دې نشریې اعتبار هلته خپل اوج ته ورسېدو چې د "جوانان مسلمان" له جریان نه ئې په ډاگه او جدي توگه ملاتړ پیل کړ. په وروستیو کلونو کې ئې د پاکستان له جماعت اسلامي سره ارتباطات ټینگ شول، جماعت یو شمېر هغه کتابونه ورکړل چې د جماعت باني مرحوم ابوالاعلی مودودي لیکلي او په پښتو ژبې ترجمه شوي وو. د دې کتابونو په خورولو او له "جوانان مسلمان" نه کلك ملاتړ گهیځ پداسې حساس موقعیت کې ودراوو چې دین دښمنه حلقو ته د ده تحمل گران شوی وو، په همدې خاطر مرحوم منهاج الدین گهیځ په ۱۳۵۱ کال کې په گذرگاه کې د خپل کور مخې ته پداسې حال کې په شهادت ورسېدو چې بې نمبر پلیټ روسي جیپ ئې د محقر کور مخي ته و درېدو، یو کس راکوز شو، د کور ور ئې وټکولو، مرحوم گهیځ ورته راووت، چې سم د لاسه ئې پده ډزی وکړي او همالته په شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسېدو او قاتل په خپل روسي جيپ کي وتښتېدو، دا افواه خوره شوه چي شهيد ګهيځ د صمد اظهر په لاس په شهادت رسېدلی، ځينو حلقو ويل چي صمد اظهر دا کار د دولت په اشاره کړی، ځينو نورو ويل چي د پرچميانو په اشاره ئې کړی، خو دولت نه پدې ارتباط څوك ونيول او نه ئې څه وويل، هغه ئې يو مرموز قتل وښودو او په هغه ئې برغولی کېښود . د شهيد منهاج الدين ګهيځ په شهادت سره د ګهيځ نشريه متوقف شوه.

مساوات

دا د جمعيت ديموكراتيك مترقي ګوند نشريه وه چي محمد هاشم ميوندوال د هغه لارښودنه کوله، ګوند ئې د همدې نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې پوهاند عبدالشکور ارشاد او مسئول مديران ئې پوهاند عبدالرحيم الهام او عبدالغني ميوندي وو. په لومړيو ورځو کي ئې زيات لوستونکي درلودل، له پرچم او شعله جاويد سره ئې رقابت کولو، خو ورو ورو ئې لوستونکي کم شول، ليبرالي افکار، د دين او سوسياليزم تلفيق، د دولت په اداري کړنلاري نيوکي، د اجتماعي عدالت غوښتنه، د ديموکراسي ملاتړ، مشروطه شاهي ته وفاداري، د غرب په نسبت تمايل او له روسانو سره محتاطانه چلند او په ځينو مواردو کي د مسکو د توجه جلبولو لپاره هڅه، د دې نشريې ځانګړتياوي ګڼلی شو.

مساوات خپله لومړۍ ګڼه د **۱۳۴۵** کال د سرطان په درېيمه بازار ته وايستله، تر شپږو مياشتو منظمه خپرېده، خو د نور احمد اعتمادي حکومت پدې خاطر د هغې د توقف فرمان صادر کړ چي د ده په حکومت ئې سختی نيوکي کولې، خو اتلس مياشتي وروسته او د اعتمادي د حکومت له ړنګېدو پس ئې خپل نشرات بېرته پيل کړل. د محمد هاشم ميوندوال له اعدام نه وروسته د مساوات نشريه متوقف شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروان

دا یوه خپلواکه او بې طرفه نشریه وه، په کومي سیاسي ډلي پوري تړلې نه وه، د امتیاز خاوند ئې صباح الدین کشککي د هغه وخت د مطبوعاتو وزیر او مسئول مدیر ئې عبدالحق واله وو، د سردار داؤد ترکودتا پوري خپرېده.

همدا راز د ترجمان، پیام وجدان، صدای عوام، پروانه، پیام امروز، خیبر او کمك په څېر ځیني نوري وړې نشریې هم خپرېدې چي نه ئې زیات شمېر لوستونکي درلودل او نه ئې په پېښو باندي خاصه اغیزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنتون سیاسي فضاء

پوهنتون د سیاسي مبارزې په تود او متشنج انګړ بدل شوی وو، د کال په پیل کې به سیاسي ډلو د نویو محصلینو د جلبولو لپاره له یوه بل سره په شدید رقابت لاس پورې کاوو، نن به د یوې ډلې غونډه، اجتماع او میټنګ وو او په هغې کې به ئې د خپل قدرت او نظم مظاهره کوله، خپل اهداف او مقاصد به ئې بیانول، په خپلو رقیبانو به ئې کلکې نیوکې کولې، تر نورو ډلو به ئې ځان انقلابي، با دسپلینه، قدرتمن، د مظلومانو خواخوږی، د استبداد او اختناق دښمن، د اجتماعي عدالت غوښتونکی او د هېواد د استقلال، خپلواکۍ او ترقي جدي مدافع معرفي کولو، سبا به بلې ډلې همدا کار کاوو او د حریف نیوکو او اعتراضاتو ته به ئې ځواب وایو، یوه به دا ډله له دولت سره په ملګرتیا او پټو اړیکو متهم کوله او بل به هغه. شعله یانو به خلقیان او پرچمیان د سوسیل امپریالیزم لاس پوڅي ګڼل او خلقیانو، پرچمیانو به د شعله جاوید په هکله ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دوی د دولت په لمسون راپورته شوي، غواړي په بې محتوی انقلابي شعارونو او جنون آمیزه پوچو نعرو سره د سیاسي مبارزې فضاء مکدره کړي، دولت ته د دې بهیر د ټکولو موقع په لاس ورکړي او د سوله ییزي قانوني مبارزې امکانات ختم کړي!! هره ورځ به د پوهنتون د انګړ په یوې او بلې ګوښې کې غونډه وه، سره، سپین او تور بیرغونه به اوچت وو، چا به دا او هغه توره ورځ غندله او چا به دا او هغه تاریخي پېښه لمانځله، یوه به په سوله ییزي مبارزی ټینګار کولو، د شوروي اتحاد ستاینه به ئې کوله، د بین المللي کارګری انقلاب د قدرتمن لاربښود لقب به ئې ورکولو، د افغانستان نږدې مطمئن او رښتوني دوست به ئې ګڼلو، د چین اقدامات به ئې غندل او هغه به ئې د امپریالیزم په ګټه او د بین المللي مترقي نهضت او کارګری خوځښت په زیان او پدې پکت کې د تفرقې او اختلاف راولاړولو عامل ثابتولو. په ځواب کې به بل ورته ویل: شوروي اتحاد خپل مارکسیستی ماهیت له لاسه ورکړي، په کمونستي تګلارو کې ئې تجدید نظر کړی، مرتد شوی، په ریویزیونیزم مبتلا شوی، شوروي ځواك د امریکا په څېر یو امپریالیستی ځواك دی، له نورو ملکونو سره هماغه څه کوي چي امریکا ئې کوي، د دوی په تګلارو کې هیڅ تفاوت نشته، شوروي ځواك یو سوسیل امپریالیستی ځواك دی، پر نورو هېوادونو خپله برلاسی غواړي، پدوی پوري تړلې ډلي ارتجاعی او سازشکاره ډلي دي، په هېواد کې د یوه انقلابي بدلون د راتلو مانع ګرځي، له دولت سره پټي اړیکي لري، د کابل او مسکو ترمنځ د یوې پټي معاملې په نتیجه کې رامنځته شوې، غواړي ځوانان د سوله ییزي مبارزې په غولوونکو شعارونو سره تخدیر کړي، له انقلابي او نه پخلا کېدونکې مبارزې نه ئې مخ بل لوري ته واړوي، روسیه او امریکا یعنی ژیړ سپی د لیوه ورور. یوه به د خروشوف د سیاستونو ستاینه کوله او د ده په اوږدو ویناګانو به ئې استتناد کولو او له هغې نه به ئې اقتباسات کول او بل به د مائوتستون د اوږدې انقلابي مبارزې ستاینه کوله، د هغه د جنګونو کیسی به ئی کولې او د هغه له سرو کتابونو نه به ئې اقتباسات کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډو له وضعیت نه په ډاګه معلومېده چي د شعله جاوید ډله تر نورو مخکي ده، ورپسې د پرچمیانو ډله او لدوی دواړو وروسته خلقیان وو، نوری ډلي ډېری کمزوری وې او د پاملرني وړ فعالیت ئې نه درلود.

موږ د دغو غونډو وضعیت، ویناګاني، شعارونه، د ګډون کوونکو شمېر او د دوی قومي او ژبني جوړښت، په ډېر غور او دقت سره څېړلو، یوه مو له بلي سره مقایسه کوله، پدې ډېر خواشیني وو چي ولې د مسلمانانو کوم ټولګی نشته، ولې د سرو بیرغونو ترڅنګ شنه بیرغونه نه ګورو، ولې په کومي غونډې کي نه د ستیج په سر اسلامي وینا اورو او نه کوم اسلامي شعار ګورو، آیا په ټول کابل کې، مخصوصاً په پوهنتون کي داسي څوك نشته چي مسلمانان راغونډ کړي، د اسلام بیرغ اوچت کړي!! دا ولې د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین دا کار نکوي؟ آیا دوی خطر ته متوجه ندي که د دې کار جرأت نلري؟ دې حالت له ځینو ځوانانو سره دا سوالونه راولاړول چي شاید د اسلام دور تېر شوی، شاید په اسلام کي دا توان ندی پاتې چي په دغو ظروفو کي مسلمانان د مبارزې ډګر ته راوباسی، شاید هغه کسان چي په اسلامي شریعت د پوهېدو دعوا لري او سره لدې په رواني وضعي اعتراض نلري او د مبارزې ډګر ته نه راوځي له اسلام نه سم پوه شوي وي، شاید اسلام دوی ته همدا ویلي وي!! که خبره داسي وي نو نباید د کومي مبارزي اسلامي ډلي د جوړېدو او د اسلامي شعارونو د پورته کېدو انتظار وکړو!! که د پیر، حضرت، نقیب، ملا، مولوي او آخوند په هکله د کمونستانو خبره رښتیا وي چي دا ارتجاعی ځواکونه دي، د نظام په خدمت کې!! که لدوی نه د یوې سوچه اسلامي مبارزې د پیل کولو توقع نشو کولی نو له چا نه به دا توقع کوو؟! دا سؤالونه په استدلال سره نشو ځواب کېدی او دا خلجانات په شفوي ځوابونو نشو رفع کېدی، یوه عملي حرکت ته ضرورت وو. له هغه چا نه د دې حرکت د پیل کولو انتظار ډېر بې ځایه او بې بنیاده انتظار وو چي په هغه کرغېړن محیط کي ئې عمر خوړلی وو، د هغي متعفني فضاء په مقابل کي ئې حساسیتونه مړه شوي او له وضعیت سره عادي شوي وو، هرڅه ورته طبیعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېدل، چا چې په ځوانۍ کې د یوه ظالم او فاسد اجتماعي او سیاسي نظام په خلاف د څه کولو توفیق ترلاسه نکړ او د ځوانۍ شپې ورځې ئې د همدې نظام په غېږ کې له کوم عکس العمل او حساسیت ښودلو نه پرته تېرې کړې، په هغه کې حساسیتونه ورو ورو مري، له وضعیت سره د روغې جوړې او سازش احساس په کې وده کوي، سکوت، سازش او له حاکمې وضعې سره سر خوځول ورته منطقي او معقول برېښي او له روان حالت سره تصادم ورته جنون او لیونتوب برېښي. دا چې په هر اجتماعي پاڅون او انقلاب کې د ځوانانو ونډه تر بل هر قشر او پرګنې نه، تل ځلانده او رغنده وي او محوري رول دوی تر سره کوي او دا چې د تاریخ په اوږدو کې د هر پیامبر او مصلح په څنګ کې ځوانان ودرېدلي، دا یو طبیعي بهیر او د الهي سننو مطابق جریان دی، د افغانستان اسلامي نهضت هم باید د تاریخ د نورو نهضتونو په څېر د ځوانانو په لاس پیل شوی وی.

مسلمان محصلین مشوش او لالهانده ول، له یوې خوا په پوهنتون د کمونستانو سلطې او د غیر اسلامي سیاسي ډلو ورځ په ورځ خورېدونکو هڅو او په دیني شعائرو د کمونستانو بې باکانه تېرې ځورول، له بلې خوا د یوه اسلامي جریان نشتوالي ځورول، په پوهنتون کې چا ملي جامه نشوی اغوستی، په دیني شعائرو عمل کول ګران وو، بدسترګو کمونستانو به هغه څوك د تمسخر او استهزاء تر برید لاندې نیول چې یا به ئې ملي جامه اغوسته او یا به ئې په دیني شعائرو عمل کولو، شاید د شرعیاتو د پوهنځي وضعیت تاسو ته د ټول پوهنتون د هغه وخت فضاء ښه انځورکړي شي: پدې پوهنځي کې له استادانو څخه هیچا ږیره نه درلوده، په محصلینو کې یوازې هغو محدودو کسانو ږیره درلوده چې یا به د اطراف له محلي مدرسو نه غوره شوي وو، یا به ئې په کابل کې د کوم مسجد امامت په غاړه وو او یا به په داسې کورنیو پورې تړلي وو چې په دیني چارو کې ئې تساهل نشو منلی. د دغو کسانو شمېر ډېر کم وو، لسو کسانو ته ئې شمېر نه رسېدو، دوی به هم ورو ورو د پوهنتون د مسلطې فضاء تر تأثیر لاندې خپله وضعه بدلوله، په لومړیو اونیو کې به ئې خپلې ږیرې ورو ورو کمولې، وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ئې یا فرانسوي شکل ورکړو، یا داسي چي له خرپیلو نه وروسته فقط دوه درې ورځي ورباندي تېري شوې وي!! کمونستانو به د ډوډی خوړلو په ځای کي د شرعیاتو د پوهنځي هغه محصلین له یوې خوا بلي خوا د وچي مړی له مغز نه جوړي شوو غونډارو باندي ویشتل چي یا به ئې ږیري درلودې او یا به ئې پګړی په سر وې. کمونستانو د لیلیی هغي برخي ته د "هندوګذر" نوم ورکړی وو چي د شرعیاتو د پوهنځي محصلین په کي مېشت ول. یو کال مخکي لدې چي موږ پوهنتون ته راشو، ځینو دیندارو محصلینو د لیلیی مدیر دې ته اړکر چي د لمانځه لپاره دوی ته کوم ځای خالي کړي، د دوی د ټینګار په وجه د درېیم منزل یو داسي ځای چي مخکي به کله کله د کنسرتونو لپاره ورنه استفاده کېده، د لمونځونو لپاره تخلیه شو، پدې کار کي غلام سخی د خان آباد اوسېدونکي او صوفی قربان د بدخشان اوسېدونکي لویه برخه وه، که څه هم دې جومات ته به ډېر کم کسان د لمانځه لپاره راتلل، خو د اسلامي نهضت په پیل کېدوکي د همدې مسجد لویه ونډه وه، همدلته هغو کسانو یو بل سره وپېژندل چي وروسته دا نهضت د دوی په لاس پیل شو.

زه تل پدې لټه کي وم چي جومات ته د راتلونکو کسانو په ډله کي هغه څېرې وپېژنم چي د اسلامي مبارزې روحیه لري، د یوه منظم صف جوړولو ضرورت احساسوي، روان وضعیت ئې ځوروي او عواقب ئې ورته وخیم برېښي، له حالاتو سره د مقابلې جرأت لري او قرباني ته چمتو وي، کله به مي یو له لاس نه ونیو، یوې ګوښې ته به ولاړو، د وضعیت په هکله به مي له هغه سره خبري پیل کړې او کله به مي بل ته وویل چي له تاسو سره څه کار لرم، د جومات په یوه کنج کي به ورسره کښېنستم، له تفصیلي خبرو نه وروسته به راته معلومه شوه چي روحیه ئې څنګه ده او څه طمع ورنه کېدی شي، پدې ترڅ کي له شهید مولوي صاحب حبیب الرحن سره آشنا شوم، هغه د ډېر قوي ایمان خاوند وو، حساس، جدي، زړه ور او هري قرباني ته چمتو وو، د ده په څېرې، خبرو، ناستي پاستی، د لمونځ څرنګوالي او له نورو سره مخامخ کېدو کې، ما هغه څه لیدل چي زه ئې په لټه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم، ما د ده په څېر ملګری لټول، یو له هغو کسانو چي د ملګرتیا له لومړۍ ورځي نه بیا تر هغي شېبې چي د ده شهادت له یوه بل نه بېل کړي یو، میني ئې زما په زړه کي ځای نیولی او ورځ په ورځ زیاته شوې، شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن وو، په کومه ورځ چي ما د ده د دردوونکي شهادت غمناك خبر واورېدو، دا خبر زما د اعصابو لپاره داسي سخت ګوزار وو چي تر اوږدې مودې ئې زما په ټولو حواسو پرده غوړولې وه، داسي احساس مي کاوو چي له لاسو پښو مي دمه وتلې وي.

د شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن له لاري د شرعیاتو د پوهنځي له ځو نورو ورونو سره آشنا شوم، د معرفت حلقه ورو ورو خورېده، د الله (ج) اراده داسي تللې وه چي زه او سیف الدین نصرتیار شهید د لیلیې په یوه اطاق کي مېشت شو، همدا اطاق زموږ د لیدنو کتنو، دعوت او سیاسي فعالیتونو په مرکز بدل شو. شهید سیف الدین نصرتیار ډېر با احساسه، دیندار، هوښیار، زړه ور او د ښه استعداد خاوند وو، له کومي ورځي چي له یوه بل سره آشنا شوو او د ګډې مبارزې فیصله مو وکړه بیا تر هغي ورځي چي د دهمزنګ په محبس کي د خپلو ګڼ شمېر زنداني ملګرو په څنګ کي په شهادت ورسېدو، د دعوت او مبارزې په کار کي په دومره انهماك او اخلاص مصروف وو چي د اسلام لپاره ئې هرڅه ته شا کړې وه، غوښتل ئې یوه شېبه ضایع نکړي، یوه لحظه آرام او وزګار پاتې نشي او هیڅ فرصت له لاسه ورنکړي. زه پوهېږم چي که هغه ژوندی پاتې شوی وی، ځومره ستر شخصیت به ترې جوړ شوی وو.

د ځینو لیدنو کتنو نه وروسته مو پرېکړه وکړه چي د یوه منظم سیاسي کار د روانولو لپاره چېري د بحث لپاره کښېنو او ټول هغه ورونه راوبلو چي د دې کار لپاره مو وړ تشخیص کړی وو، د هماغه پسرلي په یوې داسي شپې کي چي باران ورېدو او د پوهنتون په انګړ کي هیڅوك نه لیدل کېدو، د تعلیم او تربیې د پوهنځي په یوه صنف کي لاندې کسان راغونډ شوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. شهید عبدالرحیم نیازی

۲. شهید مولوي حبیب الرحمن

۳. شهید سیف الدین نصرتیار

۴. شهید عبدالقادر توانا

۵. شهید غلام رباني عطیش

۶. شهید سید عبدالرحمن

۷. شهید استاد گل محمد خان او

۸. زه

په دې غونډې کې مو له اوږدو خبرو آترو نه وروسته فیصله وکړه چې منظم کار روان وو، ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راویښوو، د کمونستانو مقابله کوو، د دوی لخوا چې زموږ هېواد ته کوم جدي ګواښ متوجه دی او د دوی د سیاسي هلو ځلو په ماهیت خلك خبروو. فیصله وشوه چې دا کار د یوې داسي "شب نامې" په ذریعه پیلوو چې له یوې خوا د حاکم نظام غیر اسلامي ماهیت او د کمونستي ډلو په پیدا ئېښت کې د دې نظام ونډه په ګوته کړي او له بلي خوا د کمونستي ډلو ماهیت بربنډ کړي او له ځوانانو نه وغواړي چې د اسلام تر بیرغ لاندې د اسلامي بدلون راوستو لپاره ملا وتړي. هماغه شپه دا شب نامه تیاره او تصویب شوه، د "شب نامې" په پای کي ولیکلی شو: "جوانان مسلمان"، شب نامه د یوه ورور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفتر کي ئې مأموریت درلود، ټیپ او تکثیر شوه او بیا د شپې لخوا په پوهنتون، د کابل په ټولو لیسو او د خلکو د ګڼي ګوڼې په ډېرو ځایونو کي خوره شوه.

دې "شب نامې" په ټول کابل کي مخصوصاً په ځوانانو کي لویه انګازه خوره کړه، په هر ټولګی کي د مناقشاتو وسیله شوه، هري خوا ته به دي لیدل چې ځوکسان راغونډ شوي، یو کس دا شب نامه لولي، نور ورته غوږ دی، پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چې دا د چا لخوا خوره شوې، "جوانان مسلمان" څوك دي؟ د دوی رهبر څه نوم لري؟ مهم او معروف غړي ئې څوك دي؟ مرام ئې څه دی؟ مرکز ئې چېرې دی؟ دفتر ئې په کوم ځای کې دی؟! کمونستانو به له ځانه دفاع کوله، یوه به ویل: دا شب نامه دولت خوره کړې، بل به ویل: دا د حضرتانو له خوا خوره شوې؟! په همدې سره حرکت پیل شو، با ایمانه ځوانان وخوځېدل، په چا کې چې څه ایماني شیمه وه، له وضعې ځورېدل او د یوه اسلامي صف د جوړېدو ضرورت ئې احساسولو او په همدې لټه کې وو، دغې شب نامې وهڅول، په حقیقت کې همدې "شب نامې" هغه هوا وخوځوله چې ورو ورو په یوه ستر طوفان بدله شوه، طوفانونه همداسي پیل شي، په سر کې د سحار د ملایم نسیم په څېر وخوځیږی، څو میله آخوا او پس له لنډې مودې ستر طوفان ترې جوړ شي. د دغې شب نامې په هر سطر کې ځینو خپل احساسات او تمنیات انځور شوي لیدل، د دې او هغه په وړاندې ئې لوستله او د کمونستانو په وړاندې ئې له هغې دفاع کوله او پدې ترتیب د مبارزې ډگر ته راوتل او همدغه کار دې ته اړ کول چې وگوري څوك ورسره موافق دي او څوك مخالف، دا کار چا روان کړی، دا شب نامه چا خوره کړې، دا د کومې منظمې پټې ډلې ترځمکې لاندې فعالیت نتیجه ده !! لدې نه وروسته له کمونستانو سره زموږ د مناقشاتو یوه نوې او توده لړۍ پیل شوه.

د لومړۍ غونډې څو ځانگړتیاوې

- که څه هم پدې غونډې کې پدې هکله نه بحث شوی او نه کومه پرېکړه چې مشر به څوك وي، زموږ د حرکت د پیل کېدو څرنگوالي دا تقاضا کوله چې د مشرتابه فیصله به ئې په طبیعي طور، د مبارزې په ترڅ کې داسي ترسره کېږي چې د دې مقام لپاره اهل کس به په خپله، د خپل استعداد ، کفایت، اهلیت او عملي کار په نتیجه کې تبارز کوي، نور به د ده قیادت مني او دی به د دې کار لپاره اهل گڼي. زموږ په ډلي کي شهید عبدالرحیم نیازی ورو ورو داسي راڅرگندېدو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ئې د قیادت لپاره اهل وګڼي، د ده دیني پوهه، آفاقي معلومات، درونـد شخصیت، د افادې ښه استعداد، جدیت، نشاط، جرأت، قوي استدلال او ډېرو نورو صفتونو ده ته امتیازي مقام ورکړی وو. زه ټولو هغو کسانو ته چې د ډله ایز سیاسي کار ضرورت احساسوي د خپلو تجاربو په رڼا کې دا مشوره ورکوم چې پرېږدي د دوی د ډلي مشر، په طبیعي طور او د کار په ترڅ کې تبارز وکړي، په عملي ډګر کې د شخصیتونو د تبارز نه وروسته ترټولو غوره کس انتخاب کړي.

• مبادا دا طبیعي چلند پرېږدي او د مشرتابه لپاره، د خپلي ډلي له شخصیتونو نه بهر، داسي څوك غوره کړي چې د غولوونکي او کاذب شهرت خاوند وي او د عمل په ډګر کې نه وي آزمویل شوی.

• موږ ټول محصلین وو او تقریباً همزولي، زموږ له اته کسیزی ابتدایي غونډې سره څلور لاندې وروڼه په بېل بېل وخت کې یوځای شول:

۱- شهید انجنیر حبیب الرحمن

۲- شهید ډاکتر محمد عمر

۳- شهید عبدالحبیب حناني

۴- شهید خواجه محفوظ منصور

لکه چې ګوری د دې تحریك د ۱۲ مؤسسینو نه ۱۱ غړي په شهادت رسېدلي او یوازې زه لدې سعادت نه محروم پاتې شوی یم، دوی عملاً او په خپل شهادت سره ثابته کړه چې له خپل رب سره په خپل تعهد کې رښتوني وو، د هغي لومړۍ شپې تعهد ئې صادقانه وو، د زړه له کومي ئې له خدای سره تعهد کړی وو او خپل سر او ویني ئې پدې لار کې قرباني کړې. دوی خپله نذرانه وړاندې کړه او زه د منتظرینو په لست کې، امید دی ټول د دې آیت مصداق وو:

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صدَقُوا مَا عَٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَ مِنهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً *

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاحزاب: ۲۳

له مؤمنانو نه ځینو میړنو خپلي هغه ژمني رښتوني کړې چي له خدای سره ئې کړې وې، د دوی ځینو خپلي نذرانې ترسره کړې او ځيني نور ئې انتظار کوي، پداسي حال کي چي "په خپلو ژمنو کي ئی" هيڅ تبديلي نده راوستلې.

دا مناسب گڼم چي دلته د اسلامي نهضت د نورو مؤسسينو لنډي سوانح هم وړاندي کړم:

شهيد انجنير حبيب الرحمن:

د نجراب اوسېدونکی او د پولي تخنيك د پوهنځي محصل وو، د درونډ شخصيت او ډېر اوچت استعداد خاوند وو، په ډېر کم وخت کي ئې ځان اوچتې پوړي ته ورساوو او د ديني پوهی د ژوري زېرمي خاوند شو، په خصوصی او ځرگندو غونډو کي به هرچا د ده خبري په ډېر غور سره اورېدلې، په خبرې کي ئې د قوي ايمان او عميق اخلاص او صداقت نښی له ورايه بريښېدې، له هر چا سره په روغبړ او ملاقات کي ډېر صميمي وو، له ضرورت نه پرته به ساکت او خاموش وو، له خپلو ملگرو سره په ناسته پاسته کي هومره حياناك وو چي د ده په ځېركسان پدې زمانه کي او بيا د پوهنتون په سطح کم موندلی شو، خو له مخالفينو سره په مناقشاتو کي به ډېر جدي وو، له کومي ورځي چي ده د اسلامي مبارزې فيصله وکړه او بيا ترهغي ورځي چي د داؤد جاني نظام په اعدام محکوم کړ او په شهادت ورسېدو، له هري شېبې نه په استفادې سره د دعوت او مبارزې په کار کي په ډېر شور، شوق او انهماك لگيا وو، د ده شهادت د اسلامي نهضت لپاره ډېر سخت گوزار وو:

استاد غلام رباني عطيش:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پغمان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، د جذابی ځېرې او جالب شخصیت خاوند وو، د دیني پوهی ترڅنګ ئې آفاقی معلومات هم درلودل، تل پدې هڅه کي وو چي له فکری او علمي لحاظه ځان ورسوي او یوازې په رسمي دروسو اکتفاء ونکړي، د ستیج په سر ئې وینا تر ډېره حده جالبه وه، له فارغېدو نه وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، پوهېدو چي د دعوت او مبارزې لپاره ترټولو غوره دنده معلمي ده، د ده په ځېرې کي هر چا د یوه سیاستمدار آثار په څرګنده توګه لیدلی شو، د داؤد استبدادي نظام په لاس زنداني شو او تر هغه په محبس کي پاتې شو چي د کمونستانو له مسلط کېدو نه وروسته له ۱۴۲ کسانو سره یوځای په شهادت ورسېدو.

شهید استاد گل محمد:

د میدان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي زده کوونکی وو، د ده کلك ایمان، زړه ورتیا، اخلاص، قاطعیت، هیبتناکي ځېرې او دنګی وني هرچا ته بلال رضی الله عنه ور په یاداوو، په ټولو نښتو کي به دي هغه په لومړی خط کي لیدو، بې همته انسان ئې نه خوښېدو، په خپلو خبرو کي صریح او سپین وو. له فارغېدو وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، د داؤد له کودتا وروسته کله چي د نهضت د غړو نیوني پیل شوې او موږ له نظام سره د نظامي مقابلې فیصله وکړه، استاد گل محمد خان پاکستان ته ولاړ، د عملیاتو لپاره هېواد ته راستون شو، د پاکستان او افغانستان په پولي ودرېدو او درې تېرې ئې د پاکستان په لوري گوزاری کړې او خپلو ملگرو ته ئې وویل: دې خوا ته بیا راتلو ته په درېو تیږو طلاق ورکوم، رښتیا ئې ویلي وو، په عملیاتو کي ئې برخه واخیسته، ونیول شو او په محبس کي له خپلو نورو زنداني ورونو سره په شهادت ورسېدو.

شهید ډاکتر محمد عمر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طب د پوهنځي محصل او د کشم اوسېدونکی وو، د ډېرو اوچتو استعدادونو او ژور فکر خاوند وو، د دعوت او مبارزې له کار سره ئې ژوره مينه وه، تل به دي يا د دعوت په کار کي مصروف ليدو، يا په مطالعی کي يا په ليکني کې، د ده په وېناوو او بحثونو کي به هر چا داسي احساس کاوو چي لده نه به ستر متفکر جوړ شي، په يوې درنې ديندارې کورنۍ کي روزل شوی وو، دروند با شخصيته پلارئی وکيل عبدالقدوس او ځلور ورونه ئې د اسلام په لاره کي په شهادت ورسېدل، دی د سفاك داؤد پوليسو، د مليشو په مرسته ونيوو، په اعدام محکوم شو او په شهادت ورسېدو او پدې سره د روسانو لاس پوځي رژيم زموږ ولس له يوه ستر شخصيت او لوی متفکر نه محروم کړ.

شهيد استاد عبدالحبيب حناني:

د بتيی کوټ اوسېدونکی او د ساينس د پوهنځي محصل وو، په خپلي اسلامي مبارزې کي ډېر نشيط او جدي وو، له دښمن سره ئې په روغی جوړې، مداهنت او سازش باور نه وو، د اسلام په لارکي هري قرباني ته چمتو وو، د سردار داؤد د واکمنۍ د هغي تصفيوي لړۍ په ترڅ کي ونيول شو چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پيل شوې وه او له خپلو نورو زنداني ورونو سره يوځای په شهادت ورسېد. وروريی جګتورن غلام حبيب حناني هم د اسلامي انقلاب په دوران کي د ده په لار ولاړ او خپل سرئی د الله په لارکي قرباني کړ.

شهيد عبدالقادر توانا:

د مزار شريف د مارمول د سيمي اوسېدونکی او د شرعيات د پوهنځي محصل وو، د اسلامي نهضت په روانولو کي د ده مخلصانه هلي ځلي د ډېری ستايني وړ دي، هڅه ئې دا وه چي هر هغه چا ته ځان ورسوي او د مبارزې بلنه ورکړي چي د ايمان څه نښی او له اسلام سره د ميني او تعهد څه آثار ئې په کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل، په ټولو اجتماعاتوکي ئې فعاله ونډه وه، د لومړۍ شب نامې په خورلو کي د ده سهم تر ټولو زیات وو، دی هم د داؤد د واکمنۍ د هماغه تصفیوي اقدام په ترځ کي بندي شو او له نورو سره یو ځای په شهادت ورسېدو.

شهید سید عبدالرحمن آغا:

د تخار اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، په یوې درنې او متدینې کورنۍ کي پیدا شوی وو، په اخلاص او تقوی کي د ځلانده ستوری په څېر وو، که څه هم له خپلو ایماني ورونړو سره په چال چلند کي ډېر حیاناك او مهربان وو، په نرمه لهجه به ئې خبري کولې، خو د دښمنانو په نسبت شدید او قاطع وو، له دوه مخي او نفاق نه ئې کرکه درلوده، په ټولو تحرکاتو کي ئې فعاله او خوځنده ونډه وه، د سردار داؤد د واکمنۍ په وخت کي زموږ یوه مهمه غونډه د ده په کور کي دائره شوه، دی هم د هغې تصفیې په ترځ کي ونیول شو او زندان ته ولاړ چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او د تره کي له کودتا نه وروسته د نورو ورڼو په څنګ کي په شهادت ورسېدو.

شهید خواجه محفوظ منصور:

د پلخمری اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، مصمم، صبور او د متین شخصیت خاوند وو، له کومې شېبې نه چي له اسلامي تحریك سره یو ځای شو او د مبارزې فیصله ئې وکړه بیا د شهادت تر ورځې په ډېر اخلاص او جدیت او سترېیا نه منونکې توګه په کار بوخت وو، د مسلحانه مبارزې مفکوره ئې ډېر ژر او له ځنډ او تردید نه پرته قبوله کړې او د دې نظریې له ډېرو جدي حامیانو څخه وو، د لومړنیو مجاهدینو لوی شمېر د ده په لاس روزل شوي، د نفاق او د وه مخي توب سخت دښمن وو، جبن او وېره ئې د نفاق نښه ګڼله، د قرآن د هر آیت په اورېدو سره به د ده له څېرې نه څرګندېده چي د زړه دړه ئې ورته پرانستله او د زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دماغ په تل کي ئې د اسی خوندي کړ چي په هیڅ صورت کي ترې هیر نشي.

د نظامي روزني په کورسونو کي د خپلو مجاهدینو لپاره نه یوازې یو تکړه نظامي روزونکی وو، بلکي یو غوره دیني لارښود هم وو. په **۱۳۵۴** کي د هغو عملیاتو قومنده د ده په لاس کي وه چي په پنجشیر کي ترسره شول، عملیات موفقانه وو، د پنجشیر ولسوالۍ د مجاهدینو په لاس فتحه شوه، خو له عملیاتو نه وروسته داسي خواشینوونکی حالت راولاړ شو چي د دې ستر قهرمان په ټپی کېدو او نیول کېدو منتج شوو، چي وروسته په اعدام محکوم او د سردار داؤد د جلادانو په لاس په شهادت ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تودو مناقشو بحثونه

له نوموړي "شب نامې" نه وروسته چي په پوهنتون او نورو علمي مؤسساتو کي د ځوانانو ترمنځ د کومو مناقشو لړۍ پیل شوې وه، پدې کي د کمونستانو هغه خبري چي موږ ئې ځوا ب ویلو ته اړ وو دا وې:

خدای نشته، په خدای ایمان د هغه وخت زیږنده ده چي انسانانو ته د طبیعي پېښو عوامل نه وو څرگند شوي، طوفان، باد، باران، زلزله او دې ته ورته طبیعي پېښې ئې نامرئی موجود ته منسوبولې، همدغه نامرئی موجود ته ئې د خدای نوم ورکړ.

موږ به هغوی ته وویل:

د دې عالم هرڅه د خدای په شته والي شهادت ورکوي، په خدای له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه پدې عالم کي نظم، ښایست او هدفمندي تفسیرولی شو. دلته موږ د "ربوبیت" او پالني آثار گورو چي د "رب" او "پالونکي" په شته والي شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي، گورو چي هرڅه له هیڅ نه پیل شي، ورو ورو وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتیاوو ته ئې ځواب ویل کېږي، د خپلي ودي او تکامل آخری پوړي ته ورسېږي، په هغه سره یوه خلاء ډکه شي، یو ضرورت رفع شي، د خپل مأموریت په پای کي د هغه زوال پیل شي، د ضعف او ناتوانئ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زموږ عقل د دې بهیر تر شا د یوه داسي پالونکي ذات، د قدرت لاس احساسوي چي د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

موږ د دې خور عالم په پراخی غېږ کي داسي شي نشو موندلی چي پیدا ایښت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسي شی نشو په گوته کولی چي ځای ئې خالي وي، هرڅه ښه پیدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پیدا شوي، په پیدا ایښت کي ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" څرگند آثار گورو.

موږ پدې عالم کي د "رحمت" او " پیرزوینې" څرگندي نښې گورو او د ښو تر شا د داسي ذات نامرئی لاسونه چي په پوره زړه سوي او خواخوږی د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکي په سر قدم نه وی ایښی چي د مور په تی کي ده ته داسي شیدې برابري شوې وي چي ټولو اړتیاوو ته ئې ځواب وایي، دا کار څوک کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تیاری نیول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتیاوي په پام کي نیولې او د ده له پیدا ایښت نه مخکي ئې د مهرباني مور په تی کي ورته تیاری کړې؟ چي کله انسان، حیوان او نبات باران ته اړ شي دا څوک دی چي د هغه په اراده باران ورېږي، چي کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوک دی چي لمر ئې ورته پیدا کړی چي د دوی مېشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کي د هري بیماری او د هر مکروب د مقابلې استعداد ایښی؟! موږ گورو چي د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هري خواته د سننو او ضوابطو د حاکمیت شاهد یو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، موږ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووایاست چي دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په څېر څرګنده شوې او هرڅه د ده په وړاندي خاضع او محکوم شوي؟!

همدا راز هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بی خالقه" مخلوق او "بی صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نشي قبلولی. د هر "رسم" په لیدو سره زموږ عقل فیصله کوي چي دا حتماً یو ماهر رسام لري، هر "تصوير" خپل مصور موږ ته را په یادوي . که تا ته څوك ووایي چي دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصوير" د "مصور" نه پرته په خپله ترکیب شوی، دا "کتاب" د لیکوال نه پرته لیکل شوی، ستا عقل حتماً پداسي خبرو تمسخر کوي، نه پوهیږو چي ستا "عقل" څنګه مني چي دا ټوله هستی، پدې کي بې شمېره ښکلي او ښایسته مخلوقات، په هري برخي کي ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خوري ننبی، له "علیم"، "قدیر" او "حکیم" خالق نه پرته پیدا شوي؟! په یوه "مصنوع" او "جوړ شوي" شي کي د "علم" او پوهی ننبی موږ دې ته هدایت کوي چي پیداکوونکی ئې پوه دی، د "دقیق" او "ظریف" انځورني ننبی موږ ته وایي: پیداکوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم موږ د دې توکي "پیداکوونکی" او "رسام" ندی لیدلی، فقط د ده په "پیدا کړي" شي کي مو د ده د لاس آثار لیدلي، زموږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په ګوته کوي. که مصنوع سترګور وي صانع به ئې حتماً بصیر او سترګور وي، په مخلوق کي د علم او پوهی صفت پدې شهادت ورکوي چي پیدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او علیم دی. بې سترګو طبیعت سترګور انسان نشي پیدا کولی، مړ طبیعت ژوندی موجود نشي پیدا کولی، کوڼ طبیعت غوږور مخلوق نشي پیدا کولی، د هیڅ انسان عقل دا خبره نشي منلی چي ړوند، کوڼ، مړ او بې عقله طبیعت دې داسي مخلوق پیدا کړی چي سترګي لري، غوږونه لري، ژوندی دی، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، د همدې طبیعت مهار په لاس کې نیسي او د خپلې خوښې مطابق په هغه کې تصرف کوي!!

۲- کمونستانو به ویل: څه چې په سترگو نه لیدل کېږي او د انسان حواس ئې نشي درک کولی، موږ ئې شته والی نه منو.

موږ د دوی په ځواب کې ویل:

د انسان "حواس" د "شته والي" لپاره معیار نشو منلی، زموږ حواس محدود دي، ډېر کم شیان درک کولی شي، د هستی ډېری برخې داسې دي چې زموږ حواس د هغوی له درك څخه عاجز دی. موږ په خپلو حواسو فقط په هغه صورت کې د مادې شته والی درك کولی شو چې د "جامد" او " مایع" په حالت کې وي، خو چې کله د "گاز" حالت غوره کړي او یا په انرژی بدله شي، موږ ئې له درك نه عاجز شو، د مادې هر توکی چې په خپلې شا او خوا کې د جذب کومه ساحه لري، موږ ته دا ساحه قابل درك نده. دا ټول حقایق له نښو او آثارو څخه درك کوو، د کمونستانو دا ادعا ډېره بې بنیاده او غیر منطقي ده چې د انسان محدود حواس د شته والي لپاره معیار گڼي.

۳ـ کمونستانو به ویل:

دین د ملتونو افیون دی چې د بډایانو له خوا د نیستمنو د غولولو لپاره جوړ شوی، دین محرومي طبقی ته وایي چې د شتمنیو د ویش په څرنگوالي به اعتراض نه کوي، بډای، خدای بډای کړی او نیستمن، خدای نیستمن کړی. که دنیا دې خرابه ده، له فقر او لوږې سره مخامخ ئی، پدې حالت شکر کوه، مه په حاکم نظام اعتراض کوه او مه د وسایلو د ویش څرنگوالي ته د انتقاد گوته نیسه او مه په اقتصادي او اجتماعي نظام کې د تبدیلي هڅه کوه، په تقدیر رضایت په کار دی او د الله په ویش قناعت.

موږ به ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دین په هکله ستاسو دا قضاوت ډېر ظالمانه او د واقعیت خلاف دی، هر دیني حرکت په ابتداء کي د مظلومانو د ژغورني لپاره د ظالمانو په خلاف پیل شوی، تاریخ شهادت ورکوي چي دین د "فرعون" او "نمرود" مقابله کړې، مستضعفانو د مستکبرینو له سلطې نه د نجات لپاره دین ته پناه وړې، راشئ د نړۍ د موجوده لویو ادیانو تاریخ ته لږ ځیر شئ، قرآن مطالعه کړئ، د تورات او انجیل هغه برخي وګورئ چي ندي تحریف شوې، نه به د ظالم په خلاف مظلوم ته د سکوت سپارښتنه وګوری، نه له ظالم سره د ملګرتیا توصیه، نه به د "قناعت" او "صبر" هغه تعبیر ومومي چي تاسو ئې وړاندي کوي او نه د "تقدیر" هغه ترجمه چي معنا ئې له "عمل" نه لاس اخیستل او د پېښو په وړاندي لاس تر زنې کښېناستل دي. قرآن خو خلکو ته وایي:

خدای د هیڅ قوم وضع نه بدلوي تر څو هغوی خپل حالت بدل نکړي.

إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيرُ مَا بِقَوْمٍ حَتى يُغَيرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ

قرآن لومړی له "طاغوت" نه د انکار غوښتنه کوي، بیا په الله د ایمان دعوا قبلوي، "طاغوت" هغه واکدار دي چي خلك خپلي بندګی ته اړکوي.

فَمَن يَكْفُرْ بِالطغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ استَمْسك بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لا انفِصامَ لَهَا وَ اللَّهُ سمِيعٌ عَلِيمٌ * البقرة:۲۵۶

نو څوك چي د طاغوت نه منونکی شي او په الله ایمان راوړي، پداسي کړۍ ئې منګولي لګولې چي شلېدل ئي نشته او خدای اورېدونکی پوه ذات دی.

دا تاسو چي دین د ملتونو افیون ګڼئ او ادعا کوئ چي دین د بې وزلو د تخدعی لپاره د بډایانو په ګټه جوړ شوی، کوم دین ته ګوته نیسئ؟ د دین په کوم اړخ استناد کوئ؟ کوم دین خپلو پلویانو ته ویلي چي په ظلم او بې عدالتي اعتراض مه کوئ، د آخرت په طمع په خپلي خرابی دنیا قناعت وکړئ؟! تا ته چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلي چي د دين له نظره "صبر" د "سكوت" او "سازش" هغه حالت دی چي د ظلم او بې عدالتي په وړاندي غوره كېږي؟ د قرآن له نظره خو "صبر" هغه "ثبات" او استقامت ته وايي چي د بې عدالتي او ظلم په خلاف د جهاد په سنگرونو كي بايد غوره شي، صبر يعنی دا چي د مبارزې په دوران كي مأيوسه نشو، بې حوصلې نشو، د ستومانۍ احساس ونكړو او مبارزه په نيمايي كي پرې نږدو.

دين خو موږ ته وايي: دنيا د آخرت مزرعه ده، ښه دنيا د سمسور آخرت ننبه ده، چا چي له حرامو لارو خپله دنيا سمسوره كړه، په آخرت كي ئې ځای دوزخ دی، جنت د هغه چا ځای دی چي په دنيا كي ئې له الله نه پرته بل چا ته سر ټيټ نكړ، طمع او وېره ئې يوازې له يوه خدای نه وه، عمل ئې صالح وو او روزی ئې له حلالي لاري ترلاسه كړې وه.

دين خو موږ ته وايي: انسانان د يوې كورنۍ غړي او د يوه بل ورونه دي، خدای ئې يو دی او مور پلار ئې يو، د دوی په رگونو كي د يوه نسل وينه جاري ده، نه به يو په بل د لويي احساس كوي او نه به يو د بل په وړاندي د حقارت احساس، چا چي ظلم ته سر ټيټ كړ، په حقارت راضی شو، د بل لويي ئې ومنله، له ذلت نه د نجات لپاره ئې كم له كمه دومره هم ونكړل چي د ظلم كورگی پرېږدي او داسي سيمي ته ولاړ شي چي هلته سرلوړی ژوند وكړي، د داسي كس ځای دوزخ دی، قرآن پدې هكله په واضحو الفاظو وايي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَئِكَةُ ظالِمِى أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُستَضعَفِينَ فِى الأَرْضِ قَالُوا أَ لَمْ تَكُنْ أَرْض اللَّهِ وَسِعَةً فَتهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئك مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ ساءَت مَصِيرا* النساء:۹۷

بی شكه هغه كسان چي ملائكي د دوی روح پداسي حال كي قبض كوي چي په ځان ئې ظلم كړی، ورته وايي: تاسو په څه حال كي وی؟ وايي: موږ مستضعف وو "ضعيف گڼل كېدو" ملائكي به په ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي ورته وايي: آيا د خدای ځمکه پراخه نه وه چي په هغې کي مو هجرت کړی وی؟! نو د دوی ځای جهنم دی څومره بد ګرځنځی.

دين خو خلکو ته وايي: انسان د ځمکي په سر د خدای خليفه او نائب دی، ځمکه د ده په وړاندي مسخر شوې او د ده په واك کي ورکړی شوې، دا د ده کار دی چي لدې ځمکي نه ځانته د جنت مقدمه جوړوي که د دوزخ پيلامه. د ځمکي ټول نعمات د ده لپاره پيدا کړی شوي، وېښ ئې ده ته سپارل شوی، که وېښ ئې عادلانه وو، نو دا نعمات د ټولو لپاره کفايت کوي، فقر د ده د ناعادلانه وېښ نتيجه ده، نه په بندګانو د الله د نه پيرزويني نتيجه.

د "قضاء" او "قدر" معنا دا نده چي انسان بې اختياره او بې ارادې مخلوق دی، چي نه د انتخاب اختيار لري او نه په خپل تقدير او برخليك کي د ده اراده او عزم څه اغيزه لري. دا د قضاء او قدر ډېر غلط او ناسم تعبير دی، "قدر" يعنی دا چي دلته د هر څه لپاره خاصه او تغيير نه منونکې اندازه ټاکل شوې او "قضاء" يعنی دا چي دلته هرڅه د ثابتو سننو او ضوابطو مطابق ترسره کېږي، دا هماغه خبره ده چي نن ئې ساينس کوي، انسان ته د همدغو سننو او مقدراتو په محدودې کي د انتخاب واك او اختيار ورکړی شوی، په سم انتخاب ئې سم نتائج مرتب کېږي او خراب انتخاب ئې خراب نتائج ورکوي، دا داسي وګڼې لکه چي د کوم ستر داسي باغ خاوند چي جګ جګ ديوالونه لري، د خاوند له اجازی پرته هيڅوك هغه ته نشي ننوتی، د راز راز ميوو وني لري، خپل کوم ګران دوست ته د باغ کلي ورکوي او ورته وايي: دې باغ ته لدې کلي نه په استفادې سره ننوتی او هر راز ميوې خوړی شي، لدې نه وروسته د دې باغ اختيار ستا په لاس کي دی، خو متوجه اوسه چي د دې باغ يوه لوري ته داسي وني دي چي ميوې ئې ستا لپاره مضري دي، که دا ميوه دي وخوړله تا ناروغه کوي او زما د نارضايتی باعث ګرځي. باغ ته له ننوتو وروسته چي نوموړی کس هرڅه کوي مسئوليت ئې د ده په خپله غاړه دی، هم مفيده ميوه خوړی شي او هم مضره، د انتخاب واك ورکړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، د خپل انتخاب نتائج به گالي، ښه انتخاب ئې ښه نتائج لري او بد انتخاب ئې بد. د ځمکي په سر د انسان خلافت او د قضاء او قدر په وړاندي د هغه محکومیت او ده ته د "اختیار" او "انتخاب" صلاحیت ورکولو معنا همداسي ده.

۴ـ کمونستانو به ویل: "ماده" تل وه او تل به وي، نه چا پیدا کړې او نه ئې څوك ختمولی شي.

موږ ورته ویل: د "مادې" په هلکه دا تصور د نولسمي پیړۍ زوړ او غیرواقعی تصور دی. اوس خوساینس نه اتم ته جزء لایتجزا وایي او نه ماده داسي هستی گڼي چي نه پیدا شوې او نه ختمېدونکې ده او نه ماده د کائناتو د ستري ماڼۍ لومړۍ خښته گڼي، بر عکس د "مادې" په هکله وایي چي هغه د هستی یو متحول او مؤقتی حالت دی، پیدا کېږي او ختمېږي، له انرژی جوړه شوې او په انرژی بدلېږي، کمونستانو به ویل: تجربی دا خبره ثابته کړې چي په کیمیاوي تعاملاتو کي نه څه خلق کېږي او نه له منځه ځي، بلکي شکل ئې له یوه حالت نه په بل بدلېږي، پدې خاطر دا خبره کولی شو چي ماده نه خلق شوې او نه له منځه ځي، تل وه او تل به وي!! خو دوی دې ته متوجه ندي چي د انساني علومو د دې پرېکړي اطلاق یوازې د انسان په "توان" او قدرت کېدی شي، یعنی انسان نشي کولی څه خلق کړي یا ئې له منځه یوسی، دې پرېکړې ته عمومیت ورکول نه معقوله خبره ده او نه علمي، نه ساینس دا خبره کړې او نه د انسان عقل دا خبره مني. همدا اوس اوس انسان ته دا خبره ثابته شوې چي په نویو کشف شویو کهکشانونو کي "انرژی" په "ذراتو" د بدلېدو په حالت کي ده او همدا ابتدائی ذری ورو ورو د مادې شکل غوره کوي او ستوری ترې جوړېږي.

علم نه یوازې دا خبره ثابته کړې چي "ماده" "خلق" شوې، مخکي نه وه، په یوې خاصي مرحلې کي پیدا شوې، بلکي د مادې تل پاتې تصور هم تکذیبوي، علم د لاوازیه هغه نظریه تردید کړې چي ویل ئی: "د کتلې مجموعي مقدار ثابت دی، نه کمېږي نه زیاتیږي" دا یوه زړه بې بنیاده نظریه وه چي ډېر د مخه تکذیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې، انشتين دا خبره ثابته کړه چې که ماده د نور د سرعت په اندازه حرکت وکړي په انرژی تبديلېږي او کتله ئې لايتناهي کېږي. د ده دا نظريه د فزيك په لاندې منل شوي فورمول کې توضيح شوې:

$$E=MC^2 \qquad M= M_O / \sqrt{1-(V/C)^2}$$

په لومړي فورمول کې E د انرژي لپاره، M د کتلې لپاره او C د نور د سرعت لپاره او په دوهم فورمول کې M_0 د لومړۍ کتلې لپاره، V د جسم د سرعت لپاره، C د نور د سرعت لپاره او M د وروستۍ کتلې لپاره راوړل شوی.

دا فورمولونه ثابتوي چې که د مادې سرعت يوه معين مقدار ته ورسېږي په انرژی بدیلېږي او کتله ئې لايتناهی کېږي، د انسان عقل همدا حکم کوي چې که ماده متکاثفه انرژی وي او له انرژی نه جوړه شوې وي، لابد به د تجزيی په صورت کې بېرته په انرژی بدلېږي، ماده په انرژی له بدلېدو وروسته خپل مادي ظواهر له لاسه ورکوي، لدې وروسته نه کتله لري، نه حجم او نه وزن، نه د مکان په درلودو مقيد ده او نه د "زمان" په مراعات، له ټولو مادي محدوديتونو نه ووځي.

ساينس د شلمې پيړۍ تر نيمايي پورې د مادې په هکله ويل چې هغه د انرژی متکاثف حالت دی، ماده له الکترون، پروتون او نيوترون نه جوړه شوې، خو وروسته ورته معلومه شوه چې اتم له الکترون، پروتون او نيوترون نه علاوه ګڼ شمېر نور اجزاء لري، د اتم د مزيد تجزيی په بهير کې هغه ځای ته رسېدلی چې د "مقناطيسی ميدان" او "ساحی" نوم ورکوي، داسې څه چې نه "حجم" لري، نه "وزن"، نه "کتله" او نه د "مکان" او "زمان" تابع.

ماده په خپل هر شکل کې د اجزاوو له ترکيب نه جوړه شوې او عقل وايي: هر مرکب بايد د پيدا ايښت يوه معينه نېټه ولري او حتماً به د ختمېدو او بېرته تجزيی ثابته نېټه ورته انتظار کوي، د يوه "مرکب" په هکله دا خبره کول چې تل وو او تل به وي، د عقل خلاف او غير علمي خبره ده.

که د انسان علم دې نتيجی ته ورسېږي چې وايي: انسان نه څه پيدا کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه ئې نابودولی شي. دا هماغه خبره ده چي قرآن ئې کوي او وايي:

أَمَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

هغه څوك دی چي پيدا ايښت ئې پيل کړی او بيائی اعاده کوي.

خو د انساني علم دې پرېکړې ته عموميت ورکول او دا ادعا کول چي: که انسان نشي کولی څه پيدا کړي يا ئې له منځه يوسی، نو موجود شيان نه پيدا شوي او نه له منځه تلونکی دي، يوازې شکل ئې بدلېږي رابدلېږي، دا يوه نامعقوله ادعا ده، د واقعيت خلاف او يوه محدود او مشروط اصل ته عموميت ورکول.

۵. کمونستانو به ويل: ژوندون د مادې د طبيعي تکامل نتيجه ده.

موږ ورته ويل:

ستاسو دا ادعا "علم" نه مني، د ژوند په هکله د علم وروستۍ پرېکړه د دې ادعا خلاف ده، علم وايي: هر ژوندی شي له بل ژوندي شي نه پيدا کېږي. د بيولوژی مشهور عالم پاستور دا خبره ثابته کړه چي ژوندی له ژوندي پيدا کېږي، مړه توکي په خپله په ژونديو توکو نه بدلېږي، بلکي ژوندی توکی له ژوندۍ نطفې را پيدا کېږي او ژوندي شيان له مړو توکو نه خپله نطفه جوړوي. د پاستور د تجربی له مخي د هر ژوندي شي د پيدا کېدو لپاره ژوندۍ غېږ پکار ده. هغه د خپلي خبري د ثبوت لپاره د (S) په څېر يو ټيوب غوره کړ، په منځ کي ئې تعقيم شوې غوښه کښېښودېده، د ټيوب دواړه خولې ئې داسي بندي کړې چي د ژوندي شيانو تېرېدل ترې ممکن نه وو، خو هوا ترې تېرېدی شوه، د ټيوب داخلي جدار ئې په داسي سريښناکي مادې غوړ کړ چي د هوا د تېرېدو په دوران کي هر ژوندی توکی جذب کړي او غوښې ته د رسېدو مخه ئې ونيسي، پدې ترتيب هغه د ټيوب داخلي فضاء داسي جوړه کړه چي د ژوندون لپاره مساعده وه، که مړه توکي په خپله په ژونديو بدلېدلی؛ نو د پاستور په ټيوب کي به حتماً له هغي غوښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندی موجود جوړ شوی وو خو دا ثبوت تر اوسه د پاستور په لابراتوار کي پاتې دی، خو هغه غوښه په ژوندي موجود نده تبديله شوې. د پاستور لدې مهمې تجربې سره ټولو بيولوژی پوهانو توافق وکړ او د ده خبره ئې د يوه قاطع علمي اصل په حيث قبوله کړه، تر ننه د پاستور همدا تجربه عملي کاروړنه لري او د خوراکي موادو ساتنه د همدې علمي اصل له مخي تر سره کېږي، غوښه، شيدې او نور خوراکي مواد هومره واېشوي چي ژوندی نطفې پکي ختمي کړي، بيا ئې پداسي ظروفو کي ځای په ځای کړي چي ژوندي موجودات ورننوتی نشي، پدې عمليی سره د خوراکي موادو د د ورستېدو مخه نيسي، دې عمليې ته پاستوريزه وايي، د پاستوريزی د عمليې بنسټ پدې مفکورې ولاړ دی چي ژوند له ژوند نه را پيدا کېږي.

همدا راز موږ هغوی ته ويل: که ژوندون د مادې د تدريجي تکامل نتيجه ومنو له څو سترو اشکالاتو سره مخامخ کيږو:

دا مفکوره موږ دې ته اړکوي چي له يوې خوا د مادې د پيدايښت په يوې ثابتي نيټې باور وکړو او له بلي خوا د مادې ابتدايي سکون ومنو!! دا ځکه چي د مادې مايل گراف حتماً د زمانې له افقی‌گراف سره د تقاطع يوه نقطه په گوته کوي چي د مادې د پيدايښت او د حرکت د پيل نقطه ده، گراف بايد په لاندې شکل وي:

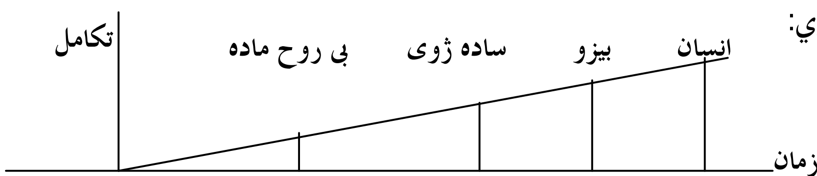

که موږ د اوسنی زمانې له انسان نه شروع وکړو او ورو ورو مخکي زمانې ته په شا ولاړ شو او وگورو چي د ماترياليستی فلسفی له مخي بايد په انسان کوم مراحل تېر شوي وي، پدې سفرکي بايد هر څو مليونه کاله د مخه، انسان په داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بڼه کي وگورو چي اوسنی شکل ئې د زمانې د تېرېدو په تناسب تر هغه شکل نه مخکي تللی او متکامل دی، یعنی د ده تکامل د زمانې په فکتور پوري تړلی دی، هر څومره چي زیات وخت وراندي تېرېږي زیات تکامل کوي، د غیرمتکامل او بسیط حالت یوازنۍ وجه ئې دا ده چي د متکامل حالت په نسبت کم وخت وراندي تېر شوی، پدې سفرکي خامخا باید داسي پړاو ته ورسیږو چي ماده ساکنه ده او "صفر" زمانه وراندي تېره شوې، خو کمونستان نه د مادې "سکون" مني او نه ئې د پیدایښت نیتېه، خو لدې نه عاجز دی چي د تدریجی تکامل نظریه څنگه د مادې د دائمي حرکت او په لایتناهی کي د مادې د پیدایښت له غلط تصور سره تلفیق کړي.

۲ـ کمونستانو به ویل: د "مادې تکامل" د اضدادو تر منځ د دائمي نزاع نتیجه ده، د مادې هر توکي په خپل زړه کي دوې برخي لري، یوه د بل ضد، "تز" او "انتی تز" چي په مسلسل او انقطاع نه منونکې توگه په خپلو کي په دائمي نزاع بوخت دي، همدا دائمي نزاع ماده د تکامل په لوري خوځوي.

موږ ورته ویل: د مادې په هکله ستاسو دا تصور هم د نورو غلطو تصوراتو په څېر بې بنیاده او غیر علمي دی، عالم د اضدادو مجموعه نه؛ بلکي د ازواجو مجموعه ده، یوه برخه ئې د بلې برخي ضد نه بلکي مکمّله ده، هر ترکیب د ازواجو له یووالي څخه جوړېږي او د ازواجو د گډ کار په ترڅ کي وده کوي، د عالم هر لوري ته چي سترگي واړوئ او د هر "تکامل" لاملونه چي ولټوئ، حتماً به دې نتیجې ته ورسېږئ چي د مادې هر توکی له داسي برخو جوړ شوی چي یو د بل زوج او یو د بل مکمل دي، همدا ازواج یوه بل ته لاس ورکوي او د مادې د تکامل موجبات برابروي.

په حیواناتو او نباتاتو کي گورو چي زوج زوج پیدا شوي، نر او ښځه لري، یو د بل مکمل، همدا ازواج د یوه بل د دفع کولو او نفی کولو په ځای یو بل جذبوي، یوه بل ته لاس ورکوي، د دوی د یووالي په نتیجه کي نوی، ځوان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

متکامل موجود پیدا کېږي او د زړو ځای نیسي، د دوی په هکله د "اضدادو" فلسفه اصلاً صدق نکوي او د واقعیت کاملاً خلاف او د "تکامل" د لاملونو له توضیح نه عاجز ده.

همدا راز په عناصرو کي ګورو چي یو په خپل آخری مدارکي داسي اضافی شیان لري چي له بل سره ئې شریکولی شي او بل په آخری مدارکي داسیخلا لري چي د ډکولو لپاره ئې د بل مرستي ته اړ دی، همدا دواړه د یوه بل زوج شي، یو بل جذب کړي، آخری مدار سره شریك کړي، د دې عملیی په نتیجه کي نوی ترکیب جوړ شي، موږ د عناصرو په دنیا کي هم د اضدادو په ځای ازواج ګورو او په څرګند طور ګورو چي تکامل د زوجینو د یوځای کېدو او دوستانه تعامل په نتیجه کي ترسره کېږي، کوم عناصر چي د یوه بل زوج نه وي نه په خپلو منځونوکي تعامل کولی شي او نه د نوي توکي په څېر څرګندېدی شي او نه د تکامل مقدمه کېدی شي.

۷ـ کمونستانو به ویل: "انسان" د مادې د طبیعي تکامل نتیجه ده، د ده تکامل او د انسان په څېر راڅرګندېدل ئې له "یوه سلولي" حیوان نه پیل شوی، بېلا بېلي مرحلې ئې پلي کړې، کله د یوه حیوان په څېر او کله د بل حیوان په څېر، له موجوده حالت نه مخکي د بیزو په بڼه او په پای کي د "کامل انسان" په شکل کي راڅرګند شوی.

موږ ورته ویل: د انسان د پیدایښت په هکله دا نظریه نه علمي بنیاد لري او نه هغو ګڼ شمېر سؤالونو ته ځواب ویلی شي چي ورسره مخامخ ده، سؤالونه دا دي:

• باید د مادې له ساده توکي نه تر انسان پوري ټول نباتات او حیوانات په یوه ثابت مسیر کي یو په بل پسې د تدریجی تکامل په حال کي وی او له معمولي او بسیط تفاوت سره، باید ټول د انسان په بڼه کي د بدلېدو په لوري خوځېدې!!

• دا نظریه د ژوندیو موجوداتو د بې شمېره تنوع له توضیح نه عاجزه ده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنوع معنا دا ده چي هر صنف له ځانګړې او مستقلي نقطې پيل شوی او وده او تکامل ئې په خپل ځانګړی مسير کي دي.

• د ژونديو موجوداتو او جامدي مړي مادې ترمنځ هومره ژور او عميق تفاوت ګورو چي د يوه "فوق مادي" ذات له تصرف نه پرته په ژوندي موجود د هغې بدلېدل د انسان عقل نشي منلی، ژوندي موجودات؛ احساس، شعور، عقل، علم، ابتکار، انتخاب، مينه، دښمني، خندا، ژړا او ګڼ شمېر نور داسي صفات لري چي بايد له "فوق مادي" مرجع نه ئې ترلاسه کړي وي. دغو صفاتو ته مادي مبنا نشو پيدا کولی، ناچار بايد دا ومنو چي په ژوو کي نوموړي صفات له بهر نه تعبيه شوي او د دوی پيدا کوونکي ذات د دوی په خټه کي دا صفات ايښی او په همدغو صفاتو د متصف کېدو لپاره ئې هغوی ته خاص جوړښت ورکړی، د انسان پيدايښت او د ده خاص صفات داسي وګڼې لکه يو مجهز کمپيوټر چي ټولي برخي ئې مکملي او فعالي وي، په هغه کي د جمع، ضرب، تقسيم، د غړ ضبطول، د ليکنو اساسي ساتنه او د ګڼ شمېر نورو عمليو خاص پروګرامونه تعبيه شوي، دا کمپيوټر هغه عمليه ترسره کولي شي چي مربوطه پروګرام او SOFT WARE ئې په حافظه کي نصب شوی وي، که نه نو د نوموړې عمليې له اجراء نه عاجز پاتې کېږي. د انسان په کروموزم کي ۳۰۰۰۰ ژنه دي، هر ژن د يوه WARE SOFTحيثيت لري، چي هر يو ئې د انسان د يوه خاص صفت او کړني اصلي لامل دی. موږ ته وواياست چي دا ژنونه، چي هر يو ئې د خاص صفت حامل دی او انسان ته خاص خصوصيت ورکوي او د انسان د خاصو کړو وړو لامل دی، چا په انسان کي ايښی؟

۸ـ کمونستانو به ويل: مرګ د ژوندون پای دی، له مرګ نه وروسته بل ژوندون نشته، نه قيامت شته او نه حساب او کتاب او نه جنت او دوزخ.

موږ ورته ويل: تاسو د بيا ژوندون د نفی کولو لپاره څو خبري کولی شي:

يوه دا ده چي انسان ومری، هډوکي ئې وراسته شي او په خاورو بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه به بېرته را ژوندی کېږي؟

زموږ ځواب دا دی: هماغسی به راژوندی کېږي لکه چي په ابتداء کي له خاورو را پیدا کړی شو، مجدد پیدایښت تر لومړی پیدایښت آسانه دی، هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چي د هر ژمي په پای او د پسرلي په راتلو سره د ځمکي تر قشر لاندې توکي راژوندي شي. هغه ذات چي انسان ئې د لومړی ځل لپاره را پیدا کړي بیا به ئې را پیدا کوي.

• دوهم دا چي: له بیا ژوندون نه وروسته حساب او کتاب، مکافات او مجازات نه منو او د دې لپاره عقلي دلایل نلرو.

• په دې ارتباط زموږ ځواب دا دی: که انسان د هري پېښي او صحنې په اړه خامخا قضاوت کوي، یوې ته په بلي ترجیح ورکوي، یوه تائیدوي، بله تردیدوي، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کې ګوري، یوه ته ښه او بل ته بد وایي، دوه کسان د جګړي په حالت کي ګوري، یو ظالم او بل مظلوم، د یوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوي، غواړي دهغه مرسته وکړي، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوي، غواړي د هغه مخنیوی وکړي، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستي ته راوړاندي کېږي او د ظالم مقابله کوي، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوي. موږ ته ووایاست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ایښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکیك او تمییز فهم ئې له کومه کړی؟ ته څنګه دا مني چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پیدا کوونکي ذات دی پدې صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پیداکوونکی او خالق باید په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وي.

• متأسفانه تاسو د مکافات او مجازات هغي سلسلې ته پاملرنه نلري چي همدا اوس اوس په پوره قوت سره د انسان په انفرادي او ټولنیز ژوند حاکمه ده، نه دې ته اهمیت ورکوي چي اکثر مجرمان د خپل جرم جزا ګوري، چي بد ګرځي بد

(c) ketabton.com: The Digital Library

به پرځي، په خپل شخصي ژوند کي د هر انحراف او له خپلو طبيعي حدودو نه د هر تېري بد عواقب ګالي. او نه دې ته توجه لري چي يو په بل پسې د ظالمو واکدارانو د اقتدار مانۍ نسکورېږي، د استبدادي نظامونو جرړی قطع کېږي، مستکبرين له منځه ځي، ځای ئې مستضعفينو ته تخليه کېږي، که پدې عالم کي د مکافات او مجازات سلسله حاکم نه وی نو ظالم واکداران به تل په واك کي پاتې کېدل او مظلومان به تل د محروميت اوضعف ګاللو ته اړ ول، نه به د دوی مرسته کېده او نه به له هاغه بل نه غچ اخيستل کېدو، د مکافات او مجازات همدا سلسله به په قيامت کي تکميل شي، هغه نقيصه به رفع شي چي انسان ته د نسبی اختيار او واك ورکولو په وجه د ده فوری او مکمل مجازات او مکافات ځنډول شوي، فوری جزا د انسان اختيار سلبوي، ده ته د اختيار او واك ورکولو غوښتنه دا وه چي کامل مکافات او مجازات ئې د څه مودې لپاره وځنډول شي.

۹ـ کمونستانو به په انساني ټولني کي د بې عدالتی او ظالم او مظلوم په شته والي د خپلي الحادي عقيدې لپاره د دليل په توګه استدلال کاوو او ويل به ئی: خدای څنګه پدې "بی عدالتي" راضی کېږي، د دې بې عدالتي له شته والي سره سره څنګه د "عادل خدای" په شته والي باور وکړو؟

موږ د دوی په ځواب کي ويل: په انساني ټولني کي بې عدالتي او ظلم د انسان د غلطو تصرفاتو نتيجه ده، د دې اعتراض په خپله انسان ته راجع دی چي له خپل "اختيار" او "واك" نه غلطه استفاده کوي، نه هغه ذات ته چي انسان ئې بااختياره پيدا کړی، که انسان په نورو ظلم کوي، د نورو په حقوقو تېری کوي، يوه ډله په بلي ډلي د خپلي خوښي داسي نظام تحميلوي چي هغه له خپل حق نه محروم کړی او ده ته امتيازات ورکړي او که محرومان او مظلومان ظلم ته غاړه ږدي، د بل لوبي مني، په خپل حق د بل د تېري په وړاندي عکس العمل نه ښيي، مسئوليت ئې انسان ته متوجه دی، نه خدای ته چي انسانان ئې برابر پيدا کړي، هرڅه ئې د ټولو لپاره پيداکړي، په عدالت امر کوي او ظلم حرام ګڼي او خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندگانو ته وايي: مه په بل لويي کوي او مه د بل لويي مني، مه ظلم کوي او مه مظلوميت مني، ټول ورونه ياست، له يوه نژاد نه، له برابرو حقوقو سره.

د انسان امتياز په نورو مخلوقاتو پدې سره دی چې هغه "خپلواک" پيدا شوی، له دوو لارو نه يوه غوره کولی شي، په څو شيانو کي يو انتخابولی شي، ابتکار لري، د انتخاب او غوره کولو توان لري، که له هغه نه دا امتياز سلب شي، بيا ئې نه ښه کار د ستايلو دی او نه بد کار د غندلو، نه د ښه کار په کولو سره د مکافات مستحق دی او نه د بدکار په مقابل کي د مجازات وړ، په هر کار کي ئې هغه چا ته گوته نيول کېږي چې دی ئې هغه کار ته اړکړی. ترافيك په هر تصادم کي ډريور مجازات کوي نه موټر، دا ځکه چې ډريور د واك خاوند دی او موټر محکوم او مجبوره وسيله. په انساني ټولني کي د بې عدالتي اعتراض يوازې په هغه صورت بل چا ته راجع کېدی شوی چې انسان د موټر په شان محکوم او مجبور وی او مهار ئې د بل په لاس کې.

عادل خدای نه يوازې په بې عدالتي او ظلم ندی راضی؛ بلکي هم ظلم حرام گڼي او هم ظلم ته تسليمېدل. د مظلومانو د ژغورني لپاره ئې پيامبران رالېږلي، له ظلم نه د نجات لاري ئې هغوی ته ښودلې، دوی ئې د ظلم د ختمولو او د عدالت د تأمين لپاره په جهاد مکلف کړی، که دوی د ظلم په خلاف ملا وتړی او د عدالت د تأمين لپاره د جهاد لاره غوره کړې، خامخا د دوی مرسته کوي او خپل تائيد او نصرت پدوی پيرزو کوي، د الله سنت همدا دی او د عدالت تقاضا همدا او د انسان د "واك" او "اختيار" غوښتنه همدا، که خدای له انسان نه د گناه کولو واك سلب کړی، لده نه هغه "اختيار" ببرته واخلي چې له همغه نه په استفادې سره د بل په حق تېری کولی شي، پدې صورت کي انسان له نورو مخلوقاتو نه خپل اصلي امتياز له لاسه ورکړی او په مجبور مخلوق بدل شوی، بيا نه د ده "ښه" ارزښت لري او نه ئې "بد" د تقبيح او غندلو وړ دی.

۱۰ـ کمونستانو به ويل: انسان هرڅه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نامرئی ذات شته والی نه محسوسوي چي د انسان په "ارادې" اغیزه وکړي او د ده د عمل مخه ونیسي، ځینو به په ډېره بې باکۍ ویل: که خدای وي نو زما دا غزېدلی لاس دي راغونډ کړي!

موږ د دوی په ځواب کي ویل: ستاسو دا خبره د مخکنۍ خبري خلاف ده، د یوې قضیې په اړه دوه متناقضی خبري کوي، که انسان هر څه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي نو د ده د فردي او اجتماعي حالت مسئولیت په خپله د ده په غاړه دی، د "ظلم" عامل دی دی، د بې عدالتي موجبات ده برابر کړي او اعتراض ئې ده ته متوجه دی.

که څه هم دا خبره چي انسان هر کار په خپله "خوښه" او "اراده" کوي په اصل کي سمه خبره ده خو نه پدې بڼه کي چي کمونستان ئې وړاندي کوي، پدې خبري هغه نتیجه مرتب کول چي دوی ئې ادعا کوي، د حیرت وړ مغالطه ده. انسان نه کامل "واکمن" دی او نه مطلق "محکوم"، د اختیار خاوند دی خو محدود اختیار، انتخاب کولی شي؛ خو له څو ممکنو کارونو نه یو. د ده دا محدودیت ثابتوي چي د بل د ارادې په وړاندي محکوم دی. قرآن دا حقیقت په څومره دقیق انداز بیانوي او وایي:

> فلو لا ان کنتم غیر مدینین ترجعونها ان کنتم صادقین.
>
> که تاسو (د خدای د ارادې په وړاندي "محکوم" نه یاست خپله روح مو هغه وخت" بېرته وګرځوی "چی ستاسو ستوني ته راورسېږي" که صادق یاست.

ستا مرګ پدې شهادت ورکوي چي ته د یوه داسي ذات د ارادې په وړاندي محکوم ئې چي په تا او پدې ټولي هستۍ د ده حکم نافذ دی، ته نه غواړې زوړ شي، استعدادونه دي ضعیف شي، توانمندي دي کمه شي، په مرض اخته شي او په مرګ محکوم شي، خو دا ټول ستا د خوښي خلاف ترسره کېږي. دنیا ته ستا د راتلو او تلو نیټه بل ټاکلې، ستا وده او زوال د بل په اراده ترسره کېږي، نه د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ مخنیوی کولی شي او نه ئې نیته ځنډولی شي.

دا سمه ده چي تا ته د خپل لاس د غزولو او غونډولو توان درکړی شوی او د دې اختیار ستا په لاس کي دی، خو که د همدې لاس د غزولو او غونډولو د کنترول هغه مرکز صدمه وگوري چي ستا په مغز کي تعبیه شوی او سویچ ئې ستا د ارادې تر گوتي لاندې ده، بیا نه خپل لاس غزولی شې او نه ئې غونډولی، ته بې تنفسه ژوند نشې کولی، ناچار به سا باسې چي ژوندی پاتې شې، د ژوندي پاتې کېدو لپاره به ناچار هماغه څه کوې چي ستا خالق او پیداکوونکي ذات مقرر کړي.

۱۱ـ کمونستان پدې باور وو چي انسان خپل افکار او عقاید له خپل محیط نه اخلي، دا د تولید وسایل دي چي د انسان د اجتماعي نظام څرنگوالی تعینوي، اقتصاد بنسټ دی او اجتماعي نظام، سیاست او فرهنگ د هغه زیږنده او پدې بنسټ ولاړ دیوالونه، اقتصاد "زیر بنا" ده او نور هرڅه "روبنا"، د ټولني هر څه له "اقتصاد" نه رنگ اخلي، د انسان د ټولو کړو وړو محرك اقتصاد دی، دوستی او دښمني ئې اقتصادي انگیزه لري، ښه او بد عمل ئې له اقتصادي تمایلاتو نه راولاړېږي. د تولید د وسایلو د تدریجی تکامل په وجه د انسان اجتماعي نظام هم په تدریج سره له یوه حالت نه بل ته ارتقاء کړې. دوی تاریخ په لاندې پنځو مرحلو وېشي:

۱ـ لومړنۍ ټولنه "کمون اولیه " پدېمرحلې کي د تولید له وسایلو نه په گډه استفاده کېده، نه فردي ملکیت وو او نه د یوه انسان په لاس د بل استثمار.

۲ـ مریيتوب "بردگی": د لومړۍ مرحلې برابري او مساوات او د یوه انسان په لاس د بل نه استثمار له منځه ولاړ، فردي ملکیت رامنځته شو، شتمنو نیستمن، زورورو کمزوری په اسارت ونیول، مریيتوب پیل شو. مریی د تولید وسیله گڼل کېدو او بازار ته د خرڅلاو لپاره عرضه کېدو.

۳ـ فیوډالیزم "د پراخو ځمکو د خاوندانو نظام": پدې مرحله کي کرهڼه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید مهمه او اساسي وسیله وه. د پراخو ځمکو خاوندان راڅرګند شول، مریې په بزګر بدل شو، یعنی د کر په ځمکې پوري تړلی مریې.

۴ـ کپټلیزم " پانګه وال نظام": د تاریخ پدې پړاو کې د تولید د مخکنیو وسایلو ځای ماشین ونیو، فابریکې رامنځته شوې، فیوډال د فابریکې په خاوند بدل شو او بزګر په کارګر، فابریکو کارګران راغونډ کړل، د ګډې مبارزې شرایط ئې ورته برابر کړل، کارګری اتحادیې جوړې شوې او د کارګرانو مبارزه پیل او جدي بڼه ئې غوره کړه.

۵ـ کمونیزم: بورژوازی د کارګرانو "پرولتاریا" په لاس نسکورېږي، فابریکې، ځمکې او د تولید ټول وسایل د کارګرانو په لاس کې پرېوزی، د بډایانو سلطه پای ته رسېږي، قدرت د کارګرانو لاس ته ورځي، کارګری ټولنه جوړېږي، د فردي ملکیت په ځای ټولنیز ملکیت رامنځته کېږي، د ټولني هرڅه د ټولو په ګډ ملکیت بدلېږي، هماغه د انساني تاریخ لومړنۍ مرحله "کمون اولیه" په خپلې مترقي او متکاملې بڼې کې بیا تکرارېږي، دولت او دولت ته ضرورت ورو ورو له منځه ځي او بې دولته ټولنه جوړېږي، همدا د انسان د ټولو ستونزو د حل یوازنۍ لاره ده. کمونستانو به ویل: دا تاریخیمرحلې او یوه په بل پسې د هغوی راتګ د تاریخ حکم او غوښتنه ده، خامخا به راځي، هیڅ څوك ئې مخه نشي نیولی، هیڅوك ئې مخې ته نشي و درېدی، دا د تاریخ جبر دی....!!

مورږ د دوی په ځواب کې ویل:

د انسان د ځینو خاصو کړو وړو انګیزه اقتصادي وي، نه د ټولو، د ده د ټولو فعالیتونو د لاملونو په هکله ستاسو نظریه غیر واقعی او بې بنیاده ده. هیڅ عاقل انسان له هغې سره توافق نشي کولی، ډېر فعالیتونه داسي دي چې نه یوازې اقتصادي انګیزه نلري بلکې انسان د هغه لپاره خپل اقتصادي تمایل ترپښو لاندې کوي او له خپلو مادي امتیازاتو نه لاس اخلي. که یو مبارز انسان د عدالت لپاره ملا تړی، د جهاد لار غوره کوي، زندان ته ځي، هجرت ته اړکېږي، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأموریت نه محروم کېدل مني، له خپلي شتمنۍ، اجتماعي اعتبار، سوکالي او آرامي نه لاس اخیستو ته چمتو کېږي، له مظلومانو او محرومانو نه د دفاع په لارکي شهادت ته تیارېږي، په هغه وخت کي چي گوري د دار کړۍ ئې په غاړه کي لوېږي، په خپل دریغ ټینگارکوي، نه له مبارزې لاس اخیستو ته چمتو کېږي او نه د دښمن په وړاندي سر ټیټولو ته، ستاسو دا فلسفه د دغه شان کارونو له توجیه نه عاجزه ده. د انسان دا راز اقدامات ستاسو په نظریې د بطلان خط کاږي، که یو انسان د یوه بې وزلي همنوع په لیدوسره په خپل زړه کي ترحم او عاطفه احساسوي، تحریك کېږي، له هغه سره مرستي ته راوړاندي کېږي، د هغه لاس نیوی کوي، د مظلوم په څنگ کي ودرېږي، له خپل اولاد سره مینه کوي، د دوی لپاره خولې تویوي، خطر قبلوي، که مور د خپل اولاد په نسبت زړه سوي لري، د ده د روزني او ساتني په کار کي بې خوبی گالي، هر زحمت په ورین تندي زغمي، د هر خطر مقابلې ته چمتو کېږي، که یو کس د شهرت لپاره د مرگ تر پولې مخکي درومي، په اسرارو د پوهېدو لپاره سختی ستونزې گالي، ... دې ته ورته د بې شمېره نورو اقداماتو له توجیه نه ستاسو فلسفه کاملاً ناتوانه او عاجزه ده.

همدا راز ستاسو دا ادعا د منلو نده چي انسان خپل افکار او عقاید له محیط نه اخلي، که داسي وی، نو هغو کسانو به حتماً ورته عقاید او افکار درلودل چي په ورته محیط کي ژوند کوي، باید د یوې کورنۍ د غړو ترمنځ هیڅ فکری اختلاف نه وی. د یوې ټولني د ټولو غړو افکار باید یوه بل ته ورته وی. باید د جوزیف استالین، د کمونستانو د ستر مشر او د ده د لور ترمنځ هومره ژور اختلافات نه وی پیدا شوي چي له روسیې وتښتی او امریکا، د روسیې ستر دښمن ته پناه یوسی او هلته په یوه مطبوعاتی کنفرانس کي خپل پلار متهم کړي او هغه ته د قاتل او جاني خطاب وکړي؟!

مورِ عملاً گورو چي د تولید وسایل نه فقط د انسان د افکارو او عقایدو زیربنا نده، بلکي په خپله د انسان د افکارو زیرېنده ده، دا انسان دی چي د تولید

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسایل جوړوي، په هغوی کي تبدیلي راولي، وده ورکوي، تر مخکي حالت نه غوره والی ورکوي، نن د یوه کس کار تر سره کولی شي، سبا ئې داسي جوړ کړی چي د دووکسانو کار وکړي او بله ورځ د څلورو، لسو او شلو... انسان ابتکار لري، پټ اسرار کشفوي، نوي نوي وسایل اختراع کوي، د انسان همدا استعداد د تولید د وسایلو او د ټولني د اقتصادي وضعي د بنیرازه کېدو اصلي عامل دی، په انسان کي د "ابتکار" او "اختراع" استعداد ته نه یوازې دا چي ستاسو ناکاره فلسفی اعتناء نده کړې بلکه هغه ئې نفی کړې.

په دې کي شك نشته چي انسان له خپل محیط نه متأثره کېږي، په عقیدې، فکر، اخلاق، دود دستور او اجتماعي نظام ئې محیط اثر کوي، خو دې خبري ته هومره عمومیت ورکول چي له انسان نه د یوه مجبور او محکوم توکي څېره انځور کړي، داسي چي خپل هر څه له محیط نه اخلي، جهت ئې محیط ټاکي، افکار او اخلاق ئې د محیط زیږنده ده، نه "ابتکار" لري، نه "اختراع" کولی شي او نه د محیط د غوښتنو خلاف قدم اوچتولی شي، دا غلطه انگیرنه ده او د انسان د عملي ژوند له واقعیتونو سره ټکر کوي. که داسي وی نو ټولو انساني ټولنو به یو شانته اجتماعي نظام درلود، ټولو به یو شانته وده کوله، د تولید وسایل به ئې ورته وو او اجتماعي نظامونه به ئې د یوه بل شبیه . ستاسو فلسفی تحلیل دې سؤال ته له قانع کوونکي ځواب نه عاجز دی چي ولې د دې او هغي ټولني تر منځ د تولید د وسایلو مستوی فرق کوي، دا وروسته پاتې دی او هغه مخکي تللی او ولې د دې ټولني اجتماعي نظام له هغي بلي نه فرق لري؟! د انسان له "ابتکار" نه پرته بل کوم عنصر دی چي دا "تفاوت" توجیه کړی شي؟! مخصوصاً چي تاسو په "تاریخیجبر" باور لري او هغه داسي ځواکمن بهیر گڼي چي هیڅوك د هغه مخي ته نشي ودرېدلی او هیڅوك دا حتمي بهیر نشي بدلولی.

د کمونستانو په "تاریخي دورو" او "تاریخي جبر" لاندې اعتراضات لرو:

- دوی په تاریخي پېښو کي یوازې د تولید د وسایلو اغیزه څېړلی او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې يوازنی مؤثر عامل ګڼلی، ټول نور عوامل ئې له نظره غورځولي. څوك چې په تاريخي پېښو کې د بېل، لور، ترکتور او ماشين اغيزی ته ګوته نيسي خو د انسان ابتکار، د مټو زور، د قلم، توری او ژبې تأثير له پامه غورځوي، لويه مغالطه کوي، ما ته وواياست چې د تاريخ په جوړولو کې د لور زيات ونډه ده که د توری، بېل زيات تأثير لري که نيزه، ترکتور زيات مؤثر دی که ټانك؟!

• کمونستي انقلاب د دنيا په هيڅ ګوټ کې د هغې فلسفی مطابق بري ته ندی رسېدلی چې کمونيزم ئې وړاندې کوي، په هيڅ هېواد کې داسې ندي شوي چې د بورژوازی مرحله خپل پای ته رسېدلې وي او ورپسې کمونستي انقلاب راغلی وی، د دې فلسفی مطابق بايد لومړی په انګلستان او امريکا کې کمونستي انقلاب ترسره شوی وی، د مارکس انتظار همدا وو او د ده د تاريخي فلسفی تقاضا همدا وه، خو پدې هېوادونو کې لا تراوسه هماغه د بورژوازی مرحله پای ته ونه رسېده او د کمونيزممرحلې ته ئې ارتقا ونکړه، کمونستي انقلاب، د مارکس د فلسفی خلاف، لومړی په روسيی کې ترسره شو، حال دا چې روسيه د پانګه وال نظام په لومړی پړاو کې وه، نور هېوادونه چې د روسيی د توری، توپ او ټانك په ذريعه د کمونيزم په کومې کې پرېوتل اکثراً ئې فيوډالي مرحله هم نه وه تکميل کړې، چين د کمونستي انقلاب ليار پدې خاطر غوره نکړه چې د توليد په وسايلو کې ئې انقلاب راغلی وو او همدغو وسايلو د کمونستي انقلاب غوښتنه کوله!! برعکس د روسيی نظامي مرستو دا انقلاب بري ته ورساوو!! دا څنګه د اروپائی هېوادونو په ځای چې اکثراً د بورژوازی په پړاو کې وو، کمونستي انقلابونه په افريقايي او آسيايي هېوادونو کې، چې ټول ئې په فيوډالي مرحلې کې وو، ترسره کېږي، دا انقلابونه د کارګرانو په لاس نه؛ بلکې د فوځي افسرانو په لاس او د عسکري کودتاګانو په ذريعه پلي کېږي!! موږ نه پوهيږو چې کمونستان د عراق، يمن، سودان، مصر، سوريی، ويتنام، کامبوج، ايتوپيا، اريتريا او د شرقي اروپا هېوادونو هغه تحولات څنګه توجيه کوي چې د کمونيزم په ګټه ترسره شول. پدې هېوادونو کې خو د لور او څټك په ځای د توپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ټانك په ذريعه او د كارگرانو او بزگرانو په ځای د فوځي افسرانو په لاس د زړو حكامو ځای نويو حكامو ونيو، نه د توليد وسايل بدل شوي او نه په اقتصادي نظام كي تبديلي راغلې.

• د فردي او ټولنيز ملكيت په اړه موږ هغوی ته ويل: ظلم په هر صورت كي ظلم دی، كه دا د "فرد" له لوري د "ټولني" په حقوقو وي او كه د "ټولني" له لوري د "فرد" په حقوقو. كه دا ظلم وي چي د "فردي ملكيت" لپاره "اجتماعي ملكيت" صدمه وگوري؛ نو دا هم ظلم دی چي د اجتماعي ملكيت تر نامه لاندې "فردي ملكيت" تر پښو لاندې شي. دا له عدالت او انصاف نه لري كار دی چي انسان د خپل كار هغه ثمره تر لاسه نكړی شي چي د ده د خولو او تناكو نتيجه ده او پدې كي هغه ځوك ورسره برابر شريك كړی شي چي نه ئې خولې توی كړې او نه ئې لاس تناكي شوی. كه دا حالت په ده تحميل شي د كار او زيار انگيزه له لاسه وركوي، د كاركولو شوق او ذوق ئی‌صدمه گوري، د خولې تويول او د لاس پښو تناكي كول ورته بيهوده بريښی. د فردي ملكيت نفی خطرناك عواقب لري، اجتماعي ملكيت په داسي استبدادي نظام منتج كېږي چي د ټولني هرڅه د واكمنو په لاس كي وركوي، د دې په ځای چي "فردي ملكيت" تحريموو ولې هغه راكړه وركړه او اقتصادي چال چلند نه تحريموو چي د ټولني حقوقو ته صدمه رسوي، د بډاي لاس آزاد پرېږدي چي نيستمن استثمار كړي، د ده له مجبوريتونو نه غلطه استفاده وكړي، د بې وزلو د خولو او تناكو حاصل د ده په جيب كي پربوزی، شتمن مزيد شتمن كړي او نيستمن لاپسي نيستمن، سرمايه د محدودو كسانو ترمنځ لاس په لاس شي، له هري لاري نه د شتمني ترلاسه كول جائز گڼي، ولې سود، احتكار، انحصار او استثمار نه تحريموو؟

اسلام فردي ملكيت جائز گڼي خو له ځو شرطونو سره:

• بايد له جائزی او قانوني لاري ترلاسه شوی وي. نه د بل فرد حق په كي ترپښو لاندې شوی وي او نه د ټولني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې ملکيت نه يوازې په جائزو لاروکي استفاده کولی شي.

- د ده په شتمني کي د ټولني د محرومانو ثابت او معلوم حق دی، دا حق بايد ورکړ شي. دولت مکلف دی له بډای نه دا ثابت حق ترلاسه کړي او بې وزلو محرومانو ته ئې ورکړي . دا ثابت حق د اجتماعي مصلحت په بنا زياتېدی شي او دولت کولی شي د ټولني د عام مصلحت لپاره له بډايانو نه هومره وغواړي چي ضرورت رفع شي.

- شتمني بايد د محدودو اغنياوو تر منځ لاس په لاس نشي او داسي تراکم و نکړي چي ټولني ته گواښ متوجه کړي، د شتمنيو تراکم خطرناك عواقب لري.

- اسلام د همدې لپاره د زکات، عشر، خمس، ميراث، مصالح مرسله او سد ذرايع قواعد وضع کړي او سود، احتکار، انحصار، استثمار او د نيستمن له مجبوريتونو نه ناروا استفاده ئې تحريم کړې.

- موږ به کمونستانو ته ويل: ستاسو دا ادعا چي په کمونستي ټولنيکي د "دولت" ضرورت په مدا رمدار منتفی کېږي او بې دولته ټولنه رامنځته کېږي، يوه واهی او بې بنياده ادعا ده، د عملي واقعيتونو خلاف، ستاسو په کمونستي ټولني کي نه د دولت ضرورت منتفی شو، نه له منځه ولاړ او نه تضعيف شو، برعکس هومره ځواکمن شو چي د انسان په اوږده تاريخ کي ئې مثال نشو موندلی، پدې نظام کي چي فوځ، پوليس، استخبارات او امنيتی ځواکونو او ځواکمنو حزبی حلقو ته کوم ضرورت دی په نورو نظامونو کي ئې مثال نه گورو، تجربی ثابته کړه چي کمونستي نظام د ځواکمن دولت نه پرته دوام نشي کولی که دولت ضعيف شو او په ټولني ئې تسلط کمزوری شو د نظام مانۍ نسکورېږي او د کمونيزم ټغر ټولېږي.

- کمونستانو به د اسلام په هکله ويل: که اسلام د طبقاتی نظام حامي نه وی ولې ئې مربيتوب تائيد کړ، ولې ئې د مربی ساتل او خرڅول جايز وگڼل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ د دوی په ځواب کي ویل: دا اسلام وو چي د بشري تاریخ په اوږدو کي ئې د لومړی ځل لپاره د مریی د آزادولو غږ اوچت کړ، له اسلام نه مخکي هیڅ مسلك د انسانانو د برابری او د مریی د آزادي خبره نده کړې، اسلام اعلان وکړ چي لدې نه وروسته هیڅوك آزاد انسان نشي مریی کولی. لا څوکاله نه وو تېر شوي چي د اسلام تر واکمنی لاندې ټولو سیمو کي د غلامی سلسله ختمه شوه او مریبیتوب پای ته ورسېدو. دا په داسي حال کي چي په اروپا، امریکا او ټولو غیر اسلامي هېوادونو کي د غلامی بازار گرم وو او هیچا د انسانانو د برابری شعار نشو منلی. اما دا چي اسلام ولې له بري نه وروسته او په ټول حجاز له تسلط نه بعد غلامي تحریم نکړه او د ټولو غلامانو د آزادولو اعلان ئې ونکړ، ځواب ئې باید له یوې خوا د هغه وخت په اجتماعي ظروفو او شرایطو کي ولټوو او له بلې خوا د اجتماعي ستونزو په حلولو کي د اسلام په خاصي کړنلاري کې. اسلام د ځینو خاصو اجتماعي ستونزو د حل کولو لپاره دا کړنلاره خپله کړې چي ورو ورو د هغوی جرړی باسی، تدریجی بدلون غوره گڼي، لومړی د داسي تبدیلي لپاره ذهني شرایط برابروي، مقدماتې کارونه سر ته رسوي، ریښی یوه په بل پسې قطع کوي او په پای کي د دې اجتماعي ستونزي کرغېړن بوټی له بیخه باسی، د شراب او قمار په هکله اسلام همدا اسلوب غوره کړ، په تدریج سره ئې د دې خبیثه بوټو جرړی وایستلې، د مریبیتوب په اړه ئې هم همدا طریقه اختیار کړه، لومړی ئې وویل: ټول انسانان د یوه بل ورونه او د یوه خدای بندگان دي او له یوه مور پلار نه پیدا شوي. بیا ئې وویل: د مریی آزادول د گناهونو د جبران وسیله ده. بیا ئې وویل: هیڅ "حر" او آزاد انسان نشي مریی کېدی، هیڅوك دا حق نلري چي د "حر" او آزاد انسان په غاړه کي د مریبیتوب کړی واچوي. بیائی وویل: هر غلام دا حق لري چي له خپل مالك سره "مکاتبه" وکړي، یعنی خپله آزادي په بیه واخلي، له غلامی نه آزاد شي او په مقابل کي ئې مالك ته څه ورکړي. او په پای کي ئې وویل: د دولت د مصرفی بودجی یو مورد د غلامانو اخیستل او آزادول دي.

د غلامانو د آزادولو او د غلامی د تدریجی ختمولو دا طریقه د یته ورته ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کوم دولت د فیوډالي نظام د ختمولو او د ځمکو د عادلانه ویش په اړه دا فیصله وکړي چي د زیاتو ځمکو له خاوندانو نه ځمکي په بیه واخلي او په بې ځمکو ئې وویشي او پدې خاطر د ځمکو له مصادرې نه ډډه کوي چي پدې سره کېدی شي په ډېرو هغو کسانو ناروا تېری وشي چي شتمني او ځمکي ئې له جائزو لارو ترلاسه کړې. اسلام نه غواړي په هیڅا ، تر هیڅ نامه لاندې تېری وشي او جائز حق ئې تر پښو لاندې شي.

امریکا تقریباً زر کاله وروسته د غلامۍ د ختمولو فیصله وکړه، د امریکا د هغه وخت جمهور رئیس ابرهام لینکلن د یوه فوق العاده فرمان په ترځ کي غلامي لغو او د غلامانو آزادي ئې اعلان کړه، که څه هم پدې سره د امریکا ټول غلامان آزاد شول، خو پدې خاطر چي د دې اعلان لپاره مقدماتې کار نه وو شوی او د غلامانو ذهني روزنه نه وه شوې، اکثر غلامان پس له لنډې مودې آزاد ژوند نه بېرته خپلو بادارانو ته راوګرځېدل، غوښتل ئې د سابق په څېر په غلامۍ کي ژوند وکړي، نه د آزاد ژوند په خوند پوهېدل او نه ئې په ځان کي د آزاد ژوند توان او کفایت لیدلو ، په ظاهر کي غلامي ختمه شوه خو په حقیقت کي تر کلونو کلونو ، په بېلا بېلو بڼوکي په خپل حال پاتې وه.

کمونستانو به په اسلام دا اعتراض کاوو چي ولې ئې نارینه ته اجازه ورکړې چي څلور ښځي په نکاح کولی شي، دا څرګنده بې عدالتي ده او د ښځي په هکله شدید تبعیض، د اسلام پیغمبر ولې "نه" ښځي په نکاح کړې؟ اسلام ولې د طلاق اختیار نارینه ته ورکړی؟ اسلام ولې په میراث کي ښځي ته یوه برخه او نارینه ته دوه برخي منلې؟ اسلام ولې د دوو ښځو شهادت له یوه نارینه سره برابر ګڼلی؟

موږ هغوی ته ویل:

• اسلام د یوې ستري اجتماعي ستونزي د حلولو لپاره د څلورو ښځو نکاح کول جائز کړې، که تاسو قرآن ته رجوع وکړي وبه ګوری چي قرآن په هغه ځای کي دا جواز ورکړی چي د یتیمانو او کونډو په هکله بحث کوي او وایي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ ءَاتُوا الْيَتَمَى أَمْوَلَهُمْ وَ لا تَتَبَدَّلُوا الخَبِيث بالطَّيِّب وَ لاتاكلُوا أَمْوَلَهُمْ إلى أَمْوَالكُمْ إنَّهُ كانَ حُوباً كَبيراً* وَ إنْ خفْتُمْ أَلا تُقْسطوا فى الْيَتَمَى فَانكحُوا مَا طاب لَكُم مِّنَ النِّساء مَثْنى وَ ثُلَث وَ رُبَعَ فَإنْ خفْتُمْ أَلا تَعْدلُوا فوَاحدَةً أَوْ مَا مَلَكَت أَيْمَنُكُمْ ذَلك أَدْنى أَلا تَعُولُوا*

النساء : ٢ــ ٣

او يتيمانو ته د دوی مالونه وسپارئ، ناولی په غوره مه بدلوئ، د دوی مالونه د خپل مال په لوري مه خورئ، دا ستره گناه ده، که ووېرېدئ چي په يتيمانو کي عدالت نشي کولی نو له دغو ښځو څخه چي څوك مو خوښي وي، دوه، درې او څلور په نکاح کړئ ، خو که ووېرېدئ چي عدالت نشئ کولی بيا يوه ده او هغه چي ستاسو په واك کي دي، دا دې ته نږدې ده چي تېری ونکړئ .

يعنی له يوې نه زياتي ښځي کول هم د عدالت لپاره او په يوې اکتفا هم د عدالت لپاره، که ومو ليدل چي د يتيمانو له معضلې سره مخامخ ياست او د همدغو يتيمانو مصلحت دا غوښتنه کوي چي د دوی د ښې روزني او پالني لپاره د دوی کونډې ميندي په نکاح کړی شي نو دا کار کولی شي، پدې کي نه يوازې څه حرج نشته بلکي دا د ستايني وړ کار دی، باهمته کسان به دې کار ته ملا تړي، په يتيمانو زړه سوند او بارحمه انسانان به دا مسئوليت په غاړه اخلي.

که په يوې ټولني کي د خاصو عواملو په وجه د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات شي، دا ستونزه به څنگه حل کوو؟ د دغو ښځو کفالت به څوك په غاړه اخلي؟ مخصوصاً که دوی کونډې وي او يتيمان ورته پاتې وي؟! آيا د دې اجتماعي ستونزي د حل بله داسي چاره په نظر راځي چي هم په يوې ښځي اکتفا وشي او هم د دغو ښځو انساني اړتياوي له معقولي او قانوني لاري مرفوع شي؟!

په اکثرو ټولنو کي د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات دی، د دې وجه يا دا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کورنیو په غیږ کي د پیدا شوو لوڼو شمېر تر زامنو زيات وي او يا دا چي په سترو سترو جګړو کي اکثراً نارينه مرى او عادتاً ښځي له مرګ ژوبلي نه خوندي پاتې کېږي، داسي جګړي په هر هېواد تېل شوې او تل ئې د تکرار وېره شته، که کومه ټولنه لداسي ستونزي سره مخامخ شي د اسلام لدغه علاج نه پرته څنګه کولی شو دا ستونزه حل کړو؟!

دا خبره بايد په پام کي ولرو چي "نکاح" د ښځي او نارينه ترمنځ د هغي موافقې نوم دى چي د ګډ ژوند په اړه ئې په خپله خوښه کوي. که ښځه په خپله خوښه، لداسي ميړه سره په ګډ ژوند راضى کېږي چي تر يوې زياتي ښځي لري، هيڅوك پدې کار د اعتراض حق نلري او دې ته د تبعيض نوم نشي ورکولی. اعتراض په هغه صورت کي وارد ګڼل کېږي چي ښځه د خپلي خوښي خلاف نکاح ته اړه کړی شي.

نه پوهيږو هغه کسان څنګه ځانته د دې حق ورکوي چي د اسلام پدې اصل اعتراض وکړي، پداسي حال کي چي د يوې قانوني ښځي تر څنګ د ګڼ شمېر غيرقانوني جنسي ارتباطاتو په درلودو اعتراض نلري!! کمونستان خو د "کورنۍ جوړېدل" د "فردي ملکيت" په څېر د غير کمونستي ټولني ننبه ګڼي او پدې باور دي چي پدې برخي کي هم بايد فردي ملکيت له منځه ولاړ شي، بايد کورنۍ منحل او آزاد جنسي تعلقات رايج شي اولاد د کورنۍ "مال" نه بلکي د ټولني "مال" وګڼلی شي، دولت د دوی روزنه په غاړه واخلي، د کورنۍ د غيږ پر ځای بايد په وړکتون کي وروزل شي، په کورنۍ کي د دوی روزنه پدوی کي د "فردي ملکيت" غلط افکار راولاړوي!! خو راشئ وګورو چي د غير قانوني او آزادو جنسي تعلقاتو نتائج څه وو او نن "علم" پدې هکله څه وايي او د کومو خطرناکو اجتماعي ستونزو او نا علاجه ناروغيو منشأ ئې ګڼي!! د " ايډز" په شان ناعلاجه ناروغي، د ګڼ شمېر نورو جسمي او رواني ناروغيو په شمول، د همدې فاجعی نتائج ګڼي او وايي: اکثر ستر ستر جانيان هغه دي چي د مور په غيږ کي ندي روزل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، د پلار د ترحم او میني لاس ئې په سر ندی تېر شوی، داسي ځوك ئې ندی موندلی چي صادقانه ترحم، عاطفه، زړه سوي او رښتیني مینه ئې له هغه زده کړې وی.

د اسلام له نظره کورنۍ د ټولني د لويي مانۍ لومړنۍ خښته ده که کورنۍ ورانه شوه ټولنه ورانېږي.

اما دا چي پیغمبر(ص) ته ولې د "نه" ښځو د نکاح اجازه ورکړی شوې، د دې دليل څه دی او دا کار په کومي زمانې کي او د پیغمبر علیه السلام د مبارك ژوند په کوم پړاو کي تر سره شوی؟

ټولو ته جوته ده چي رسول الله (ص) په پنځه ويشت کلنۍ کي واده وکړ، "خدیجه رضي الله عنها د ده لومړۍ بي بي څلويښت کلنه وه، د هغې تر وفات پوري ئې بله ښځه نده کړې، تر پنځوس کلنۍ پوري ئې يوازې يوه ښځه درلوده، د خدیجی رضي الله عنها له وفات نه وروسته ئې سوده رضي الله عنها چي کونډه وه، په نکاح کړه، سوده له لومړيو مسلمانانو ځخه وه، له خپل مخکني ميړه سره ئې يو ځای حبشي ته هجرت وکړ او د هجرت سختی شپې او کړاوونه ئې وګالل، نه ئې مال درلود او نه جمال او ښيغلتوب، امتیاز ئې قوي ایمان او د ایمان په لاري کي قرباني وه، پیغمبر علیه السلام صرف يوه ښځه په ښيغلتوب کې کړې. نوری بي بيانی ئې کونډې وې، هره يوه ئې د يوه لوی اجتماعي مصلحت لپاره په نکاح کړې، شاید د حفصه رضي الله عنها د نکاح څرنګوالی د پاتې ودونو د انګيزو لپاره ښه مثال وي:

حفصه رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه لور وه، مخکنی ميړه ئې د بدر په جګړي کي برخه اخيستی وه، هغه وفات شو، عمر رضي الله عنه، ابوبکر او حضرت عثمان رضي الله عنهما ته ورغی او له هغوی نه ئې وغوښتل چي حفصه په نکاح کړي، خو دوی د خپلو معاذيرو په وجه ډډه وکړه، عمر رضي الله عنه دا مشکل له پیغمبر علیه السلام سره یاد کړ او هغه پدې خاطر له حفصی رضي الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنها سره د نكاح اراده وكړه چي له خپل نږدې او مخلص ملگرى سره د يوې داسي ستونزي په حل كي مرسته وكړي چي نورو ورته حل نكړی شوه.

همدا راز زينب رضي الله عنها چي ميړه ئې د بدر په جگړې كي په شهادت ورسېدو، عمر خوړلې كونډه وه، په نيكو كارونو كي هومره مشهوره وه چي خلكو به د "بی وزلو د مور" په نامه يادوله. پيغمبر عليه السلام هغه پدې خاطر ځانته نكاح كړه چي له يوې خوا ئې د يوه بدرې مجاهد په هكله خپله خواخوږی ښودلې وي او له بلي خوا ئې د يوې داسي نوميالی، خيبري او با ايمانه ښځي ستونزه حل كړې وي. دا نيكه بي بي يوازې دوه كاله نور ژوندی وه.

همدا راز ام سلمه چي ۲ اولاده ئې درلودل، ميړه ئې د احد په جگړې كي زخمي شو، د بلي جگړې په دوران كي د ده زوړ پرهار پری شو او له همدې نه وفات شو، پيغمير عليه السلام د ده په مړيني هومره خواشينی شو چي اوښكي ئې تويي شوې، د ده له مړيني ۴ مياشتي وروسته ئې ام سلمی ته څوك د خطبی لپاره ورولېږو، هغې خپل عذر داسي وړاندي كړ: زه عمر خوړلې يم، ډېر اولادونه لرم، نه غواړم ستا د اذيت باعث شم. خو پيغمبر عليه السلام غوښتل پدې نكاح سره مسلمانانو ته د خپلو ديني وروڼو په نسبت د وفادارۍ او د كونډو او يتيمانو د پالني او روزني نه هيرېدونكې اسوه وړاندي كړې. ام سلمی ته ئې قناعت وركړ او دا نكاح ترسره شوه. د پيغمبر عليه السلام ټول ودونه همداسي وو.

په دې ودونو كي يو بل ستر مصلحت هم مضمر وو او هغه دا چي د پيغمبر عليه السلام د بي بيانو له لاري د دين يوه لويه برخه مسلمانانو ته رسېدلې، دوی د نورو ښځو لپاره د ښوونكو حيثيت درلود، نورو ښځو به لدوی نه دين زده كاوو، كه تاسو د رواياتو كتابونه وڅېړې په ځرگنده به وگوری چي د دې كتابونو په هر مخ كي له همدې بيبيانو نه يو په بل پسې روايتونه ستاسو مخي ته راځي.

- د كمونستانو د دې اعتراض په هكله چي اسلام ولې د طلاق حق نارينه ته وركړی، زموږ ځواب دا وو: د طلاق د لاندې ممكنوځلورو صورتونو څخه اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو غوره کړي:

الف: ښځه او میړه په ګډه د طلاق فیصله وکړي.

ب: اختلاف محکمې ته وړاندي شي او محکمه پدې هکله وروستۍ فیصله وکړي.

ج: د طلاق حق ښځې ته ورکړی شي.

د: د طلاق پرېکړه د میړه په لاس کي وي.

مخکي لدې چي وګورو اسلام ولې څلورم صورت غوره کړی باید څو خبري په پام کي ولرو:

- اسلام له طلاق نه کرکه لري، د مجبوریت په خاطر جواز ورکوي، خو هغه تر ټولو کرکجن حلال کار ګڼي.

- په اسلام کي نارینه له یوې خوا پدې مکلف شوی چي د کورنۍ ټول لازم ورځني مصارف په غاړه واخلي، هغه به د کورنۍ د ټولو مصارفو متکفل وي. له بلي خوا پدې مکلف شوی چي د نکاح په ورځ به هومره مهر په غاړه اخلي چي ښځه ورباندي راضی شي، دا "مهر" د ښځې حق دی او د دې د راتلونکې لپاره یو مهم تضمین. "ښځه" کولی شي له "میړه" نه هومره مهر ترلاسه کړي چي د دې راتلونکې تضمین کړې او د وخت ناوخت، بې ځایه او بې موجبه طلاق مخه ونیسي، میړه ونشي کولی چي له یوې خوند واخلي، پس له لنډې مودې هغې ته طلاق ورکړي او د هوس په حکم بله په نکاح کړي، طلاق نباید په یوې ملعبی بدل شي، د نکاح په ورځ باید داسي تدابیر ونیول شي چي دا مقدسه رابطه دوام وکړي، اسلام د همدې لپاره د مهر حق د ښځې د مستقبل لپاره د یوه تضمین په حیث وضع کړی.

اسلام دوه دلیله د دې لپاره وړاندي کړي چي نارینه به د کورنۍ قیم وي او د طلاق پرېکړه به د ده له لوري کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: "مهر" ورکوي او د کورنۍ مصارف ئې په غاړه دي.

ب: د قیمومیت لپاره چي کومو مواصفاتو ته اړتیا ده، په نارینه کي دا مواصفات تر ښځو زیات دي. د ښځي طبیعي وظایف دا ایجابوي چي قوي عاطفه ولري. قوي عاطفه اکثراً د انسان "تعقل" تر اغیزی لاندې نیسي، ښځه د همدې "قوي عاطفی" په حکم د اولاد د روزني ټولي ستونزي په ورین تندي قبلوي، بې خوبی ګالي، خپل ژوند او صحت په خطر کي اچوي، د اولاد د هري غلطۍ په وړاندي صبر کوي او حتی د پردیو په مقابل کي د دوی له هري غلطۍ نه دفاع کوي، د "قیادت" او "قضاوت" لپاره د "قوي عاطفی" په ځای داسي "تعقل" ته اړتیا ده چي د عاطفی تر اغیزی لاندې رانشي. د نارینه روحی جوړښت داسي دی چي د "عقل" او "عاطفی" ترمنځ ئې تعادل او توازن شته او د "عاطفی" تله ئې د ښځو په شان تر "تعقل" درنه نده.

• پداسي حال کي چي اسلامي شریعت د طلاق حق نارینه ته سپارلی، خوله دې حق نه د ښځي د ځورولو او د هغې په حقوقو د تېري په لاره کي ناروا استفاده نشي کولی، که خبره دې حد ته ورسېده ښځه حق لري "محکمې" ته مراجعه وکړي، چي محکمه به یا د دې حقوق احیاء کوي او یا به دا رابطه فسخ کوي.

• همدا راز په محکمې کي د شهادت لپاره د یوه نارینه په څنګ کي د دوو ښځو حضور، پدې خاطر ضروري ګڼل شوی چي که یوه په شهادت ورکولو کي اشتباه وکړي او څه ترې هیر شي بله ئې ورپه یاد کړي. لکه چي ګوری د دې حکم منشأ د ښځو په هکله د تبعیض او توپیر اعمال نه، بلکي د عدالت په هکله جدي احتیاط دي، وجه ئې هغه فطری تفاوت دی چي د ښځو او نارینه وو ترمنځ د "شهادت ورکولو" په ارتباط شته، احیاناً د ښځي قوي عاطفه د دې په "حافظی" هم اغیزه کوي او د هغه چا په اړه ډېر داسي شیان ترې هیروي چي د زړه سواند وړ ئې ګڼي، دا د زړه سواند طبیعت دی چي په لومړی سر کي د "غلطۍ" لپاره "توجیهات" کوي او ورو ورو د غلطۍ د هیرولو باعث شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د میراث د ویش د څرنګوالي په هکله که لږ ځیر شو نو په ډاګه به وګورو چي اسلام ښځو ته ډېر امتیازات ورکړي، په ډېرو مواردو کي ئې ښځو ته تر نارینه وو زیات حقوق ورکړي، لاندې څو مواردو ته ستاسو پام را اړوم:

ـ ښځه پداسي حال کي له خپلوانو او له خپل میړه نه "میراث" ترلاسه کوي چي هیڅ اقتصادي مکلفیت نلري، له واده نه مخکي ئي پلار د دې متکفل وي او له واده نه وروسته میړه، کور، کالي او ډوډی ئې د "متکفل" له خوا تأمین کېږي.

ـ له میړه نه مهر ترلاسه کوي، مهر په حقیقت کي یو فوق العاده امتیاز دی چي د ښځي د مستقبل د تضمین لپاره منل شوی.

ـ ښځه کولی شي خپله هغه "سرمایه" چي د "مهر" یا "میراث" له لاري او یا د کار کولو په نتیجه کي ئې ترلاسه کوي، له خپلي خوښي سره سم، په "کار" واچوي او عواید ولري، لدې شتمنیو او عوایدو سره سره، هغه اقتصادي مکلفیت نلري.

ـ ښځه د "نفیر عام" له حالت نه پرته سنګر ته په تلو مکلف نده، مګر دا چي په خپله وغواړي.

ـ ښځه جومات ته په تلو هم مکلف نده، خو که په خپله وغواړي چي لمونځونه په جمع او په جومات کي وکړي څوك ئې مخنیوی نشي کولی.

دا ځیني هغه مسائل وو چي زموږ او کمونستانو ترمنځ به په هري وړې او لویي غونډې کي مناقشه کېدل. که څه هم کمونستان د فرهنګی موادو له ناحیې په موږ برلاسی وو، دوی د مجاني ویش لپاره کافی کتابونه درلودل، د روسیی او چین سفارتونو لدوی سره بې دریغه مرستي کولې، د ایراني "حزب توده" په لاس لیکل شوي او ترجمه شوي ډېر کتابونه ئې په واك کي وو، هر چاته ئې وړیا ورکول، خو موږ لدې ناحیې ډېر مشکلات درلودل، نه مو داسي کتابونه موندل چي پدغو مناقشاتو کي زموږ مرسته وکړي، د کمونستانو سؤالونه ځواب کړي، په اسلام د کمونستانو اعتراضاتو ته ځواب ووایي، د مدرسو په کتابونو کي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسائل نه وو څېړل شوي، نه په قدوری او کنز کي دا مسائل څېړل شوي وو او نه په هغه يوناني فلسفی، حکمت او منطق کي چي په مدرسو کي لوستل کېدل، د مدرسی ملا نه لدغو مسائلو نه واقف وو او نه ئې داسي ځواب ويلی شو چي د شلمي پيړۍ په فضاء کي روزل شوي ځوانان قانع کړي، موږ دې ته اړ وو چي په خپله د کمونستانو کتابونه ولولو، د ضعف نقاط ئې پيدا کړو، د دوی مقابلې ته ځان چمتو کړو او د دوی سؤالونو ته ځوابونه تيار کړو.

ما د "شعور او ماده" تر نامه لاندې يوه داسي رساله وليکله چي له کمونستانو سره د هغه وخت مطرح سؤالونه پکي څېړل شوي وو، خو د دې رسالې د تکثير او توزيع له کړاو سره مخامخ وو، نه مو د چاپ امکانات درلودل او نه د مجاني توزيع توان. د کتابونو د توزيع په هکله موږ دې ته اړ وو چي ملګرو ته ووايو: دا کتاب پدې شرط د مطالعی لپاره درکوو چي درې نسخی به ترې ليکي، يوه به له ځان سره ساتي او دوه به موږ ته راکوي، چي په نورو ئې ووېشو، زما دغه لومړنی کتاب چي په شل کلنۍ کي مي ليکلی وو، په ۱۳۵۵ کال په پشاور کي د حزب اسلامي د ارشاد او فرهنګ رياست چاپ او خور کړ.

الحمدلله له کمونستانو سره په خپلو مناقشاتو کي تل برلاسی وو او همدا برلاسی پدې منتج شوه چي د بااستعداده، باشخصيته او هدفمندو ځوانانو مطلق اکثريت له موږ سره يوځای شي. که تاسو د پوهنتون د هغه وخت يوه مقطع راواخلئ او ورته ځير شئ وبه ګورئ چي په هر ټولګی کي د لومړۍ درجی بااخلاقه او باشخصيته زده کوونکي زموږ ملګری وو او بې سويی، بد اخلاق او بې شخصيته افراد کمونستانو ته پاتې شوي وو، کمونستان اکثراً هغه کسان وو چي د خپل ټولګی په ورځنيو درسونو کي هم ترټولو وروسته وو او په ډېر تکليف به کاميابېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن بې حرمتی

د مناقشاتو دغه بهیر کمونستان وهڅول چې کوم جدي عکس العمل وښیي، شاید د عکس العمل په ډېرو صورتونو ئې غور کړی وي، یو لدغو صورتونو نه هغه وو چې په پوهنتون کي ترسره شو، خو عواقب ئې د دوی د زعم او گمان خلاف. د دوی یو شقی او بدبخته انسان، د شپې له خوا د لیلیی مسجد ته ننوتی، د قرآن مجید پاڼی ئې شکولې او ټوټې ټوټې پاڼی ئې له کړکۍ بهر اچولې، چې ځیني شمال خورې کړې او ځیني د بام په سر په یخ کي ښښتي وي.

لومړی کس چې د سحر لمانځه لپاره مسجد ته راغلی وو، صوفی سعید د هرات او سېدونکی وو، هغه په جومات کي خورې پاڼی غونډې کړې وې، خو له مسجد نه بهر د یخ نیولیو پاڼو په راغونډولو نه وو موفق شوی، ورپسې مونږ مسجد ته راغلو او د لمونځ کوونکو شمېر ورو ورو زیات شو، صحنه ډېره دردوونکې وه، ځیني له غم او غصی نه پرېدل، د ځینو اوښکي بهېدې او ځینو غاښونه چیچل، لمونځ په ډېری غمناکي فضاءکي ترسره شو، همالته د قضیی د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېړني او مناسب اقدام لپاره خبرو ته کښېناستلو، ټول پدې سلا شول چي د پوهنتون د رياست مخي ته احتجاجی غونډه وکړو او د پوهنتون له ادارې نه وغواړو چي حتماً مجرم پيدا او محاکمې ته ئې وسپاري، د ټولو هغو کسانو شمېر تقريباً شپېتو ته رسېدو چي پدې احتجاجی غونډې کي ئې برخه واخيسته، د غونډې وضعيت هم زموږ دوستانو ته حيرانوونکی وو او هم زموږ مخالفينو ته، دوستانو ته لدې لحاظه چي د داسي يوې ستري پېښې او له قرآن نه د دفاع په خاطر څنگه يوازې شپېتو کسانو پدې احتجاجی غونډې کي برخه واخيسته!! او مخالفينو ته لدې لحاظه چي دا د گوتو په شمېر کسان څنگه کولی شي کوم مؤثر کار وکړي!! خو موږ مصمم وو، د دې پروا راسره نه وه چي ملگری مو څومره دی او په مبارزې به مو څه نتائج مرتب کېږي.

دا غونډه زموږ لومړی عملي حرکت وو، پدې سره زموږ د غونډو لړۍ پيل شوه، هيچا دا گمان نه کاوو چي دا غونډه به د يوه داسي ځواکمن او خوځنده بهير پيلامه وي چي ټولي ځواکمني سياسي ډلي به له سختی ماتې سره مخامخ کړي، په ټول پوهنتون به مسلط شي، پوهنتون به د همدې حرکت په يوې ډاډمني اډې بدل شي. د نهضت دا حالت د قرآن دا آيت ډېر ښه انځوروي:

> **كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شطئَهُ فَئَازَرَهُ فَاستَغْلَظ فَاستَوَى عَلى سوقِهِ يُعْجِب الزُّرَّاعَ لِيَغيظ بهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصلِحَتِ مِنهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمَا*** الفتح: ۲۹
>
> لکه داسي کشت چي تيغ ووهي، بيائی پياوړی کړي، نو گڼ شي، بيا په خپلي ساقی ودرېږي، داسي چي بزگران حيران کړي، د دې لپاره چي کافران ورباندې خواشيني کړي.

دا د الله په نامه پيل شوی نهضت همداسي وو، د څو تنکيو ځوانانو په لاس پيل شو، ورو ورو ئې وده وکړه، پياوړی شو، گڼ شو، ځواکمن شو، لمن ئې خوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه، د ټولني ټول هغه کسان ئې ورو ورو په خپلي غيږ کي راغونډ کړل چي د ايمان څه بڅرکي ئې په زړه کي وو، سريع او چټکي ودي ئې هرڅوك حيرانول، حتی هماغه کسان چي دا حرکت ئې پيل کړ، دوی هم گمان نه کاوو چي دومره ژر به د ضعف او ناتوانۍ له هاغه لومړني حالت نه د قوت او غلبې دې پوړي ته ورسيږي، سريع ودي ئې دښمنان هك پك کړل او د دوی غوصه ئې را وپاروله. که ووايو چي زموږ په هېواد کي د اسلامي نهضت د پياوړي تبارز له ورځي نه بيا ترهغي ورځي چي روسي فوځونو زموږ په هېواد تېری وکړ، مقاومت پيل شو، روسان وتلو ته اړ شول او ورپسې روسانو او امريکائيانو پدې خاطر يوه بل ته لاس ورکړ چي په افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت د جوړېدو مخنيوی وکړي، دا ټولي پېښې د دې مبارك اسلامي بهير په وړاندي د داخلي او خارجي دښمنانو عکس العمل وو، پدې تحليل کي مو نه يوازې مبالغه نده کړې بلکي يو داسي حقيقت مو څرگند کړی چي ټولو هغو افغانانو ته پوره واضح دی چي د تاريخ د دغه پړاو حوادث او د هغوی لاملونه ئې په دقت سره څېړلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محصلينو اتحاديه

پس له هغه چي په ۱۳۲۹ کي د نادري کورنۍ واکدارانو د محصلينو لومړۍ اتحاديه وځپله، شل کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي محصلينو يو ځل بيا د يوې اتحاديې د جوړولو هڅه وکړه، دا ځل د اتحاديې د جوړولو ابتکار د کمونستانو په لاس کي وو. موږ پدې اتحاديې کي د فعالي ونډې اخيستو فيصله وکړه او په هغو انتخاباتو کي مو برخه واخيستله چي د اتحاديې د مؤسسانو مجلس لپاره ترسره کېدل، پدې انتخاباتو کي زموږ ۹ کسان بريالي او د مجلس مؤسسان غړيتوب ئې ترلاسه کړ، زه هم پدې ډلي کي وم، که څه هم د "جوانان مسلمان" د غړو شمېر د "شعله جاويد" او "پرچم" له غړو نه کم وو، يوه څوارلس، بل دوولس او موږ نه غړي مجلس ته لېږلي وو، خو زموږ لپاره دا يو لوی بری وو، موږ تر نورو ډلو ډېر وروسته خپل کار پيل کړی وو، لدې نه مخکي موږ ډېر محدود څرگند فعاليتونه درلودل، نه په پوهنتون کي د لويو غونډو په جوړولو موفق شوي وو او نه په مظاهرو. کمونستان په پوهنتون داسي مسلط وو چي ويلی شو دا ځای په څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستیوکلونو کي د دوی لویه اډه وه، موږ یوازې څو میاشتي د مخه راڅرګند شوي وو.

د مؤسسانو د مجلس داخلي جریانات

په مجلس مؤسسان کي د "جوانان مسلمان" دغړو مشري ماته سپارل شوې وه، زموږ انتظار دا وو چي استاد عبدالرحیم نیازی به له خپل ټولګی نه مجلس مؤسسان ته انتخاب شي او دی به زموږ د ډلي مشري کوي، خو داسي ونشول، ځینو بې عقله کسانو د شخصي ملاحظاتو او حسادت په وجه ده ته رأی ورنکړه، مجلس ته د ده په راوستلو کي زموږ هلي ځلي بې نتیجی پاتې شوې.

د مجلس لومړی کار دا وو چي ځانته رئیس انتخاب کړي، زموږ هڅه دا وه چي له کمونستانو نه څوك د رئیس په توګه انتخاب نشي، پدې کار کي بریالي شوو، داؤد فراهی د یوه مشهور بډای زوی پدې موفق شو چي اکثریت ترلاسه کړي او د رئیس په توګه انتخاب شي. زموږ غړو ما ته رأی راکړه، کمونستانو او بې طرفانو د فراهی ملاتړ وکړ، موږ عملاً او علناً د فراهی مخالفت وکړ، هدف مو دا وو چي محصلینو ته وښیو: دا دی کمونستان د یوه فیوډال مرسته کوي او غواړي هغه د محصلینو د اتحادیی رئیس شي، حال دا چي د فیوډالانو د مخالفت او د کارګرانو او بزګرانو د حمایت دعوا کوي، دې خبري په هغه وخت کښخاص اهمیت درلود.

په مجلس کي د بحث دوهمه موضوع د اساسنامې تدوین وو، مسوده جوړه او د بحث لپاره مجلس ته وړاندي شوه، موږ د اساسنامې په سر کي د "بسم الله الرحمن الرحیم" په لیکلو ټینګار کاوو، کمونستانو د مخالفت لپاره کلکه ملا تړلې وه. مناقشه دوه ورځي طولاني شوه، د کمونستانو د مخالفت ګټه دا وه چي د دوی حقیقت ټولو ته څرګند شو، د ټولو خلکو مخصوصاً د کابل د منورینو سترګي د پوهنتون جریاناتو ته اوښتی وې، هر چا به پوښتنه کوله چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محصلینو د اتحادیی کار نن کوم ځای ته رسېدلی، د بسم الله په سر تودې او اوږدې مناقشې په بهرکي منعکس کېدې. ډېر خلك ترې خبرېدل، هغه حلقی چې د کمونستانو له ماهیت نه بې خبره او د غفلت په خوب ویده وو، دا پېښې ورته د جدي خطر زنگ وو، بالآخره زموږ شرط ومنل شو خو لدې تعدیل سره چې د "بسم الله" په ځای "د خدای په نوم" الفاظ ولیکل شوو او پدې توگه اساسنامه تصویب شوه.

د اساسنامې مطابق انتخابات

پس له څه مودې، د اتحادیی د فعالولو لپاره د اساسنامې مطابق انتخابات ترسره شول، دا ځل موږ پدې وتوانېدلو چې دوولس کسان شوری ته ولېږو، د شوری په لومړنیو غونډو کې د اتحادیی د رئیس په هکله انتخابات وشول، کمونستانو ذبیح الله عصمتی ته رأی ورکړه، هغه د رئیس په توگه انتخاب شو، د اتحادیی اجرائیه کمیتې ته له هري ډلي دوه دوه کسان معرفي شول، شاکر او حیدرعلي لهیب د شعله جاوید له لوري، خلیل زمر او ډاکتر نجیب د پرچم له خوا، امان الله استوار او خلیل کوهستاني د خلق له خوا، ډاکتر عمر شهید او زه د "جوانان مسلمان" له خوا، د ذبیح الله عصمتی په شمول څلور نور کسان د ننگرهار د پوهنتون، د بې طرفانو او وړو ډلو استازی وو. په اجرائیه کمیتې کي مو د صنفی مسائلو ترڅنگ په ایدیولوژیکي مسائلو د مفصل بحث او مناقشې فرصتونه ترلاسه کول، په بحث کي به د شعله جاوید له خوا شاکر او د پرچم له خوا خلیل زمر برخه اخیسته، ډاکتر نجیب چې وروسته جمهور رئیس شو، د خلیل مرستیال وو. علمي او ایدیولوژیکي سویه ئې هومره نه وه چې په هغو بحثونو کي د پرچمیانو نمایندگی وکړي، د خلقیانو استازی هم په بحثونو کي د برخي اخیستو جوگه نه وو، دغو بحثونو به اکثراً ډېره جدي بڼه غوره کوله، هره ورځ خبره به په مناقشې بدله شوه او ورو ورو به بحثونه هغه ځای ته ورسېدل چې ناظرانو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان مداخلې ته اړګڼلو، د دوی د مداخلې په نتیجه کې به مناقشه پای ته رسېده، ډېر ځله داسې شوي چې نجیب به خلیل زمر او لهیب به شاکر له لاسه نیولو او لدوی نه به ئې یا د بحث ختمولو یا له جلسې نه د وتلو غوښتنه کوله.

زه د خپل مهربان رب له پیرزوینو نه سخت ممنون یم چې پدغو مناقشو کې ئې تل ماته بری را په برخه کړي. په ایدیولوژیکي مسائلو مناقشې مې مخکې وځېړلې، دلته د سیاسي بحثونو دوه مناقشې د یادولو وړ ګڼم:

د پښتونستان په هلکه مو مناقشه وه، پرچمیانو د پښتونستان د آزادي خبره وکړه!! ما ورته وویل: د پښتونستان د آزادي خبره که له افغانستان سره د یو ځای کېدو خبره؟ د پښتونستان آزادي د چا د مټو په زور، د افغانانو که د روسانو او هندوانو؟! غلامان غلامان نشي آزادولی، که افغانان پښتونستان آزادوی لومړی باید ځان آزاد کړئ!! شعله یانو زما د خبري ملاتړ وکړ او وئی ویل: نه افغانان پدې موقعیت کې دی او نه د روسانو د مټو په زور د پښتونستان د آزادي خبره معقوله ده.

له ډاکتر نجیب سره مې مناقشه وه، ډېرکسان مو شا او خوا ته ولاړ ول، له شوروي اتحاد سره د افغانستان د نږدیوالي په بدو او خطر ناکو عواقبو مې خبره کوله، نجیب ته مې وویل: ستاسو د سیاستونو پایله فقط دا کېدی شي چې افغانستان د مرکزي آسیا د هېوادونو په څېر د روسانو په منګولو کې پرېوزی!! هغه وویل: څه پروا کوي، دا د افغانانو لپاره غوره ده، د مرکزي آسیا د ولسونو وضعیت تر موږ ډېر ښه دی!!

د محصلینو په اتحادیې کې زموږ برخې اخیستلو، د اسلامي نهضت لپاره په زړه پوري نتائج درلودل، ځوانانو ته د خپلو نظراتو د وړاندې کولو لپاره موږ تر دې نه مؤثر ستیج نشو موندلی، په اعتصاباتو او احتجاجی غونډو کې به موږ او دوی له یوه ستیج نه ویناوې کولې، پدې سره به ځوانانو ته د دې موقع په لاس ورتله چې زموږ او کمونستانو ترمنځ په آسانۍ قضاوت وکولی شي، که زه ادعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم چي د "جوانان مسلمان" له مبارك بهير سره د ځوانانو د فوځ فوځ یو ځای‌کېدو لویه وجه په اتحادیی کي زموږ فعاله ونډه وه، مبالغه مي نده کړې. د دې برخي اخیستلو نتائج هلته څرګند شول چي د اتحادیی لپاره یو ځل بیا انتخابات ترسره شول، پدې انتخاباتو کي موږ په دریو کي دوې برخي څوکۍ ترلاسه کړې، له ۵۲ غړو نه ۳۷ د "جوانان مسلمان" متعهدین وو. نورو ډلو په ګډه صرف ۱۹ څوکۍ ترلاسه کړې وې چي پدې کي هم ځیني بې طرفان ول.

د پوهنتون اعتصابات

د کمونستانو د سیاسي مبارزې یوه مهمه برخه دا وه چي د تظاهراتو او اعتصاباتو له لارې له خپلو مخاطبینو سره مخامخ شي، له کارګرانو، مأمورینو او محصلینو سره خواخوږي وښیي، ځان د محرومانو ملګری معرفي کړي او نوي غړي جلب کړي. د ټولني په نورو پرګنو کي د دې کار لپاره شرایط نه وو برابر، علمي مؤسسات ئې د دې لپاره غوره کړی وو، کله په یوه او کله په بل نامه به ئې ځوانان تظاهراتو او اعتصاباتو ته هڅول، پوهنتون د داسي اعتصاباتو په تود انګړ بدل شوی وو.

په ۱۳۵۰ کي د اتحادیی له خوا عمومي اعتصابات اعلان شول، د استادانو اتحادیه هم لدوی سره یو ځای شوه، د استادانو د اتحادیی واګی کاملاً د کمونستانو په لاس کي وې، زموږ انتظار دا وو چي د پوهنتون مسلمان استادان به پدې اتحادیی کي فعاله برخه واخلي، کم له کمه خپل موجودیت به ثابت کړي او د کمونستانو په لاس کي د دې اتحادیی له پرېوتو به مخنیوی وکړي، د شرعیاتو د پوهنځي له استادانو نه مو وغوښتل چي پدې اتحادیی کي برخه واخلي، خو د دوی هیڅوك دې کار ته تیار نشو. موږ ته دې خبري خاص اهمیت درلود، دا ځکه چي په ګډو غونډو کي به یوه کس د محصلینو له اتحادیی نه او یوه کس د استادانو له اتحادیی نه په خپل وار وینا کوله، هره ورځ به زموږ یوه، یا دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ته وار رارسېدو، کله ما ته او کله ډاکتر عمر شهید ته، خو د دوی ګڼ شمېر کسانو به د خبرو فرصت ترلاسه کاوو، همدا راز لدې حالت نه ځوانانو دا انتباه اخیستله چي په ټول پوهنتون کي شاید یو داسي استاد نه وي چي د مبارزې په کار کي زموږ ملګرتیا ته تیار وي، نورو به موږ ته د دې خبري پېغور راکاوو چي د شرعیاتو د پوهنځي استادان او محصلین پدې عمومي اعتصاب کي له برخي اخیستو ډډه کوي او هماغه څه کوي چي دولت ئې خوښوي!! یو ځل د محصلینو یوه بهیر د شرعیاتو د پوهنځي هغو ټولګیو ته د ننوتو هڅه وکړه چي زده کوونکي ئې په اعتصاب کي د برخي اخیستو په ځای په خپلو ټولګیو کي د درس لپاره ناست وو، غوښتل ئې هغوی توهین کړي، موږ د دوی مخنیوی وکړ او په ټولګیو کي ناستو محصلینو ته مو وویل چي که په اعتصاب کي برخه نه اخلئ کم له کمه دا کار مه کوئ چي له دولت سره په ملګرتیا متهم شي او د محصلینو د جایزو غوښتنو د مخالفت الزام تاسو ته متوجه شي اوکمونستان ستاسو لدې دریځ نه د اسلام په ضد استفاده وکړي او ووایي: موږ تل ویل چي دین د ارتجاع په خدمت کي وي، دا دی عملي او ژوندی مثال ئی!

که څه هم د شرعیاتو په پوهنځي کي د مخلصو محصلینو شمېر ښه زیات وو او په اسلامي نهضت کي د دوی ونډه ډېره څرګنده وه، خو پدې پوهنځي حاکم ذهنیت همدا وو چي له نظام سره له هر راز تصادم نه باید ځان لري وساتي. د همدې لپاره د استاد عبدالرحیم نیازی او مولوي حبیب الرحمن شهید په څېر زموږ مهم غړي پدې ونتوانېدل چي په انتخاباتو کي رأی ترلاسه کړي او د خپلو ټولګیو د استازو په حیث د اتحادیی شوری ته معرفي شي. شاید یوه کیسه د دې پوهنځي وضعیت تاسو ته ښه انځور کړی شي او هغه دا چي: یوه ورځ مي مشر ورور عبدالرحیم نیازی له خپلو ځینو همصنفیانو سره د داسي مناقشې په حال کي وموند چي ماته د ده خبري او له مخاطبینو سره چلند لږ شانته تند معلوم شو، له مناقشې وروسته مي ګوښه کړ او ورتهومي ویل: ګمان کوم ستا خبري لږ تندي او ترخې وې، لدوی سره حوصله په کار ده، نیازی صاحب راته مخ کړ او وئی ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتیار صاحب! د دغو له لاسه زموږ زړونه داغ داغ دي، دوی نه په خپله څه کوي او نه نور کار ته پرېږدي، ستا او سیف الدین نصرتیار په هکله وایي: دا قطب الدین او شیخ الدین څوك دي چې د دین ټیکه داران ئې له ځانه جوړ کړي، دوی دي خپله انجنیري کوي، د دوی ئې له دین سره څه کار؟!! موږ ورته وایو: که همدا قطب الدین او شیخ الدین نه وی ستا به د ذلت او سپکاوي هماغه وضعیت وو چې لدې نه مخکې دي درلود!!

متأسفانه زموږ د هغه وخت په دیني مدرسو باندي له دولت نه د وېرې خپکۍ پرته وه. د ټولني جوړښت داسي وو چې دینداران او واکداران باید له یوه بل سره خواخوږي ولري. واکدارانو به لدوی نه د خپل واك د بقا لپاره استفاده کوله او دوی به د واکدارانو د اقتدار د دوام لپاره دعا کوله او د مخالفینو په ضد به ئې فتوی ګاني صادرولې. زه به وروسته پدې هکله څو مثالونه وړاندي کړم خو دلته په دوو مثالونو اکتفاء کوم:

زه په لومړی سمستر کي ناروغ شوم، درسونه را نه پاتې شول، کور ته ستون شوم، یوه ورځ مي اراده وکړه چې د جمعې د لمانځه په وخت کې، د امام صاحب د روضې په مسجد کي خلکو ته وینا وکړم، زما وینا ټولو لمونځ کوونکو په ډېر دقت واورېده، سبا ولسوالۍ ته وغوښتل شوم او له هغه ځایه د دوو پولیسانو په نظارت کي کندز ته ولېږلی شوم، هلته راته وویل شو چې تا خلك بغاوت ته هڅولي او د پاچا په خلاف دي وینا کړې او افغانستان دي دارالحرب ګڼلی، وروسته راته معلومه شوه چې د روضې د جومات امام مولوي قمرالدین ولسوالۍ ته همدا راپور ورکړی وو، د ده دا راپور هلته زما لاس ته راغی چې د امام صاحب ولسوالۍ زموږ د مجاهدینو په لاس فتح شوه او د ولسوالۍ ټول اسناد زموږ په لاس کي پرېوتل، پدې اسنادو کي هغه خط هم وو چې همدې مولوي په "شنه قلم" او خپلي امضاء سره زما په خلاف ولسوالۍ ته لېږلی وو.

په یوې رخصتي کي کور ته تلم، پلخمری ته ورسېدم، شپه مي د شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصرتيار په کورکي وه، دوی او نورو ورونو ټينګار وکړ چي سبا د اختر ورځ ده، دلته د اختر د لمانځه ډېره ستره جمع وي، خطيب د انجنير محمد شاه تره دی، له هغه سره خبره کوو چي تا ته د خبرو موقع درکړي، ما موافقه وکړه، سبا د لمانځه لپاره وخوځېدو، د پلخمری په ستر چمن کي خلك را غونډ شوي وو، خطيب څو دقيقی خبري وکړي، ما ته ئې بلنه راکړه، خبري مي پيل کړې، د خلکو شمېر ډېر زيات وو، په لومړی صف کي والي له نورو لوړ رتبه مأمورينو سره، د سليمان لايق پلار چي د قلعه جواد د حضرتانو خليفه وو او د پلخمری نور مخور مشران ناست وو، ما تقريباً ۴۵ دقيقی خبري وکړي، د خلکو استقبال او په ډېر دقت سره زما خبرو ته د دوی پاملرنه ډېره عجيبه وه، نه پوهيږم وجه ئې زما خبري وې که دا چي يو شل کلن بې ږيري ځوان د منبر په سر ګوري او د معمول خلاف له منبر نه د رژيم په ضد داسي خبري اوري چي مخکي ئې هيڅکله نه وې اورېدلې. سليمان لايق د پرچم د کمونستي ډلي د مرکزي کميتی غړی هم له خپل پلار سره لمانځه ته راغلی وو، له لمانځه نه وروسته ئې خپلو ملګرو ته زما د وينا په هلکه ويلي وو: معلومه نده چي دا به څو کاله د حضرتانو په زير خانو کي روزل شوی وي!! دا خبره ده پداسي حال کي کوله چي پلا رئی د حضرتانو خليفه وو او په ده ئې د "غلام مجددي" نوم ايښی وو، چي وروسته ده دا نوم په سليمان لايق بدل کړ.

په هر صورت، د لمانځه وخت را رسېدلی وو، ما خپلي خبري ختمي کړې او په خپل ځای کښېنستم، له لمانځه نه مخکي مولوي لقمان پورته شو او وئی ويل: پری ئې نه ښودو چي څو حديثه مو ويلی وی او ستاسو زړه مو له ژوند نه تور کړی وی، لدې نه وروسته داسي خلکو ته موقع نه ورکوو!! همدا دوه درې جملي ئې وويلې او له خلکو نه ئې وغوښتل چي د لمانځه لپاره خپل صفوف برابر کړی. لدې خبرو نه د ده مقصد دا وو چي چارواکو ته خپل اخلاص او زما له وينا سره خپل مخالفت څرګند کړي او هغوی پدې پوه کړي چي ما ته د خبرو موقع ده نده ورکړې. له لمانځه نه وروسته ډېرو لمونځ کوونکو مولوي لقمان ته بد او رد وويل او ځينو خو سختی ښکنځلي ورته وکړي. مولوي لقمان د جهاد په وخت کي د سابق په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رژیم په خدمت کې وو او د موټر په یوه تصادم کې په قتل ورسېدو.

د پوهنتون اعتصابات طولاني شول، دولت د لیلیی اعاشه قطع کړه، اتحادیی فیصله وکړه چې سره لدې اعتصاباتو ته دوام ورکړي او د لیلیی د اکمال لپاره له خلکو نه بسپنې راټولې کړي، پدغو بسپنو وتوانېدو چې د لیلیی مشکل حل او اعتصابات جاری وساتو، خو وروسته، له یوې خوا په اتحادیی کې اختلاف راولاړ شو، پرچمیانو د اعتصاب پای ته رسول غوښتل او په یوه اړخیزه توگه له اعتصاباتو لاس په سر شول، له بلې خوا دولت پوهنتون تعطیل کړ.

د دغو جریاناتو په ترڅ کې موږ د یوه ځواکمن، دروند او فعال ځواك په څېر راڅرگند شوو، په ځوانانو کې زموږ نفوذ ورځ په ورځ زیات شو، ډېر وخت نه وو تېر شوی چې موږ په ټول پوهنتون مسلط شوو، د مبارزې دا سنگر زموږ په لاس فتح شو او پوهنتون زموږ په ډاډمنې اډې بدل شو.

د عقرب ۳ او تظاهرات

د ظاهر خان شپږ وروستی کلونه له تظاهراتو نه ډك کلونه وو، د مظاهرو لړۍ خپل اوج ته رسېدلې او لمن ئې تر اطراف خوره شوې وه، دغه لړۍ د عقرب د ۳ له پېښې نه وروسته پیل شوه. د ۱۳۴۵ کال د عقرب په درېیمې، دولتي ځواکونو په هغو کسانو د ماشینگڼو ډزی وکړې چې د پارلمان په لوري پدې خاطر خوځېدلي وو چې ډاکتر یوسف ته په پټې غونډې کې د اعتماد د رأیې په ورکولو ئې اعتراض درلود، دا حرکت په اصل کې د سردار داؤد په اشاره د کمونستانو له لوري پیل شوی وو، سردار داؤد له صدارات نه په لرې کېدو ناراض وو، تل ئې هڅه کوله چې د فرمایشي دیموکراسي هغه سلسله مختل کړي چې دی پکې د صدرات له مقام نه لرې شو او پدې مقام د شاهي کورنۍ د غړو ټاکل له منځه ولاړ. له چپي عناصرو سره ئې په همدې خاطر خواخوږی درلوده، غوښتل ئې د دوی په اتکاء ظاهر خان ته خپل زور وښیي. په ولسی جرگه کې د ډاکتر یوسف کابینې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رأی ورکولو په څرنګوالي د جرګې د غړو ترمنځ توده مناقشه وشوه، ځینو په پټې رأی اخیستني ټینګار کاوو او ځینو په علني، د جرګې‌کمونستو غړو خپل ګڼ شمېر پلویان د غونډې تالار ته داخل کړي وو، غونډه مختل شوه، په سبا ئې کمونستانو د ولسی جرګې په لوري د یوې مظاهرې بند وبست وکړ، ولسی جرګې پټه غونډه درلوده، دولتي ځواکونو ته ویل شوي وو چي د ولسی جرګې د مانۍ شا او خوا کلك امنیتی تدابیر ونیسي، د ولسی جرګې په تالار کي کابینې ته د اعتماد رأی ورکولو په اړه بحثونه روان وو چي د مظاهره کوونکو په ډلي د دولتي ځواکونو له خوا ډزی وشوې، مظاهره کوونکو ته مرګ ژوبله واووښته، مظاهره کوونکو د مرګ ژوبلي شمېر ډېر زیات ښودو، کم له کمه ئې د مړو شمېر شپیته کسان ښودل، خو دولت د دریو کسانو په مړیني اعتراف وکړ، دا پېښه په اصل کي د شاهي کورنۍ ترمنځ د رقابتونو نتیجه وه. د مظاهرو مهار د سردار داؤد او د ده د چپي ملګرو په لاس کي وو او د ډزو امر سردار ولي ورکړی وو، ظاهر خان د دې په ځای چي خپل مشکل له سردار داؤد سره حل کړي او سردار ولي ته څه ووایي، ډاکتر یوسف ئې عزل او د ده حکومت ئې منحل کړ او د ده په ځای ئې محمد هاشم میوندوال ته وظیفه ورکړه چي نوی حکومت جوړکړي. میوندوال د ډاکتر یوسف په کابینې کي د اطلاعات او کلتور وزیر وو، چي د عقرب په ۷، صرف څلور ورځي د ۳ عقر ب له پېښي نه وروسته د صدراعظم په توګه وګمارل شو.

د تظاهراتو لړۍ له همدې ځایه پیل شوه، نه میوندوال پدې موقعیت کي وو چي د تظاهراتو مخنیوی وکړي شي، برعکس هغه غوښتل چي د ځوانانو ملاتړ ترلاسه کړي او نه شاهي کورنۍ غوښتل چي د تظاهراتو د مخنیوی په ارتباط یو ځل بیا د عقرب درېیمه تکرار شي.

د تظاهراتو سلسله د کمونستانو په لاس پیل شوه، په لومړی سر کي نامنظم او د ګډون کوونکو شمېرئی کم وو، دا نوې پدیده وه، په ابتداء کي ځینو له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حساسیت درلود، ځینو د دولت له وېرې په هغوی کې له برخې اخیستو ډډه کوله، خو د دولت انفعالي دریځ، سیاسي ځواکونو ته دا فرصت په لاس ورکړ چې لدې نه یو مهم سیاسي حرکت جوړ کړي.

چپي ډلو به د "کارگر بین المللي ورځ" د "عقرب۳" او دې ته ورته نورې ورځې په مظاهرو سره لمانځلې، کله کله به صنفی اعتصابات په مظاهرو بدل شول، دولت په ابتداء کې له مظاهرو سره آشنا نه وو، خو ورو ورو ئې له مظاهرو نه وېره راکمه شوه، که څه هم مظاهرې له کمي او کیفی لحاظه تشدید شوې وې خو د دولت عکس العمل هغه د لومړیو ورځو عکس العمل نه وو.

موږ تقریباً پنځه کاله وروسته په ۱۳۴۹ کې دې ډگر ته د راوتلو جوگه شوو، په لومړي سر کې زموږ مظاهرې نامنظمې او وړې وې، خو په ډېر سرعت سره ئې هم له کمي لحاظه وده کوله او هم له کیفی لحاظه. لا ډېره موده نه وه تېره شوې چې پدې برخه کې هم ترکمونستانو مخکې شوو، یو وخت خو داسې راورسېدو چې زموږ مظاهرو به د میوند لویه جاده، د پامیر له سینما نه تر سپاهی گمنام پورې ډکه کړې وه، ټولو یوه بل ته لاسونه ورکړي، په منظمو لیکو کې روان، له یوه ځایه شعار او د مظاهرې له سر نه ترپایه د ټولو له خوا منظم بدرگه کېدل، د مظاهرې سر په سپاهی گم نام کې او پای ئې د پامیر سینما خوا ته. مخکې به د زرنگار پارك هغه غونډۍ چې د غونډو لپاره ډېره مناسبه سیمه او جوړښت ئې داسې وو چې ستره غونډه په کې جوړېدی شوی او له ټولو خواوو په ځرگند طور لیدل کېدی شوی، د هغو ډلو په واك کې پرېوته چې ترنورو ستره او په مظاهرو کې به ئې برخه اخیستونکي زیات وو، په لومړیو کلونوکې دا ځای روس پلوه کمونستانو ته مختص وو، وروسته شعله یانو ترلاسه کړ، خو په وروستیو دوه کلونو کې زموږ لاس ته راغله، هیڅ دا جرأت نشو کولی چې زموږ د مظاهرو په ورځ دلته راغونډ شي.

په مظاهرو کې زموږ شعارونه دا وو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ په شرقي او غربی استعمار.

مرگ په امپریالیزم او سوسیل امپریالیزم.

په پردیو پوري تړلو ډلو باندي مرگ.

دولت د فقر او لوږي عامل دی.

دولت د جهل او بې سوادي عامل دی.

دولت د بې کاری او بې روزگاری عامل دی.

کمونستان د دولت په غیږ کي روزل شوي.

خلك خپل اولاد د مسلماني مور له غیږ نه راجلا کړي او دولت ته ئې وسپاری، دولت ورنه کارمل او تره کي جوړکړي.

مرگ په سردار داؤد د کمونستي ډلي مؤسس.

موږ اسلامي نظام غواړو.

اسلام زموږ د ټولو ستونزو د حل ضامن دی.

موږ د اسلامي امت د تېر برم او عظمت اعاده غواړو.

سرلوړی دي وي اسلام.

مړه دي وي د اسلام دښمنان.

مړه دي وي د اسلام په جامه کي د اسلام دښمنان.

زموږ دغه شانداري مظاهرې چي د افغانستان په تاریخ کي ئې ساری نه لیدل کېږي، پداسي حال کي ترسره کېدی چي له موږ نه ئې یوازې لاندې مصارف غوښتل:

د امپلیفایر او لاوډ سپیکرو کرایه.

د شعارونو لپاره تکه او رنگ اخیستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو مصارفو لپاره به موږ په خپلو منځونو کي بسپنه کوله، په متوسطو کورنیو پوري مربوطو کسانو به له خپل جیب خرڅ نه څو افغاني د همدې لپاره وقف کړي.

د یوه امپلیفایر او لاوډسپیکرو په اخیستلو هلته موفق شوو چي زه بندي شوم، محبس ته راتلونکو ورونړو به چا له ځان سره میوه راوړه او چا هم نقدي پیسې، لدغو پیسو نه مي څلرویشت زره افغاني ورونړو ته ورکړې چي یو امپلیفایر او څو لاوډسپیکری واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موږ او نورو سره د دولت چلند

دولت له نورو ډلو سره په خپل چلند کي محتاط وو، د دوی په خلاف ئې له داسي اقدام نه ډډه کوله چي د دوی د بهرنیو حامیانو په اعتراض او مداخلې منتج شي. لدوی نه ئې خاصه وېره هم نه درلوده، گمان ئې دا وو چي د دوی شمېر کم دی، په ولس کي نفوذ نشي کولی، د دوی په خلاف د عام ولس راپارول آسانه دی. د دولت اصلي وېره له موږ څخه وه، زموږ حرکت ته ئې د یوه جدي گواښ په سترگه کتل، مخصوصاً هلته چي وئی لیدل د دې حرکت لمن له ځوانانو نه تر علماوو او عوامو پوري خوره شوه او پوهنتون او نور علمي مؤسسات د "جوانان مسلمان" په ډاډمنو اډو بدل شول.

غلام سرور ناشر چي د ظاهرشاه نږدې ملگری او د دولت له مهمو ارکانو څخه وو، د کمونستانو د اقتدار په لومړیو ورځوکي زنداني شو، په محبس کي ئې ځینو ورونو ته داسي قصه کوله: یوه ورځ له پاچا سره د ده په مخصوص موټر کي له کابل نه پغمان ته تلم، دا هغه ورځي وې چي سیاسي ډلي ډېری فعالي شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې او مظاهرو زور اخیستی وو، هغه ته مې وویل: اعلیحضرت! د دغو سرو بیرغونو څه چاره په کار ده، که وضعیت همداسې پاتې شي ما ته راتلونکې خطرناك برېښي، هغه راته وویل: اشتباه کوې، سره بیرغونه نه، شنه بیرغونه خطرناك دي، د سرو بیرغونو په آسانۍ سره مخنیوی کېدی شي، خو شنه بیرغونه کېدی شي پداسې ګواښ بدل شي چې مخنیوی ئې ګران وي!! له مورږ او کمونستانو سره د دولت بېل بېل چلند له همدې تصور نه راولاړ شوي وو، تل ئې زمورږ په مقابل کې د چپي ډلو مرسته کوله، ښېلګي به ئې په راتلونکو پاڼو کې وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي نهضت قيادت

او د مشر ورور عبدالرحيم نيازی فراق

عبدالرحيم نيازی ډېر ژر د داسي يوه مشر په څېر راڅرګند شو چي هرچا د ده په څېرې کي د يوه لوی شخصيت نښې له ورايه ليدلې، زموږ په غونډو کي به هغه ډېری اوړېدې، ژوري، علمي او په زړه پوري ويناوي کولې، هرڅوك به د ده له وينا نه متأثره کېدو، د ستيج په سر به د ده لنډه وينا تر يوې ګنټې زياته وه، د ده علمي او په زړه پورو ويناګانو زموږ د تحريك په پياوړتيا او خورېدو کي ډېره لويه ونډه درلوده، موږ هغه د مشر په حيث نه وو ټاکلی، خدای هغه ته د مشر توب کفايت او اهليت ورکړی وو. دی د فارياب د پښتونکوټ اوسېدونکی وو، کورنۍ ئې له شاه جوی نه فارياب ته منتقل شوې وه، په خټه نيازی وو، مورنۍ ژبه ئې پښتو وه، په فارسی ډېر مسلط وو، عربي ئې په مدرسی او د شرعياتو په پوهنځي کي زده کړې وه او ازبکي ئې له محيط نه. په ۱۳۵۰ کي ناروغ او د علي آباد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتون کي بستري شو، د ده معالجه ډاکتر فتاح نجم ته چي د همدې روغتون مؤظف ډاکتر وو، وسپارل شوه، دا زموږ لويه غلطي وه، فتاح نجم د شاهي کورنۍ مخصوص ډاکتر وو، د نيازی په شان د يوه لوی شخصيت د تداوي په اړه په داسي يوه ډاکتر اعتماد کول، ستره اشتباه وه. دی په خپلو پښو روغتون ته تللی وو، صحی وضع ئې زياته د تشويش وړ نه وه، خو له څو ورځو تداوي نه وروسته د ده وضعه هومره خرابه شوه چي بهر ته د ده په لېږلو مجبور شوو، دوه لکه افغانۍ بهر ته د ده د لېږلو او د تداوي لپاره راغونډې شوې او هند ته مو ولېږو، تر روغتون پوري روغ رمټ ونه رسېدو، د ۱۳۵۰ کال د جوزا په ۲۹ ئې د روح امانت خپل مولی ته تسليم کړه او جنازه ئې بېرته کابل ته را انتقال شوه. د ده ناڅاپی مړينه زموږ لپاره درنه پېښه وه او جبران ئې راته گران. زموږ ځوان تحريك له يوه داسي مؤثر مشر نه محروم شو چي په هغو حساسو شېبو کي د ده قيادت ته سخت اړ وو. د دښمنانو گمان دا وو چي د ده په تلو سره به د مسلمانو ځوانانو د ځوان نهضت د ملا تېر مات شي، بل داسي څوك به پيدا نکړي چي دا خلا ډکه کړي او ټول ورباندي راغونډ شي!! خو دوی هك پك پاتې شول چي څنگه د مرحوم نيازی له تلو سره سره دا ځوان تحريك نه يوازې متلاشي او حتی ضعيف نشو بلکي ترمخکي نه زيات پياوړی شو.

د مرحوم نيازی د جنازی د رارسېدو په وخت کي د کابل هوايي ډگر د يوې داسي ستري غونډې شاهد وو چي مثال ئې نه مخکي ليدل شوي وو او نه وروسته او سبا ته د فارياب په لوري د ده د جنازی د لېږلو مراسم هومره شانداره وو چي مثال ئې نشو په گوته کولی.

د همدې مراسمو په دوران کي يوه خاصه خبره د يادولو وړگنم: له وروستيو ليکو نه څوك په منډه راغی او په وارخطا لهجه ئې راته وويل: مجددي له خپل موټر نه راکوز شو او غواړي په لاريون کي داخل شي، له هغه سره څه وکړو؟ ما ورته وويل: په لاريون کي د برخي اخيستو اجازه مه ورکوئ او ورته ووايي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ او ستاسو لار بېله ده، ورغی، هغه ته ئې دا خبره وکړه. او په همدې سره خپل موټر ته وخوت او په خپله مخه ولاړ. موږ نه غوښتل چي د "جوانان مسلمان" صف له هغو کسانو سره په اړيکو درلودو متهم شي چي له دولت سره نږدې اړيکي لري او په ځوانانو کي د دوی په هکله منفی ذهنیت دی. کمونستانو به زموږ په خلاف همدا تبلیغات کول چي دوی په درباري روحانیونو پوري تړلي دي. موږ مجبور وو لدوی نه خپل برائت اعلان کړو. که په مظاهرو کي د دغو کسانو په خلاف زموږ له لیکو نه شعارونه ورکول کېدل اصلي وجه ئې همدا وه.

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته څه موده موږ د دې هڅه کوله چي دا خلأ د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو ډکه کړو چي دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي وجاهت لري، کله کله به مو داسي گمان کاوو چي:"څه پروا کوي که داسي یو څوك د نهضت د مشر په حیث وټاکو چي علمي، دیني او اجتماعي وجاهت لري، موږ ځوانان یو، که وغواړو چي د دې تحریك لمن تر نورو اقشارو خوره شي، باید یو مخور مشر غوره کړو. د همدې ذهنیت په حکم مو له ډېرو همداسي کسانو سره لیدني کتني کړې، دوی ته مو بلنه ورکړې چي د دې نهضت په لارښووني کي مرسته وکړي، موږ ستاسو په شان شخصیتونو لارښودني ته اړ یو!! دا یوه لویه اشتباه وه، زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته د خپلي تجربی په رڼا کي دا مشوره ورکوم چي لداسي غلطي نه په کلکه ډډه وکړي. باید د خپل صف له محدودې نه بهر د "مخور مشر" د موندلو هڅه ونکړي، په خپلو منځونو کي تر ټولو مستعد او مخلص کس غوره کړي، له هغه چا نه د مشرتابه طمع ونلري چي د یوه مفسد نظام په سیوری کي ستر شوی او په خپل تېر عمر کي ئې له همدې نظام سره د روغی جوړې او سازش لار غوره کړې وه. چاچي په ځوانۍ کي د فساد او ظلم په مقابل کي حساسیت ونښود، د عمر د پوخوالي په تناسب به د ده حساسیت ورو ورو مری. څوك چي په همدې نظام کي د وجاهت خاوند شو له هغه نه دا انتظار مه کوئ چي له نظام سره د تصادم او ټکر په لار کي به خپل وجاهت په خطر کي واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یوازې او د ځینو ورونړو په شمول داسې ډېرو کسانو ته ورغلی یم او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه تمنا ښکاره کړې، د دې غلطۍ په څرنګوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهیږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کې مېلمستیا کړې وه، د مېلمستیا د انګیزی په هکله څه نشم ویلی، پدې کې د لاندې کسانو په شمول ځینو دوستانو برخه اخیستی وه:

محمدهاشم مجددي

صبغة الله مجددي

برهان الدین رباني

شهید غفوری

انجنیر احمدشاه

فضل غني مجددي وویل چې ما ځینو نورو کسانو ته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه رانغلل، استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو لدغو کسانو څخه وو، "هغه پداسې موقعیت کې وو چې دا راز غونډو کې ئې برخه نشوی اخیستی"، خبري داسې پیل شوې چې باید ټول اسلام غوښتونکي یوه بل ته لاس ورکړي او په ګډه د ګوانښونو مقابله وکړي.

ما وویل: د ځوانانو دا بهیر د خدای په مرسته پیل شو، دا دی امید بخښونکې مرحلې ته رسېدلی، ټول باید د دې ملاتړ وکړي، دا به له ځان او خپل ایمان سره لویه جفا وي چې څوك د دې حرکت د مزید پیاوړتیا په اړه څه کولی شي خو هغه وسپموي، دا ځوانان نه تجربه لري او نه کافی دیني پوهه، دوی لارښودني ته ضرورت لري. خو موږ د ملګرتیا دوه شرطونه لرو:

- څرګنده ملګرتیا به کوي، نه پټه ملګرتیا، دا به نه وایي چې زه ستاسو ملګری یم خو په څرګنده ستاسو په خوا کې نشم ودرېدی، دا عذر له ځینو خاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو څخه منل کېدی شي نه له ټولو نه، نه له هغه چا نه چي د فعالي ونډې طمع تري کېدی شي.

• له نظام سره به مقاطعه کوي، د نظام په ضد مبارزه به همدومره ضروري گڼي لکه له کمونستانو سره. د "جوانان مسلمان" په ليکو کي چي څوك تنظيم شوي ټول همدا روحيه لري.

صبغة الله مجددي ماته مخ کړ او ويې ويل: زه ستا له لومړی شرط سره موافق يم خو له دوم سره نه!! زه دا معقوله نه گڼم چي په يوه وخت کي په دوو جبهو کي ځان مصروف کړو، برعکس دا غوره گڼم چي يوازې د کمونستانو مقابله وکړو او پدې مقابلې کي د دولت مرسته هم ترلاسه کړو.

ما ورته وويل: دولت د فساد اصلي عامل دی، کمونستان د دولت په غېږ کي روزل شوي، ځوانانو پدې خاطر اسلامي نهضت ته په کمونستانو ترجيح ورکړه او د دوی لوی اکثريت لدې نهضت سره يوځای شو چي هم د دولت د ظلم او فساد مقابله کوي او هم په پرديو پوري د تړلو ډلو. که موږ پدې متهم شو چي لدې فاسد او بې دينه دولت سره په پټه ملگرتيا لرو، دغه ټول مخلص مبارزين زموږ له څنگ نه بېلېږي...

نورو هم څه نا څه خبري وکړي، جلسه مو له کومي خاصي نتيجي نه پرته پای ته ورسېده.

يوه خاصه قصه چي له همدې غونډې سره ارتباط لري د يادولو وړگنم او هغه دا چي: په توقيف کي د تحقيقاتو لپاره خاص ځای ته بوول کېدم، په دهليز کي د کابل د امنيې له قومندان مينه پال سره مخامخ شوم، هغه ودرولم او له روغبړ نه وروسته ئې راته وويل: موږ ډېره هڅه وکړه چي له تاسو سره تفاهم ته ورسيږو او په خاصو قضاياوو کي توافق وکړو، خو تاسو ونه منله او زموږ پيغامونو ته مو منفي ځواب ورکړ، ما ورته وويل: زه پوه نشوم، ستاسو کوم پيغام او د چا په لاس؟! ما ته خو نه ستاسو استازی راغلی او نه کوم پيغام!! ده راته وويل: موږ څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلي صبغة الله مجددي تاسو ته درولېږو خو تاسو هغه ته منفي ځواب ووايو. زه همدلته پوه شوم چي د فضل غني مجددي په کورکي د صبغة الله مجددي د هغي وينا معنا څه وه!!

د پنځه کسيزی شوری انتخاب

د مرحوم عبدالرحيم نيازی له وفات نه وروسته د وضعيت د څېړني او د يوه مناسب تصميم د نيولو لپاره د ځوانانو د اسلامي نهضت تقريباً "۲۲۰" اهل الرأی کسان د پوليتخنيك په مسجد کي راغونډ شول. د تفصيلي بحثونو نه وروسته فيصله وشوه چي د نهضت د ښه تنظيم لپاره بايد يوه پنځه کسيزه قيادي شوری انتخاب شي. له رأی اخيستني نه مخکي د غونډې ځينو برخه والو تپوس وکړ چي آيا موږ له محصلينو نه پرته، د دولت په مأمورينو يا نورو برخوکي متعهد غړي لرو که نه؟ شهيد سيف الدين نصرتيار د دوی په ځواب کي وويل: زموږ دوه متعهد ورونه پروسږ کال له پوهنتون نه فارغ شوي، مولوي حبيب الرحمن او غلام رباني عطيش، لدوی نه پرته د دولت په مأمورينو کي د يادولو وړ کسان نلرو. رأی اخيستل پيل شول، مشخص کانديدان نه وو، هر چا هرچا ته رأيه ورکولی شوه، پنځه زياتي رأی وړونکي به د قيادي شوری لپاره غوره کېدل. د رأی کاغذونه راغونډ شول، له شمارلو وروسته د لاندې پنځو کسانو نومونه اعلان شول:

۱ ـ مولوي حبيب الرحمن

۲ ـ انجنير حبيب الرحمن

۳ ـ سيف الدين نصرتيار

۴ ـ غلام رباني عطيش

۵ ـ انجنير حکمتيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د ښښتو لار غوره کړه

د اسلامي نهضت چټکي ودي او په علمي مؤسساتو د هغه ورځ په ورځ زیاتېدونکي سلطې کمونستان وارخطا کړل، دوی د دې بهیر پایلي خطرناکي وګڼلې، د مقابلې نوری لاري په نظر نه ورتلې، ناچار ئې د ښښتو لار غوره کړه. لومړۍ ښښته د خلقیانو له لوري وه چي په هغې کي زه ټپی شوم، قصه ئې داسي وه: خلقیانو د پوهنتون په صحن کي غونډه درلوده، د مسلمانو ځوانانو څو کسانو لدوی نه غوښتی وو چي اجازه ورکړي د دوی له ستیج نه څو خبري وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کي زه هغه ځای ته نږدې راورسېدم، ځیني ورونه راغلل او ما ته ئې جریان ووایو، زه هلته ورغلم، وضعیت مي داسي ولید چي نږدې ده ښښته وشي، ورونو ته مي وویل چي صحنه تخلیه کړي او د خلقیانو له ستیج نه په خبرو کولو ټینګار پرېږدي، ما همدا خبره اعلانوله چي خلقیانو په شهید انجنیر محمدشاه حمله وکړه، زه خلاصون ته ورغلم چي ناڅاپی له څلورو خواوو ئې په ما برید وکړ، د غوږ اړخ ته ټپی شوم، په ځمکه ولوېدم، له ورونو نه یوه کس په ما ځان وغورځاوو چي په ما د برید مخه ونیسي، خلقیان خواره شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ئې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوي نه وروسته لیلیې ته ولاړم.

د نښتې په ورځ ما د سروې امتحان درلود، داسې امتحان چې ځرنګوالی ئې زما د وروستۍ آزموینې لپاره ډېر مهم وو. د امتحان لپاره روان وم چې نښته وشوه، د وروستۍ آزموینې په ورځو کې هم سخت مصروف وم، دومره فرصت مې ترلاسه کړ چې د آزموینې په شپه له خپل هم صنفي انجنیرمحمد اسحاق نه چې خپلو درسونو ته ئې ډېر زیات اهمیت ورکاوو او پوره زیار ئې ایستو، د سروې د مضمون هغې برخې واورم چې د استاد د لیکچر په وخت کې ئې حاضر نه وم. هغه دوه ګنټې له ماسره کار وکړ، سبا دواړه د آزموینې لپاره ټولګې ته ولاړو، استاد راته وویل چې ستا اوسط له هغو آزموینو نه نیسم چې برخه دې په کې اخیستې، هغه آزموینې په پام کې نه نیسم چې درنه پاتې دي. له استاد نه مې مننه وکړه. چې کله د آزمویني نتائج اعلان شول، ګورم چې په سروې کې زما نمرې تر انجنیر اسحاق نه زیاتې دي. د نوموړي استاد زوی شهید معروف له نهضت سره یوځای شو او د اسلام په لار کې په شهادت ورسېدو.

دوهمه نښته

د کمونستانو په لومړي برید سره د نښتو لړۍ پیل شوه. دوهمه نښته هلته وشوه چې دوی د پولیتخنیك د پوهنځي په لیلیې کې د نښتې لپاره تیاری نیولی وو او بهانه ئې لټوله، د روژې د میاشتې په یوه ماخستن ئې په طعام خوري کې غونډه درلوده، هلته ئې موږ ته ډېر بد او رد وویل او اعلان ئې وکړ چې لدې نه وروسته له "اخوان الشیاطین"سره قاطع او جدي چلند کوو، نوك په سوك ځوابوو!! دوی موږ د "اخوان الشیاطین" په نامه یادولو، هدف ئې دا وو چې موږ د مصر د اخوان المسلمین په څېر یو. "داخوان المسلمین حزب پدې ورځو کې د جمال ناصر حکومت سخت ځپلې وو، د دوی ځینې کسان په شهادت رسېدلې،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځينو ئې د مصر په تورو زندانونو کې تر وحشيانه تعذيبونو لاندې ترخې شپې ورځې تېرولې او په ټولي عربي نړۍ او په روسانو پوري تړلو مطبوعاتو کې د دوی په خلاف شديد تبليغات روان وو، دوی ئې د اخوان الشياطين به نامه يادول" د وياند دا ترخې او تندي خبري لانه وې ختمې شوې چې له طعام خوري نه بهر نښته وشوه. نښته داسي پيل شوه چې له مسلمانو ځوانانو څخه يوکس د هغه چا مخې ته ودرېدو چې ډوډۍ ئې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، "د روژې په مياشت کې دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کېده، موږ اعلان کړی وو چې هيڅوك په ښکاره روژه نشي خوړلی" لدې کس نه ئې پوښتنه وکړه چې ولې دا کار کوې؟ هغه پتنوس يوې خوا ته کېښود او په ده ئې بريد وکړ، نور ورسره ملګری شول، ترکلکو ګوزارونو لاندې ئې ونيو، په غاړې کې ئې پګړۍ وراچولې او د طعامخوري په لوري ئې کشولو. له همدې سره په ټولو هغو مسلمانو ځوانانو بريدونه پيل شول چې د پوليتخنيك په ليليې کې مېشت وو. مرکزي ليليې ته د دې نښتې اطلاع ورسېده، پدې وخت کې زه، مولوي صاحب حبيب الرحمن او استاد ګل محمد "د ده بوری په يوه کرايي کورکې په ګډه اوسېدو، د ختم په لمانځه ولاړ وو، هغه شپه اولسم جزء ته ورسېدو، لا مو دعا نه وه تمامه کړې چې دا اطلاع ئې راکړه، نه پوهيږم ولې په ډېر شور او شوق د مرکزي ليليې په لوري وخوځېدم. ګورم چې د ليليې په جومات کې ګڼه ګونه ده، سيد نورالله د هرات اوسېدونکی خبري کوي او ورونو ته وايي: موږ پدې وخت کې هيڅ نشو کولی، سبا دلته راغونډېږو او د پوهنتون رياست په لوري مارش کوو او د کمونستانو دا بريد محکوموو او له رياست نه غواړو چې پدې هکله عاجل او مناسب اقدام وکړي... ورونه زما وينا ته منتظر وو، ما وويل: که جګړه پای ته رسېدلې وي او زموږ ورونه تر بريد لاندې نه وي نو کېدی شو د راتلونکي عکس العمل په هکله مو خبري کړې وی، خو اوس هلته زموږ ځيني ورونه تر حملو لاندې دي، ځيني ټپي شوي، ځيني محاصره دي، سؤال دا دی چې آيا موږ د دغو ورونو په وړاندې څه مسئوليت لروکه نه؟ لدوی نه دفاع کوو که نه؟ زما نظر دا دی چې حتماً بايد له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو مظلومو ورونو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړ شئ، تیاری ونیسئ، همدا اوس د پولي تخنیك په لوري خوځیږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات نه ووتل، څو شېبې وروسته د اویاوو په شا او خوا کې با ایمانه زلمیان د پولیتخنیك په لوري روان شوو، د پولیتخنیك جومات په مخکې مې ټول ودرول او ورته ومې ویل: څوك چې د سر قرباني ته تیار وي او په هیڅ بیه په شا نه راځي له موږ سره دې وخوځیږي او څوك چې دې قرباني ته تیار نه وي او د نښتې په وخت کې تښتي، همدا اوس دې له موږ نه بېل شي او د شپې له تیاری نه په استفادې سره دې بېرته وگرځي، وروسته ما ته وویل شو چې یوازې دوه کسان له هغې ډلې نه بېل شول او له صحنې نه ووتل" ما ورونه په دوو ډلو ووېشل، یو شمېر مې له ډاکتر محمد عمر شهید سره په یوه استقامت ولېږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځېدم چې کمونستان راغونډ شوي او د بامونو په سرئی گڼ شمېر کسان گمارلي وو ترڅو موږ د تیږو تر برید لاندې ونیسي. له یوې خوا په موږ د تیږو باران وو له بلې خوا هغو کسانو د تکبیر په نعرو زموږ استقبال کاوو چې په خپلو اطاقونو کې تر محاصرې لاندې ول. موږ همداسې سریع او تند مخکې روان وو، د تیږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چې د زلمیانو هغه ډله هم له موږ سره یوځای شوه چې په بل استقامت لېږل شوې وه، د دوی په یوځای کېدو سره مقابل طرف داسې گمان وکړ چې زموږ نورې ډلې هم یو په بل پسې رارواني دي، وارخطا او په تېښته شول، د تېښتې په دوران کې ډېر کسان تر پښو لاندې شول، مخصوصاً هلته چې د دوی گڼ شمېر کسانو څلورم بلاك ته د ننوتلو هڅه کوله، ځینو ورونو غوښتل چې پدوی پسې بلاکونو ته ننوځي خو ما د دې کار مخنیوی وکړ، ټول مو په هغه ځای کې غونډ کړل چې د نښتې په سر کې مقابل طرف هلته راغونډ شوي وو، له لنډو خبرو او څو شعارونو نه وروسته مې د مرکزي لیلیې په لوري د خوځېدو اعلان وکړ.

د دوی شمېر زموږ په نسبت لس ځله زیات وو، د دوی ۴۲ کسان ټپیان شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زموږ درې کسان: مولوي صاحب حبیب الرحمن او استاد عبدالودود د ټیپیانو په جمله کې وو.

په دې نښتې کې ټول چپي عناصر او غیر دیني ډلې یوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبیعي نتیجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرأت وکړي او نه یوازې یوازې. دا په پولیتخنیك او په ټول پوهنتون زموږ د کامل تسلط په لوري یو مؤثر ګام وو.

پولیتخنیك د پولیسو له خوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته ئې د لوډسپیکر په ذریعه ګوابنونه کول چې خواره شئ، وروښو ته مې وویل چې له خوربدو نه ډډه وکړي، یوځای به د مرکزي لیلیې په لوري خوځیږو. د یوځای راتلو په وجه پولیس ونتوانېدو چې څوك ونیسي.

له دې نښتې نه وروسته نږدې وه د پوهنتون په صحن کې بله نښته وشي، خو موږ د هغې مخنیوی وکړ، جریان داسې وو: کمونستانو غوښتل د پولیتخنیك د پیښې په اړه څه عکس العمل وښیي، کم له کمه خپلو کسانو ته روحیه ورکړي. د پوهنتون په صحن کې راغونډ شول، لدوی نه آخوا د ساینس پوهنځي مخې ته د مسلمانو ځوانانو محدود شمېر کسان راغونډ شوي وو، زه پداسې حالت کې دې ځای ته راورسېدم چې هره شېبه د لویې نښتې احتمال په نظر راتلو. د نښتې عواقب راته ښه نه معلومېدل، زموږ شمېر د دوی په نسبت ډېر کم وو، ما وروڼه راغونډ کړل او اعلان مې وکړ چې موږ د ښار په لوري خوځیږو او غواړو چې د پوهنتون د پیښو په هکله عام ولس مطلع او خپل دریځ څرګند کړو، د دارالمعلمین او ابن سینا په لوري وخوځېدو، د ابن سینا لیسې مخې ته له رسېدو سره سم ګڼ شمېر ټولګی له یوې خوا بلې خوا راورسېدل او له موږ سره یوځای شول، پدې ډلو کې د یکه توت د مولوي صاحب په مشرۍ د ده د طالبانو او د کلي د ځوانانو ډله د خاصې پاملرنې وړ وه، مولوي صاحب ډېر زړه ور، با ایمانه او مجاهد عالم، په حالاتو پوه، د ژورې دیني پوهې او وسیع نظر خاوند وو. نویو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولګیو، مخصوصاً مولوي صاحب ټینګار کاوو چي باید بېرته د پوهنتون په لوري وګرځو، مبادا کمونستي ډلي زموږ راوتل داسي توجیه کړي چي له وېرې مو صحنه پرېښوده او پدې سره هغوی خپله تېره ماتې جبران کړي. ګڼه ګونه زیاته وه، زه ورونو په اوږو پورته کړم او ومي ویل: له هغو ورونو نه مننه چي پدې سخت حالت کي ئې ځان راورساوو، خو اوس موږ د ښار په لوري د تلو اعلان کړی، له پوهنتون نه راوتلي یو، بېرته ګرځېدل مو ښه تأثیر نلري، محصلین ترې غلط انتباه اخلي، پرېږدئ د ښار په لوري خپل لاریون ته دوام ورکړو. خو هغوی نه قانع کېدل، د پوهنتون منار په شا او خوا کي کمونستان راغونډ شوي وو د دوی غونډې زموږ ورونه هڅول. مجبور شوم د دوی خبره ومنم او د بېرته ګرځېدو اعلان وکړم. خو زموږ له روانېدوسره سم، کمونستانو خپله غونډه ختمه کړه او خواره شول، چي کله د منار په لوري وخوځېدو، د تېري شپې خوب مي مخي ته ودرېدو. تېره شپه مي خوب لیدو چي موږ د پوهنتون په همدې سړك راروان یو، شمېر مو ډېر زیات دی، د ځینو په لاسونو کي بیرغونه، د ځینو په لاسونو کي لرګی، چا ملاوي تړلې او چا په سر څادرونه تاو کړي، په ډېر شور او ځوك د منار په استقامت راروان یو او شعارونه ورکوو، د منار ګرد چاپېر کمونستان راغونډ دي، خو زموږ په لیدو سره خواره شول. چي د منار څنګ ته راورسېدو، ګورم چي زما په ښي او کیڼ لاس کي دوه شیان دي، له خوبه راویښ شوم اوس ټوله صحنه هماغسی ګورم چي په خوب کي مي لیدلې وه، چي منار ته راورسېدو او ودرېدو له ځان سره مي وویل: هغه دوه شیان چي په خوب کي مي په ښي او کیڼ لاس کي لیدلي وو، څېري دي؟! ناڅاپی مي ښي او چپ جیب ته لاس کړ او هماغه دوه شیان مي لاسونو ته راغلل!!

دې کار موږ ته د پولیتخنیك په څېر یو بل ستر بری راپه برخه کړ، دا له نښتي پرته بری وو، زه د پولي تخنیك جګړه د اسلامي نهضت "د بدر جګړه" ګڼم او دا پېښه د احد د جګړې نه وروسته له هغې پېښې سره ورته شمېرم چي قریشو د احد له بري نه وروسته غوښتل په مدیني حمله وکړي، پیغمبر علیه السلام له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو يارانو سره مخې ته ورغی، خو قريش له نيمايي لاري او له جګړې نه پرته ستانه شول.

دريېمه نښته

دا نښته يوازې له شعله يانو سره وه. دوی د يوې نښتې شوق کړی وو. په مخکنيو نښتو کې د خپلې ماتې په هکله به ئیخپلو غړو ته ويل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچميان او خلقيان د ماتې باعث شول، دوی په خپلې تېښتې سره په نورو کې وېره راپيدا کړه، دا ځل له اخوانيانو سره يوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو... دلته او هلته نيغ نيغ کېدل او د نښتې لپاره ئې هڅوني کولې. په همدې ترڅ کې ئې د تعليم او تربيې يوه محصل ته چې نوی له نهضت سره يوځای شوی وو لاس واچاوو، هغه ته ئې ډېرې سپکې سپورې خبرې کړې وې او ځو څپېړې ئې وهلې وو. موږ د "ده بوری" په هغه کور کې غونډه وکړه، ترڅو دا پېښه، لاملونه او عواقب ئې وڅېړو او د مناسب عکس العمل فيصله وکړو. زما نظر دا وو چې شعله يان د يوې قاطع نښتې لپاره تياری نيسي او بهانه لټوي. په خپل هر تصميم کې بايد دا خبره په نظر کې ولرو او د دوی د احتمالي بريد د مقابلې لپاره خاص تدابير ونيسو، وړانديز مې دا دی چې سبا يو شمېر ورونه د تعليم او تربيې هماغه صنف ته ورشي چې دا پېښه په کې شوې او محصلينو ته ووايي: موږ نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء خړه پړه شي او مزيد نښتې وشي، خو په خپلو متعهدينو تېری نشو زغملی، اميد دی داسي پېښه بيا تکرار نشي. زما د وړانديز له يوې برخې سره ورونو توافق وکړ خو له بلې برخې سره نه. د شهيد انجنير حبيب الرحمن او نورو ورونو رأی دا وه چې زه د څو محدودو کسانو سره د تعليم او تربيې پوهنځي ته ورشم او همدا خبره اعلان کړم، ويل ئې: نه د زياتو کسانو تلو ته ضرورت دی او نه خاصو تدابيرو ته. د دوی استدلال دا وو چې د زياتو کسانو تګ بې طرفه محصلينو ته بده انتباه ورکوي. ما وويل: که څه هم زه لدې تحليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره موافق نه یم خو د اکثریت پرېکړي ته احترام لرم، غوښتنه مي دا ده چي دا کار له ما نه پرته بل چا ته وسپارئ. زما غوښتنه ونه منل شوه، مجبور شوم د دې دندي مسئولیت په غاړه واخلم. سبا له لسو دوولسو وروښو سره د تعلیم او تربیی پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهی درس ورکاوو، له هغه نه مي احترامانه وغوښتل چي اجازه راکړي د دې ټولگی له محصلینو سره ځو خبري وکړم. محصلینو ته مي وویل: پرون پدې ټولگی کي یوه د کرکي وړ پېښه شوې، تفصیلات ئې تاسو ته معلوم دي، د ځرنگوالي په هکله ئې ځه ویل نه غواړم، موږ په پوهنتون کي د سالمي او سوله ییزي فضاء غوښتونکي یو، له نښتو نه کرکه لرو، نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء متشنجه شي، امید دی بې طرفه کسان مداخله وکړي او د داسي پېښو مخنیوی وکړي. خو که ځوك خپل زور ښیي، په نورو تېری کوي، ناچار به د هغه مخي ته ودرېږو. په ځو لنډو خبرو مي خپله وینا پای ته ورسوله او له ټولگی نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځیني وروڼه په ډېره عجله راغلل او وئی ویل: هلته په ځینگله کي شعله یان د راغونډېدو په حالت کي دي، شمېر ئې لحظه په لحظه زیاتېږي، له وضعي نه معلومېږي چي په موږ د حملي اراده لري!! وروښو ته مي وویل: اوس نباید میدان پرېږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي لیلیی، دارالمعلمین، ابن سینا، رحمن بابا، دارالعلوم او نورو نږدې مراکزو وروښو ته اطلاع ورکړئ چي ځانونه راورسوي، خپل تیاری ونیسي. دوه کسان مي شعله یانو ته ورولېږل ترڅو پوښتنه وکړي چي د ځه لپاره راغونډ شوي، موږ خو د جنگ اراده نلرو، په هغه ټولگی کي مو ځو خبري وکړي، کار مو خلاص شوی، لدې ځایه روان وو چي ستاسو له غونډېدو نه خبر شوو، مقصد مو ځه دی؟ که د نښتي اراده لري موږ به ناچار له ځان نه دفاع کوو، مسؤلیت به ستاسو په غاړه وي. شاکر او لهیب د خبرو لپاره راغلل، پدې ئې ټینگار کاوو چي موږ خپله غونډه ختمه کړو. د خبرو په جریان کي وو چي د دوی ملگری له ځنگله نه راووتل او د منار جنوب ته راغونډ شول. ما ورته وویل: موږ خو دلته د غونډې د جوړولو قصد نه درلود، غوښتل مو خواره شو، تاسو بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موجبه زموږ په خلاف راغونډ شوئ اوس فيصله ستاسو په لاس کي ده، که د نښتي اراده نلرئ نو خپله غونډه ختمه کړئ، چي تاسو ولاړ شئ موږ هم خپله غونډه ختموو. دوی ويل: په يوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ويل: نه، لومړی به تاسو لدې ځايه ځئ بيا موږ. پدې وخت کي زموږ د ورونو شمېر هم زيات شوی وو، دوی وضعيت داسي وليد چي مجبور د نښتي فکر له سره وباسی او زما خبره ومني او ووايي: دا دی موږ ځو او خپله غونډه ختموو، زموږ له تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شېبو له هغه ځايه د کفتريا او ساينس پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالي شو، زموږ ورونه په همدې ځای کي را غونډ شول. زه د پوستی د غرفی په بام وختلم چي د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبري نه وې پيل کړې چي د شعله يانو لخوا زموږ لوري ته څو تېږي راګوزاري شوي، پدې سره زموږ له ډلي نه محمد طبيب فرقانيار د کندهار اوسېدونکی پداسي حال کي له غونډې ووت او د شعله يانو په لوري په زغاسته ولاړ چي هيڅوك د ده په راګرځولو موفق نشو. د غونډې کنترول کوونکي ونتوانېدل چي له غونډې نه د ده د وتلو مخنيوی وکړي. هلته پده بريد وشو، له هري خوا تر ګوزارونو لاندې ونيول شو، ټپی شو او په ځمکه پرېووت. په همدې سره نښته پيل شوه، دوی د کفتريا مخي ته د وړو تيږو يوې لويي کوټی خوا ته سنګر ونيو او په موږ ئې د تيږو باران پيل کړ. موږ په پاخه سړك ولاړ وو، زموږ شا او خوا ته تېږي نه وې، د دوی لخوا ويشتل شوې تيږي به مو را اخيستلې او بېرته به مو دوی ورباندي ويشتل. ماله نښتي نه د مخه يوه ډله د هغه ځنګله مخي ته لېږلې وه چي په لومړي سر کي شعله يان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چي مبادا له شانه په موږ بريد وشي. نښته توده روانه وه، تېږي ورېدې، ناڅاپی هغه ډله هم بېرته راوګرځېده، د دوی تکبيرونو او ناڅاپی له نورو سره يوځای کېدو، شعله يان وارخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کي هري خواته تښتېدل او د چمن غاړي کورونو ته ئې پناه وړه، زخميان ئې په ميدان دلته هلته پراته. د دې لپاره چي ټپيان په قتل ونه رسېږي، ما د هر ټپی په سر څو کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤظف کړل چې د دوی حفاظت وکړي. د دوی لومړۍ ټپي سیدال سخندان وو، دې د نښتې په پیل کې د پاخه سړك په سر ټپي شو او همالته په ځمکه پرېووت، په سر لګېدلی وو، همالته ئې سا وختله. د دوی تقریباً شل کسان کم او زیات ټپیان شول، شاکر هم په ټپیانوکې وو، که د ټپیانو په سر محافظین نه وی ګمارل شوي دی هم په قتل رسېدو، "د شاکر پلار یو وخت د مننې لپاره ماته راغی او وئی ویل: ستا په وجه زما زوی له مرګ نه وژغورل شو" پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګی، پلي او سواره د نښتې ځای ته راورسېدل، پوهنتون او لیلیه ئې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لاري لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسېده.

دا نښته د شعله جاوید لپاره په ډېر ګران قیمت تمامه شوه، په همدې سره دا ډله متلاشي او په وړو وړو ټولګیو ووېشل شوه. همدا د دوی وروستۍ ګډه غونډه وه، بیا نه د مظاهرې په جوړولو توانېدلي او نه د غونډو په دائرولو. وجه ئې دا وه چې دوی تر نورو ډلو ځان انقلابي ګڼلو، سوله ایزه مبارزه ئې غندله، په مسلحانه مبارزې ئې ټینګارکاوو، دغې ماتې د دوی د شعارونو او باورونو ماهیت بربنډکر.

په یوې نښتې کې د ماتې په وجه د شعله یانو له متلاشي کېدو نه معلومېږي چې د پوهنتون د هغه وخت نښتو او پدې کې د برې او ماتې نتائج څومره مهم او ټاکونکي وو. زما باور دا دی چې همدا نښتې د وروستیو لویو جګړو مقدمه وه، په همدغو نښتو کې د ماتې نه وروسته د کمونستانو بهرنیو حامیانو د سیاسي وضعې د بدلولو او د نظامي کودتا فیصله وکړه.

پوهنتون همداسې محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کې غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډې کې برخه واخیسته، نطاقانو حادثه غندله، موږ ئې ملامتولو، له دولت نه ئې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي، د شعله یانو په نسبت ئې خواخوږی ښودله. موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیلیې کې محاصره وو، غوښتل مو د پوهنتون په انګړ کې غونډه ولرو او د پېښې څرنګوالی توضیح کړو او محصلین پدې پوه کړو چې د نښتې عامل څوک وو او مسئولیت ئې د چا په غاړه دی. سورو او پیاده پولیسانو اجازه نه راکوله، د لیلیې مخې ته له ټولو خواوو محاصره وو. یو ځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسونو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله. بیا مو د کوټه سنګی له لاري د ښار په لوري د تلو اعلان وکړ خو آخوا ته هم د آسونو قطارونه ودرېدل. ټولو محصلینو دا صحنه په سترګو لیدله، د دولت د ډېر قبیح تبعیضی سلوك شاهدان ول. دې صحنې څو ساعته دوام وکړ، په پای کې موږ مجبور شوو چې غونډه پای ته ورسوو.

پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي. په لیلیه ئې د حملې جرأت نشوکولی. له لیلیې نه تدریسی ته په تلو راتلو کې به له ماسره ګڼ شمېر ورونه ملګری وو. د پوهنځي رئیس ته ئې ویلي وو چې اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي. هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ما ته ئې اطلاع راکړه. سردار ولي د پاچا زوم د کابل امنیې قومندان ته امر کړی وو چې په هر قیمت ما ونیسي، حتی که له محصلینو سره د نښتې په بیه وي. دا جریان ماته مینه پال د امنیې قومندان په هغه ماشام ووایو چې زه پولیسانو ته تسلیم شوم او له ځان سره ئې د امنیې قومندانۍ ته بوتلم. مېنه پال په خپل دفترکې راته وویل: سردار ولي راته امر وکړ چې په پوهنتون حمله وکړم، که چا مقاومت وکړ د ډزو امر ورکړم، پولیس باید د مقاومت کوونکو پښې په نښه کړي... خو ما دا کار ونکړ او د دې په ځای مې ستا پلار راوغوښت او هغه ته مې وویل چې یا به حکمتیار تسلیمېږي او یا به ته زندان ته درومې، دا ده قضیه په ښه شان حل شوه!! ما د محاصرې په هغه سخت حالت کې خپلې آزموینې پای ته ورسولې. پدې دوران کې مې استخاره وکړه چې آیا ځان تسلیم کړم که مخفی شم او لدې نه وروسته د مخفیانه او ځمکې لاندې مبارزې لار غوره کړم. د استخارې نتیجه دا وه چې محبس به ما ته مدرسه شي. دولت زما کورنۍ ترفشار لاندې نیولې وه، زما محترم پلار ئې له امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه ئې لیلیی ته راولېږو، له مانه ئې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو نه رخصت واخیست، له لیلیی راکوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلگی سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیی له قومندان سره له لیدو وروسته ئې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم، زما نور ملگری ئې هم یو په بل پسې همالته راوستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې

دولت زموږ لاندې ۹ کسان بندیان کړل، چې پنځه د کابل ولایت په توقیف خانه کې او څلور په اطفائیه کې ساتل کېدل:

ډاکتر محمد عمر، سیف الدین نصرتیار، انجنیر حبیب الرحمن او زه (حکمتیار) په اطفائیه کې او مولوي سلطان جان د لوگر اوسېدونکی او په کابل کې د یوه جامع مسجد امام چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې په شهادت ورسېدو، استاذ نذیر د لغمان اوسېدونکی چې د کمونستانو په لاس شهید شو، احمد شاه د پنجشیر اوسېدونکی د مولوي صاحب مولاداد زوی چې دی، پلار او څلور ورونه ئې د کمونستانو په لاس په شهادت ورسېدل، محمد طیب فرقانیار د کندهار اوسېدونکی چې د شعله یانو سره په نښتي کې ټپی شو او شریف الله د تخار اوسېدونکی او د ثانوي تخنیك متعلم د کابل ولایت په توقیف خانه کې ځای په ځای شول.

انجنیر حبیب الرحمن او سیف الدین نصرتیار په نښتي کې د نه موجودیت په وجه پس له شپږو میاشتو خوشي شول، نور په لومړۍ محکمه کې په څلور او

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونیم کال او په وروستیو کې په یوه او یونیم کال بند محکوم شوو. د شعله یانو پنځه عادي کسان څو ورځې په توقیف کې پاتې او ژر خوشې شول.

مورږ د محکمې له وروستۍ پرېکړې نه وروسته د دهمزنګ قلعه جدید ته انتقال شوو، د بند پاتې موده مو د قلعه جدید په تیارو او له خسکو"کټ ملو" نه ډکو خونو کې تېره کړه.

د بند د اوږدې مودې څو په زړه پورې خبرې د یادونې وړ دي:

- زما لپاره محبس په رښتیا یوه مدرسه وه. ما په محبس کې دا فرصت تر لاسه کړ چې د آفاقي مطالعې ترڅنګ د قرآن تفسیر او د احادیثو کتابونه ولولم او د قرآن حفظ پیل کړم "چې الحمدلله تر اوسه توانېدلي یم د قرآن دوه ثلثه حفظ کړم"، زندان د مبارزینو په روحي او معنوي روزنې کې ډېر بنیادي اغیز لري. ډېر داسې څه په زندان کې زده کوي چې له زندان نه بهر په هیڅ ځای کې هغه نشي زده کولی. زه په هغه چا چې د مبارزې په لارکې ئې یو کال په زندان کې تېر کړی وي تر هغه چا زیات اعتماد کوم چې همدا کال ئې په تاوده سنګرکې تېرکړی وي.

- د توقیف او زندان په دوران کې کم له کمه پنځلس زره کسان زمورږ لیدو ته راغلي. زه باور لرم چې د نهضت د پراخوالي په ارتباط چې زندان ته زمورږ په تلو کوم کار شوی شاید له زندان نه بهر په دومره کار نه وی توانېدلي.

- دولت له مورږ نه پرته یوازې یو سیاسي بندي درلود، وزیر عبدالرحیم زی چې د داؤد د صدارت په دوران کې د کودتا په اتهام نیول شوی وو، په خپله ئې نه غوښتل چې له محبس نه ووځي، زمورږ خوا ته په یوه بېل ځای کې اوسېدو، ما ورته ګڼ شمېر کتابونه ولېږل، هغه دا کتابونه په ډېر دقت سره مطالعه کړل، له مورږ سره ئې د ملګرتیا ژمنه وکړه، د جهاد په دوران کې د ده کورنۍ له مورږ سره ملګرې شوه. کمونستانو هیڅ سیاسي بندي نه درلود، دې خبرې په خلکو کې د دوی په نسبت شکوك او شبهات زیاتول او په مورږ د هغو کسانو د اعتماد لامل وو چې په حاکم نظام معترض وو، تبدیلي ئې غوښتله او د انقلابي مبارزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضرورت ئې احساساوو.

زه په ډېر ډاډ او اطمينان سره ويلی شم چي له اسلامي نهضت سره د ځوانانو د لوی شمېر د يوځای کېدو يوه لويه وجه همدا زندان ته زموږ تگ وو. يوه نتيجه ئې هلته څرگنده شوه چي د محصلينو د اتحاديې درېيم انتخابات ترسره شول او موږ پدې انتخاباتو کي دوه ثلثه څوکۍ ترلاسه کړې.

زه ټولو مسلمانو مبارزينو ته توصيه کوم چي زندان ته له تلو مه وېرېږي، برعکس په ځينو شرايطو کي دا کار يو ضرورت وگڼئ، د ابراهيم عليه السلام، يوسف عليه السلام او د عيسی عليه السلام سنت ئې وشمېرئ.

• يو مازديگر د کنړ د پاچايانو يو کس، اطفائيې ته زموږ د ليدو لپاره راغی، رالېږل شوی وو، موږ ورسره مخکنی معرفت نه درلود. له ناستي سره سم ئې د ظاهر خان ستاينه پيل کړه. د پاچايانو له دود دستور سره سم ئې د ظاهرخان د کراماتو خبره کوله او ويل ئې: يو ځلي زه ورسره ښکار ته تللی وم، داسي ځای ته ورسېدو چي ځمکه ډېره ښوينده وه، شين چمن چي د پرخی په وجه لوند شوی وو، څو گامه مسلسل ورباندي نشو تلی، موږ ټول يو په بل پسې پس له هر څو گامه شوېدو خو پاچا "ستوری دي لوړ وي" تر پايه ونښوېدو!! ما ورته وويل: د خپلو مناسبو بوټونو په وجه؟! هغه وويل: نه، دا د ده د کرامت نښه وه!! ما ورته وويل: وايي چي خواجه غلطان ولې ئې هم نشي رغړولی!! هغه سر وخوځاوو چي هو!! پوښتنه مي وکړه: آيا عمل ممل هم لري که نه؟! هغه په ځواب کي راته وويل: هو، کله کله سگريټي وهی "سگريټي هغه سگريټ ته ويل کېدل چي تنباکو به ئې تري وايستل، چرس به ئې ورسره گډ کړل او بېرته به ئې په هغه کي واچول او سر به ئې راتاو کړ، بيا به ئې اورلگيت ورته ونيو او د سگريت په څېر به ئې څکاوو. له ځان سره مي ويل: دا ئې زموږ د هېواد پادشاه او دا ئې هم د ده بې عقله درباريان!!

• د توقيف په همدې مودې کي مي يوه شپه خوب وليد چي زما مشر ورور اختر محمد، په توقيف کي زموږ اطاق ته د ليدو لپاره راغی، د روغبړ نه وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه کټ کښېنستو، د سرو زرو ګوتي ئې چې د فیروزې غمی پکې لګېدلی وو په ګوته وه، د څو دقیقو خبروآترو نه وروسته ئې دا ګوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د خدای په اماني په وخت کې ئې جیب ته لاس کړ او درې د سلو افغانیو نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. د هغې شپې په سبا، زما همدا مشر ورور ناڅاپي او پرته لدې چې کابل ته د ده له راتګ نه خبر وم، زموږ لیدو ته راغی، پولیسو هماغه اطاق ته راووست، په هماغه کټ کښېنستو، هماغه ګوتي ئې په ګوته، له څو شېبو خبرو آترو نه وروسته ئې خپله ګوتي راوایستله او ماته ئې راکړه، د تلو په وخت کې ئې جیب ته لاس کړ او هماغه درې نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. ما تر لاس ونیو او ورته ومې ویل: په خدای قسم چې ستا دغه راتګ او د هغه ټولې صحنې مې تېره شپه په خوب کې لیدلې، دې ته منتظر وم چې دا آخري برخه ئې هم وګورم او بیا ئې تا ته ووایم.

زه د داسي خوبونو پراخه تجربه لرم، همدغو تجربو دې نتیجې ته رسولی یم چې باور وکړم د انسان د روحي جوړښت او یا د دماغ هغه برخې چې په ویښه کې د زمان او مکان له قید نه وځي، وړاندوینه کوي، ابتکار کوي، د راتلونکې په هکله حدس وهي او ډېر ځله ئې حدسونه دقیق او صحیح ثابتېږي، له مقدماتو نه نتائجو ته ځان رسوي او د پېښنو پیلامې په ګوته کوي، دا برخې د "خوب" په حالت کې هم فعاله وي. داسي نده چې د خوب په حالت کې د انسان د روحي جوړښت ټولې حساسې برخې خپل فعالیت متوقف کوي. په خوب کې د دماغ ځیني برخې له فعالیت نه لاس واخلي، ځیني نیمه فعاله شي، ځیني د انتظار حالت غوره کړي، خو ځیني نورې برخې ئې داسي دي چې د خوب حالت هغوی ته د لا ښه فعالیت کولو موقع په لاس ورکړي. د خوب په حالت کې د انسان دماغ د ورځنیو پراخو مصروفیتونو نه فارغ وي، د ده پنځګوني حواس چې هریو ئې د ورځې له لوري پراخ فعالیتونه لري او د دماغ لویه برخه مصروفوي، د خوب په وخت کې خپل کار متوقف کړي، دماغ آرام پرېږدي او هغه ته دا موقع ورکړي چې په پوره انهماک سره په هغو قضایاوو غور وکړي چې ده ته مهمې برېښي، هغه چې د ورځې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري، د پراخو مصروفیتونو په وجه نه توانېدو ورباندې غور وکړي. دا داسې وګڼئ لکه متفکر، عالم، شاعر، لیکوال چې د یوې مهمې څېړنې، لیکنې او شعر لپاره له خلکو ګوښه شي او ځانته د ښه فکر کولو او په خپل کار د ښه ترکیز لپاره مناسب شرایط برابر کړي. خوب همدا شرایط د دماغ لپاره برابروي.

انسان د خپل پیچلي دماغ د پراخو فعالیتونو یوه وړوکې برخه په خپل واک کې لري، داسې چې د ده له ارادې سره سم کار کوي، دا برخه په خوب کې خپل فعالیت متوقف کړي، خو د دماغ هغه لویه برخه چې د انسان تر واک لاندې عمل نکوي بلکې خپلواکه ده او خپل ټول فعالیتونه په اتوماتیکه توګه ترسره کوي، دا برخه تل فعاله وي او د یوې شېبې لپاره خپل فعالیت نه متوقف کوي. د خوب په حالت کې د انسان د دماغ دا برخه د لا ښه فعالیت فرصت ترلاسه کوي. که انسان په ویښه کې وړاندوینه کولی شي، د راتلونکې په هکله حدس وهی، اختراعات کوي، نوي نوي ابتکارات کوي، ځو مقدماتې خبرې د یوې بلې خواته کیږدي او له همدې نه د راتلونکو نتائجو په هکله قضاوت کوي. هیڅ دلیل نلرو چې همدا کار دې د خوب په حالت کې ونشي کولی، د اکثرو انسانانو ذاتی تجربو دا خبره ثابته کړې.

په خوب کې د مثلثاتو د هغه پیچلي سؤال حل کول او زندان ته زما د شهید ورور اختر محمد د راتګ هغه صحنې چې ما تېره شپه په خوب کې لیدلې وې، کم له کمه زما لپاره کفایت کوي.

دا غوره ګڼم چې دلته دوه نورې بېلګې هم وړاندې کړم:

- تل پدې تشویش کې وم چې په هېواد کې د یوې ژورې اجتماعي تبدیلي راوستلو لپاره شاید مسلحانه مبارزې ته اړشو، که لداسې حالت سره مخامخ شوو چې نورې لارې زموږ په مخ بندې شي او مسلحانه مبارزې ته مجبور شو، د مسلح ټولګیو د تجهیز او اکمال مشکل به څنګه او له کومې لارې حل کوو؟! په پردیو پورې تړلي ډلې خو د اکمالاتو لپاره بهرنۍ منابع لري، اما موږ چې اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب غواړو او په ټولي نړۍ کي داسي اسلامي هېواد نه ګورو چي له مسلمانو انقلابیونو سره مرستي ته چمتو وي، دا مشکل به څنګه حل کوو؟ په توقیف کي مي یوه شپه په همدې هکله استخاره وکړه، په خوب کي ګورم چي زه له خپلو ګڼ شمېر مسلح ملګرو سره د یوه جګ غره په اړخ کي روان یو، د ټولو په لاسونو کي مشین ګنې، غر د سینځلو په ونو پوشل شوی، میوې ئې پخې او نیم خامي، له ځان سره وایم: دا دی هم مو د وسلې ستونزه حل شوې او هم د غلې، ټول غر له میوې ډک، داسي میوه چي هم نن ترې استفاده کولی شو او هم ئې سبا ته ذخیره کولی شو، سحر چي له خوبه راویښ شوم او له نمانځه نه وروسته مي د قرآن تلاوت کولو، د عنکبوت د سورې لدې آیت سره مخامخ شوم:

وَ كَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ إِيَّاكُمْ وَ هُوَ السمِيعُ الْعَلِيمُ* العنکبوت: ۲۰

او څومره ډېر خزندګان چي خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دی.

د همدې آیت په تفسیرکي د پیغمبر علیه السلام هغه حدیث مخي ته راغی چي فرمایي:

خدای له دریو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخیستی:

- هغه ځوان چي د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مریی چي د آزادۍ لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چي د الله په لاره کي د جهاد لپاره ملا تړي.

له دې ورځي نه وروسته ما تل داسي ګمان کاوو چي موږ به حتماً په مسلحانه مبارزې آزمویل کیږو، غرونو ته به پورته کیږو او الله (ج) به زموږ د وسلې او غلې ستونزه په خپله حل کوي. د خوب هغه صحنه مو په وینښه په خپل ژوند کي ولیدله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د همدې توقیف په دوران کې مې یو ځل بیا پدې هکله استخاره وکړه چې د هېواد راتلونکې به څنګه وي؟ د روسانو پراخو لاس وهنو، په افغاني فوځ کې د دوی ژور نفوذ، د کمونستانو هڅو او د شاهي نظام فساد مشوش کړی وم، راتلونکې راته تیاره بریښېده، غوښتل مې پدې پوه شم چې زموږ هېواد په کوم لوري روان دی او له کومو پېښو سره به مخامخ کیږو؟! خوب مې ولیدو چې شاهي رژیم نسکور شوی، ګڼ شمېر حکومتونه یو په بل پسې راغلي او نسکور شوي، دغو حکومتونو روسانو ته د هند تر سمندر پوري د رسېدو لار ورکړې اوس قدرت د مسلمانانو په لاس کې دی. د ایران له لوري زموږ په هېواد برید شوی، فوځونه ئې مخکې راروان دي، ځینې برخې ئې نیولې او په همدې نیول شویو برخو کې پښتونستانیان ځای په ځای کوي، زه د هغې لارې په سر ودریږم چې تېرو حکومتونو د روسانو لپاره پرانستلې وه. د سړك یوې بلې خوا ته وګورم او خپلو ملګروته ووایم: تېرو خائنو حکومتونو، روسانو ته دا لار جوړه کړه!! په نیول شویو سیموکې چې کوم کسان ځای په ځای کېدل لدوی نه مې ځیني پېژندل، هغوی ته ورغلم چې پوښتنه ترې وکړم، لدوی سره په خبرو آترو مصروف وم چې ایراني فوځونه له موږ نه تېر شول، زه په نیول شوې خوا کې پاتې شوم او ملګری مې بلې خوا ته. زه د ایراني فوځ له لیکې نه د هېواد په لور راتېر شوم چې ناڅاپي یوه ایراني افسر راباندې ډزې وکړې، زه ودرېدم، هغه مې په نښه کړ، ډزې مې ورباندې وکړې، ولګېدو، په ځمکه پرېووت، ورغلم او د ده توپك او تمانچه مې راواخیسته او د خپلو ملګرو په لور وخوځېدم. دوی د یوه پاخه کاریز د خولې شا او خوا ولاړ ول، له ما نه ئې تپوس وکړ چې څه وکړو؟ په ځواب کې مې ورته وویل: په همدې کاریز کې سنګر نیسو، پرېږدو چې دښمن وړاندې راشي، چې کله دې سیمې ته راورسېدل له کاریز نه راوځو او تر ډزو لاندې ئې نیسو، دوی دا رأی ومنله او په همدې سره له خوبه راویښ شوم.

د دې خوب ډېری برخې رښتونې شوې، وبه ګورو چې د نورو برخو تعبیر ئې څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

• موږ له شپږو میاشتو وروسته، له اطفائیې نه د دهمزنګ زندان ته انتقال او د "قلعه جدید" په هغه بلاك کې ځای په ځای شوو چې معمولاً به ئې خطرناك کسان په بېلو بېلو وړو وړو خونو کې د تړلو دروازو شاته ساتل. د همدې برخې د تور دهلیز په پای کې یو کس په زنځیرونو تړل شوی، په لاس پښو کې ئې ولچك او زولانه وه او ویل کېدل چې لیونی دی. خوني له خسکو نه هومره ډکي وې چې نه ئې د شپې خوب ته پرېښودولو او نه د ورځې. ځیني زندانیان به مو لیدل چې ګهیځ وختی به ئې د زندان دننه کارځی ته بیول، لس ساعته به ئې په هغوی کار کاوو او مازدیګر به د هر یوه په لاس کې د سیلو وچه مړۍ، خپلو خونو ته راګرځېدل، همدا د دوی اجوره او مزد وو او په همدې سره به هغوی ګوزاره کوله. دولت له زندانیانو سره هیڅ مرسته نکوله، که چا کار نشوکولی او له خپلي کورنۍ نه ئې څه مرسته نه ترلاسه کوله، هغه به سؤال کولو ته اړ وو. په یاد مي ده چې یو وخت به ئې داسي زندانیان د دوشنبې او پنجشنبې په ورځو کې بازار ته ایستل، پولیسان به ورسره وو، په لاس، پښو او غاړو کې ئې ځینځیرونه، په دکانونو به ئې ګرځول، ترڅو له خلکو په سؤال څه ترلاسه کړي او پدې سره له مرګ نه وژغورل شي. دا صحنه به هومره دردونکې وه چې هیڅ لیدونکي هغه د ژوند تر پایه نشوی هیرولی.

• په زندان کې مو ځیني داسي کسان هم ولیدل چې د ټولني خرابو شرائطو جنایت او جرم ته اړ کړي او له سالمي روزني نه محروم پاتې شوي وو. داسي څوك ئې نه وو موندلی چې دوی ته سمه لار وښیي، ګناه ترې شوې، خو یا په ناپوهۍ کې او یا اوس نادم وو او د جبران په لټه کې. بسم الله کوچي د ننګرهار اوسېدونکي چې د سیمي خلکو هغه د یوې خطرناکي مسلح ډلي د مشر په نامه پیژاندو او د مسلح شوکو په اتهام نیول شوی وو او ټیپر د لوګر اوسېدونکی چې د سیمي لوی ووړ د ده له نامه سره آشنا وو، د همدې کسانو له جملي نه وو. پداسي کسانو موکار پیل کړ. د دوی روزني ته مو خاصه پاملرنه درلوده، دواړو په اخلاص تعهد وکړ او د دې پرېکړه ئې وکړه چې خپله سابقه به جبرانوي. ټیپر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سواد نه درلود، له الف ب نه ئې کار پیل کړ، څو میاشتې وروسته ئې ټول قرآن ختم کړ، له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او ټپی شو. بسم الله کوچې هم له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخیسته او په سنگر کې په شهادت ورسېدو.

- اکثراً به له فجر نه د مخه د کلا د منځنۍ برخې په غولي کې گرځېدم او د قرآن په حفظ به لگیا وم. یوه زنداني د غولي لورې ته د یوې وړې کړکۍ خوا ته د دوو مرغیو قفس ځوړند کړی وو. هر سهار به مې لیدل چې د سباوون له راختو سره سم به لومړی یوه مرغۍ راویښه شوه، په خپلو وزرونو به ئې بله وهله او هغه به ئې هم راویښه کړه او بیا به دواړو په ډېر خوندور او خوږ غږ ناری پیل کړې او تر هغه به لگیا وې چې د لمر لومړۍ وړانگې به راڅرگندې شوې. دوی په ډېر منظم طور، د یوې د قیقی وروسته مخکې کېدو نه پرته، هر سحر همدا کارکولو، د ورځو لنډېدو او اوږدېدو سره به دوی خپل ځان عیاراوو. او همداسې د فجر له لومړی رڼا نه بیا د لمر د لومړیو وړانگو تر څرگندېدو به هره ورځ په همدې کار لگیا وې. د دوی منظم ژوند او له یوه بل سره مینې ته سخت حیران وم او خاص لذت مې ترې اخیست، شاید همدا وجه وه چې کله له زندان نه ووتم، یوه ورځ له ځینو ورونو سره د کابل باغ وحش هغې برخې ته ورغلو چې واړه مرغان پکې ساتل شوي وو، د دوی له ښایست، لطافت، له یوه بل سره مینې، الوتنې، ناستې پاستې هومره متأثره کړم چې بې اختیاره مې اوښکې په مخ وبهېدې.

- په همداسې یوه سباوون کې چې په هغه غولي کې گرځېدم او د قفس هغو دوو وړو آشنایانو تماشا مې کوله او د دوی له ښایسته او خوندور غږ سره مې خپل تلاوت هم یوځای کاوو، ناڅاپی د محبس له دیوار نه آخوا د کلشنکوفونو مسلسلې ډزې پیل شوې، ډزې زیاتې او موږ ته نږدې وې. ټول بندیان را ویښ شول او له یوه بل نه ئې د ډزو په هکله تپوس کاوو. هیڅوک نه پوهېدو چې څه روان دي او ډزی د څه لپاره. دا د سرطان ۲۲ تیاره سباوون وو، په کابل کې کودتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وه، ظاهرخان له هېواد نه بهر وو، کودتاچیانو ټول حساس ځایونه نیولي وو، له هیڅ مقاومت سره نه وو مخامخ شوي، هیچا له منحط شاهي نظام نه د دفاع په خاطر یوه شېبه مقاومت ونکړ او د خپل توپك ماشې ته ئې لاس نکړ. د توری شپې سپینه کودتا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار داؤد کودتا

د سرطان د **۲۲** شپې په یوې نیمې بجې، کودتاچیانو خپل عملیات پیل کړل، د زرهدارو **۱۵** او **۴** فرقو او د ګارد، کوماندو او انضباط قطعاتو پدې عملیاتو کې محوری ونډه درلوده. په کودتا کې د برخې اخیستونکو قطعاتو سوق او اداره د لاندې افسرانو په لاس کې وه:

۱ـ حبیب الله د ګارد د قطعې افسر چې د کودتا په ورځ ئې ټانک له لارې منحرف شو او د کابل په سیند کې پرېووت او په قتل ورسېدو.

۲ـ ضیاء مجید د سردار ولي محافظ او د انضباط د قطعې افسر چې د نوموړې قطعې اداره ئې په لاس کې وه.

۳ـ فیض محمد د کوماندو د قطعې افسر چې د کودتا په شپه ئې د دې قطعې اداره ترلاسه کړه.

۴ـ سرور نورستاني، مولی داد، محمد یوسف او شیرعلي خان د زرهدار د قطعاتو افسران چې ټانکونه ئې د کابل په لوري وخوځول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. پاچا گل وفادار او عبدالحمید محتاط د هوایي قطعاتو د سوق او اداري وظیفه په غاړه درلوده.

۶. سید عبدالاله، عبدالقدیر او غوث الدین فایق چي له ځینو قطعاتو سره ئې د ارتباط دنده په غاړه وه.

د کودتا قومنده د سردار داؤد په لاس کي وه، د قومندي مرکز د ده کور وو، په یوې نیمي بجې ده د مخابرې له لاري قطعاتو ته د عملیاتو د شروع کولو قومنده ورکړه. ظاهر خان د سترګي د تداوي لپاره اروپا ته تللی وو. سردار ولي چي د شاه په غیاب کي د فوځ سوق او اداراه د ده په اختیار کي وه او د کوماندو او انضباط دوه مهمي قطعې مستقیماً د ده تر واك لاندي وې، تر دوو بجو په خپل کور کي ونیولی شو. شهزاده احمدشاه هم له خپل کور نه او مارشال شاه ولي خان له پغمان نه ونیول شول او د عبدالقدیر کور ته انتقال او همالته تر نظارت لاندي وساتلی شول. نور نو نه په ټول هېواد کي داسي څوك وو چي له شاهي رژیم نه دفاع وکړي او نه دا سی عسکري قطعه وه چي د کودتاچیانو مخي ته راووځي. د سحر تر شپږو بجو کودتاچیان په ټول کابل مسلط شوي وو. په ۷ بجو سردار داؤد له خپل کور نه کابل راډیو ته ولاړ او خپله لنډه وینا ئې واوروله او ولس ته ئې د جمهوری نظام زیری ورکړ، هغه جمهوری نظام چي د کودتا له لاري مسلط شوی، هغه هم د شاهي کورنۍ د یوه مستبد غړي په لاس چي پدې نظام کي لس کاله صدراعظم وو او کلونه کلونه ئې د دفاع د وزارت دنده هم په غاړه وه، د پاچا د تره زوی وو او له وروستۍ لسیزې نه پرته د پاچا د اقتدار په ټول دوران کي د هېواد واګی د ده په اختیار کي وې. داسي جمهوریت چي نه په هغه کي انتخابات شته، نه منتخب جمهور رئیس، نه منتخب پارلمان، نه سیاسي احزاب، نه د قلم او وینا آزادي او آزاد مطبوعات!!!

موږ د دهمزنګ د محبس په هغي توری خونیکي د سردار داؤد د کودتا د بري خبر او د سردار داؤد لومړۍ وینا واورېده. ما ته تر هغه وخته د ژوند تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخه او غمناکه خبره همدا وه. که له زندان نه بهر مي دا خبر اورېدلې وی شاید هومره رابانديي سخته نه وی تمامه شوې. زموږ د شدید تشویش وجوهات دا وو.

• موږ تل سردار داؤد په هېواد کي د کمونیزم باني اوحامي ګڼلو او په خپلو تظاهراتو او اجتماعاتو کي به مو د ده په خلاف د کمونستي ډلو د مؤسس په نامه شعارونه ورکول.

• ده په خپلي لومړۍ وینا کي په ډېر صراحت سره وویل چي د اقدام اصلي لامل ئي دا وو چي پدې وروستیو کي مترقي ځواکونه د ارتجاعی ځواکونو تر بریدونو لاندې وو، د ځوانانو د مصئونیت او د ارتجاعی ځواکونو د ودي د مخنیوی لپاره باید دا اقدام ترسره شوی وی. موږ ته د ده د دې پیغام معنا څرګنده وه، موږ پدې وینا کي د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ ګواښ نښی له ورایه لیدلې.

• د ده په کودتا کي د برخي اخیستونکو افسرانو ۹۵% هغه کسان وو چي یا د خلق او پرچم غړي وو، یا په روسیه کي تربیه شوي وو او یا د کمونستي افکارو تر تأثیر لاندې تللي وو او له کمونستانو سره ئې ملګرتیا وه . پدغي کودتا کي چي کومو څېرو برخه درلوده، ځینو د ثور د اوومي په کودتا کي برخه واخیسته او ځینو په یوې او بلیمرحلې کې، په یوه او بل شکل د کمونستانو مرسته کړې.

• له کودتا نه د مخه موږ ته د هېواد د سیاسي جریاناتو وضعیت داسي معلومېدو چي روسان به حتماً په کوم اقدام لاس پوري کوي. د اسلامي نهضت چټکي او پراخی ودې، په ټولو علمي مؤسساتو د دې نهضت تسلط، د افغاني ټولني د ځوان نسل او د منورینو لوی شمېر له هغه سره یو ځای کېدل، د کمونستي ډلو په شاتګ، ضعف او تیاری راتلونکې دوی وېرول او د دې بهیر توقف او د افغانستان په حالاتو کي د یوې داسي تبدیلي راوستلو ته ئې هڅول چي له یوې خوا د اسلامي نهضت د مزید تقویې او پراخوالي مخه ونیسي او له بلي خوا د کمونستانو د زوال مخنیوی وکړي او پدې ترتیب خپلي ګټی پدې منطقې کي خوندي وساتي. له روسانو نه پرته بل داسي ځواك په نظر نه راتلو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې شرايطو کې دې په افغانستان کې د يوه سياسي تحول ضرورت احساس کړي او د عسکري کودتا توان دې ولري.

• د کودتاچيانو د نومونو له مزيد ښکاره کېدو او د مرکزي کميټې د غړو او د کابينې له اعلان سره زموږ تشويش لا زيات شو، دې نتيجې ته ورسېدو چې دا د روسانو په اشاره او د کمونستو افسرانو په لاس ترسره شوې کودتا ده، د اسلامي نهضت د ټکولو دنده په غاړه لري، د کمونستانو کاملې سلطې لپاره به لار آواروي او زموږ هېواد به د مرکزي آسيا د نيول شويو هېوادو له برخليك سره مخامخ کوي.

• ولس ته د خطاب ترنامه لاندې چې سردار داؤد کومه راډيوئی وينا درلوده، د هېواد د هغه وخت د سياسي فرهنگ په اصطلاحاتو پوه کسانو دا وينا د ببرك کارمل د ويناگانو کاپی وگڼله، محتوی او الفاظ ئې داسي وو چې هر چا گمان کولو چې دا وينا يا کارمل ليکلې او يا د ده له ليکنو نه کاپي شوې.

• روسيه او هند دوه هغه هېوادونه وو چې د داؤد جمهوريت ئې تر نورو د مخه په رسميت وپيژاندو. د روسيې او هند مطبوعاتو سردار داؤد د افغانستان د مترقي نهضت "کمونستي بهير " مؤسس او باني گاڼو او د ده کلکه ستاينه ئې کوله.

• گمان مو دا وو چې د سردار داؤد په لاس به نه يوازې د کمونيزم مخالف ځواکونه ټکول کېږي بلکې زموږ هېواد به له پاکستان سره په جگړې کې ښکيل کېږي او پدې ترتيب به افغانستان د روسانو په نظامي اډې بدلېږي.

• د سردار داؤد د کابينې جوړښت داسي وو:

۱ـ سردار داؤد، جمهور رئيس، صدراعظم، د خارجه چارو وزير او د دفاع وزير.

۲ـ حسن شرق د صدراعظم معاون.

۳ـ ډاکتر عبدالمجيد د عدليې وزير.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. عبدالاله د ماليې وزير.

۵. فيض محمد د کورنيو چارو وزير.

۶. پاچاگل وفادار د سرحداتو وزير.

۷. ډاکتر نظرمحمد سکندر د صحت عامې وزير.

۸. پوهاند عبدالقيوم وردك د صنايعو وزير.

۹. نعمت الله پژواك د معارف وزير.

۱۰. جيلاني باختری د زراعت وزير.

۱۱. د پلان او تجارت وزارتونو چاري د همدې وزارتونو مخکنيو معاونينو ته وسپارل شوي.

پداسي حال کي چي سردار داؤد کوشش کاوو د کمونستانو له پېژندل شويو کسانو نه زيات شمېر په کابينه کي و نه نيسي تر څو د کمونستانو په ملگرتيا متهم نشي، سره لدې د ده د کابينې له غړو لاندې کسان د کمونستي ډلو ملگری وو.

۱. فيض محمد چي د خلق ډلي غړی وو، په روسيی کي ئې تحصيلات کړي وو، د کمونستانو په دوهمي کودتا کي ئې برخه واخيسته او په ځدرانو کي د يوه مجاهد په لاس هله په قتل ورسېدو چي د دولت له لوري سيمي ته لېږل شوی وو، د خپلي درې مشران ئې له خلقی دولت سره ملگرتيا ته چمتو کول او هغوی ته ئې له ځان سره ۲۸۰۰۰ ډالر وړي وو.

۲. عبدالحميد محتاط چي د کمونستانو د اقتدار په وخت کي تر پايه د دوی په څنگ کي وو، د دوی مرسته ئې کوله او په پای کي ئې د کمونستانو او مسعود ترمنځ د رابط وظيفه تر سره کړه.

۳. حسن شرق چي د نجيب په وخت کي د صدراعظم په حيث و ټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ـ پژواك چي تر پایه ئې د کمونستانو ملگرتیا وکړه.

۵ـ پاچا گل وفادار چي تحصیلات ئې په روسیه کي ترسره کړي او همالته ئې واده کړی وو او خلقیانو هغه خپل غړی گاڼو.

۶ـ غوث الدین فایق چي تر پایه د کمونستانو په څنگ کي پاتې شو.

په لاندې سطح کي د دولت ټول حساس پستونه د کمونستانو په لاس کي پرېوتل. د کورنیو چارو وزارت د دوی په اصلي اډې بدل شو. هغوی د فوځ په بېلا بېلو برخو خپلي منگولي داسي ټینگي کړې چي د خپلي دوهمي کودتا لپاره ئې لار اواره کړه.

ځیني حلقی داسي فکر کوي چي د سرطان د ۲۶ کودتا د سردار داؤد د ځان غوښتني او قدرت ته د رسېدو له تلوسی راولاړه شوې، ده له کمونستانو سره د ملگرتیا له لاري غوښتل قدرت ته ورسېږي، بل داسي څواك ئې نه لیدو چي د هغوی په مرسته دا کودتا ترسره کړي. خو حقیقت دا دی چي د دغي کودتا پلان په مسکو کي جوړ شوی، د عملي کولو دنده ئې په کابل کي د روسیی سفارت ته سپارل شوې وه. د روسیی سفارت، هغه افسران چي په مسکو کي روزل شوي او د کمونست حزب غړي وو ، مؤظف کړل چي د سردار داؤد تر قیادت لاندې کودتا کي برخي اخیستو ته ملا وتړي. په کابل کي د روسیی سفارت ته همدا راز دنده هغه وخت یو ځل بیا وسپارل شوه چي مسکو د سردار داؤد د لري کولو فیصله وکړه ، دا ځل ئې وغوښتل چي حسن شرق د داؤد په خلاف یوې کودتا ته چمتو کړي. حسن شرق پدې هکله لیکي. "د ۱۳۵۴ کال د حوت په میاشت کي د شوروي اتحاد سفیر جلالتمآب پوزانف، د صدارت په مانۍ کې، پداسي حال کي چي ښاغلي ایرشف د سفارت مستشار هم د ترجمانۍ لپاره د ده ملگرتیا کوله، ما ته وړاندیز وکړ چي: د فوځ ځیني افسران او سیاسي شخصیتونه چي زموږ د هېوادونو ترمنځ د ښو علایقو سره خاصه علاقه لري، که تاسو تمایل لرئ د شوروي اتحاد سفارت حاضر دي دا کسان تاسو ته معرفي کړي، ترڅو ستاسو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشورى سره سم مبارزه وکړي... کرباس پوش ها... ۱۳۹ مخ"

همدغه سفارت سردار داؤد ته هم دا خبره کړې وه او هغه ئې يوې داسي کودتا ته چمتو کړی وو چي همدغو افسرانو او سياسي شخصيتونو ترسره کړه.

روسانو د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي ګاڼو چي کمونستان ئې د يوې لويې تبديلي لپاره جوګه نه ګڼل. د دوی مجموعی شمېر ډېر محدود ورته برېښېدو. پدې موقعيت کي نه وو چي په يوازې سر نظام رانسکور او قدرت تر لاسه کړي او پدې هېواد حکومت وکړي شي. دوی سردار داؤد د دې لپاره انتخاب کړ چي هغه د شاهي کورنۍ غړی دی، افغان ولس به د ده په لاس تبديلي د شاهي کورنۍ د داخلي منازعې نتيجه ګڼي او خاص عکس العمل او حساسيت به نه ښيي. د سردار داؤد په لاس بايد مقدماتې کار ترسره شي او د کمونستانو د دوهمي کودتا لپاره لار آواره شي. پدې وخت کي د کمونستانو مجموعی شمېر په فوځ او له فوځ نه بهر تقريباً ۳۰۰۰ کسانو ته رسېدو، دې وړوکي ټولګي په افغانستان د حکومت کولو توان نه درلود. روسانو حتی د داؤد د راپرځولو لپاره هم کمونست حزب پداسي موقعيت کي نه ګاڼو چي يوازې اقدام وکړي او په برېنډه توګه په افغانستان حکومت وکړي که څه هم د سردار داؤد په راوستلو سره ئې د هېواد ټول ملکي او نظامي حساس پستونه ترلاسه کړي وو، د همدې لپاره ئې د حسن شرق په خبر يوکس د دې لپاره غوره ګاڼو چي د داؤد د راپرځولو لپاره د کمونستانو په مرسته کودتا وکړي. که څه هم کمونستانو د سردار داؤد تر سيوری لاندې خپل ګڼ شمېر مخالفين په ډېره بې رحمۍ وځپل، ځيني ئې اعدام کړل، ځيني ئې په اوږدو مودو بند محکوم کړل او ډېر نور ئې د هېواد پرېښودو ته اړ کړل.

له شاهي کورنۍ سره څه وشول؟

د شاهي کورنۍ ټول غړي د څه مودې لپاره په کابل کي وساتل شول. سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

داؤد ډېر احتیاط کاوو چي د ده انقلابي ملګری د شاهي کورنۍ غړي توهین او تحقیر نکړي او مخصوصاً سردارولي ته صدمه و نه رسوي. که څه هم سردار ولي د ده ترټولو ستر رقیب وو. ده له نورو مخالفینو سره هره معامله جائزه ګڼله، د دوی اعدام، د اوږدې مودې لپاره بندي کول، ځورول، تحقیر، توهین او د شتمنیو مصادره، هرڅه ورته جائز بریښېدو خو له شاهي کورنۍ سره دا راز سلوك ئې نشو زغملي. ظاهر خان خپله استعفاء په لیکلي توګه را ولېږله، داؤد ته ئې د ورور خطاب وکړ او د ده د بریا هیله ئې څرګنده کړه، په مقابل کي سردار داؤد د ده کورنۍ ته له هېواد نه د وتلو اجازه ورکړه، د کابل تر هوایي ډګر پوري په ډېر اعزاز، احترام او احتیاط ورسول شوه، خو هلته د څارندوی د قومندان په امر د دوی ټول بکسونه او حتی جامې ولټول شول، ګاڼې، پیسې او جواهرات ترې واخیستل شول. داؤد د کمونستانو له لوري داسي محاصره شوی وو چي حتی د خپلي کورنۍ غړي ئې هم لداسي توهین او تحقیر نه نشو ژغورلی.

داؤد خان د پاچا لپاره د میاشتي ۵۰۰۰ دالر معاش وټاکو. پدې هکله په مرکزي کمیټې کي د بحث په دوران کې، عبدالحمید محتاط وویل: که پاچا ښه سړی وي او د دومره معاش مستحق وي نو ښه ده چي بېرته راوغوښتل شي او که نه نو د هېواد پدې بد اقتصادي حالت کي هره میاشت ۵۰۰۰ دالر هغه ته لېږل نامناسب کار دی!! که څه هم دا مقدار مالي مرسته د افغانستان په څېر هېواد لپاره له توانه زیاته وه، خو د ظاهرخان لپاره ئې کفایت نه کاوو، د ده انتظار دا وو چي د سعودي پاچا به د ده ستونزه حل کړي، له ریاض نه ئې د کافي مرستي طمع درلوده، خو داسي ونشول. د سعودي حکومت د ده پوښتنه هم ونکړه، د ده هیڅ لیك ته ئې ځواب هم ونه وایو او څه خواخوږی ئې هم ونښوده. په مقابل کي د ایران پاچا په روم کي خپل سفیر ته وظیفه ورکړه چي د ظاهرشاه مصارف په غاړه واخلي.

میر اسدالله علم د رضاشاه د دربار وزیر په خپل کتاب "یادداشتهای علم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د هغه ليك متن نقل کړي چي په روم کي د ايران سفير د دربار خدمت ته لېږلی:

سفارت شاهنشاهي ايران

بيست و سوم فروردين ماه ۱۳۵۳

سرور معظم قربان حضرتعالي گردم

پس از تقديم عرض احترام مراتب زير را به طور مختصر به استحضار می‌رساند.

مطالبی را که طی نا مه اخير مرقوم فرموده بوديد به استحضارشان رسانيدم. عنايت مخصوص همايوني در مورد تهيه منزل، مژده سلامت سردار عبدالولي، اشتغال والاحضرت شاه محمود در ايران اير "شرکت هواپيمائی ايران" از مراحم اعليحضرت همايوني شاهنشاه مدت نيم ساعت با قيافه بسيار حق شناس سپاسگزاری نمودند و والاحضرت بلقيس نيز از خوشحالی گريه کرد و خواست که مراتب تشکر و حق شناسی خود و دخترانش را به پيشگاه ملوکانه تقديم دارم. والاحضرت بلقيس و شخص اعليحضرت محمد ظاهرشاه از ويلائی که پيدا شده بازديد نموده اند. ويلائی است با ۵ اطاق خواب، ۲ سالن و ناهار خوري، سه طبقه که بيش از ۴۰۰ متر زيربنا دارد. آقای خسروی با توجه به محرمانه بودن امر و اينکه واقعاً مرد مطمئن و قابل اعتماد است مأمور انجام و تعقيب کار شده است. نقشه و مشخصات ساختمان را خواسته ام.

قيمت آن در حدود يك مليون و دويست هزار تومان می‌شود که می‌گويند اکازيون است و شانس آنها بوده که درست مطابق احتياجات و سليقه شان می‌باشد. البته يکی دو نوع ماليات و تاکس و ۵ درصد حق آژانس نيز به آن تعلق می‌گيرد که قرار است با وکيل مذاکره و مشورت نمايند. البته مبلمان هم لازم دارد.

به دلائلی که مجدداً به تفصيل می‌گفتند از عدم توجه کشورهای مسلمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخصوص ملك فیصل بسیار نگرانند و تقاضا داشتند درصورتیکه اراده مبارك ملوکانه تعلق گیرد ، اقدامی شود که دربار مغرب با ایشان در روم تماس بگیرد. جزئیات امر و نظریاتشان را هر موقع که سعادت شرفیابی دست داد به عرض می‌رسانم و نامه ام را به درازا نمی‌کشم.

از ایران ایر سؤال کردم هنوز دستوری برای استخدام شاه محمود نرسېده تحصیلات عالیه کمبریج دارد.

والاحضرت بلقیس تقاضای مقداری برنج و پسته ایراني دارد چنانچه ممکن باشد امر بفرمایند کار پردازی دربار به اسم سفارت ارسال دارند.

مشروب و سیگار و غیره(!!) به وسیله خسروی فرستادم. اعلیحضرت محمد ظاهرشاه شخصاً تلفن فرمود ، از عنایات شاهنشاه تشکر کرد.

معظم سرور! له حضرت عالي نه جار شم.

د درنښت له وړاندي کولو نه وروسته په لنډه توگه عرض کوم:

کوم څه چي تاسو په وروستی لیك کي لیکلي وو هغه مي وروړسول، د دوی په هکله د همایوني ذات خاص عنایت، د کور برابرول، د سردار ولي د روغوالي زیری او په ایران کي والاحضرت شاه محمود "د پاچا د زوی" د توظیف په وجه، تقریباً نیم ساعت د شاهنشاه له مراحمو او پیرزوینو نه ئې په حق پېژندونکې څېرې مننه کوله او د والاحضرت بلقیس "د سردار ولي ښځې" له ډېرې خوشحالۍ د منني اوښکي په مخ وبهېدې او دا ئې وغوښتل چي د دې او د لوښو مننه ئې ملوکانه ذات ته وړاندي کړم. والاحضرت بلقیس او په خپله اعلیحضرت محمد ظاهرشاه هغه ویلایي کور ولیدو چي موږ ورته غوره کړی، پنځه د خوب خوني، ۲ د ناستي او ډوډی خوړلو سالونونه، درې پوړیزه کور چي په ۴۰۰ متره ځمکه باندي جوړ شوی. ښاغلی خسروی چي مطمئن سړی دی، مؤظف شوی چي دا کار په پوره محرمانه ډول ترسره کړي، د کور نقشه او مشخصات مي راغوښتی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیمت ئې یو ملیون دوسوه زره تومانه کېږي، ویل کېږي چي داسي کور پدې بیه په نادره توگه ترلاسه کېدای شي، دوی ئې د خپلي سلیقی او احتیاج سره سم گنې. خو یوه دوه ډوله مالیه او ټکس او ۵% د نمایندگی کمیشن هم ورباندي اضافه کېږي. چي له وکیل سره به ورباندي خبري وشي. کور ضروري سامان ته هم اړ دی.

دوی"شاهي کورنۍ" د اسلامي هېوادونو مخصوصاً د ملك فیصل له عدم التفات او اعتناء نه ډېره اندیښنه درلوده، د دې عدم توجه دلایل ئې په مکرره توگه او په تفصیل سره بیانول. تقاضا ئې دا وه چي ملوکانه ذات د داسي څه کولو امر وکړي چي په روم کي د المغرب د دربار سفیر لدوی سره تماس ونیسي. د دې لیدني او د دوی د نظریاتو جزئیات به هلته عرض کړم چي ستاسو د ملاقات شرف ترلاسه کړم. خپل لیك نه اوږدوم.

والاحضرت بلقیس د ایراني پستو او وریجو تقاضا درلوده، که ممکن وي د دربار کوم کارمند ته امر وکړي چي د سفارت په نامه ئې راولېږي. د خسروي په لاس مي دوی ته شراب، سیگریټ او نور!! ورولېږل. اعلیحضرت ظاهرشاه په خپله تلفون وکړ او د شاهنشاه د عنایاتو مننه ئې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ تصفيه

پس له هغه چي د سردار داؤد کمونست ملگری پدې وتوانېدل چي د دولت په حساسو ملکي او نظامي مقاماتو کي خپل اعتمادي غړي توظيف کړي، دوی ته دوهم مهم او اساسي کار د خپلو مخالفينو تصفيه وه. دا کار بايد له ځنډ نه پرته ترسره شوی وی. د تصفيې لپاره ترټولو د مخه هاشم ميوندوال په نښه شو. د کمونستانو له نظره دی ترټولو خطرناك عنصر وو. په داخل او خارج کي د نوم خاوند وو، د دولت د مخالفينو لپاره په يوه مؤثر محور بدلېدی شو. له ملت پاله منورينو سره ئې ښې اړيکي درلودی. امريکا ته د منلو وړ وو. له روسانو سره ئې هم د نږدې اړيکو د ټينگولو هڅه کوله. کمونستانو ډېر د مخه هغه د "CIA" د جاسوس په حيث معرفيکړی او د ده په ضد ئې پراخ تبليغات کړي وو. له کودتا نه لا څو اونۍ نه وې تېري شوې چي د ده کور تر نظارت لاندې ونيول شو، ده سردار نعيم د داؤد ورور ته شکايت وکړ، خو گټه ئې ونکړه. له کودتا نه دوه مياشتي وروسته د سنبلې د مياشتي په ۲۹ د کودتا په تور له ۴۲ نظامي او ملکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیتونو سره ونیول شو. مهم نیول شوي نظامیان دا وو:

خان محمد خان مرستیال، ډګرجنرال عبدالرزاق، جنرال ګلبهار، جنرال عبدالسلام ملکیار، جنرال نیك محمد سهاك، جنرال محمد رحیم ناصری، ډګروال زرغون شاه، ډګرمن نقیب الله، ډګرمن نوراحمد خان، ډګرمن سید هاشم کامه وال، ډګرمن محمد اکبر، ډګرمن محمد اکرم، ډګرمن ممتاز.

لاندي مخور قومي مشران او تجاران هم د همدې کودتا ترنامه لاندې ونیول شول:

سیف الرحمن خان د ولسی جرګې غړی، محمد عارف خان شینواري، جنت خان غروال د پښتني تجارتي بانك رئیس، د عبدالحکیم خان کتوازی دوه وروڼه، سعدالله کمالي د مهمندرې وکیل، حاجي الله ګل هودخیل او وروړئی مولی‌ګل، حاجي حنان ځائی، حاجي فقیرمحمدخان او الله نظر خان دستوخیل.

اکثر نیول شوي کسان ئې هماغه قلعه جدید ته راوستل چي موږ پکي اوسېدو. د قلعه جدید یوه برخه ئې د دوی لپاره تخلیه کړې وه. د شپې له خوابي دوی ورته راوستل، موږ د دوی له وهلو ټکولو او دردوونکو چیغو نه پوه شوو چي دلته ئې داسي بندیان راوستی چي په کودتا تورن دي. وهل ټکول هومره وحشیانه او چیغی‌کوکاری هومره دردوونکې وې چي ګمان موکاوو ځیني به حتماً په همدې دوران کي له وهلو ټکولو مری. ډاکتر محمد عمر شهید په یوه دیوال وخوت او له کړکۍ نه ئې د یوه بندي د حالت د لیدو هڅه وکړه، موفق شو، د هغه پرېشان حالت ئې په سترګو ولید، تپوس ئې وکړ چي دا ولې؟ هغه ورته وویل: زه بې ګناه یم، له خپل کور نه ئې راوستی یم، د کودتا په تور، دا مي حالت دی... راکوز شو او موږ ته ئې د خپلو سترګو لیدلی حالت بیان کړ، ویل ئې له ډېرو وهلو ئې سترګي پړسېدلې، مخ ئې تك شین وو او ویني ورباندي بهېدې.

د میزان د اتمي په ماښام مو له کابل راډیو نه واورېدل چي محمد هاشم میوندوال له خپلي نیکتائی نه په استفادې سره ځان وژنه کړې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وحشیانه تصفیې په هکله څو خبرې د یادونې وړ دې.

• د کودتا خبره هسې یوه خندونکې ډرامه وه چې پرچمیانو جوړه کړې وه. دوی د خلکو د غولولو لپاره داسې یو جعلي لیك خور کړ چې په پېښوری پښتو لیکل شوی وو او په هغه کې یوه نا معلوم پاکستاني مقام مولوي سیف الرحمن د شنوارو وکیل ته لیکلی وو چې که خلك د داؤد په هکله ستاسو دا تبلیغات نه مني چې کافر شوی، نو ورته ووایاست چې: کودتاچیان خدای نه منونکي پرچمیان دي!

ما ته د هغې دورې یوه مهم شخصیت چې د نوم نه ښکاره کېدو وعده مې ورسره کړې، پدې هکله وویل: دا خط د مصئونیت ملي یوه داسې افسر لیکلی وو چې د شنوارو اوسېدونکی وو او اوس په پېښور کې مېشت دی. دا کودتا سل په سلو کې جعلي وه. ټول هغه کسان ښه پېژنم چې دا ډرامه ئې د میوندوال د نیولو لپاره جوړه کړې وه.

د دې کسانو نیونکي، تحقیقات کوونکي، تعذیبونکي او محاکمه کوونکي ټول پرچمیان وو. د میوندوال نیونه د جنرال نبي عظیمي په لاس ترسره شوې، د وهلو ټکولو دنده ئې د صمد اظهر په غاړه وه، تحقیقات ئې هغې ډلې ترسره کړې چې عبدالقدیر د ژاندارم او پولیس قومندان ټاکلې وه او محاکمه ئې د هغې عسکرې محکمې لخوا وه چې سرور نورستاني او د نبي عظیمي په شان پرچمي ئې غړي وو.

نبی عظیمي پدې هکله لیکي:

"من بنابر امر مستقیم محمد داؤد روز پنجشنبه حوالی ساعت دو بجه بعد از ظهر به منزل محمد هاشم میوندوال رفته و مؤظف بودم تا نامبرده را با خود به ارگ ریاست جمهوری برسانم. من افراد امنیتی را در مدخل دروازه منزلش که در شهر نو جنوب چهار راهی شهید شهرنو واقع بود جابجا نموده و به نفر خدمت وی گفتم که چه کاره هستم و چه مي خواهم؟ وی بعد از چند لحظه کوتاهی مرا بداخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

منزل دعوت کرد، در محیط منزل او خاموشي و سکوت عجیبی حکمفرما بود. مرا در یك اتاقك کوچکی که در جنب عمارت اصلي واقع بود رهنمایی کرد، لحظاتی گذشت و بالآخره محمد هاشم میوندوال در حالیکه ریشش را چند روزی نگرفته بود، با چشمان سرخ و آماس کرده و ظاهر نه چندان خوش آیند، به اتاقك مذکور داخل شد و از دیر آمدن خود معذرت خواست. احساس کردم که نامبرده سخت مضطرب گردیده است، پرسېد برادر چه کار داشتید. من خودم را معرفي کردم و گفتم رئیس صاحب دولت آرزو دارند تا همین لحظه شما را ملاقات نمایند. او گفت امروز رخصتي است شما بروید و به رئیس صاحب دولت بگوئید که روز شنبه مشرف می‌شوم. اضطراب او وقتی بیشتر شد که من برایش گفتم: صدراعظم صاحب! چون به من امر داده شده است که شما را همین اکنون به نزد رئیس صاحب دولت ببرم بناءً من نمی توانم خلاف امر عمل نمایم زیرا که من یك فرد نظامي هستم. نمی‌دانم در آن لحظات او به چه می‌اندیشید، دقایقی به فکر فرو رفت، به ریش خویش دست کشید و به سر و پای خویش نظاره کرده و بالآخره گفت، برادر پس اجازه دهید تا ریش خود را بگیرم و دریشي بپوشم، من گفتم بسیار خوب، من همینجا منتظر شما هستم. خیال من در مورد اینکه او فرار کرده نمی تواند، راحت بود، زیرا که بصورت غیر محسوس منزل او را محاصره کرده بودم. بعد از چند دقیقه او که دریشي سرمه ئي رنگی پوشیده بود و تر و تازه معلوم می‌شد مرا صدا زد و به سواری موتر به طرف ارگ ریاست جمهوری حرکت کردیم، محمد هاشم میوندوال در طول راه پرسېد، قوماندان صاحب من بارها خواهش ملاقات با رئیس دولت را کرده بودم و همکاری بیدریغ خود را حین مسافرتم در خارج به ایشان اعلان نمودم، نمی‌دانم چرا نپذیرفتند و اکنون که روز پنجشنبه است، بدون اطلاع قبلی به این شکل مضحك مرا خواسته اند؟ من که جوابی برای گفتن نداشتم خاموش بودم.

موتر ما در مقابل کوتی باغچه ارگ توقف کرد. میوندوال گفت، رئیس صاحب دولت در گلخانه هستند شما چرا مرا به اینجا آورده اید؟ من چاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نداشتم، برایش گفتم که شما بنابر امر رئیس دولت توقیف شده اید"

"زه د سردار داؤد د مخامخ امر په اساس د پنجشنبې په ورځ د ماپښین د دوو بجو په شا او خوا کې د محمد هاشم میوندوال کور ته ولاړم، وظیفه راکړی شوې وه چې هغه له ځان سره د جمهوری ریاست ارگ ته راورسوم. ما امنیتی غړي د ده دکور د وره خوا ته ځای په ځای کړل. دا کور د شهر نو د شهید څلور لاري جنوب ته پروت وو. د ده نفر خدمت ته مې ځان معرفي کړ او ورته ومې ویل چې څه غواړم. ده له څو شېبو ځنډ نه وروسته بلنه راکړه چې کور ته ننوځم. د ده په کور کې عجیب شانته چپتیا وه. زه ئې په یوه داسې وړوکې اطاق کې کښېنولم چې د اصل کور په اړخ کې پروت وو. څو شېبې وروسته محمدهاشم میوندوال پداسې حال کې راغی چې ډېره ئې څو ورځنۍ شوې وه، سترگې ئې سرې او پړسېدلې او وضع ئې ډېره په زړه پوري نه وه. له وروسته راتلو ئې بخښنه وغوښتله. د ده له وضعې مې داسې احساس کړه چې مضطرب شوی، ویې پوښتل: وروره! له ما سره مو څه کار درلود؟ ما خپل ځان معرفي کړ او ومې ویل: د دولت ښاغلی رئیس غواړي چې همدا اوس له تاسو سره ملاقات ولري. هغه وویل: نن خو رخصتي ده، ته ولاړ شه او رئیس صاحب ته ووایه چې د شنبې په ورځ به په لیدني مشرف شم. خو کله چې ما ورته وویل: صدراعظم صاحب! ما ته امر شوی چې همدا اوس تاسو د دولت رئیس صاحب ته بوځم، زه یو نظامي فرد یم، له امر نه مخالفت نشم کولی. پدې سره د ده اضطراب لا زیات شو. نه پوهیږم هغه وخت ده څه فکر کاوو، څو شېبې په ژوري اندېښنې کې ولاړ، په خپلې ږیرې ئې لاس راوکاږو، ښکته پورته ئې ځانته وکتل او وئې ویل: نو وروره! اجازه راکړه چې خپله ږیره وخریم او دریشي راواغوندم. ما ورته وویل: ډېر ښه، زه همدلته منتظر یم. لدې ناحیې ډاډه وم چې تښتېدلی نشي ځکه د ده کور مې له شا او خوا په پټه محاصره کړی وو. له څو دقیقو وروسته پداسې حال کې راغی چې سرمه ئې دریشي ئې اغوستی وه او خوښ تازه معلومېدو. ماته ئې غږ کړ، د موټر په سورلۍ د جمهوری ریاست د ارگ په لوري وخوځېدو. د لاري په اوږدو کې میوندوال رانه وپوښتل: قومندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب! ما څو څو ځله د دولت له رئیس سره د لیدني غوښتنه وکړه، خارج ته د سفر په دوران کي مي د ملګرتیا او مرستي اعلان وکړ، نه پوهیږم ولې ئې نه منلم او نن چي د پنجشنبی ورځ ده، دا څنګه له مخکنۍ اطلاع نه پرته ئې پدې مضحك ډول د ملاقات لپاره غوښتی یم؟! ما د ویلو لپاره څه نه درلودل، نو ځکه ساکت وم. زموږ موټر د ارګ د کوټه باغچه مخي ته ودرېدو. میوندوال وویل: د دولت رئیس صاحب خو د ګلخانې په ماڼۍ کي دی تاسو ولې دې ځای ته راوستم؟ ما "نبی عظیمي" بله چاره نه درلوده، هغه ته مي وویل: تاسو د دولت د رئیس په امر توقیف شوي یاست.

• کودتا نه د تجارانو، بډایانو، وکیلانو کار دی او نه هم د جنرالانو. کودتا هغه افسران ترسره کولی شي چي د مسلح قطعاتو قومنده ئې مخامخ په لاس کي وي، د ټولي او کندك د قومندانانو له موافقې او برخي اخیستو نه پرته هیڅوك کودتا نشي کولی. که تاسو د داؤد کودتا او بیا د ثور د اوومي کودتا وڅېړئ و به ګورئ چي په دواړو کي مهمه ونډه د وړو ضابطانو، برید منانو او تورنانو وه. د هاشم میوندوال په څنګ کي د نیول شویو افسرانو یو کس هم داسي نشو موندلی چي عملاً ئې کومه قطعه ترقومندې لاندې وه.

• ویل کېږي چي د کودتا په نامه نیول شوي کسان ټول پښتانه وو. لدې نه په څرګنده معلومېږي چي د کودتا ډرامه د پرچمیانو د هغې ډلي له خوا جوړه شوې وه چي له پښتنو سره د دښمني خپکۍ وربانديٍ سپره وه. له پرچمیانو نه پرته بل چا ته ګوته نشي نیول کېدی. همدا دوی وو چي له دین سره د دښمنۍ ترڅنګ د شدید ژبني تعصب او د پښتنو په نسبت د ژوري کرکي په خبیثی بیماری مبتلا وو.

• له تورنو کسانو نه دا پنځه کسان په اعدام محکوم شول: تورنجنرال خان محمد خان مرستیال، ډګروال سیدامیر، ډګروال ماما زرغون شاه، مولوي سیف الرحمن او عارف شینواری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بند په مختلفو مودو محکوم شول چي لدوی نه د جنت گل غروال، حنان ځاځی، الله نظر کوچي، الله گل او حاجي مولی‌گل شتمني هم مصادره شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه

سردار داؤد او پرچمي ملگرو ئې د دوهمي تصفيې لپاره اسلامي نهضت غوره کړی وو. د سردار د کودتا په ماهيت او د کودتا د روسي حاميانو په موخو پوه کسان پدې ښه پوهېدل چي د هاشم ميوندوال د ملگرو له ځپلو نه وروسته به کودتاچيان د هېواد په اسلامي نهضت برید کوي او د خپل اصلي او تر ټولو خطرناك هغه حريف د ځپلو لپاره به متې رابډوهي چي د دوی په خاطر ئې د کودتا لار غوره کړه. دوی د سياسي مبارزې په ډگر کي د اسلامي نهضت په وړاندي ماتې خوړلې وه، روسانو ته د دې ماتې پايلي خطرناکي برېښېدې، له وضعيت سره د مقابلې لپاره ئې خپلو برېخو ته د کودتا امر وکړ،اوس هغه وخت رارسېدلی وو چي د دې خطر د ختمولو لپاره بايد ډېر ژر په دوهمي تصفيې لاس پوري کړي. موږ هره شېبه د همداسي يوه بريد انتظار کاوو. هر چا دا تپوس کاوو چي موږ به لدې حالت سره د مقابلې او د نهضت د ژغورلو لپاره کومه لار غوره کوو؟ د سکوت، سازش او د مجهول مستقبل لپاره د انتظار له سياست سره اکثر غړي مخالف وو، له مسئولينو نه ئې غوښتل چي د دوی سوالونو ته ځواب ووايي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی تشویشونه رفع کړي. زه او ډاکتر صاحب محمدعمر شهید لا د دهمزنګ په زندان کي وو، نورو مسئولینو ورونو د ګڼ شمېر غونډو، جلسو او بېلابیلو پرېکړو نه وروسته، په تنظیمي برخو او د نوي تګلاري په اړه څه تصمیمونه نیولي وو چي تفصیلات ئې په هغي غونډي کي وڅېړل شوو چي له زندان نه د وتلو په لومړۍ شپه مو درلوده.

زموږ د حبس موده تکمیل شوه، له تنګ محبس نه ووتو، خو سردار او د ده پرچمي ملګرو له ټول هېواد نه لوی زندان جوړ کړی وو. ورونو ته مو ویلي وو چي له محبس نه د وتلو په وخت کي به له دوو دریو کسانو نه علاوه نه څوك زموږ له وتلو نه خبروي او نه به استقبال ته څوك راځي. ورونو داسي ترتیبات نیولي وو چي موږ به لومړی په کارته پروان کي د یوه ورور ځای ته ځو او بیا به ماښام له هغه ځایه جمال مېني ته د انجنیر صاحب کریم کور ته ځو. هلته د پنځه کسیزی شوری له غړو نه علاوه ځیني نور فعال ورونه هم رابلل شوي وو، د غونډي په پیل کي نصرتیار شهید، انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مخ کړ او له هغه نه ئې وغوښتل چي د غونډي د پیل کولو لپاره څه ووایي، خو هغه دا کار په خپله د نصرتیار صاحب په غاړه واچاوو. د نصرتیارصاحب د تفصیلي خبرو مهمي برخي دا وې:

- تاسو ته ښه راغلاست وایو، په خوشي کېدو مو ټول خوشحاله شوي یو او همدې ته منتظر وو.
- موږ له یوه سخت امتحان سره مخامخ شوي یو، له الله ج نه توفیق غواړو چي پدې امتحان کي ناکام نه شو.
- د سردار داؤد کمونست ملګری به خامخا په موږ ګوزار کوي، د میوندوال نه وروسته زموږ وار دی.
- د دې حساسی‌مرحلې د غوښتنو په حکم مو له ګڼ شمېر داسي کسانو سره ولیدل چي د ملګرتیا طمع تري کېده، خو تاسو پوهېږي چي د خطر پداسیمرحلې کي ډېر کم کسان ملګرتیا ته چمتو کېږي. ځینو په پټو غونډو کي د ملګرتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعدې وکړي، موږ هغوی ته څه وظایف وسپارل، په تنظیم کي د فعالي ونډې اخیستو لپاره مو مکرر وهڅول، نوی تنظیم مو جوړ کړ، خو هغوی نه په خپلو ژمنو عمل وکړ او نه کوم واړه عملي کار ته تیار شول. د یوه داسي کس نوم ئې واخیست چي وروسته په پېښور کي د یوه تنظیم مشر شو او وئی ویل: ده ته مو د یوې مرامنامې د لیکلو او د کوم بل اسلامي تحریك د مرامنامې د ترجمې خبره وکړه، هغه دا وظیفه په غاړه واخیسته خو تر اوسه چي له هغه وخت نه څو میاشتي تېرېږي دا کار ئې ونکړ، هغه د ۲۰ افغانیو په مقابل کي د شرعیاتو د پوهنځي د مجلې لپاره مقالې لیکلی شي خو زموږ لپاره د ترجمې له کار نه هم ډډه کوي. دې نتیجی ته ورسېدو چي لدې نه وروسته لدغو خلکو نه د مرستي او ملګرتیا طمع ونکړو او فقط په خپلو مخلصو ملګرو اکتفاء وکړو.

- موږ د کارونو د ښه تنظیم لپاره انجنیر صاحب حبیب الرحمن د مشر په حیث غوره کړي، متأسف یو چي ستاسو په غیاب کي مو دا کار کړی، موږ بله چاره نه درلوده. غواړو پدې پوه شو چي زموږ لدې پرېکړي سره موافق یاست که څنګه؟

- د داؤد کودتا ډېر خلك همداسي یوه اقدام ته هڅولي، مخصوصاً د فوځ د هغو افسرانو په لیکو کي چي اسلامي احساسات لري او پر هېواد باندي د روسانو د لاس پوڅو تسلط نه مني. هغوی هري خوا ته تماسونه نیسي، زموږ له ملګرو سره هم ډېرو کسانو خبري کړي او په ورته اقدام کي د برخي اخیستو اشاری ئې ورکړې. د داسي کسانو شمېر ډېر زیات دی، د فوځ اکثر افسران له کمونستانو نه کرکه لري. کمونستانو چي له بري نه وروسته د بدمعاشۍ کوم سلوك غوره کړی او په څرګند او ډېر وقیحانه طور د خلکو په دیني او مذهبي شعایرو تېری او استهزاء کوي، د فوځ غیرتی او بایمانه افسران دا وضعیت نشي زغملي.

- تاسو به د څه وخت لپاره کور ته ځئ، امید دی ژر بېرته کابل ته راشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ارتباطاتو تنظيول په غاړه واخلي.

ما د نصرتيار شهيد د وينا په ځواب کې په څو لنډو جملو کې وويل:

- له کودتا نه وروسته د هېواد د وضعيت په هکله ستاسو له تحليل سره کاملاً موافق يو، د داؤد کودتا په حقيقت کې د کمونستانو کودتا وه چې د روسانو په وينا او مرسته ترسره شوې، د کمونستانو لومړی مأموريت د هېواد د اسلامي نهضت ځپل دي، که موږ او ټول افغان ولس دا حقايق درک نکړو او له دې خطرناك وضعيت سره د مقابلې لپاره عاجل او مناسب اقدامات ونکړو، شايد له داسي عواقبو سره مخامخ شو چې چاره به ئې ممکنه نه وي، د مرکزي آسيا دردناك تاريخ زموږ مخې ته پروت دی.
- موږ ستاسو ټولي مخکنۍ پرېکړي تائيدوو.
- انجنير حبيب الرحمن شهيد ته مې مخ کړ او ورته ومې ويل: موږ ته ووايه څه وکړو، کور ته ولاړ شو که نه، د څومره وخت لپاره هلته پاتې کېدی شو؟

هغه په ځواب کې وويل: تاسو حتماً کور ته ولاړ شئ، خو هلته فقط يوه مياشت تېره کړې او بېرته کابل ته راستانه شئ، وضعيت حساس دی، دلته ستاسو شته والی ضروري دی. ما اطمئنان ورکړ او په همدې سره هغه غونډه پای ته ورسېده. دا بايد ووايم چې د هغې تاريخي غونډې له ټولو غړو څخه نن فقط زه او انجنير کريم د شهادت له افتخار څخه محروم پاتې شوي يو، نورو له الله سره په خپلو ژمنو صادقانه وفا وکړه او د الله په لار کي په شهادت ورسېدل. څه موده مخکې انجنير صاحب تهران ته راغلی وو او هلته ئې ما ته وويل: په خپل ايمان و بريږم چې د مبارزې ملګری مو ټول په شهادت ورسېدل او زه لا ژوندی يم.

ما ۲۸ ورځې له خپلې کورنۍ سره تېرې کړې، که څه هم يو نيم کال وروسته د کورنۍ په ليدو موفق شوي وم، خو د وروڼو د وينا مخالفت مې نشو کولی، د دوی له غوښتني سره سم بېرته کابل ته راوګرځېدم. له کورنۍ سره د هغو شپو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو يوه قصه ما ته نه هيرېدونکې ده او ګمان کوم چې د مجاهدينو لپاره به ئې اورېدل مفيد وي:

يوه ورځ پداسي حال کي چې د کورنۍ ټول غړي پلار، مور، وروڼه، خوندي، ښځه او ماشومان مي او د تره ټوله کورنۍ ئې په يوې خوني کي راغونډ شوي وو، پلار مي راته مخ کړ او وئی ويل: تا دا څه کارونه شروع کړي، ستا ئې له حکومت سره څه، چې ملايان، پيران، شيخان او نور څه نه وايي، د حکومت مخالفت نه کوي، نه اسلام په خطر کي ګڼي او نه وضع د اسلام په خلاف بولي، ته څه ته دا خبري کوې، سر له غره سره جنګوې، ولې ځان او ټوله کورنۍ تباه کوې، زموږ ئې له حکومت سره څه، يا لدې کارونو نه لاس واخله او يا دي کډه او ماشومان درسره واخله چې چېري دي خوښه وي هلته ولاړ شه... هر يوه له يوې بلې ګوښې دا خبري تائيدولې او ما د ويلو لپاره هيڅ نه درلودل، داسي څه په نظر نه راتلو چې په ويلو سره ئې دوی قانع کړی شم، ساکت او حيران ناست وم او دا خبري مي اورېدلې. تصميم مي دا وو چې په هيڅ صورت کي به له مبارزې نه لاس نه اخلم، خدای ته مي سؤال وکړ چې صبر او استقامت راپه برخه کړي. زه ګمان کوم چې د يوه مجاهد لپاره تر ټولو لويه او سخته آزموينه د کورنۍ مخالفت دی. عظيم الشأن قرآن د ابراهيم عليه السلام، نوح عليه السلام، لوط عليه السلام او يعقوب عليه السلام په لارښودونکو قصو کي دغي ستري ابتلاء ته اشاره کړې. زما شهيد پلار پداسي حال کي چې زما له مبارزې سره موافق نه وو، خو زما په خاطر ئې بې شمېره کړاوونه وګالل، درې کلونه ئې د سردار په واکمنۍ کي او پاتې عمر ئې د تره کي او امين د حکومت په دوران کي د زندان په تورو خونو کي تېر کړ او په پای کي د جلاد امين د بې رحمه ملګرو په لاس په ډېر مظلوانه طور په شهادت ورسېدو، هغه ئې د کندز او امام صاحب ترمنځ لويه دښته کې، ژوندی او په داسي حال کي چې په لاس پښو کي ئې زولنې وې په موټر پسې وتاړو او په کشولو کشولو ئې شهيد کړ. له شهادت نه څو اونۍ مخکي ئې د يوه زنداني په لاس ما ته احوال لېږلی وو چې اوس درسره موافق يم او دعا درته کوم. ما ته لاتراوسه نه د ده قبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوم دی او نه زما د دوو شهیدانو وروڼو.

کابل ته له راستنېدو وروسته، شهید انجنیر حبیب الرحمن په لومړۍ لیدني کي د فوځ د ځینو مسلمانو افسرانو د تماسونو په هکله راته وویل چي دوی له وضعیت او پایلو ئې ډېر مشوش دي، غواړي څه وکړي، اکثرو د خپلو هغو خپلوانو له لاري له موږ سره تماسونه نیولي چي زموږ ملګری دي، دوی وایي چي په اردو کي د مسلمانو او با احساسه افسرانو شمېر ډېر زیات دی او کمونستان ډېر کم او د ګوتو په شمېر دی. وطن غوښتونکي افسران له کمونستانو نه کرکه لري، هغوی وطن پلورونکي ګڼي او د دوی له سلطې نه د هېواد ژغورنه غواړي. موږ پدې توافق وکړ چي دې کار ته جدي توجه وکړو.

متأسفانه پس له څو میاشتو، شهید انجنیر حبیب الرحمن له ځینو افسرانو سره ونیول شو، د ده د نیوني په وجه د کارونو چټك بهیر د لنډې مودې لپاره مختل شو، خو الحمدلله موږ پدې وتوانېدو چي هم له ده سره ډېر ژر ارتباطات قائم کړو او هم له هغو کسانو سره چي نه وو نیول شوي، د دوی او د ارتباطی کسانو نومونه ئې انجنیر صاحب د هغه خطونو په ترځ کي ماته راولېږل چي له زندان نه ئې په ډېر احتیاط او مهارت سره رالېږل. خطونه به د لاس پاکولو په نرم کاغذ لیکل شوي او د جامو په ګنډه، ګریوان یا لستوڼی کي به ګنډل شوي وو، لومړی به شفر ولېږل شو او د شفر له رسېدو نه د مطمئن کېدو نه وروسته به خطونه تبادله کېدل. موږ د انجنیر حبیب الرحمن د نیول کېدو په هکله جدي څېړنه وکړه، معلومه شوه چي د ده د فعالیتونو په هکله عبدالمقتدر نومي کس دولت ته جاسوسی کړې وه، د مقتدر د نامه له اورېدو سره مي هغه صحنه سترګو ته ودرېده چي نوموړی مي د مرکزي لیلیې په یوه ګوښه کي له ډاکتر نجیب سره پداسي حال کي په خبرو بوخت ولید چي دواړو یوه بل ته خندل او داسي معلومېده چي دوی نه یوازې په خپلو کي اختلاف نلري بلکي شاید ملګری وي، لدې صحنې نه زما انتباه دا وه چي د مقتدر په هکله باید احتیاط وشي. نه پوهیږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي حبیب الرحمن شهید څنګه په ده اعتماد کړی وو او له ځینو اسرارو ئې خبر کړی وو. دا کس د جهاد په وروستیو کلونو کې پېښور ته راغی خو مونږ پدې خاطر هغه ته څه ونه ویل چي له جمعیت سره یوځای شوی وو.

ماته دا کار په ډېر سخت حالت کې په غاړه راولوېدو، هره شېبه د دې امکان وو چي د سردار پرچمي ملګری خپل برید پیل کړي او په پراخو نیونو لاس پوري کړي. باید د دوی له اقدام نه د مخه مو څه کړي وی. څو کارونه مي تر ټولو د مخه ضروري ګڼل:

- د اوسېدو څو سري او ډاډمن ځایونه
- له اعتمادي ورونړو سره سري لیدني، لدوی سره د وضعیت په هکله تفصیلي خبري، روحیه ئې معلومول، که پدې ظروفو کې له کار سره موافق وو، نو خاص وظایف ورکول، که په فوځ کې خپلوان لري یا مسلمان افسران پېژني د هغوی د لیدلو او کار ته د تیارولو وظیفه ورکول.
- د اردو له هغو افسرانو سره لیدني کتني چي د ورونړو له لوري معرفي کېږي، مقدماتې خبري ورسره شوې او د کار لپاره ئې چمتووالی ښودلی.

په کم وخت کې مونږ ته ډېر مطمئن، فعال او د کار کسان په لاس راغلو. په دوی کې دوه کسان داسي وو چي یوازې دوی د یوه موفق عسکري اقدام لپاره کافي وو:

- جګتورن شیرعلي خان د زرهدارو د څلورمي فرقې رئیس ارکان چي د داؤد په کودتا کې ئې ډېره لویه ونډه وه او اوس په ډېر حساس موقعیت کې وو، دا فرقه د ده په واك کې وه. ده غوښتل خپله مخکنۍ غلطي جبران کړي، پدې ډېر ځورېدو چي په مخکنۍ کودتا کې ئې د داؤد په ګټه برخه اخیستې او نن د هېواد واګې د کمونستانو په لاس کې دي.
- ډګروال ضیاءالدین د هوایي قواوو د su غونډ قومندان، چي زړه ور،

(c) ketabton.com: The Digital Library

درووند او بادرایته افسر او په خپلو سیالانو کې منلی شخصیت وو. د ده په هکله ما ته شیرعلي خان، کله چې د نوموړي له ملګرتیا نه مو خبر کړ، وویل: یوازې زه او دی د اقدام لپاره کافی وو، تاسو هسې د شمېر په زیاتولو پسې ګرځېدئ!!

په فوځ کې زمونږ د ملګرو شمېر او په قطعاتو کې د دوی موقعیت داسې وو چې نه یوازې د بریالي اقدام لپاره کافی وو بلکې د شهید شیرعلي خان په وینا له ضرورت نه زیات وو. متأسفانه د داسې کارونو په اړه هغه فراست او تجربه چې نن ئې لرو په هغه وخت کې مو نه درلوده، د ځینو ورونړو د ټینګار په وجه مو د شمېر د زیاتولو هڅه کوله چې پدې سره د اسرارو د افشاء او د ضعیفو کسانو او حتی د جاسوسانو د نفوذ احتمالات تقویه کېدل. پدې جریان کې زمونږ یوه افسر ملګری، لومړی بریدمن صادق د جبل السراج اوسېدونکي، له خپلو دوو داسې وطندارو افسرانو سره تماس نیولی وو چې په ظاهر کې ئې له ده سره د ملګرتیا وعده کړې وه خو په همغه ورځ ئې د خپلو آمرانو له لارې دولت ته اطلاع ورکړې وه، له لوړو مقاماتو نه دوی ته هدایت ورکړی شوی وو چې د مزید معلومات ترلاسه کولو لپاره هم له ما سره د ملاقات غوښتنه وکړي او هم د مسئولینو په سطح په ګډه غونډه ټینګار وکړي. ما له دوی سره ولیدل، یو ئې جګتورن عزیزالرحمن د قوای مرکز افسر او بل ئې جګتورن خلیل د مهتاب قلعی د توپچی افسر وو. دولت په مونږ باندې خپل دوهم ګوزار او زمونږ په ډله کې د پراخو نیونو پیل په فوځ کې زمونږ د ملګرو تر پېژندلو پوري ځنډولی وو، دغو دوو جاسوسانو هغه څه په لاس ورکړو چې د نیونو د پیل لپاره ئې کافی ګڼل. د نیونو لړۍ پیل شوه، د ټولو پېژندل شوو کسانو د نیولو پرېکړه شوې وه، تقریباً پنځه سوه کسان په مرکز او ولایاتو کې ونیول شول، چې چا د ظاهرخان په وخت کې په کومې غونډې او مظاهرې کې یا خبرې کړې وې، یا ئې شعار ورکړی وو، په کومې ورځپاڼې کې ئې له اسلام نه دفاع کړې وه او د کمونستانو په ضد ئې څه لیکلي وو، په جومات یا مدرسه او مکتب کې ئې پدې اړه څه ویلي وو او پرچمیانو پېژندلي وو، ټول په یوه وخت کې ونیول شول، د دوی په خپلوانو ئې هم رحم ونکړ. زما د نیولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمه شپه د فرزې په ولسوالۍ کي د میر صفی الله پاچا کور ته راغلل. ما لدې نه یوه شپه د مخه خوب لیدلی وو چي د پاچا صاحب کور د کوماندو او پولیسانو له خوا محاصره شو، خو زه د کور شرقي لوري ته یوه ګڼ باغ ته واوشتم او له محاصرې نه ووتم، د همدې خوب په وجه مي دا شپه په بل ځای کي تېره کړه، سحر مي لمونځ په لومړی وخت کي وکړ او په تیاره کي د دې کور په لوري راوخوځېدم تر څو وګورم چي که له مرکز نه څوك راغلي وي او د وضعیت په هکله مي خبر کړي. چي کله د کور خوا ته راورسېدم نو د کور مخي ته د حوض په غاړه، تر ونو لاندې مي څه کسان ولیدل، ګمان مي وکړ چي دا به زموږ ملګري وي چي له کابل نه به راغلي وي، حال دا چي دوی د ولسوالۍ مربوط پرسونل وو او له کابل نه راغلې مسلح قطعې له ځان سره دلته راوستي وو، مسلح کسان کلا ته ننوتي او د کور په تلاشي لګیا وو، د دې کسانو له منځ نه د ولسوالۍ د امنیې قومندان راووت او پر ما ئې غږ وکړ چي دریش!! ما د ټوپك لټ وواهه او ورپسې مي تفنګچه راوایسته او ګولۍ مي پکي تېره کړه، د امنیې قومندان ځای په ځای ودرېدو او زه لکه څنګه چي مي په خوب کي لیدلي وو د هماغه باغ له دیوال نه واوښتم او د غره په لوري ولاړم.

د نیونو د پیل په شپه زه د شیرعلي خان په کور کي وم، هغه د استخباراتو بې دریشي کسانو مازدیګر له خپل کور نه بیولی وو، زه د ده له نیولو نه وروسته د ده کورته راغلم، له نفرخدمت نه مي د ده تپوس وکړ، راته وئی ویل چي له څو کسانو سره ووت، شاید راشي، زه هملته منتظر پاتې شوم، شپه مي تېره کړه، سحر له کور نه د وتلو په وخت کي متوجه شوم چي دا کور د استخباراتو له خوا تر څارنې لاندې دی. نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مات وزرو خیل کې

هغه شپه مې هېره نه ده
آ سرې، تیاره اوږده
ټول په ژور خوب وو ویده
هره خوا چوپه چوپتیا
هدېرې شانته فضا
*****
د ژوندو دې هدېرې کې
نه خوځښت شو چا لیدلی
نه ئې ځوږ شو اورېدلی
د مات ځلې په سر ناست کونګ
وازو سترګو سره ویښ وو
خو ساکت او یخ وهلی
****

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینکۍ فاختې وې غلې
برګ کارغان شور نه لوېدلي
وزر مات د عقابانو
جګ پرواز نه وو لوېدلي
*****
سیلۍ یخې د سړې شپې
که هیبت د دې تیارې شپې
د ویدو د خوځولو په خاطر چا
د پرتو د هڅولو په غرض چا
نه پوهېږم چا راویښ کړم؟
نه پوهېږم څنګه ویښ شوم؟
****
د ویدو د ویښولو
د پرتو د هڅولو
د کاروان د خوځولو
په دې هیله او خاطر مې
خپل وزرونه وڅنډل کلك
په وار وار مې په اوچت غږ
په هرچا او په هر لوري
دا نارې کړلې اوچتې:
که په منډه راویښ نشو خوبولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که خوځښت ته تيار نشو يخ وهلو
ټول وزرونه کرخت کېږي
لندې پښې مو کنګل کېږي
ننګين مرګ را ته کمين کې
سور صياد را ته مرصاد کې

*****

باري ربه!
زما دا هيلې دي شېرازه
زما خوبونه دي رښتيا کړل
زما وزرونه دي پياوړي
زما غږونه دي رسا کړل

*****

چې په چا کې څه شيمه وه
په کوم زړه کې د الوت چې تلوسه وه
په وزر کې ئې چې توان د الوتو وو
چې ئې عزم له تيارو نه د وتو وو
زما په غږ شو رابيداره
خپل وزر به ئې ښنډلو
د الوت لپاره ځرك او ناقراره

*****

د تياره سباوون هغه شور او ځوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوت لپاره هغه تیاری
د یوه بل د هڅولو هغه هڅي
هله هله له هر لوري په جگ غږ
نه شور ځوږ د دې سحر د هېرېدو دئ
نه داستان د دې سفر د هېرېدو دئ
*****
زه اوچت شو مه له ځمکي،
د سرلوړو خیل په ما پسې
ځنې نه پرته ټول اوچت شوو په هوا کي
هر یو پوه چي اوږد سفر لرو په مخکي
جگو غرو نه اوښتل لرو په مخکي
خړي وربځي مو په لار کي
د رڼا په لوري تګ دئ له تور تم نه
د خپلواك او ډاډه ژوند او تودې هیلي
ګران سفر دئ له ټاټوبي د ماتم نه
*****
ما ویل له دغو تورو غرونو آخوا
آ د سره شامار د ځالي،
جګي څوکي د مغرور غره
سر کوو بل لور ته اوړو
د سفر یاران هك پك شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ځوک چي خپل وزر کي
نه د لوړ پرواز زور ګوري
نه سینه کي د اوږده سفر شور ګوري
خو نه کوز شول نه په شا شول
نه له خیل څخه جلا شول

*****

د نګ د نګ غرونه ټول زموږ تر نظر لاندي
لوړي څوکي ټولي زموږ تر وزر لاندي
ټولو غرونو نه تېر شوي
مزل پای ته نږدې شوی
سرمنزل راته له لري ځان ښودلو
زړونه شوق نه درېږدلو
رڼي اوښکي د شادۍ مو
په لېمو کي رغړېدلي

*****

ناڅاپي له یوې ګوښې نه
یوه بوډا ، ضعیف، طماع
په پریوتي غږ ناري کړي
د سفر سترو ملګرو!
نور وزر نشو وهلی
نور مزل نشو کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوې ساه خو اوږد مزل نشو وهلی
مگر نگورئ چي لاندي په دې خوړ کي
د مرغانو سیل کوز شوی
که له رنگه تور تور برېښي
خو زموږ له خپله برېښي
*****
اندېښنې ئې راپیدا کړې
دې بلني د سترېیا او کوزېدا
له ضعیف زړه خوتېدلې دې وینا
مخ مي واړاوو ملگرو ته چي پام کړئ
د سفر صبور ملگرو اوچت گام کړئ
نه دا ځای د کوزېدو دئ
نه دا خیل د ملگرتیا
نور نو یو وزر وهل دئ تر هدفه
نور نو یوه ساه اخستل دئ تر تم ځایه
****
د ضعیف په رفاقت کي
د طماع متابعت کي
یو په بل پسې داسي کوز شول
چي ئې نه کتل زما خوا ته،
نه ئې غوږ وو زما وینا ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ئې پام وو د دې ډلي دود دستور ته
چي له خپل امام نه مخکي کوزېدل ئې
حرام کړي دي هر چاته
*****
له ناچاري ورځي زه هم
هلته کوز شوم
پریشانۍ او اندېښنې کي
د سپېره ډاگ یوې گوښې کي
*****
کله زړه راته ویل چي دا خپل پرېږده
له درنې کرکي نفرت سره اعلان کړه
بې زاري د نیمې لارې له یارانو
یا پرواز کړه د الله په لور یوازي
یا په لټه د بل خپل شه
د ملگرو مصممو وفادارو
*****
زه لا نه وم فارغ شوی له دې فکره
چي ناڅاپه ډزې پیل شوې
له ښي لوري، له کیڼ لوري
له شماله، له جنوبه
له ختیزه، له لوېدیزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغو لوريو هم
چي پناه ځای به مو ګڼلو
ځيني پرېوتل په ځمکه
ځينو وخوړل سرونه
د چا ماتې دواړه پښې شوې
د چا مات شولو وزرونه
ځيني والوتل پښې ماتې، وزر مات
سرو مرميو ئې بڼکي سوځولې،
د دښمن ناڅاپه ډزو وېرولي
زه هم والوتم ناچاره
د مات زړو، مات وزرو په دې خېل کي
دا دئ ګورئ د هدف په لوري درومو
*****
په دې هيلي چي دا خېل به بيا جوړېږي
د وفا صفا ياران به بيا غونډېږي
تش ځايونه به ډکېږي
دا کاروان به روانېږي
هغه ټول به ئې په ليکو کي ودرېږي
چي پيياوړي ئې وزرونه
له شوق او ميني ډك ئې تاوده زړونه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بی رحمه گاونډی

گاونډ یه خو بې رحمه!
له میرانې او حیاء نه عاري خصمه!
د مظلوم گاونډ په ضد دې
له ظالم سره لاس مل کړ
د خپل قصر له جگ بام دې
زما جونگړې کې اور بل کړ
د دې اور د لگولو اورلگیت دې
زما ناپوه ماشوم په جیب کې واچولو
د تالان لپاره راغلې
په پلمه د اور وژلو
*****
د دې مېنې په ویجاړو سردرو کې
سو ځېدلي ئې کورونه
نسکور شوي دیوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه مات ځلي په څنګ کي
د یوې وچي وني لاندي
ورانې شوې خوني خوا کي
ځو شېبې مي آرام پرېږده
لږ د غور فرصت را کړه
یا د کرکي د اظهار لږ مهلت را کړه
له هغو چي ملك ئې وران کړ
په خپل ولس کي ئې د وینو سیل روان کړ
زما د کلیو ورانولو په بها ئې
زما د ورونو د وژلو په قیمت ئې
د غلیم پوره ارمان کړ
*****
لږ مي پرېږده د ستومانه خلکو خوا کي
چي جګرو ځورولي،
فقر وېرې کړولي
ځوریدلي لږ د زړه خواله ته پرېږده
شړل شوي لږ خپل کور کاله ته پرېږده
له یوه بل نه ئې د درد پوښتو ته پرېږده
د زخمونو د علاج پوښتو ته پرېږده
پلار د زوی د پرهارو لیدو ته پرېږده
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وران هیواد چي تل ئې په لمن کي
کله گورو طوفانونه له ختیځه
کله تېزې سیلۍ راشي له لوېدیځه
کله سره سیلونه راشي له ښي لوري
کله واورو د مرگ چیغې له چپ لوري
ټول کورونه راویجاړ کړي
ټولې ځالې کړي راورانې
لږ موقع راکړه چي وو ایو په جگ غږ
لږ خاموش شئ سرو اورونو
لږ آرام شئ طوفانونو
ترڅو جوړې ورانې ځالې
ترڅو جوړ کړو وران کورونه
ترڅو وځنډو له مخ نه تور گردونه

*****

ما تاوده سلام ته پرېږده
د سر لوړې سروې پښو کي
چي ئې سر وي تل اوچت
مخ ئې تل د آسمان لور ته
چي ئې نشي طوفانونه لړزولی
نه سیلۍ ئې شي د ملا تیر کږولی
نه سیلاب ئې شي له ځایه خوځولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

*****

د پښو ماتو وزر سوو په دې خېل کې
چې ئې ځالې طوفانونو ورانې کړې
سرو اورونو ئې منګولې ورېتې کړې
نه د ونو په شاخونو کښېنستې شي
نه وهلی شي وزرونه
نه ګامونه اخیستی شي
پرېږده واورو فریادونه یو د بل
پرېږده پاك کړو سره وزرونه یو د بل
د دعا او اسوېلیو په څپو
اووم اسمان کې د عرش ور وټکوو
او په چیغو چیغو وغواړو له خدایه
دا تیاره شپه مو سبا کړې
د دښمن دا سرې لښکرې ټول په شا کړې
زموږ دا مېنه نور خوندې کړې
له سیلیو له طوفانه
د دې مېنې زیږی منی
ته تلپاتې پسرلی کړې
او سمسوره پسرلی ئې
ته ایمن کړې له خزانه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ګیله له غلیم نشته

زه که ژاړم نو د دوست نادودې ژاړم
آ چې غوږ کې ورته وویل غلیم پټ:
که ښیرازه ژوند دې خوښ وي زموږ خوا کې
که زموږ له غېږ نه غواړې ځان پناه کې
د یاغیانو د باغیانو قطار پرېږده
د سرتېرو ، بې پرواوو قمار پرېږده
د غلیم په وینا بېل شو له دوستانو
په غوږو ئې کړه حلقه د غلامانو
دښمن خپل ټوپك د ده په اوږه کېښود
زموږ په لوري ئې خپل لاس په ماشه کېښود
دا دئ زموږ وزرونه پښې ئې کړې راماتې
وروستي نسل ته ئې تور تاریخ کړ پاتې
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان صفحه

د ناشر وينا --أ
سريزه-- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ------------------------------------۷
د نادر خان پاچايي -- ۲۱
د ظاهر خان واکمني -- ۴۱
شاهي نظام او د يموکراسی -- ۲۷
اساسي قانون او سياسي احزاب-- ۸۲
د کمونستانو په وړاندې عکس العمل ---------------------------------۱۰۴
د مبارزې پرېکړه---۱۰۸
نشرات---۱۲۲
د پوهنتون سياسي فضاء --۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---۱۴۲
د قرآن بې حرمتی --۱۷۷
د محصلينو اتحاديه --۱۸۱
له مورِ او نورو سره د دولت چلند ---------------------------------۱۹۴
د اسلامي نهضت قيادت ---۱۹۲
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه-----------------------------------۲۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې ---۲۱۵
د سردار داؤد کودتا ---۲۲۵
لومړۍ تصفیه ---۲۳۲
دوهمه تصفیه ---۲۴۳
د مات وزرو خیل کي ---۲۵۲
بی رحمه ګاونډی ---۲۶۱

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library